

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

обществена поръчка с предмет:

**"ИЗГОТВЯНЕ НА МАРКЕТИНГОВ ДОКЛАД ЗА ВИДОВЕТЕ РИБА И
РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБРИ И УСТОЙЧИВИ ПАЗАРНИ
ПЕРСПЕКТИВИ"**

МАРКЕТИНГОВ ДОКЛАД ЗА ВИДОВЕТЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБЪР И МНОГО ДОБЪР ПАЗАРЕН ПОТЕНЦИАЛ

Възложител:

**МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО,
ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ**

Изпълнител:

обединение
"СТРАТЕГМА – ДЖЪНКШЪН"

София, август 2018 г.

www.eufunds.bg

Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Настоящият документ е изготвен от екип на обединение "СТРАТЕГМА – ДЖЪНКШЪН" в изпълнение на обществена поръчка с предмет: **"ИЗГОТВЯНЕ НА МАРКЕТИНГОВ ДОКЛАД ЗА ВИДОВЕТЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБРИ И УСТОЙЧИВИ ПАЗАРНИ ПЕРСПЕКТИВИ"**, възложител **Министерството на земеделието, храните и горите** на Република България. Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Заклученията и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на обединение "СТРАТЕГМА – ДЖЪНКШЪН" и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерството на земеделието, храните и горите на Република България или на Управляващия орган на Оперативна програма Морско дело и рибарство.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на таблиците	5
Списък на графиките.....	5
Списък на съкращенията.....	7
Списък на основните видове риба и водни организми – обект на проучванията.....	9
ВЪВЕДЕНИЕ.....	15
ОБЩА МЕТОДОЛОГИЯ.....	16
Класификации и характеристики на рибарството и аквакултурата	16
Информационни източници.....	19
Основни типове данни по източници.....	19
<i>Рибно стопанство</i>	<i>19</i>
<i>Преработка</i>	<i>20</i>
<i>Пазарни данни</i>	<i>20</i>
<i>Икономически данни</i>	<i>22</i>
Нормативна и стратегическа рамка.....	22
Методи.....	24
Ограничения	25
СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРАТА.....	26
Кратък исторически преглед.....	26
Рибни ресурси във вътрешните водоеми на България и Черно море.....	31
<i>Природни ресурси.....</i>	<i>31</i>
<i>Аквакултури.....</i>	<i>33</i>
Референтни данни за рибарството и аквакултурите.....	39
<i>Световно производство на риба и други водни организми.....</i>	<i>39</i>
<i>Производство на риба и други водни организми в Европейския съюз.....</i>	<i>40</i>
Основни икономически показатели	44
<i>Икономически субекти и финансови резултати</i>	<i>44</i>
<i>Риболов.....</i>	<i>49</i>
<i>Аквакултури.....</i>	<i>51</i>
<i>Внос и износ на риба и други водни организми.....</i>	<i>54</i>
<i>Консумация на риба, други водни организми и рибни продукти</i>	<i>61</i>
Нагласи и потребление на риба и рибни продукти	64
<i>Методология на проучването.....</i>	<i>64</i>
<i>Профил на българския потребител на риба, други водни организми и продукти от тях</i>	<i>65</i>
<i>Потребление на риба, други водни организми и продукти от тях.....</i>	<i>65</i>
<i>Потребителски предпочитания.....</i>	<i>68</i>
<i>Потребителска оценка на пазара на риба, други водни организми и рибни продукти.....</i>	<i>74</i>
<i>Фактори, обуславящи избора на риба, други водни организми и рибни продукти.....</i>	<i>75</i>
<i>Основни изводи от проведеното изследване.....</i>	<i>78</i>

ПОЛИТИКА ЗА РАЗВИТИЕ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ 79

Обща политика в областта на рибарството (ОПР)..... 79

Други политики, имащи отношение към развитието и реализация на рибарството и аквакултурите 86

Национална правна рамка 88

Закон за рибарството и аквакултурите 88

Закон за водите 89

Закон за опазване на околната среда 90

Стратегически документи 91

Резултати от програмния период 2007-2013 г. 92

Перспективи за Общата политика в областта на рибарството след 2020 г. 96

ВИДОВЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБЪР И МНОГО ДОБЪР ПАЗАРЕН ПОТЕНЦИАЛ 98

Методика за определяне на пазарния потенциал на видовете риба 98

Основни характеристики 98

Класификация на състоянието на пазара на риба и рибни продукти 99

Индекси за определяне на пазарния потенциал на изследваните обекти 99

Комплексен индикатор 105

Допълнителни показатели 106

Пазарен потенциал на обектите на производство от аквакултури и преработени продукти от улов и аквакултури..... 107

Обзор на пазара на риба, други водни организми и рибни продукти в България 107

Пазарен потенциал на шаранови видове риба 110

Пазарен потенциал на пъстървови видове риба 117

Пазарен потенциал на сомови видове риба 126

Пазарен потенциал на други хищни сладководни видове риба 133

Пазарен потенциал на есетрови видове риба 141

Пазарен потенциал на морски видове риба, с възможност за производство от аквакултури 145

Пазарен потенциал на мекотели, ракообразни и други водни организми 151

Пазарен потенциал на водорасли 158

Обобщена оценка на пазарния потенциал 161

Ограничение на отговорността 163

Приложения 165

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1.	Териториално разпределение на видовете рибовъдни стопанства (по области).....	33
Таблица 2.	Основни видове риба и други водни организми от аквакултури със стопанско значение – морски и сладководни, по стокови групи, средно за периода 2007-2016 г., тона.....	36
Таблица 3.	Общо производство на риба и други водни организми от улов и аквакултура в света, млн. тона	40
Таблица 4.	Общо производство на риба и други водни организми от улов и аквакултури в ЕС, млн. тона.....	41
Таблица 5.	Баланс на доставките ЕС, по стокови групи, 2016 г.	43
Таблица 6.	Брой предприятия, осъществяващи дейности, свързани с улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултури на риба и други водни организми, по КИД	44
Таблица 7.	Приходи от дейността, по КИД, млн. лв.....	46
Таблица 8.	Разходи за дейността, по КИД, млн. лв.....	46
Таблица 9.	Дълготрайни материални активи за текущата година, млн. лв.....	47
Таблица 10.	Заетост в предприятията от сектора, по КИД, еквивалент на пълно работно време ...	47
Таблица 11.	Производство на риба и други водни организми от улов, по стокови групи, тона.....	49
Таблица 12.	Улов на риби и водни организми – сладководни и морски, по стокови групи, средно за периода 2007-2016 г., тона	50
Таблица 13.	Производство от аквакултури в България, тона.....	51
Таблица 14.	Общо производство на риба и водни организми за периода 2011-2017 г., по видове, тона.....	52
Таблица 15.	Внос на основни видове риба и други водни организми по стокови групи, тона.....	54
Таблица 16.	Износ на основни видове риба и други водни организми по стокови групи, тона.....	57
Таблица 17.	Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство, килограм ..	61
Таблица 18.	Средни цени и количества купени риба, други водни организми и рибни продукти средно на домакинство, по тип	62
Таблица 19.	Пазарни цени на основните видове риба, лева.....	62
Таблица 20.	Познати и предпочитани видове	70
Таблица 21.	ОДУ за калкан, който е приложим във водите на Съюза и за риболовните кораби на Съюза, както и разпределянето на този ОДУ между държавите членки, тона	82
Таблица 22.	Автономната квота на ЕС за цаца и разпределяне между държавите членки, тона	82

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ

Графика 1.	Общо производство от улов и аквакултури за периода 1980-1989 г., тона	28
Графика 2.	Общо производство от улов и аквакултури за периода 1990-2007 г., тона	29
Графика 3.	Основни видове риба и други водни организми от улов от Черно море със стопанско значение за 2016 г., тона.....	32
Графика 4.	Видове риба и водни организми от аквакултури с производство над 10 т за 2017 г., тона	35
Графика 5.	Видове риба и водни организми от аквакултури с производство под 10 т за 2017 г., тона	36

Графика 6.	Динамика на световното производство на риба и други водни организми, млн. тона	39
Графика 7.	Динамика на производство на риба и други водни организми в ЕС, млн. тона	41
Графика 8.	Търговски обекти за продажби на дребно към 31.12., брой	45
Графика 9.	Динамика на общото производство на риба и други водни организми, тона	48
Графика 10.	Производство риба и други водни организми от улов за периода 2007-2016 г., тона	49
Графика 11.	Улов на риба и други водни организми, според източника, тона	51
Графика 12.	Динамика на производството от аквакултури в България, тона	52
Графика 13.	Динамика на потреблението на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство, килограм	61
Графика 14.	Честота на консумацията на риба, други водни организми и рибни продукти	65
Графика 15.	Тенденция в консумацията през последната година	66
Графика 16.	Тенденция в консумацията през следващата година	66
Графика 17.	Честота на консумацията на рибни продукти в заведения и у дома	67
Графика 18.	Честота на пазаруване на риба и рибни продукти	68
Графика 19.	Консумирани видове риба (първи посочен)	69
Графика 20.	Видове риба и рибни продукти, предпочитани от над 10% от респондентите	71
Графика 21.	Коефициент на потребителска конверсия	72
Графика 22.	Коефициент на задържане	73
Графика 23.	Желани промени на рибния пазар	74
Графика 24.	Източници на снабдяване с риба, водни организми и рибни продукти	75
Графика 25.	Фактори за избор на риба и рибни продукти	76
Графика 26.	Ценови категории, биха направили рибата и рибните продукти достъпни	77
Графика 27.	Връзка на консумацията на риба с традицията	77
Графика 28.	Разпределение на финансовите ресурси за ОПР, държави членки на Европейския съюз и по програмни периоди	85
Графика 29.	Капацитет на рибовъдните стопанства	107
Графика 30.	Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури	112
Графика 31.	Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури	120
Графика 32.	Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури	128
Графика 33.	Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури	136
Графика 34.	Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури	147
Графика 35.	Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури	154
Фигура 1.	Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, общо	108
Фигура 2.	Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, по видове	109
Фигура 3.	Баланс на предлагането на шаранови видове	114
Фигура 4.	Баланс на предлагането на пъстърва	122
Фигура 5.	Баланс на предлагането на съомга	123
Фигура 6.	Баланс на предлагането на сомови видове	130
Фигура 7.	Баланс на предлагането на хищни сладководни видове	138
Фигура 8.	Баланс на предлагането на лаврак и ципура	148

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАН	Българска академия на науките
БВП	Брутен вътрешен продукт
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГИС	Географска информационна система
ДВ	Държавен вестник
ЕВРОСТАТ	Статистическата служба на Европейския съюз
ЕК	Европейска комисия
ЕОППРА EUMOFA	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура [European Market Observatory for Fisheries and Aquaculture Products (EUMOFA)]
ЕС	Европейски съюз
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство, 2014-2020 г.
ЕФР	Европейски фонд за рибарство, 2007-2013 г.
ЕФРСР	Европейски фонд за развитие на селските райони
ЗБ	Закон за биоразнообразието
ЗВ	Закон за водите
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРА	Закон за рибарство и аквакултури
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИМП	Интегрирана морска политика
КИД 2008	Класификация на икономическите дейности – 2008
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МИРГ	Местна инициативна рибарска група
МНСПА	Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в Република България, 2014-2020
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет на Република България
МСП	Малки и средни предприятия

НПО	Неправителствени организации
НСБ	Национален съвет за биоразнообразие
НСИ	Национален статистически институт
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ООП	Обща организация на пазара
ОП	Организации на производителите
ОПМДР	Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г.
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство, 2007-2013 г.
ОСР	Обща стратегическа рамка
РОУР	Регионални организации за управление на рибарството
СУР	Споразумения за устойчиво рибарство
ФАО	Организация по прехрана и земеделие, ООН [Food and Agriculture Organization, (FAO)]
CITES	Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна
ETS	Система за търговия с емисии на ЕС

СПИСЪК НА ОСНОВНИТЕ ВИДОВЕ РИБА И ВОДНИ ОРГАНИЗМИ – ОБЕКТ НА ПРОУЧВАНИЯТА

Сладководни видове

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
1*	FCC	Амур (бял)	<i>Ctenopharyngodon idella</i>
2	BKC	Амур (черен)	<i>Mylopharyngodon piceus</i>
3	FRO	Бабушка	<i>Rutilus rutilus</i>
4	NUC	Брияна (облез, уклея)	<i>Chalcalburnus chalcoides</i>
5	BUF	Буфало	<i>Ictiobus spp</i>
6	FPP	Бяла риба (сулка, смадок)	<i>Sander lucioperca</i>
7	FCC	Каракуда (златиста)	<i>Carassius carassius</i>
8	CGO	Каракуда (сребриста)	<i>Carassius auratus gibelio</i>
9	LUN	Кефал (речен)	<i>Leuciscus cephalus</i>
10	FPE	Костур (речен)	<i>Perca fluviatilis</i>
11	FTE	Лин, каленик	<i>Tinca tinca</i>
12	VIV	Морунаш	<i>Vimba spp</i>
13	PTB	Мряна (бяла, дунавска)	<i>Barbus barbus</i>
14	BUD	Мряна (черна, балканска)	<i>Barbus meridionalis petenyi</i>
15	FBM	Платика	<i>Abramis brama</i>
16	TRR	Пъстърва (американска, дъгова)	<i>Oncorhynchus mykiss</i>
17	HUC	Пъстърва (дунавска)	<i>Hucho hucho</i>
18	TRS	Пъстърва (речна, балканска)	<i>Salmo trutta fario</i>
19	ASU	Распер	<i>Aspius aspius</i>
20	SVF	Сивен	<i>Salvelinus fontinalis</i>
21	HON	Скобар	<i>Chondrostoma nasus</i>
22	ITP	Сом (американски, канален)	<i>Ictalurus punctatus</i>
23	CLZ	Сом (африкански)	<i>Clarias gariepinus</i>
24	SOM	Сом (европейски)	<i>Silurus glanis</i>
25	PGZ	Сомоподобни, Пангасиус	<i>Pangasius spp</i>
26	TLN	Тилапия	<i>Oreochromis niloticus</i>
27	SVC	Толстолоб (бял)	<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>
28	BIC	Толстолоб (пъстър)	<i>Aristichthys nobilis</i>
29	ALR	Уклея	<i>Alburnus alburnus</i>
30	SRE	Червеноперка	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>
31	APR	Чига	<i>Acipenser ruthenus</i>
32	FCP	Шаран	<i>Cyprinus carpio</i>
33	FBR	Шаранови, разни	
34	FPI	Щука	<i>Esox lucius</i>

* с черен цвят са отбелязани видовете, определени в Техническата спецификация.

Преходни видове

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
35		Бестер ¹	Huso huso x Acipenser ruthenus
36	PAM	Веслонос	Polyodon spathula
37	ELE	Европейска речна змиорка	Anguilla anguilla
38	APG	Есетра (руска)	Acipenser gueldenstaedti
49	APB	Есетра (сибирска)	Acipenser Baerii
40	STU	други хибриди от сем. Есетрови	
41	SHC	Карагъз (дунавска скумрия)	Caspialosa pontica/Alosa pontica
42	HUN	Моруна	Huso huso
43	APE	Пъструга	Acipenser stellatus
44	SAL	Сьомга (атлантическа, езерна)	Salmo salar
45	CON	Сьомга (кохо)	Oncorhynchus kisutch

Морски видове (пелагични и придънни)

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
46	ATB	Атерина	Atherina boyeri
47	GIP	Барамунди	Lates calcarifer
48	MUT	Барбуня, султанка	Mullus barbatus
49	DGS	Бодлива акула (черноморска)	Squalus acanthias
50	GAR	Зарган	Belone belone
51	LZS	Илария	Liza saliens
52	TUR	Калкан	Psetta maxima
53	MUF	Кефал (морски)	Mugil cephalus
54	BSS	Лаврак	Dicentrarchus labrax
55	SBH	Лаврак (слънчев)	Morone chrysops x M. saxatilis
56	BLU	Лефер	Pomatomus saltatrix
57	WHG	Меджид (мерланг)	Merlangius merlangus
58	RJC	Морска лисица	Raja clavata
59	MNZ	Морски дявол	Lophius spp
60	CET	Морски език, обикновен	Dicologlossa cuneata
61	BON	Паламуд	Sarda sarda
62	FLE	Писия	Platichthys flesus
63	GPA	Попчета	Gobiidae
64	PIL	Сардина	Sardina pilchardus
65	HMM	Сафрид	Trachurus mediterraneus ponticus
66	RJC	Скат	Raja clavata
67	MAC	Скумрия (черноморска)	Scomber scombrus
68	SPC	Смарид	Spicara smaris

^{*1} Хибридна форма, получена чрез кръстоска между Моруна и Чига, може да се отглежда както в морска и сладка вода.

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
69	ANE	Хамсия	<i>Engraulis encrasicolus ponticus</i>
70	SPR	Цаца (копърка, трициона, шпрот)	<i>Sprattus sprattus sulinus</i>
71	SBG	Ципура	<i>Sparus aurata</i>
	MZZ	морски видове, разни	

Морски видове, внос

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
72	BAR	Баракуда	<i>Sphyræna spp</i>
73	HKZ	Мерлуза	<i>Merlucciidae</i>
74	ALK	Минтай	<i>Theragra chalcogramma</i>
75	TUN	Тон	<i>Thunnini</i>
76	CDZ	Треска, вакалаус	<i>Gadus spp</i>
77	HKX	Хек	<i>Merluccius spp</i>
78	HER	Херинга	<i>Clupea harengus</i>

Други водни организми

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
79	ABX	Абалони	<i>Haliotis spp</i>
80	FGI	Голяма водна жаба	<i>Rana ridibunda</i>
81	CRD	Рак езерен	<i>Astacus leptodactylus</i>
82	AYS	Рак сладководен	<i>Astacidae, Cambaridae</i>
83	AAS	Рак речен	<i>Astacus astacus</i>
84	RPN	Рапан	<i>Rapana spp</i>
85	MSM	Черна морска мида	<i>Mytilus galloprovincialis</i>
86	MUS	Синя морска мида	<i>Mytilus edulis</i>
87	CLS	Пясъчна (бяла) мида	<i>Mya arenaria</i>
		Скариди	
88		Скариди (топловодни)	
	PNV	Тихоокеанска бяла (кралска) скарида	<i>Penaeus vannamei / Litopenaeus vannamei</i>
	GIT	Тигрова скарида	<i>Penaeus monodon</i>
	PEN	Скариди, други	<i>Penaeus spp</i>
89		Скариди (студеноводни)	
	CSH	Сива скарида	<i>Crangon crangon</i>
	PAN	Скариди, студеноводни – разни	<i>Pandalus spp</i>
90	OCZ	Октопод	<i>Octopus spp</i>
91		Калмари	<i>Teuthida</i>

Водни растения

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
92		Висши водорасли (водораслова маса)	
	SWB	Кафяви водорасли	Phaeophyceae
	YQT	Голямо кафяво водорасло	Cystoseira barbata
	SWR	Червени водорасли	Rhodophyceae
	SWG	Зелени водорасли	Chlorophyceae
93		Нисши водорасли (Микроводораслова биомаса)	
	ULL	Спирулина	Spirulina platensis
	HQW	Хлорела	Chlorella vulgaris
	HZP	Хематококус	Haematococcus pluvialis

Рибни продукти

№	ФАО код	Общоприето наименование на български език	Научно наименование на латински език
94		Хайвер	
95		Рибено масло	
96		Рибно брашно	

Наименование "ИЗГОТВЯНЕ НА МАРКЕТИНГОВ ДОКЛАД ЗА
ВИДОВЕТЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБРИ И
УСТОЙЧИВИ ПАЗАРНИ ПЕРСПЕКТИВИ"

Номер на договора РД-51-86/02.07.2018 г.

Възложител:

Изпълнител:

МИНИСТЕРСТВО НА
ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И
ГОРИТЕ НА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ

Обединение
"СТРАТЕГМА –
ДЖЪНКШЪН"

Адреси

гр. София,
бул. "Христо Ботев" № 55

София 1202
ул. "Г. С. Раковски" № 18

Тел. номер

+359 2 985 11 417

+359 2 981 47 38

e-mail

amanolov@mzh.government.bg

agency@strategma.bg

**Лица за
контакти**

АТАНАС МАНОЛОВ

ВЛАДИМИР ПЕТРОВ

**Заглавие на
доклада**

МАРКЕТИНГОВ ДОКЛАД ЗА ВИДОВЕТЕ РИБА И
РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБЪР И МНОГО ДОБЪР
ПАЗАРЕН ПОТЕНЦИАЛ

**Период на
изпълнение**

02 юли – 02 август 2018 г.

Дата

02 август 2018 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
МОРСКО ДЕЛО И
РИБАРСТВО

ВЪВЕДЕНИЕ

МАРКЕТИНГОВИЯТ ДОКЛАД ЗА ВИДОВЕТЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБЪР И МНОГО ДОБЪР ПАЗАРЕН ПОТЕНЦИАЛ е изготвен в контекста на специфичните цели по приоритетите на Европейския съюз (ЕС) за устойчивото развитие на рибарството и аквакултурите и по конкретно насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите.

В рамките на проучването е направен преглед на данните за българския пазар на риба, други водни организми и продукти от тях, включително производство и преработка. Прегледът включва **96 обекта** (в т.ч. **78 вида риба**, **3 вида** и **2 групи** **ракообразни (скарриди)**, **7 вида мекотели**, **1 вид земноводни организми (голяма водна жаба)**, **2 групи водорасли** и **3 вида продукти от риба**).

Оценка на пазарния потенциал е направена за **37 обекта**, в т.ч. **29 вида риба**, **2 вида** и **2 групи** **ракообразни (скарриди)**, **1 вид мекотели (черна морска мида)**, **2 групи водорасли** и **1 вид продукти от риба (хайвер)**. Оценени са всички 23 обекта определени в Техническата спецификация като при оценката групата *скарриди* е разделена на две групи – *топловодни* и *студеноводни скарриди*.

Оценката е основана на икономическите данни за сектора, представя точна картина на българския пазар към юни 2018 г. в резултат на изследване и анализ на:

- състоянието на производството на риба и други водни организми, включващ историческо развитие на производството – улов и аквакултура, текущо производство, производство по видове, биологично производство и др.;
- консумация на риба, други водни организми и продукти от тях в аспектите потребителски навици, ключови фактори, влияещи върху тези навици – цени, произход на рибата, личен статус на потребителите – възраст, пол, градски/ селски, здравни съображения и др.;
- пазарни цени за различните видове и фактори, влияещи върху цената на рибата, другите водни организми и продуктите от тях;
- развитие на сектор преработка, търсене на суровини за рибопреработвателната промишленост, внесени видове и количества, пазари за износ, фактори, влияещи върху рибопреработвателната промишленост;
- внос и износ на риба, други водни организми и продукти от тях.

Маркетинговият доклад е изготвен в съответствие с актуалната национална и европейска правна рамка. Отчетени са и перспективите за развитието на **Общата политика в областта на рибарството (ОПОР)** след 2020 г.

ОБЩА МЕТОДОЛОГИЯ

Класификации и характеристики на рибарството и аквакултурата

Съгласно *Класификацията на икономическите дейности – 2008* (КИД 2008)² икономическите дейности, свързани с улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултури на риба и други водни организми, по кодове включва:

→ производство:

03 Рибно стопанство

03.1 Риболов

03.11 Океански и морски риболов

03.12 Сладководен риболов

03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми

03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни

03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни

→ преработка:

10 Производство на хранителни продукти

10.2 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия

10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия

10.4 Производство на растителни и животински масла и мазнини

10.41 Производство на растителни и животински масла и мазнини, без маргарин

10.42 Производство на маргарин и подобни хранителни мазнини

10.8 Производство на други хранителни продукти

10.84 Производство на хранителни подправки и овкусители

10.85 Производство на готови ястия

10.86 Производство на детски, диетични и други хомогенизирани храни

10.89 Производство на други хранителни продукти, неклассифицирани другаде

→ търговия:

46 Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети

46.2 Търговия на едро със селскостопански суровини и живи животни

46.23 Търговия на едро с живи животни

46.3 Търговия на едро с хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия

46.38 Специализирана търговия на едро с други хранителни стоки

46.39 Неспециализирана търговия на едро с хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия

47 Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети

47.2 Търговия на дребно в специализирани магазини с хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия

47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни

² Утвърдена със Заповед № РД 07-316 / 29.11.2007 г. на председателя на Националния статистически институт, обн. ДВ, бр. 107 от 2007 г.

Политиката в областта на рибарството е една от общите политики на ЕС – **Обща политика в областта на рибарството** (ОПОР). ОПОР е въведена през 70-те години на миналия век и е актуализирана на няколко пъти, като последните промени са в сила на 1 януари 2014 г. Нейна цел е да се гарантира, че риболовът и аквакултурата са устойчиви от екологична, икономическа и социална гледна точка и че осигуряват на гражданите на ЕС здравословна храна. ОПОР гарантира, че риболовните практики не нарушават способността на рибните популации да се възпроизвеждат. ОПОР допринася за повишаване на производителността, за добър жизнен стандарт в сектора на рибарството и стабилността на пазарите, като гарантира наличието на ресурси и разумни цени на доставяните на потребителите продукти.

Обхватът на ОПОР включва следните икономически дейности:

- **риболов** – улов на риба и други водни организми, който може да бъде *стопански* (когато рибата се лови в големи количества, обикновено с цел използване като храна) и *любителски* (за лично удоволствие, което понякога включва уловът да не бъде употребен за храна, а да бъде пуснат обратно в природата);
- **аквакултура** – отглеждане на риба и други водни организми – риба, молюски, раци и растения чрез намеса в процеса на развитие и размножаване на водните организми, с цел увеличаване на продукцията от тях, като стопанисването и собствеността на ресурса може да е индивидуална и/или колективна;
- **преработка на риба и рибни продукти** – преработка и консервиране на риба и други водни организми; производство на масла и мазнини и др.;
- **търговия с риба и рибни продукти** – търговия на едро и дребно с риба и други водни организми, и морски храни;
- **други икономически дейности**, свързани с улова, производството, преработката и маркетинга на продукти от улов и аквакултура на риба и други водни организми.

Продуктите и услугите, произвеждани/осигурявани от икономическите дейности, свързани с **улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултура** на риба и други водни организми се определят съгласно *Класификация на продуктите по икономически дейности* (КПИД-2015)³ и са представени в **Приложение № 2**.

Обхватът на проучването, определен в Техническата спецификация включва **23 обекта** – **17 вида риба**, **1 вид ракообразни (езерен рак)** и **1 една група ракообразни** определена общо като *скарриди*, **1 вид мекотели (черна морска мида)**,

³ Утвърдена със Заповед № РД 07-395/02.12.2014 г. на председателя на Националния статистически институт, обн. ДВ, бр. 104 от 2014 г.

2 групи водорасли (определени общо като: водораслова маса и микроводораслова биомаса) и 1 вид продукти от риба (определен общо като: хайвер).

За идентифициране на видовете риба, други водни организми и продукти от тях при идентифициране и изготвяне на списък на обектите на изследване, а в последствие и при оценката на пазарния потенциал са отчетени следните основни параметри:

- улов – основен / съпътстващ;
- производство от аквакултура – основно / съпътстващо при екстензивната форма;
- внос – значим / спорадичен;
- износ – значим / спорадичен;
- изчислено потребление – значимо / инцидентно.

Допълнително включените обекти на проучването са идентифицирани въз основа на данните за производството от аквакултури в България, както и въз основа на данни за определени видове, включени в *Многогодишния национален стратегически план за аквакултурите в Република България (2014-2020)* [МНСПА] като видове, които потенциално могат да бъдат обект на аквакултури, (калкан, лаврак, ципура). Използвани са и данни за внос/износ на риба, други водни организми и продукти от тях, за които в България няма опит в производството от аквакултури, но за тях е установена потенциална възможност и/или интерес за бъдещо производство.

В групата "мекотели" са разгледани 5 вида *скариди*, групирани според специфичните условия за тяхното отглеждане – *топловодни* и *студеноводни скариди*. Групите "водораслова маса" и "микроводораслова биомаса" са определени, съответно **висши водорасли** (включващи 4 вида) и **нисши водорасли** (включващи 3 вида).

В проучването на потребителските нагласи са включени **61 обекта** – 53 вида риба, 2 вида ракообразни, 1 вид мекотели, 2 вид други водни организми, 2 групи водорасли и 1 продукт от риба.

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ

Основните източници на информация, които използва методологията са:

- Национален статистически институт (НСИ);
- агенция Митници (АМ);
- Изпълнителна агенция "Рибарство и аквакултури" (ИАРА);
- Управляващият орган (УО) на ОПМДР 2014-2020;
- Междинното звено, Държавен фонд "Земеделие" – Разплащателна агенция (ДФЗ);
- Системата за агропазарна информация (САПИ);
- Европейската комисия, данни за ЕСИФ;
- ЕВРОСТАТ;
- Европейската обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултури (ЕОППРА);
- Организацията по прехрана и земеделие, ООН (ФАО);
- проведените проучвания и анализи – количествени и качествени, вторична обработка на данни, анализи на сектора.

Основната част от събраните и анализирани данни са за периода 2007-2016 г. Информацията за произведената риба от рибовъдните стопанства в България на ИАРА и данните за броя на рибовъдните стопанства (ИАРА и БАБХ) включват и данни за 2017 г. Данните за капацитета на активните рибовъдни стопанства (ИАРА) са към 30.06.2018 г.

ОСНОВНИ ТИПОВЕ ДАННИ ПО ИЗТОЧНИЦИ

В настоящата подсекция представяме и групираме основните набори от данни, които са използвани в доклада.

Рибно стопанство

Данни за производството от аквакултури

- ИАРА: "Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства" – Производство на риба и зарибителен материал за отглежданите в България видове;
- ФАО: "Глобално производство на аквакултура" (Global Aquaculture Production) за отглежданите в България и в световен мащаб видове;
- ЕОППРА: "Аквакултура – Времеви ред на ниво Европейски съюз и държава-членка" за отглежданите в България и в световен мащаб видове;

- ЕВРОСТАТ: "Улов – основни риболовни зони" (Catches – major fishing areas).

Всеки от четирите набора данни съдържа годишни данни за произвежданите видове: *обем (тона), общата стойност и стойността на килограм*.

Данните на ЕОППРА са базирани на обработка на данни от ЕВРОСТАТ.

Данни за улов на риба и други водни животни и организми

- ФАО: "Глобално производство от риболов" (Global Capture Production) за улова в България и в световен мащаб по видове;
- ЕОППРА: "Времеви ред на ниво Европейски съюз и държава-членка" за отглежданите в България и в световен мащаб видове;
- ЕВРОСТАТ: "Производство от аквакултура без зарибителен материал" (Production from aquaculture excluding hatcheries and nurseries).

Всеки от трите набора данни съдържа годишни данни за произвежданите видове: *обем (тона), обща стойност и стойност на килограм*.

Данните на ЕОППРА са базирани на обработка на данни от ЕВРОСТАТ.

Преработка

- НСИ: ПРОДПРОМ агрегирани данни по продуктови подкатегории на класификацията на продуктите по икономически дейности;
- ЕОППРА: Преработка.

Всеки от двата вида данни съдържа номенклатура на продуктите и данни за обем (тона), обща стойност и стойност на килограм продукция. Номенклатурата на ЕОППРА съдържа данни за продукти от някои конкретни видове (*скуприя, херинга, цаца, тон, мекотели*, и др.). Номенклатурата на НСИ не съдържа данни за конкретни видове.

Пазарни данни

Участници на пазара и капацитет

- ИАРА: "Регистър на рибовъдните стопанства" – брой рибовъдни стопанства;
- БАБХ: "Регистър на обектите за производство на аквакултури" – брой регистрирани обекти за производство на аквакултури.

Данните на ИАРА не съдържат информация за видовете риба и други водни организми, за които са регистрирани рибовъдните стопанства. Данните на БАБХ съдържат информация за видовете риба и други водни организми, но тя е само за 2017 г.

Търговия

- САПИ: Средни пазарни цени на едро на риба и рибни продукти;
- НСИ: Продажби на едро на потребителски стоки – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели;
- НСИ: Търговски обекти за продажби на дребно към 31.12 – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели.

Данните на САПИ покриват обектите на аквакултури и продуктите от улов и аквакултури, но са само за 2017 г. Частични данни на САПИ за 2011-2014 г. са достъпни от предходен маркетингов анализ за ИАРА на Екзакта Рисърч Груп ООД (2015 г.), но номенклатурата на обектите на аквакултури и продукти от улов и аквакултури не съответства на тази от 2017 г.

Внос / Износ

- ЕОППРА: Риболов – разтоварвания;
- ЕОППРА: Внос;
- ЕОППРА: Износ;
- ЕВРОСТАТ – ComExt: Внос/ Износ.

Данни са налични по вид, както и по страна, източник на внос или цел на износ.

Вътрешно потребление

- НСИ: Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство по години;
- ФАО: Консумация на риба и рибни продукти (Consumption of Fish and Fishery Products);
- Изследвания на общественото мнение за потребление на риба и рибни продукти – обединение СТРАТЕГМА-ДЖЪНКШЪН (2018), Евробарометър (2016), Екзакта Рисърч Груп ООД (2015), НСИ (2012-2013).

Данните на НСИ са от наблюдение на домакинствата. Въз основа на данните на ФАО е изчислено потреблението, т.е.:

$$\text{изчислено потребление} = \frac{\text{производство} + \text{внос} - \text{износ}}{\text{общ брой на населението}}$$

Изчислените данни са малко по-високи от данните на НСИ.

Икономически данни

- НСИ: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в клас икономически дейности Рибно стопанство;
- Приложение: Други доклади с данни – доклади с обработени данни, предварителни, междинни и окончателни оценки на оперативните програми и др.

В Приложение № 3 Видове данни и източници е представено пълно описание на всеки набор от данни и препратки към източниците.

НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Методологията за определяне на видовете аквакултури с "добър" и "много добър" пазарен потенциал е изготвена в съответствие с:

- Регламент (ЕО) № 1303/2013 за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство;
- Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2328/2003, (ЕО) № 861/2006, (ЕО) № 1198/2006 и (ЕО) № 791/2007 на Съвета и Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета;
- Регламент № 1380/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно общата политика в областта на рибарството, за изменение на регламенти (ЕО) № 1954/2003 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2371/2002 и (ЕО) № 639/2004 на Съвета и Решение 2004/585/ЕО на Съвета;
- Регламент (ЕС) 2018/120 на Съвета от 23 януари 2018 година за определяне за 2018 г. на възможностите за риболов на определени рибни запаси и групи от рибни запаси, приложими във водите на Съюза и за риболовните кораби на Съюза в някои води извън Съюза, и за изменение на Регламент (ЕС) 2017/127;
- Регламент (ЕС) 2017/2360 на Съвета от 11 декември 2017 година за определяне на възможностите за риболов на някои рибни запаси и групи рибни запаси за 2018 година в Черно море;

- Делегиран регламент (ЕС) № 1014/2014 на Комисията от 22 юли 2014 година за допълнение на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2328/2003, (ЕО) № 861/2006, (ЕО) № 1198/2006 и (ЕО) № 791/2007 на Съвета и Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на съдържанието и структурата на общата система за мониторинг и оценка за операциите, финансирани по Европейския фонд за морско дело и рибарство;
- Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета, СОМ(2018) 390 окончателен;
- Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите (2014-2020);
- Програма за морско дело и рибарство (2014-2020);
- Условия за кандидатстване за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез бюджетна линия по процедура BG14MFOR001-7.001 "Техническа помощ", Програма за морско дело и рибарство (2014-2020 г.).

Отчетени са и разпоредбите на основните национални нормативни актове, регламентиращи дейностите, свързани с **улова, производството и преработката на продукти от улов и аквакултури**:

- Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА);
- Закона за водите (ЗВ);
- Закона за опазване на околната среда (ЗООС).

В отделен **раздел "Политика за развитие на рибарството и аквакултурата"** са разгледани тенденциите в развитието на **общата политика за рибарството**, приложимата нормативна уредба и съответните подзаконови актове.

Методи

В секцията са представени основните методи, използвани за оценка на пазарния потенциал на **видовете риба, други водни организми и производните продукти**, обект на аквакултура (част от продуктите включват риба и други водни организми и от улов).

Линейна регресия

Линейната регресия е базов метод за прогнозиране. Методът е избран тъй като осигурява възможност за открояване на тенденциите върху къс ред от данни, например 10 годишни наблюдения.

Всички оценки се основават на официални данни, поддържани от съответните институции. Използвани са редове от данни от 2008 г. до момента, т.е. до 2016 г. или 2017 г. в зависимост наличността на данни за наблюдаваната величина.

За открояване на тенденцията на развитие на наблюдаваните величини е използвана линейна регресия:

$$y = m * x + b$$

Основните параметри за всяка величина са:

- средногодишната промяна, **m**,
- последно достигната (текуща) стойност,
- отношението на средногодишната промяна към текущата стойност, т.е. процентната промяна през последната година, и
- отклонението **R²**, което е оценка до колко добре линейната регресия моделира данните, като стойности близки до **1** са индикатор за добро съответствие, докато стойности близки до **0** – за липса на съответствие.

Оценка по скала (дискретизация на параметрите)

Наблюдаваните величини са разнородни и често посочените параметри за всяка една от тях не са директно съпоставими. За целта е използвана оценка по скала на всеки от изчислените параметри на линейната регресия:

0	1	2	3	4
незадоволителна	задоволителна	добра	много добра	отлична

Праговете за преход между степените на скалата са дефинирани по отделно за всеки изчислен параметър.

Композитни индекси

Оценките на редовете от данни от наблюдавани величини ще бъдат агрегирани в **комплексен индикатор**, формиран чрез осредняване на стойностите на изчислените **синтетични индекси** за предлагане, търсене предлагане, цени, износ, конкуренция при производителите, търсене на вътрешния пазар, наличие на традиции (опит) в

производството на съответния вид, възможности за биологично отглеждане чрез избрано осредняване:

- *средноаритметична стойност*, при която различните величини са равноправни;
- *средногеометрична стойност*, при която различните величини са равноправни;
- *претеглена средна стойност*, при която различните величини имат различни тегла/ тежест.

Въз основа на данните е създаден **общ синтетичен индекс**, чрез който е направена оценка на пазарния потенциал на видовете риба и други водни организми, обект или потенциален обект на аквакултура, който е измерен по следната скала:

0	1	2	3
незадоволителен	задоволителен	добър	много добър

ОГРАНИЧЕНИЯ

Линейната регресия е базов метод за прогнозиране. Отклонението R^2 не винаги достоверно предсказва дали откритата тенденция е надеждна или не.

След изчисляване на оценките по посочената скала, е извършен преглед, въз основа на който чрез експертна оценка за динамиката на съответния показател, малък брой от индексите са коригирани.

За част от анализирания видове (различните видове *скарриди*, *висши* и *нисши водорасли* и др.), наличната информация е непълна и/или недостатъчна за прилагане на посочените методи в цялост. В тези случаи, е направена експертна оценка, въз основа на данни за тенденциите в производството, потреблението и производствените практики на други държави, включително и от Европейския съюз.

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРАТА

КРАТЪК ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

Рибарството по българските земи е било познато още през палеолита, както свидетелстват намерените от археолози фосили на риби, и има вековна традиция. По-изобилни са останките от новокаменната епоха (5000-2000 години пр.Хр.) на кости от *шаран*, *сом*, *щука* и други видове, включително и части от въдици, изрязани от кост. По исторически сведения рибата е заемала важно място в храната на траките, а рибарството е било добре развито сред населението, обитавало крайречните и край-езерните брегове. Струма се посочва като река, в която е имало изобилие на *змиорки*.

От основаването на българската държава по време на първото и второто българско царство риболовът е бил главно в реките. По днешното българско черноморско крайбрежие са ловували основно чужденци. Интересът на българите към Черно море и неговите ресурси се пробужда едва в началото на третото българско царство.

Риболовът по река Дунав и вътрешните реки винаги е бил зависим от режима на техните води. Колкото по-продължителни са високите води и колкото повече площ заливат, толкова по-голямо е било изобилието на риба. С други думи, заливните места покрай Дунава са осигурявали преобладаващата част от улова на сладководна риба. Количеството на улова във вътрешните води не е известно. Като се има предвид, че общата дължина на реките и техните притоци е над 150 000 км, при добив от 8 до 10 кг средно на километър може да се отчете, че средногодишния улов е бил в границите между 1.5 и 2 млн. кг.

По-голямата част от рибата се е реализирала на пазара в прясно състояние за местни нужди, а останалата е консервирана чрез осоляване, но след 1920 г. тази практика почти е преустановена, поради намаляващия улов и нарастващото търсене на прясна риба.

В периода 1940-1944 г. дунавският риболов е бил осъществяван от 3 450 регистрирани риболовци и 1 250 лодки. Средно за периода уловът на риба от река Дунав е бил 1 650 т и 850 т от блатата. Средният улов по видове е: *шаран* (*Cyprinus carpio*) 1 000 т; *европейски сом* (*Silurus glanis*) 190 т; *бяла риба* (*Sander lucioperca*) 150 т; *платика* (*Abramis brama*) 95 т; *бяла мряна* (*Barbus barbus*) 85 т; *есетрови видове* (*Acipenseridae*) 65 т; *златиста каракуда* (*Carassius carassius*) 25 т; *щука* (*Esox lucius*) 23 т; *распер* (*Aspius aspius*) 9 т; *лин* (*Tinca tinca*) 8 т; други видове – общо 850 т.

В морските басейни риболовът се извършва в участъци, чиято дълбочината не надвишава 300-500 м. В Черно море тази граница на риболовните участъци е към 150-160 м, тъй като в по-дълбоките слоеве присъства токсичният газ сероводород. В Черно море плитчините са рядкост. Дъното му е с форма на котловина със стръмни склонове, като централната част е дълбока повече от 1 000 м, а плитките участъци образуват тясна ивица край брега, заемаща около 30% от повърхността. Това предопределя ниска ефективност в рибностопанско отношение. Черно море е относително бедно на рибни видове, което се дължи както на хранителната база, така и на начина на формиране на ихтиофауната. Обитаващите Черно море рибни видове са 4-5 пъти по-малко от тези в Средиземно море. Статистиката за черноморския улов показва, че той не надхвърля 50-60 хил. т годишно, докато в Северно море, което има почти същата площ, уловът достига 2 млн. т.⁴

Освен че е малък, годишният улов е неравномерно разпределен. Основният дял е в северната част на Черно море, където се намират плитководните зони с богат приток на сладка вода и по-ниски зимни температури. В южната част уловът е малък, тъй като плитководната ивица е тясна, притокът на сладка вода ограничен, а зимните температури на водата по-високи. Именно в този участък попада българското морско крайбрежие и това предопределя размера на черноморския риболов.

По-голямата част от уловената в Черно море риба се търгува в прясно състояние директно от риболовните съдове. През пролетта и есента, когато уловът е бил по-изобилен, част от рибата се е консервирала (*паламуд, сафрид, скумрия, лефер* и др.).

Необходимостта от изкуствено развъждане на риба е осъзната още в края на XIX век. На *Първото българско земеделско-промишлено изложение*, открито в Пловдив през 1892 г. е направена демонстрация за построяване на изкуствен рибарник. Две-три години по-късно към земеделските училища в Русе и Садово са построени стопанства за развъждане на *шаранови видове*, които – независимо от постигнатите добри резултати – скоро след това били изоставени. Всички държавни и частни рибовъдни стопанства, открити до Първата световна война и непосредствено след нея, били бързо изоставени.

Инициатива за съживяването на отрасъла проявява Министерство на земеделието. Съвместно със Св. Синод през 1922 г. е построена пъстървова станция край Рилския манастир. Благодарение на добрите резултати от нейната производствена дейност за кратко време са възстановени запасите в множество потоци и езера, които преди това са били напълно обезрибени. Година по-късно е построена втората рибовъдна станция (с. Устово, Смолянско). През 1924 г. Министерство на земеделието открива Държавна пъстървова станция над Самоков за производство на зарибителен материал за *речна пъстърва*. През 1926 г. започва аклиматизация

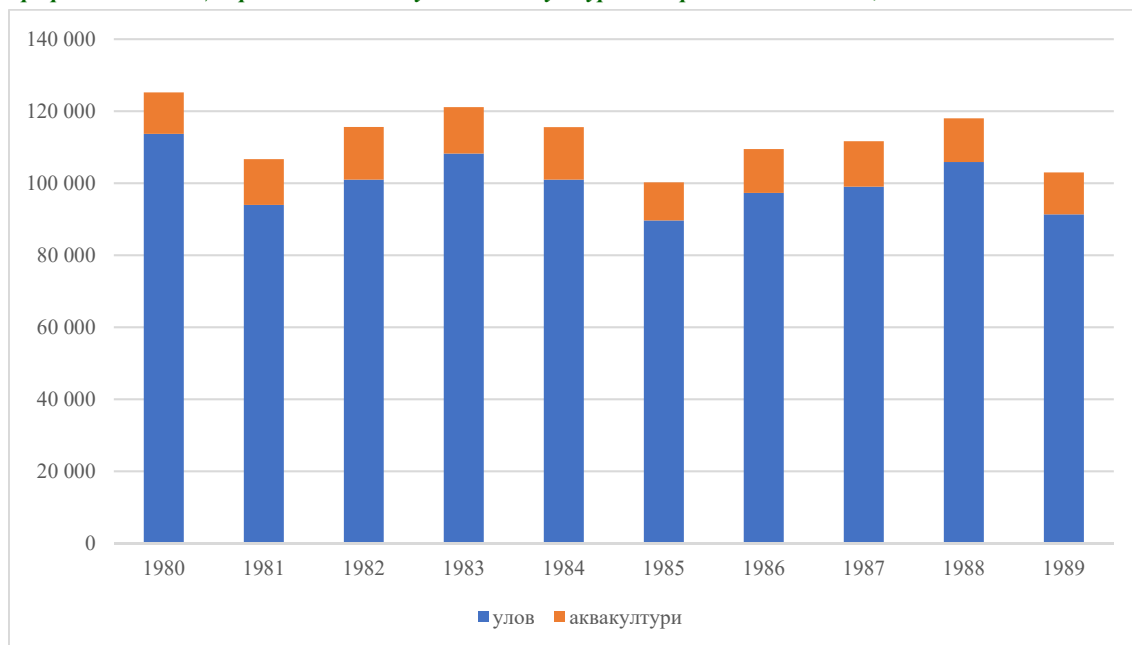
⁴ Николай Бояджиев, Българското рибарство – минало, настояще и бъдеще, сп. Управление и устойчиво развитие, 1-2/2002(6), http://oldweb.ltu.bg/jmsd/files/articles/06/06-29_N_Bojadgiev.pdf

на *дъгова пъстърва* и *сивен*. Обемът на производство непрекъснато нараства и през 1929 г. се прави разширение, като водната площ на басейните достига 20 дка.

Въпреки стимулите от страна на държавата, изкуственото рибовъдство до края на Втората световна война има любителски характер и не се развива като стопански отрасъл. След 1950 г. започва бързо развитие на шарановъдството. През 1952 г. площта на басейните, годни за рибопроизводство, е увеличена повече от 10 пъти в сравнение с тази преди 1944 г. През 1957 г. тя нараства до 54 000 дка и надхвърля 160 000 дка в края на 1965 г.

С развитието на фуражната промишленост и въвеждането на сухите специализирани храни значително се повишават и добивите от единица площ. През 1976 г. водната площ на *шарановите* стопанства достига 25 060 дка при среден добив 200-250 кг/дка. В същото време *пъстървовите* рибовъдни стопанства са с площ 160 дка. Освен това за екстензивно риборазвъждане са ползвани 294 000 дка язовирна площ. През 1978 г. Министерският съвет приема *целева програма за развитие на сладководното рибовъдство*, в която е предвидено през 1980 г. добивът на сладководна риба в страната да достигне 16 хил. т, а през 1985 г. – 35 хил. т. Въведени са единно държавно планиране и статистическа отчетност.

Графика 1. Общо производство от улов и аквакултури за периода 1980-1989 г., тона

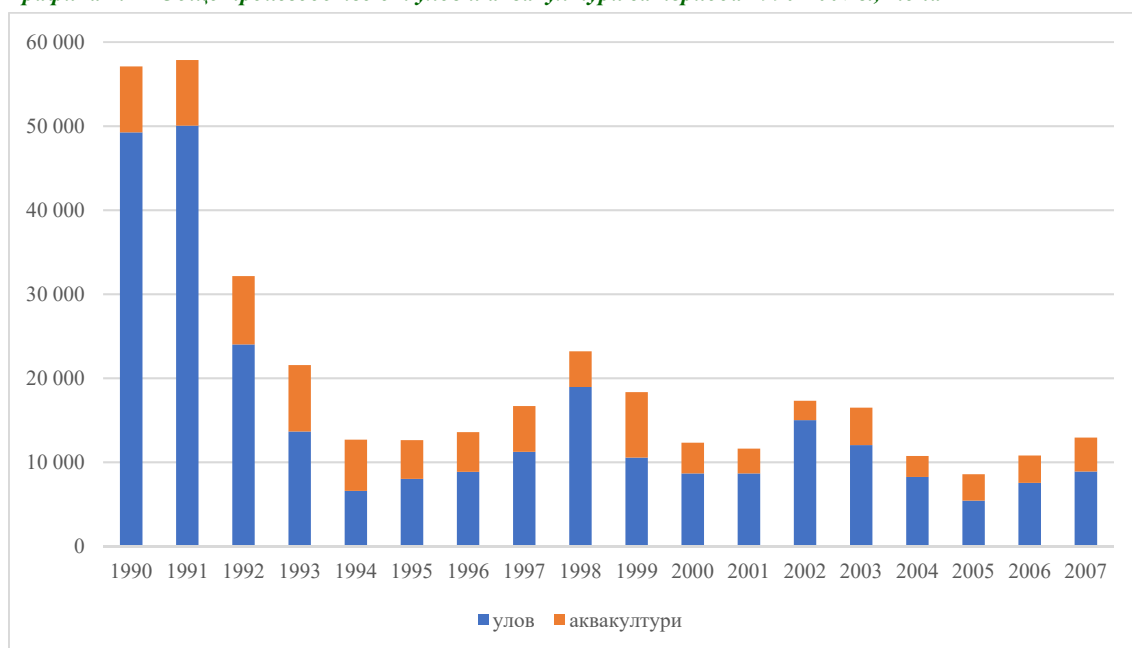
Източник: ФАО, Профил на страната – България

Следващите години бележат увеличение на производствената база и повишаване на добивите от единица площ. При воден фонд над 600 000 дка кадастрална площ, през 1982-1983 г., отрасълът разполага със значителен капацитет за рибопроизводство – 300 000 дка язовири, 37 000 дка топловодни, 400 дка студеноводни басейни и 150 дка инсталации от плаващи мрежени клетки. В този период годишното производство на сладководна риба достига 16 хил. т, от които 2 хил. т пъстърва. Увеличават се добивите от малките и средни язовири на

109 кг/дка, от мрежените клетки до 20 кг/м³, а от океанския риболов на 147 хил. т годишно. Общото производство надхвърля 100 хил. т., от които 10-12% са от аквакултури. Производството, на човек от населението, достига 1.8 кг, при средно световно производство по този показател, за периода – 2.3 кг.

В края на миналия век започва процес на упадък на рибното стопанство. Годишното производство на риба за консумация намалява на 8 400 т през 1990 г., а през 1995 г. достига най-ниското си равнище – 2 500 т. Рязко се влошава производствено-финансовото състояние на почти всички производствени единици вследствие преустановената активна намеса на държавата в областта на сладководното рибовъдство и новата икономическа среда в страната.

Графика 2. Общо производство от улов и аквакултури за периода 1990-2007 г., тона

Източник: ФАО, Профил на страната – Република България

От 1990 г. започва реструктуриране на отрасъла. Стопанисването и управлението на рибностопанските обекти в периода на прехода към пазарно стопанство се променя динамично. Предприятията на черноморския ни риболов са 100% приватизирани, предприятията за рибовъдство или техни обособени части (рибовъдни ферми) – над 95%, а океанският риболов е ликвидиран поради неефективно реструктуриране на държавната компания "Океански риболов".

Риболовната дейност в река Дунав се извършва изцяло от частни лица, снабдени с разрешителни за стопански риболов (лицензи), издавани от **Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури** (ИАРА). Средногодишно около 2 000 души се занимават със стопански риболов. За повече от 60% от тях риболовът е основна професия и повече от 70% от доходите им идват от тази дейност. Други 20% са частично заети със стопански риболов и чрез тази дейност формират под 50% от доходите си. За останалите 20% доходите от стопански риболов са малки, тъй като те го практикуват по време на отпуск и в почивните дни.

Около 2000 г. общият годишен улов от река Дунав се стабилизира на ниво около 1 000 т. Вследствие на съзнателните корекции в речното легло и изградените защитни диги, за период от 50-60 години, се е променил профилът на видовото присъствие в стопанския улов. Повече от 50% от общият улов се състои от бял (Hypophthalmichthys molitrix) и пъстър толстолоб (Aristichthys nobilis), а останалото количество се формира от бял амур (Ctenopharyngodon idella), европейски сом (Sillurus glanis), бяла риба (Sander lucioperca), бяла мряна (Barbus barbus) и др. Запасите от есетровите видове намаляват с 25% и формират около 3-4% от общия улов.

Лицензионният режим се прилага по образец на действащите в света риболовни практики и в съответствие с конкретните изисквания на законодателството на Европейския съюз (ЕС) в областта на морското дело и рибарството, което България започна да въвежда от началото на 2001 г. след успешното затваряне на Глава 8 "Рибарство", приемането на **Закона за рибарството и аквакултурите** (ЗРА) и неговите подзаконовни нормативни актове.

Съвременната политика в областта на рибарството обхваща разумна експлоатация на живите водни ресурси и развитие на аквакултурите; поддържане на равновесието между екологичните, икономическите и социалните аспекти и наблюдение и управление на рибните запаси с цел избягване на свръх-експлоатация. Целта на **общата политика в областта на рибарството** (ОПОР), е да се гарантира устойчива експлоатация на водните ресурси и аквакултурите в контекста на устойчивото развитие, свеждане до минимум на отражението на риболовната дейност върху морските екосистеми и използване потенциала на "синята икономика". В българската икономика рибарството и аквакултурите не са структуроопределящи сектори, но са изключително важни за поминък на населението в някои общности и за териториалното развитие на части от българското крайбрежие и поречието на някои от българските реки и конкретно река Дунав.

РИБНИ РЕСУРСИ ВЪВ ВЪТРЕШНИТЕ ВОДОЕМИ НА БЪЛГАРИЯ И ЧЕРНО МОРЕ

Природни ресурси

Република България разполага със сравнително богат воден фонд, включващ вътрешните водни басейни (реки, езера, язовири и др.) и акваторията на Черно море. Природните дадености, съчетани с подходящите климатични условия създава предпоставки за развитието на икономически дейности, свързани с **улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултури** на риба и други водни организми.

В българската ихтиофауна са представени над 210 вида, 132 рода и 55 семейства, разпространени в морски, полусолени и сладки води⁵. Този брой включва и някои изчезнали неотдавна и попаднали в Червената книга на България видове.

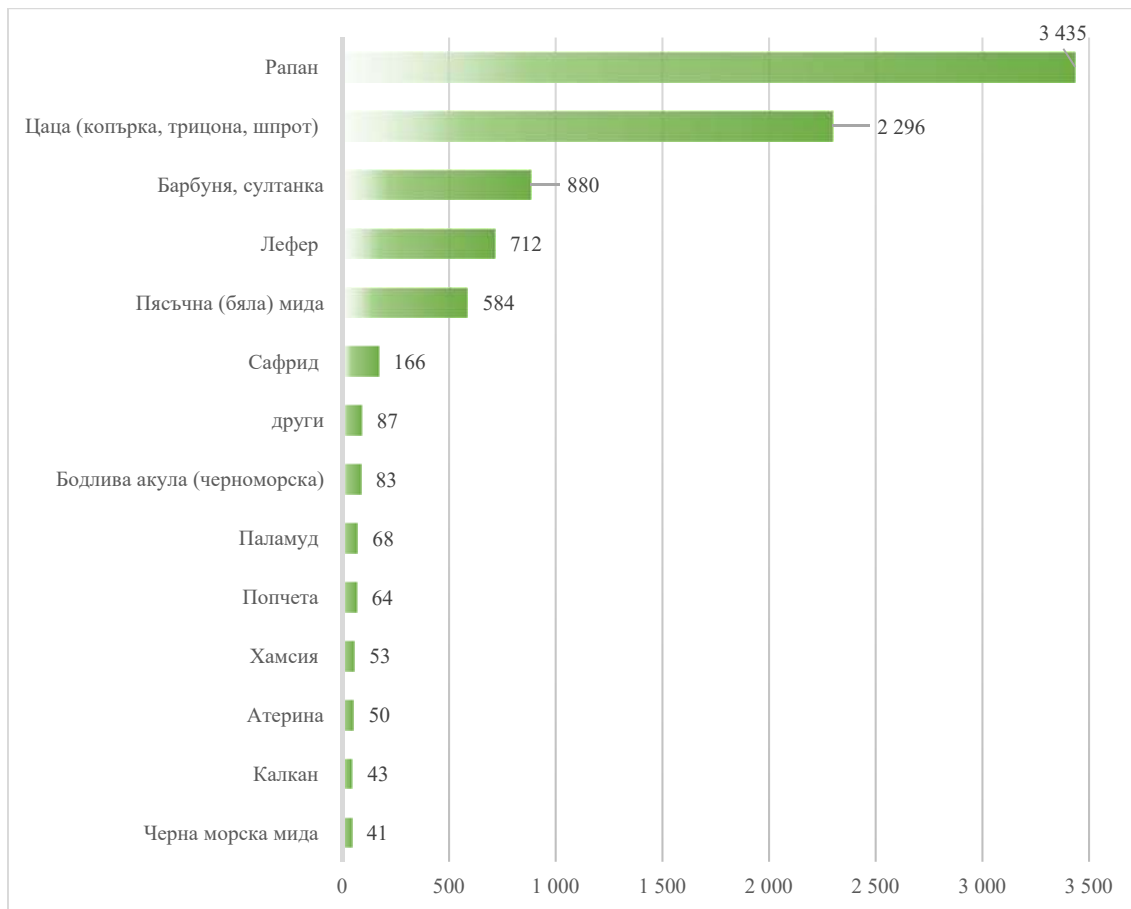
Предмет на улов в Черно море са видове с ограничен диапазон. От тях черноморската *цаца* (*Sprattus sprattus sulinus*) заема над 90%. Състоянието на запасите и биомасата на вида е задоволително, средния годишен улов през последните 10 години е около 3 500 т годишно. *Хамсията* (*Engraulis encrasicolus ponticus*) продължава да бъде експлоатирана с високи темпове по анадолското крайбрежие и присъства слабо в българския улов. Популацията на *черноморския сафрид* (*Trachurus mediterraneus ponticus*) намалява и все-повече се очертава като обект с незначително участие в улова. *Попчетата* (*Gobiidae*) увеличават своето присъствие в улова и са важен поминък за голяма част от професионалните риболовци. *Леферът* (*Pomatomus saltatrix*), *кефаловите видове* (*Mugilidae*), *паламудът* (*Sarda sarda*) и *карагъзът* (*Alosa pontica*) имат символично стопанско значение. *Калканът* (*Psetta maxima*) е деликатесна риба, но запасите в световен мащаб, в това число и в Черно море, са в критично състояние. Въведени са защитни мерки за този вид, като допустимата квота за улов към 2017 г. за България на база състоянието на запаса е свита до 57 т.

Рапаната (*Rapana* sp.) е инвазивен вид, пренесен от Япония по нашето крайбрежие. Натрупаният ресурс се определя като доходоносна дейност в началото на 1990-те години. Неговото месо се търси в Япония, Корея и други азиатски страни. През 1993 г. уловът достига близо 6 000 т. Средният улов за последните 10 години се стабилизира на около 3 800 т годишно⁶, а износът заема важно място във финансовите приходи на редица фирми за добив и преработка. Естествените дънни "банки" или полета на *черната морска мида* (*Mytilus galloprovincialis*) по ред причини не могат да бъдат суровина за производство на качествени продукти. През последните три години *пясъчницата (бяла) мида* (*Mya arenaria*) се очертава като нов пазарен продукт. Въпреки екологичните спорове нейният улов през 2016 г. достига 584 т. За цялостна реализация на този ресурс, включително възможностите за изкуствено отглеждане са необходими допълнителни проучвания.

⁵ Рибите в България, Мария Карапеткова, Младен Живков, ИК "Гей – Либрис", 2010 г. ISBN-13 987-954-300-063-0, стр. 4

⁶ Регистрираното намаляване на улова е в резултат от въвеждането на забраната по чл. 35, ал. 1 от ЗРА за използването на дънни тралеращи и драгиращи средства.

Графика 3. Основни видове риба и други водни организми от улов от Черно море със стопанско значение за 2016 г., тона

Източник: ФАО

Река Дунав е важен фактор за икономическото, урбанистичното, културното и историческото развитие на България – 470 км от най-дългата река в ЕС са естествена граница между България и Румъния, фактор за ефективно трансгранично и транснационално сътрудничество, както и за регионално развитие, базирано на потенциалите на реката.

През последните години се наблюдава срив в обема на общият улов в река Дунав – от 1 428 т през 2012 г. на 52.2 т през 2016 г. (– 96.4%). Това се дължи най-вече на прогресивно намаляващите популации от значимите за риболова видове риба, както и ограниченията за риболов в реката⁷.

⁷ Със заповед № РД 09-43 от 20.01.2012 г. на министъра на земеделието и храните е въведена забрана за извършване на риболов на есетрови риби от вида руска есетра, чига, пъструга и моруна в българската акватория на река Дунав и Черно море.

Аквакултури

През последното десетилетие общото производство от аквакултури се е увеличава рязко и през 2016 г. достига **12 445 т** или 2.8 пъти повече от производството през 2008 г. (4 433 т).

В България съществуват два основни подсектора: сладководно рибовъдство (топловодни и студеноводни) и морски аквакултури:

- Отглеждането на *сладководни видове* представлява 72.42% от общото производство от аквакултури в България. През 2016 г. производството на *пъстървови видове* е 25.05% от общото производство от аквакултури, а делът на другите сладководни видове е 47.36%;
- Производствените съоръжения за *морски аквакултури* включват черноморските стопанства за производство на *миди* и за производство на *зелени и кафяви водорасли*. Основният вид, обект на морски аквакултури е *черната морска мида*. През 2016 г. са произведени 3 376 т двучерупчести и други мекотели, основно *миди*, което представлява 27.13% от общото производство от аквакултури в България.

По данни на ИАРА, общият брой на активните рибовъдни стопанства към 30.06.2018 г. е **712**, при 683 броя, в края на 2016 г.

Регистрираните обекти за производство на аквакултури, според данните на БАБХ (актуални към 15.07.2017 г.) са **660**, от тях, 637 са за сладководни аквакултури, а 23 – за морски аквакултури.⁸

Таблица 1. Териториално разпределение на видовете рибовъдни стопанства (по области)

Област	Студеноводни стопанства	Топловодни стопанства	Смесени стопанства	Соленоводни стопанства	Есетрови стопанства	ОБЩО
Благоевград	12	7	3			22
Бургас	1	41	2	15		59
Варна		6	2	1	1	10
Велико Търново		30				30
Видин	1	8	1			10
Враца	1	16				17
Габрово	1	12				13
Добрич		6		6		12
Кърджали		3	4		5	12
Кюстендил	8	2	1			11
Ловеч	6	23	2			31
Монтана	1	14	2			17
Пазарджик	11	21	1		1	34
Перник	1	1				2

⁸ Налице са разминавания между данните на ИАРА и БАБХ.

Област	Студеноводни стопанства	Топловодни стопанства	Смесени стопанства	Соленоводни стопанства	Есетрови стопанства	ОБЩО
Плевен	1	18				19
Пловдив	7	72	1		3	83
Разград		12				12
Русе		17				17
Силистра		14				14
Сливен	2	42	2			46
Смолян	10		1			11
София (столица)	1					1
София област	16	6	3			25
Стара Загора	1	28	5			34
Търговище		18				18
Хасково		24				24
Шумен		11	4	1		16
Ямбол		60				60
Общо	81	512	34	23	10	660

Източник: БАБХ (към 15.07.2017 г.), оценка според отглежданите видове

Структурата на производството на рибовъдни стопанства може да бъде условно категоризирана по производствени показатели. За целите на анализа условно фермите могат да бъдат разделени на "микро" – с производство до 10 т годишно, "малки", респективно от 11 до 50 т, "средни" от 51 до 100 т и "големи" с над 100 т годишно производство⁹.

Преобладават *непълносистемните* стопанства от угоителен тип за производство на риба за консумация. Най-често използваните системи за производство са интензивни и полуинтензивни.

След периода на спад на производството на сладководни видове риба от 1997 г. се наблюдава тенденция на плавно оживление. През 1998 г. продукцията от сладководното рибовъдство е 4 160 т, през 2007 г. – 3 744 т, а през 2016 г. достига до 11 830 т. Най-масово отглежданите видове, обект на рибовъдство в България, са *дъгова пъстърва* (*Oncorhynchus mykiss*) и *шаран* (*Cyprinus carpio*). В повечето държави от ЕС има слабо търсене на традиционните за България видове (*шаран*, *амур*, *толстолоб*).

Забележим е ръстът на *морските аквакултури*. През 1998 г. продукцията от морски аквакултури е 92 т, през 2007 г. – 288 т, а през 2016 г. достига до 3 932 т. Основният вид, обект на морски аквакултури е *черната морска мида* (*Mytilus galloprovincialis*).

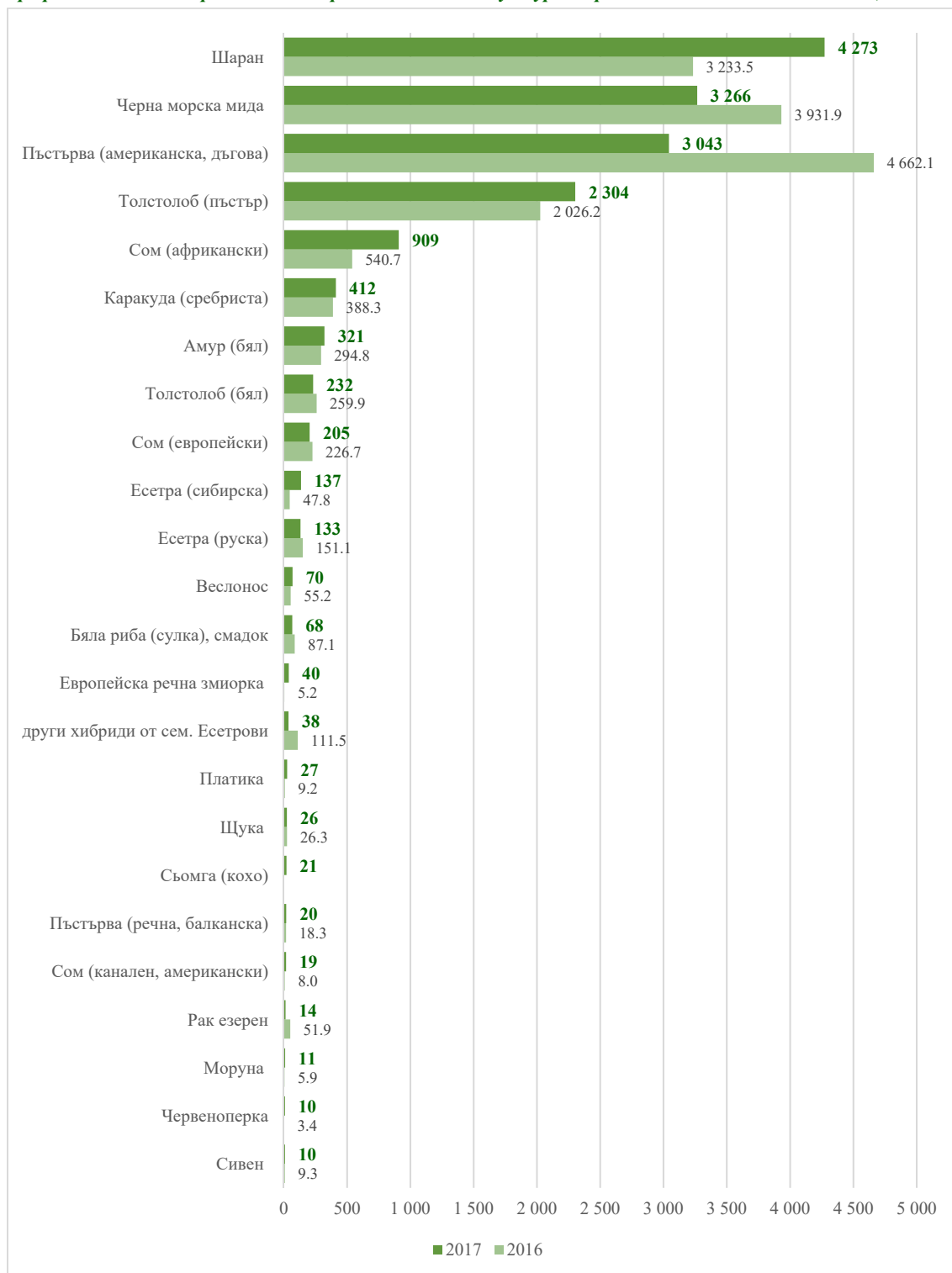
Данните за производството на риба и други водни организми от аквакултури за периода 2011-2017 г. (ИАРА) показват, че са отглеждани общо 53 вида риба, други водни организми и водорасли. За 2017 г. е отчетено производство на 38 вида.

⁹ тези категории са възприети само и единствено за целите на настоящия анализ.

Общото производство на риба и други водни организми от аквакултури, отчетено от ИАРА за 2017 г. е 15 637 т, в т.ч. 13 509 т (86.4%), предназначено за консумация. Произведените обеми варират от 0.05 т (за зелени водорасли) до 4 273 т (за шаран).

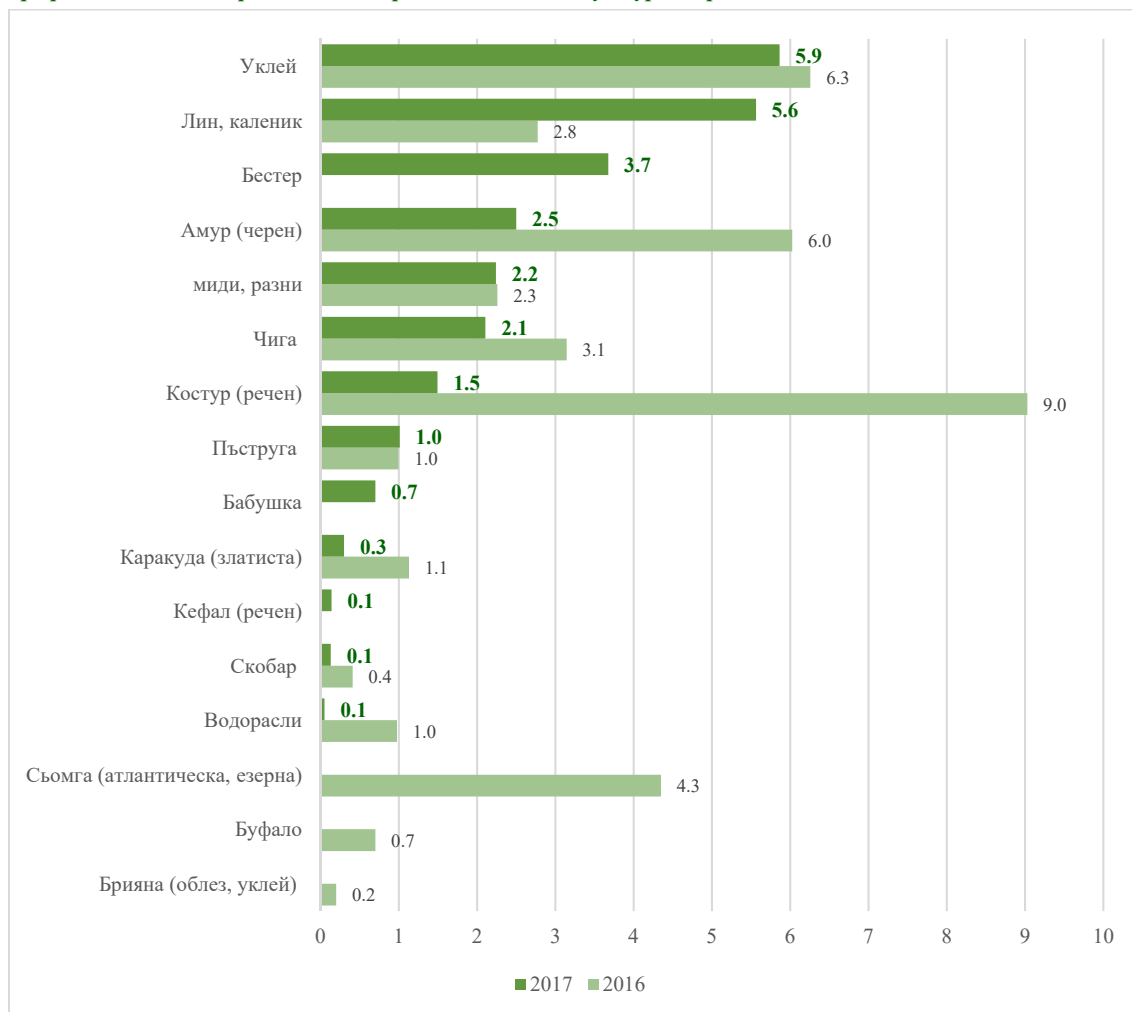
Графика 4. Видове риба и водни организми от аквакултури с производство над 10 т за 2017 г., тона

Източник: ИАРА

Графика 5. Видове риба и водни организми от аквакултури с производство под 10 т за 2017 г., тона

Източник: ИАРА

Според класификацията на ЕОППРА по стокови групи, производството от аквакултури има следната структура:

- сладководни видове – 47.4%;
- двучерупчести и други мекотели – 27.1%;
- пъстървови видове – 25.1%.

Таблица 2. Основни видове риба и други водни организми от аквакултури със стопанско значение – морски и сладководни, по стокови групи, средно за периода 2007-2016 г., тона

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016 г.	2016 г.	Средна годишна промяна ¹⁰
Двучерупчести и други мекотели	Морска мида, други	0	0	0
	Черна морска мида	1 254.1	3 376.3	279.3
	Общо		3 376.3	

¹⁰ Коефициент на линейна регресия за периода

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016 г.	2016 г.	Средна годишна промяна ¹⁰
Други водни продукти	Морски и други водорасли		8.14 ¹¹	
	Общо		8.14	
Дънни видове	Други дънни видове	3.3	0	-0.7
	Общо		0	
Ракообразни	Езерен рак	13	48.6	4.3
	Общо		48.6	
Пъстървови видове	Пъстърва	2 654.1	3 117.6	41.5
	Общо		3 117.6	
Сладководни видове	Бяла риба (сулка)	55.4	76.3	12.7
	Други сладководни видове	378	560.3	24.1
	Змиорка		5.2	
	Сомови видове	269.3	749.5	33.6
	Шаран	3 359.6	4 480.0	183.7
	Щука	20.1	23.2	1.4
	Общо		5 894.48	
ОБЩО			12 445.05	

Източник: ЕОППРА

Лимитиращите фактори за развитието на аквакултурите по черноморското крайбрежие са няколко. Природните условия в Черно море се различават съществено от условията, при които се развиват морските аквакултури в страните от Западна Европа или други развити в това отношение морски страни. В тях съоръженията за аквакултури се изграждат в добре защитени от вълнение райони като лимани, фиорди и силно врязани в сушата заливи. По българското черноморско крайбрежие такива места липсват, което налага необходимостта от използването на щормоустойчиви съоръжения в незащитени от вълнение райони. Това несъмнено оскъпява производството от морски аквакултури.

Ограничаващ производството на риба фактор е и солеността на морската вода (18‰ в Черно море, 36-38‰ в Средиземно море) и годишния температурен режим на черноморските води. Подходящият температурен режим за активен вегетационен период на рибата (хранене и прираст) в Черно море е значително по-къс от този в Средиземно море.

Към това трябва да се прибавят и рисковете за производството: често твърде неблагоприятните условия на зимните месеци и загубите на тегло, поради невъзможността рибата да се храни. Тази фактори влияят негативно върху стойността на производството на морски организми и го прави по-неизгодно в сравнение с конкуренцията от средиземноморското крайбрежие.

¹¹ Налични са данни само за 2016 г.

Благоприятни са условията за създаването на мидени ферми, като отглежданите *миди* се отличават с добро качество и висок рандеман. Особено перспективно е създаване на затворен цикъл на производство чрез изграждане на преработвателни предприятия към мидените плантации.

Друг значителен фактор с негативен ефект върху развитието на *морските аквакултури* е силното антропогенно замърсяване, което се изразява в значителна еутрофикация и появата на "цъфтежи", причиняващи "кислороден дефицит" и "замори" в засегнатите участъци в крайбрежния район.

Създаването на пречиствателни съоръжения, недопускането на попадане на нефтопродукти (особено актуален проблем за Бургаския район) ще дадат възможност за развитие на *морските аквакултури* в повече части на черноморския бряг.

РЕФЕРЕНТНИ ДАННИ ЗА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ

Световно производство на риба и други водни организми

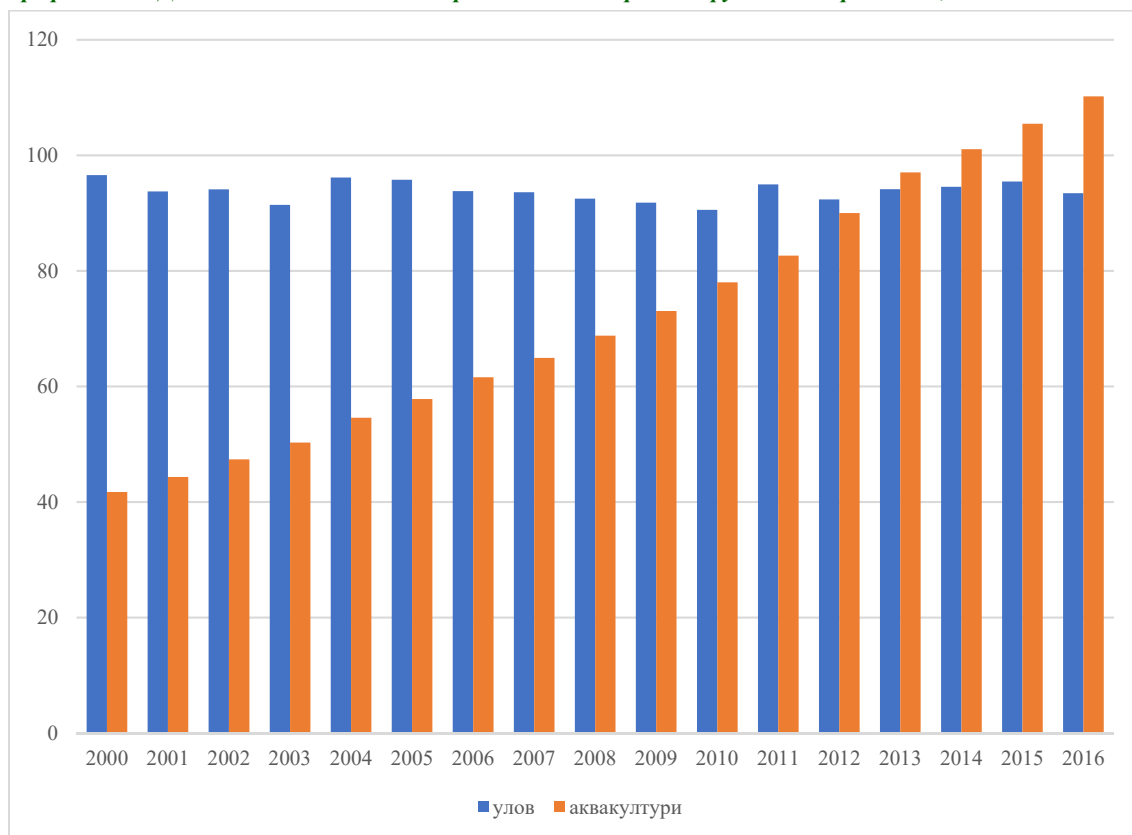
Отглеждането на риба, черупчести видове и водни растения е един от най-бързо растящите хранителни сектори в света и вече осигурява около половината от цялото консумирано количество риба.

По данни на *Организацията по прехрана и земеделие на ООН (ФАО)*, световното производство на риба и други водни организми от улов и аквакултури в света през 2016 г. надхвърля **203 млн. т.**

От началото на века общото производство на риба и други водни организми се увеличава с почти 50% (47.25%). Това увеличение се дължи на ръста на производството от аквакултури – повече от 2.6 пъти, като за този период се наблюдава лек спад на улова на риба и други водни организми – 3.25%.

Водеща роля имат страните от Азиатско-тихоокеанския басейн.

Графика 6. Динамика на световното производство на риба и други водни организми, млн. тона

Източник: ФАО

Обемът на общото производство на риба и други водни организми в света нараства с устойчиви темпове. Средногодишният ръст от 2007 г. насам, е относително постоянен – 2.8%. Същевременно, средногодишния ръст на производството от аквакултури е около 6%, при относително запазване на обемите от улов.

Таблица 3. Общо производство на риба и други водни организми от улов и аквакултура в света, млн. тона

Година	Улов			Аквакултури			Общо улов и аквакултури
	от вътрешни водни басейни	от морски басейни	Общо улов	от вътрешни водни басейни	от морски басейни	Общо аквакултури	
2000	9.97	86.60	96.57	18.78	22.94	41.72	138.30
2001	9.84	83.92	93.76	19.87	24.46	44.32	138.09
2002	9.63	84.49	94.12	21.15	26.23	47.38	141.49
2003	9.94	81.49	91.43	22.46	27.81	50.27	141.70
2004	10.09	86.08	96.17	24.58	29.99	54.57	150.74
2005	10.89	84.90	95.78	26.17	31.65	57.82	153.60
2006	11.78	82.04	93.81	28.05	33.54	61.59	155.41
2007	11.66	81.96	93.62	30.00	34.93	64.94	158.55
2008	11.50	81.01	92.51	32.46	36.33	68.80	161.31
2009	11.56	80.27	91.82	34.34	38.71	73.05	164.87
2010	12.40	78.17	90.57	36.99	41.03	78.02	168.58
2011	12.09	82.86	94.96	38.64	43.99	82.64	177.59
2012	12.58	79.79	92.37	42.13	47.89	90.02	182.39
2013	13.12	81.01	94.13	44.87	52.18	97.05	191.18
2014	13.21	81.34	94.55	46.99	54.08	101.07	195.62
2015	12.93	82.53	95.46	48.69	56.77	105.46	200.92
2016	12.87	80.56	93.44	51.46	58.75	110.21	203.65

Източник: ФАО

В световен мащаб годишното потребление на риба на глава от населението е над 21.0 кг (2015, ЕВРОСТАТ).

Производство на риба и други водни организми в Европейския съюз

Риболовната индустрия на ЕС е четвъртата по големина в света, като осигурява около **6.55 млн. т** риба и други водни организми (2016 г.). Риболовът и преработката на риба осигуряват над 350 000 работни места. Уловът на риба и други водни организми в ЕС е около 80% от общото производство. Повече от една четвърт от рибата, улавяна от европейски риболовни съдове, всъщност се лови извън водите на ЕС.

Аквакултурите в ЕС представляват почти 20 % от производството на риба и пряко осигурява заетост на около 85 000 души. Секторът е съставен предимно от МСП или микропредприятия в крайбрежни и селски райони. Аквакултурите в ЕС се характеризират с високите си стандарти за качество, устойчивост и защита на потребителите.

Обемът на общото производство на риба и други водни организми в ЕС, от 2007 г. насам, е относително постоянен, като делът на производството от аквакултури е около 20%.

Графика 7. Динамика на производство на риба и други водни организми в ЕС, млн. тона

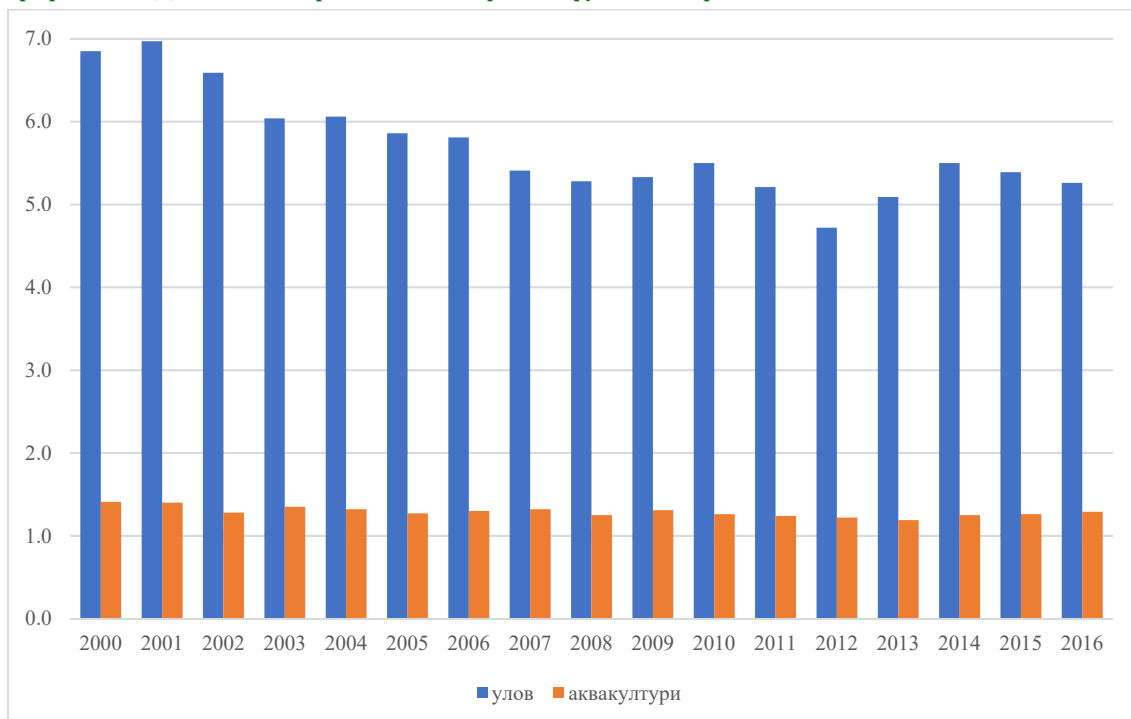

Таблица 4. Общо производство на риба и други водни организми от улов и аквакултури в ЕС, млн. тона

Година	Улов			Аквакултури			Общо улов и аквакултури
	от вътрешни водни басейни	от морски басейни	Общо улов	от вътрешни водни басейни	от морски басейни	Общо аквакултури	
2000	0.13	6.72	6.85	0.34	1.07	1.41	8.25
2001	0.12	6.85	6.97	0.35	1.05	1.40	8.37
2002	0.13	6.47	6.59	0.32	0.96	1.28	7.87
2003	0.13	5.91	6.04	0.33	1.03	1.35	7.39
2004	0.12	5.94	6.06	0.31	1.01	1.32	7.38
2005	0.12	5.75	5.86	0.29	0.98	1.27	7.13
2006	0.12	5.69	5.81	0.29	1.01	1.30	7.11
2007	0.12	5.29	5.41	0.30	1.02	1.32	6.72
2008	0.11	5.17	5.28	0.30	0.95	1.25	6.52
2009	0.11	5.22	5.33	0.29	1.01	1.31	6.64
2010	0.10	5.39	5.50	0.29	0.98	1.26	6.76
2011	0.10	5.10	5.21	0.26	0.98	1.24	6.45
2012	0.10	4.63	4.72	0.27	0.95	1.22	5.94
2013	0.11	4.98	5.09	0.27	0.91	1.19	6.27
2014	0.11	5.39	5.50	0.27	0.98	1.25	6.75
2015	0.12	5.28	5.39	0.27	0.99	1.26	6.66
2016	0.12	5.15	5.26	0.29	1.00	1.29	6.55

Източник: ФАО

Данните на ЕОППРА са съпоставими, като следва да се има предвид, че те отчитат само производството на риба и други водни организми за консумация.

ЕС е най-големият пазар на рибни продукти в света и нетен вносител на риба и рибни продукти.

На всеки три години ЕС установява автономни тарифни квоти за определени видове риба и рибни продукти. Тези квоти позволяват определени количества продукти да бъдат внасяни в ЕС при по-ниска тарифа – обикновено 0%, 4% или 6%. Квотите помагат за увеличаване на снабдяването със суровините, на които разчита преработвателната промишленост на Съюза, когато запасите на ЕС не са достатъчно високи, за да покрият търсенето.

Средно годишното потребление на риба и рибни продукти в страните от ЕС е **25.1 кг** на човек (2015, ЕВРОСТАТ).

ЕС полага големи усилия, за да гарантира устойчивостта на риболова от икономическа и екологична гледна точка, като същевременно защитава интересите на потребителите и се съобразява с нуждите на рибарите. За да се гарантира спазването на правилата на общата политика в областта на рибарството, тя включва и система за контрол с необходимите инструменти за налагане на тези правила.

Таблица 5. Баланс на доставките ЕС, по стокови групи, 2016 г.

Стокова група	Производство (млн. т)		Внос (млн. т)		Износ (млн. т)		Видимо потребление (млн. т)			Потребление на глава от населението (кг)		
	Улов	Аквакултури	Улов	Аквакултури	Улов	Аквакултури	Улов	Аквакултури	Общо	Улов	Аквакултури	Общо
Сладководни видове	0.09	0.00	0.54	0.00	0.03	0.00	0.60	0.00	0.60	0.22	0.80	1.02
Пъстървови видове	0.22	0.60	0.37	0.09	0.03	0.01	0.56	0.68	1.24	0.12	2.50	2.62
Малки пелагични видове	0.06	0.00	0.31	0.00	0.02	0.00	0.35	0.00	0.35	3.29	0.00	3.29
Плоски видове риба	0.33	0.18	0.40	0.06	0.11	0.01	0.62	0.22	0.85	0.56	0.02	0.58
Дънни видове	0.62	0.00	2.75	0.00	0.25	0.00	3.12	0.00	3.12	6.12	0.00	6.12
Риба тон и тоноподобни видове	1.76	0.00	0.60	0.00	0.69	0.00	1.68	0.00	1.68	2.87	0.02	2.88
Други соленоводни видове	0.20	0.01	0.16	0.00	0.07	0.00	0.29	0.01	0.30	1.22	0.44	1.66
Главоноги	0.00	0.38	0.10	1.00	0.04	0.10	0.06	1.28	1.34	1.18	0.00	1.18
Двучерупчести и други мекотели	0.17	0.00	0.57	0.31	0.11	0.00	0.63	0.31	0.94	1.10	1.33	2.43
Ракообразни	0.40	0.02	1.37	0.00	0.30	0.01	1.46	0.01	1.47	1.24	0.60	1.84
Други водни продукти	0.02	0.11	0.10	0.31	0.01	0.01	0.11	0.41	0.52	0.69	0.00	0.69
Общо	3.88	1.29	7.27	1.77	1.66	0.14	9.50	2.92	12.41	18.61	5.71	24.31

Източник: ЕОППРА

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

Икономически субекти и финансови резултати

Икономическите субекти, осъществяващи дейности, свързани с **улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултури** на риба и други водни организми, представляват относително малък обем от националната икономика.

Преработка на риба и други водни организми от улов или от аквакултури в продукти с добавена стойност, предназначени за хранително-вкусовата или преработвателната индустрия се подразделя на две основни групи:

- **обработени рибни продукти:** разделени, разчленени, нарязани, обезкостени, накълцани, одрани, смлени, разфасовани, почистени, обрязани, обелени изчистени от люспите, охладени, замразени или дълбоко замразени продукти.
- **преработени рибни продукти:** продукти, които са преминали процес на значителна промяна на първоначалния продукт, включващо процес на нагряване, опушване, консервиране, зреене, сушене, екстракция, пресоване или комбинация от тези процеси.

Към края на 2016 г. общият брой икономическите субекти с предмет на дейност рибно стопанство е **427** предприятия, в т.ч. **346** с производство от аквакултури. Преработвателните предприятия са 51, а търговските – 365.

Таблица 6. Брой предприятия, осъществяващи дейности, свързани с улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултури на риба и други водни организми, по КИД

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
03 РИБНО СТОПАНСТВО	170	225	256	276	309	351	372	402	427
03.1 РИБОЛОВ	25	37	45	48	70	80	84	86	81
03.11 Океански и морски риболов	16	26	31	36	54	67	72	77	72
03.12 Сладководен риболов	9	11	14	12	16	13	12	9	9
03.2 РАЗВЪЖДАНЕ И ОТГЛЕЖДАНЕ НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ	145	188	211	228	239	271	288	316	346
03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни	12	15	22	24	25	25	25	24	24
03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни	133	173	189	204	214	246	263	292	322
10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия	33	36	34	34	34	41	44	44	51
47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни	266	325	349	357	359	379	375	364	365

Източник: НСИ

Данните на НСИ показват устойчива тенденция за увеличаване на броя на икономическите оператори във всички сегменти на икономическите дейности свързани с **улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и**

аквакултури на риба и други водни организми. Забележим е ръстът на предприятията, с предмет на дейност развъждане и отглеждане на риба и други водни организми – почти 2.4 пъти.

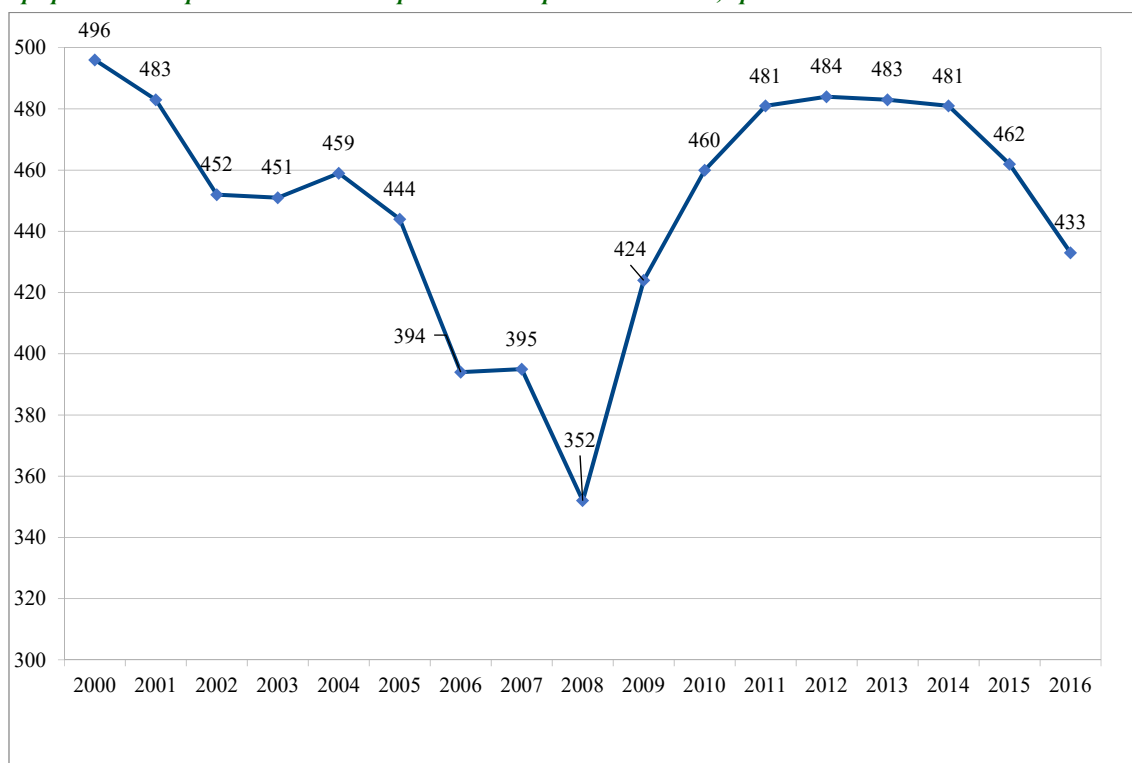
Според броя на заетите, предприятията се разпределят в две групи – 409 микропредприятия с до 9 заети (95.8%) и 18 малки предприятия със заети лица между 10 и 49 души. Аналогична е структурата на предприятията, с предмет на дейност развъждане и отглеждане на риба и други водни организми – 331 микропредприятия (95.7%) и 15 малки предприятия.

Преработвателните предприятия към края на 2016 г. са 51 и имат следната структура – 22 микропредприятия (43%), 19 малки предприятия (37%) и 10 средни предприятия (20%).

Търговия на дребно с риба и други морски храни осъществяват 365 предприятия, 98% от които са микропредприятия, а 7 (2%) са малките предприятия.

Броят търговски обекти, осъществяващи търговия с риба и рибни продукти показва относително неразвитата пазарна инфраструктура.

Графика 8. Търговски обекти за продажби на дребно към 31.12., брой

Източник: НСИ

За периода 2008-2016 г., икономическите показатели на операторите в сектора се увеличават устойчиво.

Таблица 7. Приходи от дейността, по КИД, млн. лв.

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
03 РИБНО СТОПАНСТВО	17.0	17.59	21.75	27.62	33.77	30.95	57.39	44.00	64.38
03.1 РИБОЛОВ	2.15	1.97	1.92	1.84	3.56	3.91	28.19	7.60	15.86
03.11 Океански и морски риболов	0.94	1.86	1.77	1.76	3.30	3.57	27.78	7.51	15.80
03.12 Сладководен риболов	1.21	0.11	0.15	0.08	0.26	0.34	0.41	0.095	0.061
03.2 РАЗВЪЖДАНЕ И ОТГЛЕЖДАНЕ НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ	14.84	15.62	19.83	25.78	30.21	27.04	29.20	36.40	48.53
03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни	0.83	0.92	2.16	3.54	3.05	5.68	5.98	4.02	5.81
03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни	14.02	14.70	17.67	22.25	27.16	21.36	23.22	32.37	42.72
10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия	67.52	66.95	70.04	66.34	78.36	89.43	101.1	116.9	134.6
47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни	14.80	22.24	26.21	34.60	36.68	43.27	50.28	50.23	52.43

Източник: НСИ

Ръстът на приходите от дейността на предприятията, с предмет на дейност развъждане и отглеждане на риба и други водни организми е почти **3.2 пъти**, спрямо началото на периода и достигат **48.53 млн. лв.** или 75.4% от приходите на предприятията в сектор рибно стопанство.

Ръстът на приходите на предприятията, преработващи риба и други водни животни е почти 2 пъти, спрямо началото на периода и достигат **134.6 млн. лв.**

Приходите от дейността на търговските предприятия са 3.5 пъти в повече, спрямо началото на периода.

Съответен е и ръстът на разходите за дейността.

Таблица 8. Разходи за дейността, по КИД, млн. лв.

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
03 РИБНО СТОПАНСТВО	16.27	16.76	24.07	24.18	29.10	31.25	38.79	44.24	60.59
03.1 РИБОЛОВ	2.27	2.00	5.95	1.58	3.09	3.43	6.62	6.90	13.00
03.11 Океански и морски риболов	*	1.93	5.77	1.48	2.78	3.12	6.37	6.85	12.94
03.12 Сладководен риболов	*	0.07	0.18	0.10	0.31	0.31	0.25	0.05	0.07
03.2 РАЗВЪЖДАНЕ И ОТГЛЕЖДАНЕ НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ	14.00	14.77	18.12	22.61	26.01	27.82	32.17	37.34	47.59
03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни	0.87	1.08	2.12	3.67	3.88	6.47	7.24	5.34	5.61
03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни	13.13	13.69	16.00	18.94	22.13	21.35	24.93	32.00	41.97
10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия	62.01	63.22	67.39	62.91	71.15	79.05	86.14	110.3	124.0

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни	15.23	21.29	26.04	32.82	35.28	42.13	48.75	47.23	50.03

Източник: НСИ, * конфиденциални данни

Разходите за дейността, включват множество компоненти, някои от които не са пряко свързани с производствения процес.

Рентабилността на производството на отделен вид риба или воден организъм, по типове стопанства не може да бъде надеждно установена, тъй като изисква данни за средната производствена себестойност на килограм продукция. Тази информация е специфична за отделните икономически оператори и представлява конфиденциална търговска информация.

Стойността на дълготрайните материални активи за текущата година се увеличава динамично през целия, разглеждан период.

Таблица 9. Дълготрайни материални активи за текущата година, млн. лв.

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
03 РИБНО СТОПАНСТВО	18.89	25.72	29.26	52.28	63.41	71.38	76.94	91.54	91.89
03.1 РИБОЛОВ	1.53	5.66	2.12	*	13.38	13.37	13.23	2.26	4.02
03.11 Океански и морски риболов	*	5.57	2.08	*	*	13.19	13.03	2.10	3.72
03.12 Сладководен риболов	*	0.09	0.04	0.03	*	0.19	0.20	0.16	0.30
03.2 РАЗВЪЖДАНЕ И ОТГЛЕЖДАНЕ НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ	17.36	20.05	27.13	*	50.03	58.01	63.71	89.28	87.88
03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни	1.71	2.30	3.85	*	8.93	14.70	12.03	12.22	12.71
03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни	15.65	17.75	23.29	33.80	41.10	43.31	51.68	77.06	75.17
10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия	34.31	35.72	36.07	28.65	32.71	38.18	39.64	41.40	42.41
47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни	2.00	2.87	2.45	3.38	7.08	8.01	8.40	7.92	7.81

Източник: НСИ, * конфиденциални данни

ДМА на предприятията, с предмет на дейност развъждане и отглеждане на риба и други водни организми са се увеличили с повече от 5 пъти, спрямо началото на периода. Принос за това имат и реализираните мерки по ОПРСР 2007-2013.

Към края на 2016 г., броят на заетите в рибното стопанство е **1 045 души** (еквивалент на пълно работно време), което представлява повече от двукратно увеличение, спрямо 2008 г.

Таблица 10. Заетост в предприятията от сектора, по КИД, еквивалент на пълно работно време

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
03 РИБНО СТОПАНСТВО	492	568	672	703	744	761	830	879	1 045
03.1 РИБОЛОВ	66	87	91	87	122	125	168	169	214
03.11 Океански и морски риболов	40	73	70	76	105	114	157	160	203
03.12 Сладководен риболов	26	14	21	11	17	11	11	9	11

Код и наименование по КИД	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
03.2 РАЗВЪЖДАНЕ И ОТГЛЕЖДАНЕ НА РИБА И ДРУГИ ВОДНИ ОРГАНИЗМИ	426	481	581	616	622	636	662	710	831
03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни	36	47	67	70	78	107	102	89	104
03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни	390	434	514	546	544	529	560	621	727
10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия	1 336	1 339	1 348	1 311	1 269	1 495	1 451	1 502	1 603
47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни	607	758	771	840	755	842	847	797	819

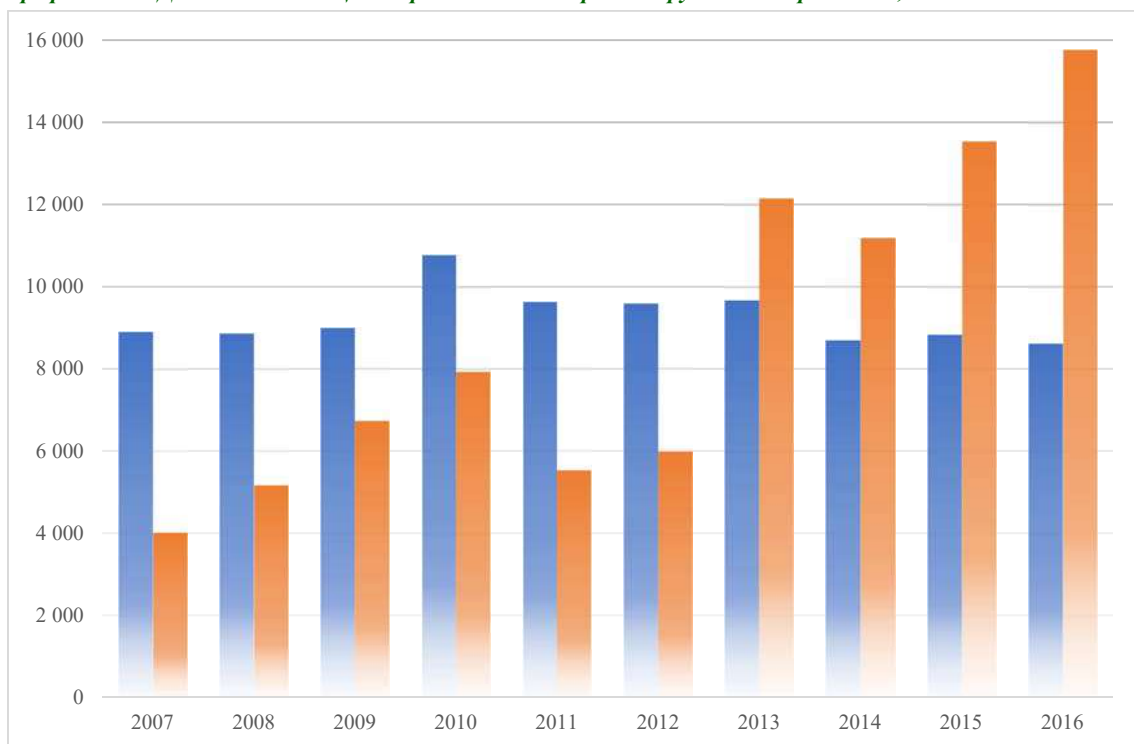
Източник: НСИ

Риболовът и аквакултурите представляват значителна част от местната икономика в крайбрежните райони и осигурява висок дял от заетостта на регионално ниво.

Основните предизвикателства пред подсектора са: лошите условия на труд, недостатъчната мотивация сред младите хора да упражняват тази професия и да придобиват специфична квалификация; пропуските в системата на обществено осигуряване. Липсва изградена инфраструктура, а материалната база е остаряла и недостатъчна.

Динамиката на общото производство на риба и други водни организми в България, за периода 2007-2016 г., съответства на световната тенденция за доминиране на производството от аквакултури.

Графика 9. Динамика на общото производство на риба и други водни организми, тона

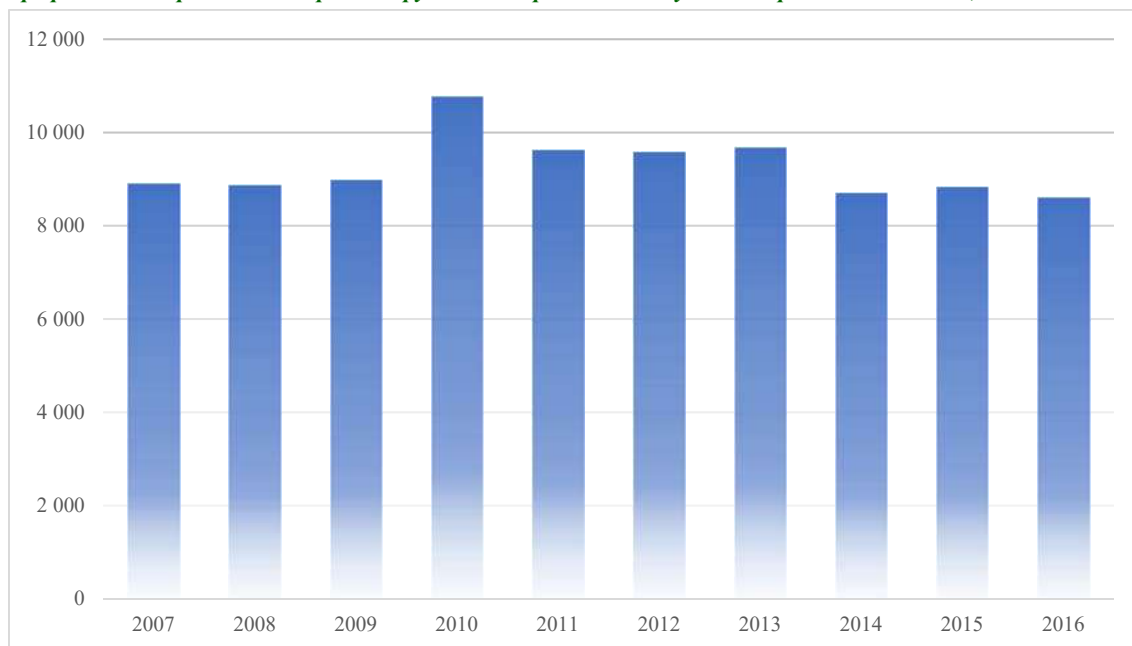

Източник: ФАО

Риболов

По данни на ИАРА, през 2016 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната намалява с 2.8% в сравнение с 2015 г. Общият улов възлиза на 8 592.4 т, от които 8 540 т – в Черно море и 52.2 т – в река Дунав. В сравнение с 2015 г. се отчита спад на уловите както в Черно море, така и в река Дунав.

Графика 10. Производство риба и други водни организми от улов за периода 2007-2016 г., тона

Източник: ФАО

Структурата на производството на риба и други водни организми от улов, по стокови групи показва, че уловът се доминира от двучерупчести и други мекотели (средно за периода 46.8%) и малки пелагични видове (средно за периода 44.3%).

Таблица 11. Производство на риба и други водни организми от улов, по стокови групи, тона

Година	Двучерупчести и други мекотели	Други соленоводни видове	Дънни видове	Малки пелагични видове	Плоски видове риба	Ракообразни	Риба тон и тоноподобни видове	Сладководни видове	ОБЩО
2007	4 394.60	90.40	90.00	3 188.40	66.90	0.00	0.90	0.00	7 831.20
2008	2 899.40	113.90	26.20	4 541.70	54.70	0.00	16.00	0.00	7 651.90
2009	2 260.60	225.70	39.20	4 809.80	52.70	0.10	4.90	0.20	7 393.20
2010	4 826.60	391.90	58.90	4 333.40	46.80	0.00	16.30	0.00	9 673.90
2011	3 936.80	465.00	86.50	4 421.80	37.70	0.00	8.20	0.00	8 956.00
2012	3 797.80	872.00	90.90	3 247.50	45.70	0.40	96.10	0.00	8 150.40
2013	4 854.70	449.55	80.14	4 103.13	39.79	0.45	6.13	0.00	9 533.89
2014	4 817.30	839.50	68.60	2 793.60	40.00	0.50	5.60	0.00	8 565.10
2015	4 242.90	988.20	48.10	3 415.70	43.00	1.00	7.70	0.00	8 746.60
2016	4 059.87	1 780.20	75.94	2 531.78	43.43	2.95	68.24	0.00	8 562.40

Източник: ЕОППРА, ИАРА

Уловът на риба и други водни организми, по видове, за периода 2007-2016 г. има следната структура:

Таблица 12. Улов на риби и водни организми – сладководни и морски, по стокови групи, средно за периода 2007-2016 г., тона

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016 г.	2016 г.	Средна годишна промяна ¹²
Двучерупчести и други мекотели	Мекотели и водни безгръбначни, други (вкл. рапани)	3517.4	3435.4	292.2
	Бяла пъстърва мида	78.4	583.6	39
	Черна морска мида	25.3	40.9	-3.7
	Общо		4 059.87	
Други соленоводни видове	Барбуня, султанка	268.6	880.2	83.8
	други соленоводни видове (вкл. лефер / чернокоп)	222.3	729.8	53.8
	Атерина	22.4	50.5	3.6
	Лаврак, европейски	0.1	0	-0.06
	Морски дявол	0.3	0.06	-0.02
	Скат	55.3	36.2	2.8
	Смарид	0.7	0	0.08
	Ципура	2.5	0	
	Бодлива акула (черноморска)	52.2	83.5	7.6
	Общо		1 780.20	
Дънни видове	Други дънни видове	60.7	64.3	1.8
	Меджид (мерланг)	5.8	11.7	-0.4
	Общо		75.94	
Малки пелагични видове	разни малки пелагични видове	30.5	15.5	-2.3
	Сардина	2.6	1	-0.14
	Сафрид, други	204.9	166.3	-1.2
	Скумрия	0.3	0	-0.1
	Хамсия (аншоа)	66.9	53.5	7.9
	Цаца (копърка, трициона, шпрот)	3433.6	2295.5	-160.2
	Общо		2 531.78	
Плоски видове риба	Калкан	46.0	43.3	-2.3
	Морски език, обикновен	0.1	0.01	-0.02
	Писия	1.4	0.15	0.06
	Общо		43.43	
Ракообразни	Рак	0.2	0.22	0.02
	Сива скарида "Crangon"	0.7	2.74	0.28
	Общо		2.95	
Риба тон и тоноподобни видове	Риба тон, разни	23.0	68.2	3.7
	Общо		68.24	
Сладководни видове	Други сладководни видове	0	0	
	Общо		0	
ОБЩО			8 562.40	

Източник: ЕОППРА

¹² Коефициент на линейна регресия за периода

Графика 11. Улов на риба и други водни организми, според източника, тона

Източник: ФАО

Данните на ФАО за улов на риба и други водни организми, показват обща тенденция за намаляване на природните ресурси за рибното стопанство, като намаляването се дължи основно на рязко намаляване на улова в река Дунав и вътрешните водоеми, при относително запазване на обема на улов от Черно море.

Аквакултури

Производство от аквакултури в България се развива динамично. Данните от различни източници, за изследвания период (2007-2016 г.) показват осезаем ръст на общото производство. Ръстът на производството през 2016 г. спрямо 2007 г. е 2.8 пъти.

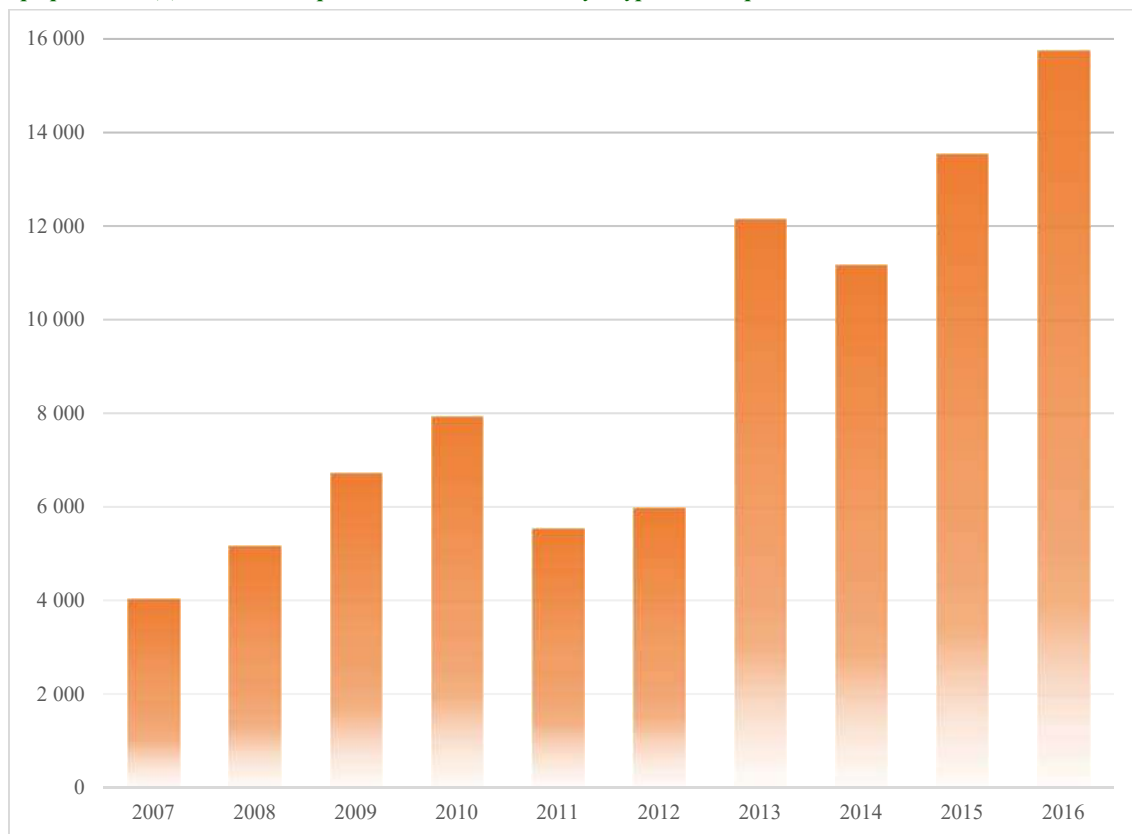
Таблица 13. Производство от аквакултури в България, тона

година	Двучерупчести и други мекотели	Други водни продукти	Дънни видове риба	Пъстървови видове	Ракообразни	Сладководни видове	ОБЩО
2007	282.00	0.00	5.00	2 037.00	1.00	2 108.00	4 433.00
2008	595.00	0.00	0.00	2 814.00	3.00	3 839.00	7 251.00
2009	812.00	0.00	4.00	2 729.00	3.00	4 365.00	7 913.00
2010	698.00	0.00	0.00	2 928.00	10.00	4 284.00	7 920.00
2011	747.00	0.00	0.00	2 339.00	9.00	3 999.00	7 094.00
2012	878.00	0.00	0.00	2 692.00	5.00	3 363.00	6 938.00
2013	1 787.00	0.00	1.00	2 892.00	32.00	6 532.00	11 244.00
2014	2 520.00	0.00	0.00	2 870.00	0.00	4 013.00	9 403.00
2015	3 113.54	0.00	0.00	2 337.95	14.06	5 186.85	10 652.40
2016	3 376.25	8.14	0.00	3 117.63	48.55	5 894.48	12 445.05

Източник: ЕОППРА, ИАРА

Графика 12. Динамика на производството от аквакултури в България, тона

Източник: ЕОППРА, ИАРА

Данните на ИАРА показват динамиката на производството по видове риба за периода 2011-2017 г. За периода 2011-2017 г. обект на аквакултури са били общо 53 вида риба и водни организми. Отчетено е и производство на видове риба, които са плевелни в екстензивните и полуинтензивни топловодни стопанства – *каракуда (златиста, сребриста), костур (речен), платика, червеноперка, уклей и др.* Тези видове не са обект на целенасочено развъждане и отглеждане.

Таблица 14. Общо производство на риба и водни организми за периода 2011-2017 г., по видове, тона

ФАО код	Общоприети местни наименования	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
FCC	Амур (бял)	162.4	150.6	239.4	207.9	264.3	261.8	276.3
BKC	Амур (черен)	0.08	4	2.29	1.4	13.5	3.6	2.5
FRO	Бабушка			1.6				0.7
GIP	Барамунди	0	0	0.82	5.07			
NUC	Брияна (облез, уклей)	0.88	1.99	0.13	0.43	0.2	0.2	
BUF	Буфало	0.05		0.5	0.1	0.6	0.7	
FPP	Бяла риба (сулка)	16.42	19.34	133.61	123.98	69.75	76.25	63.59
PAM	Веслонос	0.34	0.3	1	2.21	3.62	47.62	67.71
FGI	Голяма водна жаба	0	0		0.012			
STU	Есетрови видове, други хибриди				20.43	12.65	98.64	38.08
ELE	Европейска речна змиорка	0				1.5	5.21	40.0

ФАО код	Общоприети местни наименования	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
CRD	Езерен рак	6.22	3.4	31.85	14.82	12.04	48.55	13.82
APG	Есетра (руска)	215.36	277.61	191.61	232.32	217.02	146.01	129.6
APB	Есетра (сибирска)	18.56	13.67	8.16	13.38	96.18	47.82	87.96
TUR	Калкан					0		
SHC	Карагъоз (дунавска скумрия)		0.02					
FCC	Каракуда (златиста)		0.22	0.2	1.17	0.03	1.13	0.3
CGO	Каракуда (сребриста)	218.6	94.06	265.59	153.87	210.52	386.71	408.78
LUN	Кефал (речен)	1.2	0.04	0.3	0.1	0.06	0.017	0.04
FPE	Костур (речен)	1.04	0.41	10.81	2.96	37.82	9.03	1.44
BSS	Лаврак					0		
FTE	Лин	0	0.55	1.45	2.3	3.69	2.51	5.39
HUN	Моруна	61.01	24.4	18.97	14.25	8.54	5.91	11.42
PTB	Мряна (бяла, дунавска)	0.56	0.02		0.204			
BBZ	Мряна (маришка)					0.2		
FBM	Платика	7.30	7.35	8.86	9.54	10.88	9.23	27.09
GPA	Попчета		0.004					
APE	Пъструга	6.13	7.18	5.6	4.7	1.31	1.0	1.01
TRR	Пъстрва (американска, дъгова)	1 534.85	2 167.66	2 409.63	2 238.19	2 321.84	3 092.38	2 040.52
TRS	Пъстрва (речна, балканска)	17.42	34.59	21.48	5.65	7.91	16.65	16.84
AYS	Рак сладководен	1.66	1.54	0.25	0.18	2.02		
AAS	Речен рак	0.045		0.01	0.055	0.02		
SVF	Сивен	0.08	0	6.51	5	8.2	8.82	10.06
HON	Скобар	0.03	0.12	2.12	0.02	0.01	0.41	0.13
SOM	Сом	78.19	75.71	133.71	96.19	109.27	201.29	187.64
CLZ	Сом (африкански)	1.77		29.71	164.36	285.74	540.74	908.97
ITP	Сом (канален, американски)	98	14.3	3.29	12.91	63.82	7.55	19
CON	Сьомга (кохо) ¹³							4.29
TLN	Тилапия						0	
SVC	Толстолоб (бял)	93.00	77.65	42.73	110.86	226.52	198.11	209.29
BIC	Толстолоб (пъстър)	926.27	820.47	1 823.21	1 272.76	1 576.04	1 714.96	2 148.92
ALR	Уклея	6.85	2.38	6.36	2.68	11.67	6.26	5.79
SRE	Червеноперка	4.70	3.19	6.19	4.86	6.42	3.43	10.23
MSM	Черна морска мида	642.06	877.78	1 787.33	2 474.57	3 113.54	3 477.25	3 134.45
APR	Чига	0	0.55	0.7	0.375	0.4	3.144	2.026
FCP	Шаран	1 389.6	1 288.41	2429.66	1 885.07	2 142.33	2 669.49	3 605.53
FPI	Щука	16.91	5.83	32.93	18.252	29.38	23.27	23.57
Общо по години		5 527.58	5 975.33	9 658.52	9 103.13	10 869.5	13 115.8	13 503.0

Източник: ИАРА

¹³ Българското наименование на вида е съгласно регистъра за произведени количества на ИАРА. Това име използва и производителя. В научната литература се среща и името "Кижуч".

Средният дял на производството на риба и други водни организми за консумация през периода 2007-2013 г. представлява повече от 80% от общото производство. Ясна е тенденцията за увеличение на дела на производството от аквакултури на риба и други водни организми за консумация – като през 2017 г. достига до 86.4%.

Въпреки отчетливия ръст на производство от аквакултури, данните показват, че производството на зарибителен материал за периода запазва относително постоянни количества (средно 2 325 т и 2 128 за 2017 г.). Това показва необходимост от създаване допълнителен или по-ефективно използване на съществуващия потенциал за производството на зарибителен материал, с оглед устойчивото осигуряване на производството от аквакултури с необходимият зарибителен материал (количества и качество) за отглежданите видове.

През 2015 г. в система на контрол и сертификация за биологично производство са включени две стопанства аквакултури, произвеждащи органични *миди*, които по време на периода на преобразуване в рамките на годината произвеждат общо 80 т. През 2016 г. едната от фермите прекратява договора си за контрол и сертификация, а другата завършва фазата на преобразуване и производството ѝ за периода от 07.2015 до 09.2016 е 1 400 т миди.^{14,15}

Внос и износ на риба и други водни организми

Уловът и производство от аквакултури на риба и други водни организми в страната са недостатъчни за осигуряване на вътрешното търсене, поради което ежегодно се внасят значителни количества суровини за консервната промишленост и различни видове риба и други водни организми за разнообразяване на асортимента на пазара.

По данни на НСИ, през 2016 г. в страната са внесени общо **37 724 т** риба и рибни продукти за консумация, в т. ч. 32 886 т риба, филета, ракообразни и мекотели (живи, пресни, охладени, замразени или сушени и др.) и 4 838 т преработени рибни продукти. Общият внос на риба и рибни продукти нараства с около 8% на годишна база, като се отчита увеличение на вноса както на риба, филета, ракообразни и мекотели, така и на преработените продукти.

Таблица 15. Внос на основни видове риба и други водни организми по стокови групи, тона

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016	2016	Средна годишна промяна ¹⁶
Главоноги	Други главоноги	34.5	110.4	20.6
	Калмар	442.3	470.6	40.8
	Октопод	118.1	162.8	6.2
	Сепия	27.1	15.4	1.8
	<i>Общо</i>		759.2 (1.88%)	

¹⁴ Развитие на биологичното производство в България към 2016 г., Министерство на земеделието, храните и горите, http://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/05/17/razvitie_na_biologichното_proizvodstvo_v_blgariai_prez_2016_g.pdf

¹⁵ доклад на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултури в ЕС" от 2017 г. https://www.eumofa.eu/documents/20178/84590/Study+report_organic+aquaculture.pdf

¹⁶ Коефициент на линейна регресия за периода

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016	2016	Средна годишна промяна ¹⁶
Двучерупчести и други мекотели	Абалони	59.0	1.4	- 2.00
	Медуза	0.2		
	Мекотели и водни безгръбначни, други (вкл. Рапани)	387.4	2314.5	147.36
	Мида	136.2	12.5	2.35
	Мида от вида Pecten (морско ветрило)	24.6	11.5	2.26
	Морска краставица	715.7	2 003.2	529.48
	Морска мида, други	112.0	152.4	14.31
	Черна морска мида	25.2	46.7	1.49
	Стрида	7.6	10.8	-0.21
	Общо		4 553 (11.28%)	
Други водни продукти	Други продукти	1 865.5	2 008.0	- 24.71
	Морски и други водорасли	15.3	12.7	-0.19
	Сурими	311.4	449.5	- 18.30
	Черен хайвер, черен дроб и хайвери	55.1	103.8	6.81
	Общо		2 574 (6.38%)	
Други соленоводни видове	Атлантически помфрет	16.4	5.8	- 0.72
	Други видове акули	204.4	220.2	6.02
	Други соленоводни видове	2 693.2	2 634.1	- 32.86
	Европейска змиорка	1.8	0.2	0.06
	Кобия (риба-сержант)	15.7		4.80
	Лаврак, други	19.4	5.5	2.75
	Лаврак, европейски	363.1	518.8	50.25
	Морски дявол	4.8		1.80
	Скат	15.4	20.1	3.99
	Спарови видове, други	16.4	25.1	4.90
	Ципура	352.7	557.6	52.57
	Черноморска акула	40.8	69.8	3.22
	Общо		4 057.2 (10.05%)	
Дънни видове	Гренадир	79.2	47.5	1.63
	Други дънни видове	152.6	532.9	50.34
	Кликач	31.2	49.2	- 3.53
	Меджид (мерланг)	0.6	0.1	0.02
	Мерлуза	1 176.5	1 201.8	- 77.27
	Минтай	544.3	502.5	2.09
	Морска щука (молва)	9.2	0.2	- 4.94
	Морски костур	33.0	37.5	1.32
	Пикша	3.5	16.1	1.11
	Сайда	22.6	12.1	- 2.03
	Северно путасу	174.4	346.4	16.72
	Сребриста сайда	2.6		- 1.40
	Треска	35.9	53.7	1.73
	Общо		2 800 (6.94%)	
Малки пелагични видове	Разни малки пелагични видове	74.2	46.1	- 5.75
	Сардина	285.2	270.6	32.37
	Сафрид, атлантически	150.0	305.4	51.98
	Сафрид, други	168.1	3.4	- 16.33
	Скумрия	12 390.1	12 210.2	- 258.02
	Хамсия (аншоа)	111.4	388.5	34.06
	Херинга	1658.2	1470.6	122.12

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016	2016	Средна годишна промяна ¹⁶
Плоски видове риба	Цаца (копърка, трикона, шпрот)	552.3	1009.2	33.53
	Общо		15 704 (38.91%)	
	Други плоски видове риба	35.6	6.4	-8.83
	Калкан	10.0	8.9	-1.84
	Камбала, европейска	7.5	2	-0.40
	Мегрим	0.8		
	Морски език, други	98.7	210.8	35.76
	Писиеви видове, други	8.4		
	Писия	1.9		0.47
	Халибут, атлантически	2.6	9.5	0.88
	Халибут, гренландски	4.1	4.8	0.05
	Халибут, други	0.1		0.00
	Общо		242.2 (0.6%)	
Пъстървови видове	Други пъстървови видове	16.8	28.1	-2.16
	Пъстърва	918.5	760.1	33.73
	Сьомга	1 017.1	1 733.3	156.49
	Общо		2 521.5 (6.25%)	
Ракообразни	Други ракообразни	11.4	3.1	- 0.48
	Езерен рак	0.8		- 0.29
	Лангуста и морски раци	41.7	38.3	2.36
	Омар	6.1	6.9	0.06
	Омар, норвежки (лангустина)	0.6	0.1	-0.12
	Рак	21.9	3.4	1.64
	Сива скарида "Crangon"	14.9	18.8	2.91
	Скарида, студеноводна	745.1	3 189.9	292.22
	Скарида, топловодна	89.4	130.6	11.68
	Скарида, червена дълбоководна	5.6	13.1	1.19
	Скариди, разни	186.0	14	- 4.86
	Общо		3 418.2 (8.47%)	
Риба тон и тоноподобни видове	Риба меч	130.6	30.7	- 4.56
	Риба тон, разни	961.2	642.4	5.58
	Тон, дебел (големоок)	0.7	0.4	-0.07
	Тон, дългопер (албакор)	34.2	69.1	5.65
	Тон, жълтоперест	86.2	430.9	29.70
	Тон, червен	2.2	1.4	0.42
	Тунец, ивичест	108.7	290.1	25.83
	Общо		1 465 (3.63%)	
Сладководни видове	Други сладководни видове	494.2	300.2	-120.26
	Змиорка	5.8	1.5	-0.51
	Нилски костур	20.5	36	3.33
	Пангасиус	3 111.2		- 1 936.40
	Сомови видове	1 998.9	1 029.6	- 455.97
	Тилапия	150.5	149.9	- 4.14
	Шаран	4.7		0.23
	Общо		1 517.2 (3.67%)	
Употреба за нехранителни цели	Друга употреба за нехранителни цели	165.7	524.5	-5.38
	Рибено масло	4.5	1	-0.75
	Рибно брашно	4 619.2	218	-902.10
	Общо		743.5 (1.84%)	
ОБЩО			40 355.2	

Източник: ЕОППРА

Над 74% от общо внесените количества риба и рибни продукти през 2016 г. са от държави-членки на ЕС. Доставките от Съюза нарастват с около 7% в сравнение с предходната година, възлизайки на 28 046 т. Най-значителни количества са доставени от Испания (4.8 хил. т), Румъния (4.6 хил. т), Нидерландия (3.5 хил. т), Дания (2.4 хил. т), Гърция (1.7 хил. т), Полша (1.7 хил. т) и Обединено кралство (1.6 хил. т).

Вносът на риба и рибни продукти от трети страни бележи ръст от 12% на годишна база, до 9 678 т. В рамките на годината, най-съществен е вносът от Канада (1.6 хил. т), Мароко (1.1 хил. т), Виетнам (0.9 хил. т) и Китай (0.8 хил. т).

В сравнение с предходната година, общият внос на риба, филета, ракообразни и мекотели (живи, пресни, охладени, замразени или сушени и др.) през 2016 г. нараства с 6.2%, достигайки 32 886 т.

Традиционно, повече от половината от общия внос на риба и рибни продукти заема този на замразената риба. През 2016 г. вносът замразена риба, с изкл. на филета, остава около нивото от предходната година (+0.1%) и възлиза на 18 896 т. Подобно на предходни години, най-значителен е вносът на замразена *скуприя*, който намалява с 5.1% в сравнение с 2015 г., до 11 338 т. Внесени са и сравнително големи количества замразена риба от следните видове: *сьомга* – 660 т; *сардини* – 1 130 т; *херинга* – 535 т; *мерлуза* – 923 т; *акула* – 273 т; *пъстървови* – 200 т; *сафрид* – 306 т.

Общият внос на преработени рибни продукти през 2016 г. се увеличава с 24.2% на годишна база. В рамките на годината са внесени 3 060 т готови храни и консерви от риба и *хайвер* и 1 778 т консервирани ракообразни и мекотели, съответно с 9.5% и 61.5% повече в сравнение с 2015 г.

По предварителни данни на НСИ, **общият износ на риба, водни организми и рибни продукти** за консумация през 2016 г. възлиза на **12 096 т** – с 27.6% над нивото от предходната година, което се обяснява с увеличението на производството от аквакултури, както и с реекспорта на вносна риба.

В сравнение с 2015 г., износът на риба и други водни организми нараства с 20.3%, до 7 110 т, а този на преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, в т. ч. хайвер, консервирани ракообразни и мекотели) – с 39.6%, до 4 985 т.

Таблица 16. Износ на основни видове риба и други водни организми по стокови групи, тона

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016	2016	Средна годишна промяна
Главоноги	Други главоноги	2.5		4.60
	Калмар	10.9	12	1.37
	Октопод	6.4	2.6	-0.87
	Сепия	1.4	6.2	0.52
	<i>Общо</i>		20.8 (0.16%)	
Двучерупчести и други мекотели	Абалони	960.5	1001	0.74
	Медуза			

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016	2016	Средна годишна промяна
	Мекотели и водни безгръбначни, други	1228.5	1449.5	-36.25
	Мида	317.5	539.2	-24.82
	Мида от вида Pecten (морско ветрило)	18.6	64	8.44
	Морска краставица	46.7	48	4.29
	Морска мида, други	13.0	4.7	2.36
	Черна морска мида	89.1	614.9	45.42
	<i>Общо</i>		3 721.3 (28.17%)	
Други водни продукти	Други продукти	228.0	607.2	66.06
	Морски и други водорасли	4.4	6.6	-0.13
	Сурими	11.1		-1.77
	Черен хайвер, черен дроб и хайвери	11.3	23.3	1.01
	<i>Общо</i>		637.1 (4.82%)	
Други соленоводни видове	Атлантически помфрет	2.8	7.1	0.91
	Други видове акули	2.1	1.6	-0.17
	Други соленоводни видове	605.9	252.3	-43.84
	Европейска змиорка			
	Кобия (риба-сержант)	0.7	0.7	
	Лаврак, други	5.2		-0.56
	Лаврак, европейски	103.0	53.2	4.52
	Морски дявол			
	Скат			
	Спарови видове, други	0.1		
	Ципура	92.1	38.5	5.11
	Черноморска акула	9.0	0.6	1.07
	<i>Общо</i>		354 (2.68%)	
Дънни видове	Гренадир	6.2		-1.50
	Други дънни видове	23.0	2.7	-1.19
	Кликач	8.6		-3.51
	Меджид (мерланг)	0.1		
	Мерлуза	71.4	347.4	13.19
	Минтай	12.6	1.4	0.26
	Морски костур	8.1		1.84
	Пикша	0.2		-0.01
	Сайда	22.6		-2.48
	Северно путасу	9.2	0.9	-0.75
	Сребриста сайда	160.1		
	Треска	15.2	3.1	0.78
	<i>Общо</i>		355.5 (2.69%)	
Малки пелагични видове	Разни малки пелагични видове	114.2	239.4	31.68
	Сардина	113.4	186.4	25.99
	Сафрид, атлантически	4.4	4.4	
	Сафрид, други	4.3	2.7	-0.15
	Скумрия	1352.2	827.5	-17.62
	Хамсия (аншоа)	104.4	455.2	38.31
	Херинга	75.1	64.4	18.77
	Цаца (копърка, трициона, шпрот)	772.0	725.6	15.30
	<i>Общо</i>		2 505.6 (18.97%)	
Плоски видове	Други плоски видове	17.3		-4.73
	Калкан	37.2	56.4	11.48

Стокова група	Основни видове	Средно за периода 2007-2016	2016	Средна годишна промяна
	Камбала, европейска	5.6		5.40
	Морски език, други	0.2		-0.10
	Писиеви видове, други			
	Халибут, атлантически			
	Халибут, гренландски	1.9		
	<i>Общо</i>		56.4 (0.43%)	
Пъстървови видове	Други пъстървови видове	1.2	0.6	0.12
	Пъстърва	504.1	608	45.87
	Сьомга	212.3	339	35.64
	<i>Общо</i>		947.6 (7.17%)	
Ракообразни	Други ракообразни	3.0	0.2	-0.42
	Езерен рак	1.9	1.9	
	Лангуста и морски раци	2.3	0.7	0.66
	Омар	0.2		-0.03
	Омар, норвежки (лангустина)			
	Рак	26.6	69.2	15.04
	Сива скарида "Crangon"	1.0		-0.05
	Скарида, студеноводна	6.1		0.30
	Скарида, топловодна	12.7	6	1.21
	Скарида, червена дълбоководна	287.3	0.5	-93.03
	Скариди, разни	814.6	1742.3	211.72
	<i>Общо</i>		1 820.8 (13.78%)	
Риба тон и тоноподобни видове	Риба меч	31.6	1	-5.21
	Риба тон, разни	136.0	98.7	24.76
	Тон, дебел (големоок)	0.1	0.1	
	Тон, дългопер (албакор)	26.5	23.4	4.77
	Тон, жълтоперест	45.7	102.4	9.52
	Тон, червен	14.1		3.50
	Тунец, ивичест	26.4	1.5	-49.70
	<i>Общо</i>		227.1 (1.72%)	
Сладководни видове	Други сладководни видове	367.9	792.6	65.90
	Нилски костур	6.5	0.4	-0.60
	Пангасиус	321.6		-525.60
	Сомови видове	174.3	36.2	-77.55
	Тилапия	14.9		-14.60
	Шаран	308.3	1125.9	86.95
	<i>Общо</i>		1 955.1 (14.8%)	
Употреба за нехранителни цели	Друга употреба за нехранителни цели	341.4	563.1	90.18
	Рибно брашно	2376.6	45	-581.27
	<i>Общо</i>		608.1 (4.6%)	
Общо			13 209.4	

Източник: ЕОППРА

През 2016 г. износът на риба и рибни продукти за ЕС бележи ръст от 26.2% на годишна база и достига 9 461 т, формирайки около 74% от общия износ на такива продукти. Най-значителни са изпращанията за Румъния (4.8 хил. т), Швеция (2 хил. т), Гърция (1.5 хил. т), Испания (0.7 хил. т) и Белгия (0.3 хил. т).

При износа на риба и рибни продукти за трети страни също се отчита съществено увеличение спрямо предходната 2015 г. – с около 33%, до 2 634 т. Най-големи

количества са насочени за Южна Корея (1.2 хил. т) и Япония (0.7 хил. т), следвани от тези за Сърбия (0.4 хил. т), Китай (0.2 хил. т) и др.

Значителен ръст на годишна база се отчита при износа на мекотели (над два пъти), следван от този на пресните, охладени риби (с 66.1%) и на ракообразните (64.2%).

Същевременно, съществено намаление се наблюдава при износа на сушени, осолени и пушени риби (с 48.8%) и на замразени риби, с изкл. на филета (с 39.5%), а по-слабо – при този на живи риби (с 4.4%) и на филета (с 1.2%).

Данните за износ на риба и рибни продукти (2017) показват устойчива тенденция за ръст на износа. Предпоставка за реализирането на по-голям износ са по-високите цени на външните пазари, както и очакваното увеличение на производството в рибовъдните стопанства.

Консумация на риба, други водни организми и рибни продукти

Консумацията на риба в България е традиционно по-ниска в сравнение с тази в съседните страни. Слабата консумация на риба и рибни продукти оказва силно отрицателно въздействие върху риболова и производството на аквакултури.

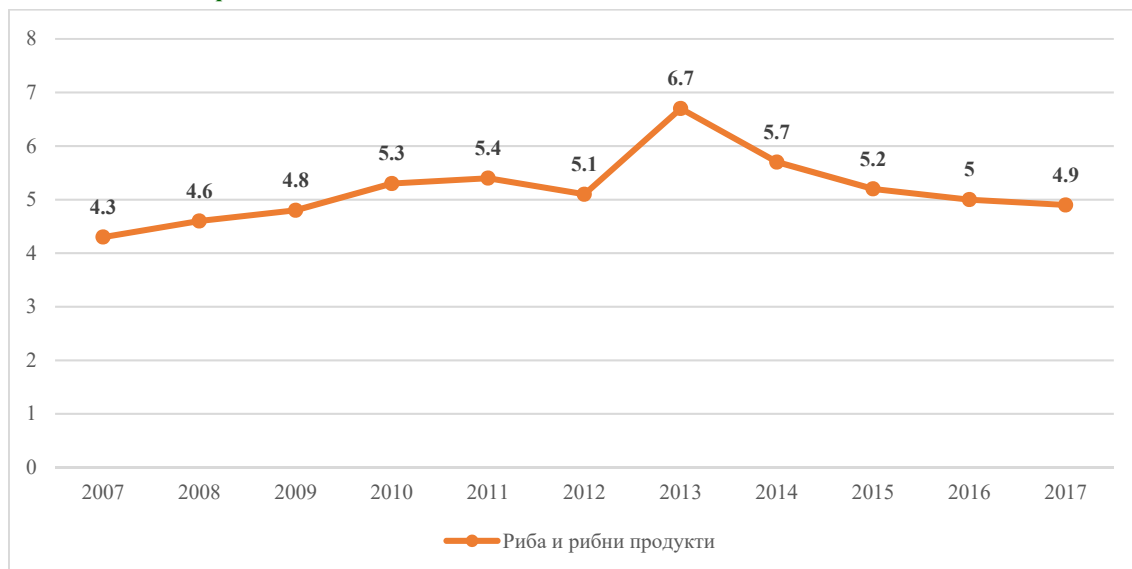
В България най-висока стойност на консумацията на риба, други водни организми и рибни продукти достига през 1985 г. – 7.0 кг (в това число и океанска), като делът на сладководната риба е 2.0 кг на човек. През 1995 г. потреблението на риба се свива до 4 кг, като делът на сладководната пада до катастрофалното 0.3 кг. Развитие в обратна посока се забелязва от 1998 г, когато средното потребление на глава от населението е отчетено на 4.5 кг, като делът на сладководната риба нараства до 1.0 кг. Пикови стойности на потреблението са постигнати през 2013 г. – 6.7 кг на човек, след което се наблюдава относително устойчив лек спад. Данните за 2017 г. показват нива сравними с тези от 2009-2010 г. Ясно изразено е предпочитанието на риба прясна и обработена, пред различните видове продукти от риба и други водни животни.

Таблица 17. Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство, килограм

Вид	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Риба и рибни продукти	4.3	4.6	4.8	5.3	5.4	5.1	6.7	5.7	5.2	5.0	4.9
Риба прясна и обработена								5.4	4.8	4.6	4.5
Рибни продукти и други водни животни								0.3	0.4	0.4	0.4

Източник: НСИ

Графика 13. Динамика на потреблението на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство, килограм

Източник: НСИ

Причини за относително ниските нива на консумация на риба, други водни организми и продукти от тях са: липсата на традиции за консумация на тези продукти; ниският жизнен стандарт; липсата на добре организирана

инфраструктура на пазара за риба и рибни продукти и недостатъчна реклама; високите цени на продуктите в сравнение с алтернативни продукти (птиче месо); високите цени на внесените продукти спрямо средните доходи на населението.

Статистика за пазарните цени за различни видове риба, други водни организми и продукти от тях се поддържа от НСИ. Информацията е по продуктови групи.

Таблица 18. Средни цени и количества купени риба, други водни организми и рибни продукти средно на домакинство, по тип

Година	Мярка	Риба прясна и замразена	Обработена риба	Рибни консерви
2010	количество	12.10	0.10	0.60
	средна цена	4.74 лв.	7.80 лв.	8.04 лв.
2011	количество	11.70	0.00	0.60
	средна цена	5.16 лв.	7.87 лв.	8.28 лв.
2012	количество	13.50	0.10	0.60
	средна цена	5.65 лв.	10.39 лв.	8.81 лв.
2013	количество	13.80	0.10	0.80
	средна цена	5.68 лв.	11.28 лв.	9.37 лв.
2014	количество	12.10	0.10	0.60
	средна цена	6.13 лв.	11.28 лв.	9.20 лв.
2015	количество	10.80	0.10	0.80
	средна цена	6.42 лв.	11.38 лв.	9.24 лв.
2016	количество	10.10	0.10	0.70
	средна цена	6.31 лв.	11.87 лв.	9.19 лв.
2017	количество	9.60	0.10	0.70
	средна цена	6.54 лв.	11.36 лв.	9.12 лв.

Източник: НСИ

Според Системата за агропазарна информация (САПИ ЕООД) актуалните данни за цените на някои видове риба са, както следва:

Таблица 19. Пазарни цени на основните видове риба, лева

АРТИКУЛ	Мярка	Средни пазарни цени на едро без ДДС за 01.2017-01.2018г.	Средни пазарни цени на едро с ДДС за 01.2017-01.2018г.
Амур (бял)	кг	4.40	5.28
Бяла риба	кг	6.07	7.28
Веслонос	кг	10.70	12.85
Езерен рак	кг	7.60	9.13
Калкан	кг	21.00	25.20
Моруна	кг	12.91	15.50
Пъстърва (американска, дъгова)	кг	6.44	7.73
Руска есетра	кг	11.87	14.24
Сибирска есетра	кг	11.42	13.70
Сивен	кг	7.83	9.39
Сом	кг	7.06	8.47
Сом (африкански)	кг	6.41	7.69
Сом (канален, американски)	кг	15.00	18.00
Толстолоб (бял)	кг	2.02	2.42

www.eufunds.bg

Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOP001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство

АРТИКУЛИ	Мярка	Средни пазарни цени на едро без ДДС за 01.2017-01.2018г.	Средни пазарни цени на едро с ДДС за 01.2017-01.2018г.
Толстолоб (пъстър)	кг	2.15	2.58
Черна морска мида	кг	2.56	3.07
Чига	кг	10.78	12.94
Шаран	кг	4.14	4.96
Щука	кг	5.24	6.29

Източник: САПИ

Съществува тенденция към бавно повишаване на цените на рибата (на дребно и на едро) на вътрешния пазар. За производителите този фактор е положителен, тъй като увеличава ефективността на производството на риба, но за потребителите е отрицателен, което намалява търсенето и потреблението (МЗХ-НСПРА 2007-2013 г.). По-съществено нарастване на вноса ще бъде ограничено от високите цени и сравнително постоянното потребление на риба и рибни продукти в страната.

НАГЛАСИ И ПОТРЕБЛЕНИЕ НА РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ

Методология на проучването

Целева група: Пълнолетното градско население на България. Изборът на този целеви сегмент е обусловен от неговият статут на основна потребителска група на пазара на риба, други водни организми и продукти от тях в страната. Основният мотив на изследователския екип да съсредоточи вниманието си върху градските жители, е предварителната изследователска хипотеза, която се базира на предишни проучвания (Екзакта, Евробарометър), а именно че тази група консумира значително по-интензивно и по-разнообразни риба, други водни организми и продукти от тях. В този смисъл тя може да бъде разглеждана като предвестник (early adopter) на бъдещите тенденции на пазара, което ще позволи да се постигне по-надеждна оценка пазарните тенденции и на пазарният потенциал на различните видове риба, други водни организми и продукти от тях.

В извадката на изследването на Евробарометър от 2016 г. е включено 20% население с местоживеене "село", 34% – малък/средно голям град и 46% – голям град. Изследването не откроява съществени разлики в потреблението на риба и рибни продукти между градското и селското население. По-конкретно:

- *Колко често консумирате риба и продукти от аквакултури у дома?* – няма съществена разлика между трите групи с изключение на отговор "Никога", който е 2-3 пъти по-рядък в селските райони. [QC 1.1.]
- *Колко често консумирате риба и продукти от аквакултури в ресторанти и други хранителни заведения?* – в селата честотата на отговори "веднъж месечно" или "повече от веднъж месечно" е 2-3 пъти по-ниска от съответните отговори от градско население, като разликата се разпределя върху другите отговори. [QC 1.2.]
- *Колко често купувате риба и продукти от аквакултури?* – няма големи разлики между трите групи. [QC 1.3.]
- *От къде купувате риба и продукти от аквакултури?* – в селата делът на пазаруващите от пазар/специализиран рибен магазин е малко по-нисък сравнено с градовете. В селата делът на пазаруващите от супермаркет/общ магазин, ферма/рибар е малко по-висок от градовете. [QC 3.]

Разликите са в очаквани направления и не открояват различни поведенчески модели.

Обем на извадката: 517 души.

Методика на извадката: Квотна извадка, контролирана по пол и тип населено място. Този дизайн на извадката осигурява представителност на изследването за градското население на България.

Метод за регистрация на информация: Анкетно проучване сред участниците в онлайн панел.

Времетраене на въпросника: 8-10 мин.

Период на провеждане: 16-23 юли 2018 г.

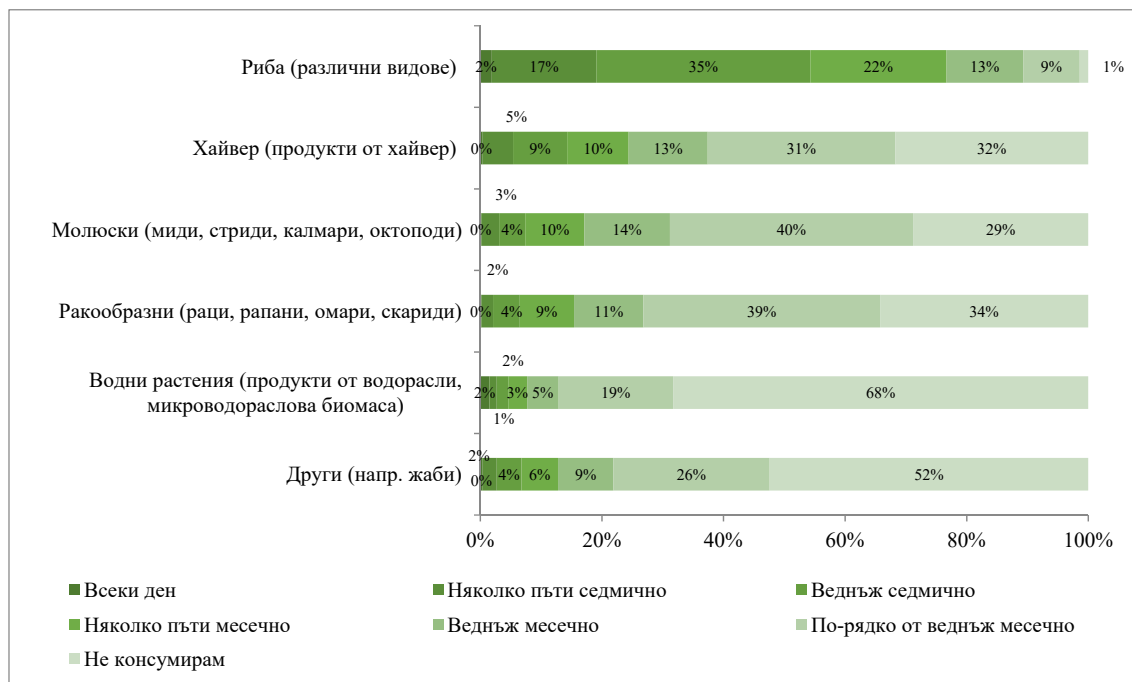
Профил на българския потребител на риба, други водни организми и продукти от тях

Типичният консуматор на риба у нас е жена на средна възраст, жител на столицата или големите областни центрове, с добро образование и доход. Тя е запален привърженик на здравословното хранене и възприема рибата като неразделна част от него. Консумира риба поне веднъж седмично, рибни продукти (*хайвер*) и други водни организми значително по-рядко, но си ги позволява. Не е твърде ценово чувствителна, въпреки това е почитател на масовите видове риба (*скуприя*, *пъстърва*), но може да си позволи и по-скъпи рибни продукти. Пазарува риба от големите вериги за модерна търговия или специализираните магазини.

Потребление на риба, други водни организми и продукти от тях

Рибата е много популярен сред българските граждани продукт. Едва 1% от изследваните пълнолетни градски жители не консумира риба (*Графика 14*). В сравнение с рибата, другите водни организми и производните продукти регистрират значително по-малък потребителски интерес, като *хайвера*, *моллюските* и *ракообразните* са относително по-популярни (консумацията при тях надхвърля 2/3), докато продуктите от водорасли са най-малко консумирани.

Графика 14. Честота на консумацията на риба, други водни организми и рибни продукти

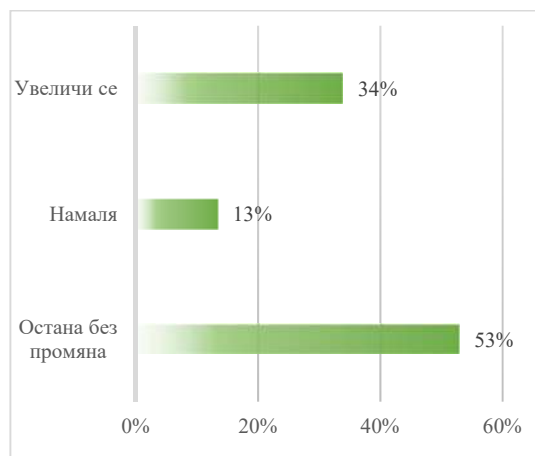
Доминиращият модел за консумация на риба сред градските жители е веднъж седмично – 35% декларират това (най-много в малките градове – 39%). Общо над половината граждани (54%) хапват риба поне веднъж седмично, 77% го правят поне няколко пъти месечно, а 89% – поне веднъж на месец. Значително по-рядко се консумират рибни продукти и други водни организми, като там честотата рязко спада, като най-често тя е по-рядко от веднъж месечно. Тези продукти се консумират повече сред по-заможните, по-образованите, хората в активна възраст между 36 и 60 години.

Жителите на столицата консумират риба по-интензивно (80% от пълнолетните столичани го правят няколко пъти месечно или по-често, спрямо 75% за останалите градове). Хората, които заявяват, че се хранят здравословно, консумират риба значимо по-често (87% я имат в менюто си поне няколко пъти месечно или по-често), т.е. тя се възприема като елемент от здравословното хранене.

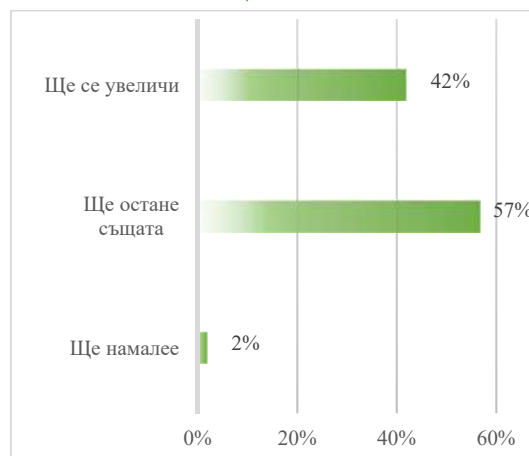
Изследваните градски жители декларират категорично увеличение на консумацията на риба и рибни продукти през последната година. Тази позитивна тенденция може да се отдаде както на икономическото съживяване и по-високите разполагаеми доходи, така и на увеличеното предлагане на риба и рибни продукти в магазинната мрежа (*Графика 15*). Жените, младите хора, по-високо образованите, жителите на малките градове и почитателите на здравословното хранене допринасят в най-голяма степен за това развитие.

Очакванията за следващата година са дори по-оптимистични, като делът на оптимистите е многократно по-висок от този на песимистите (*Графика 16*). На тази база една прогноза за ръст на потреблението в близка перспектива не е лишена от основания.

Графика 15. Тенденция в консумацията през последната година

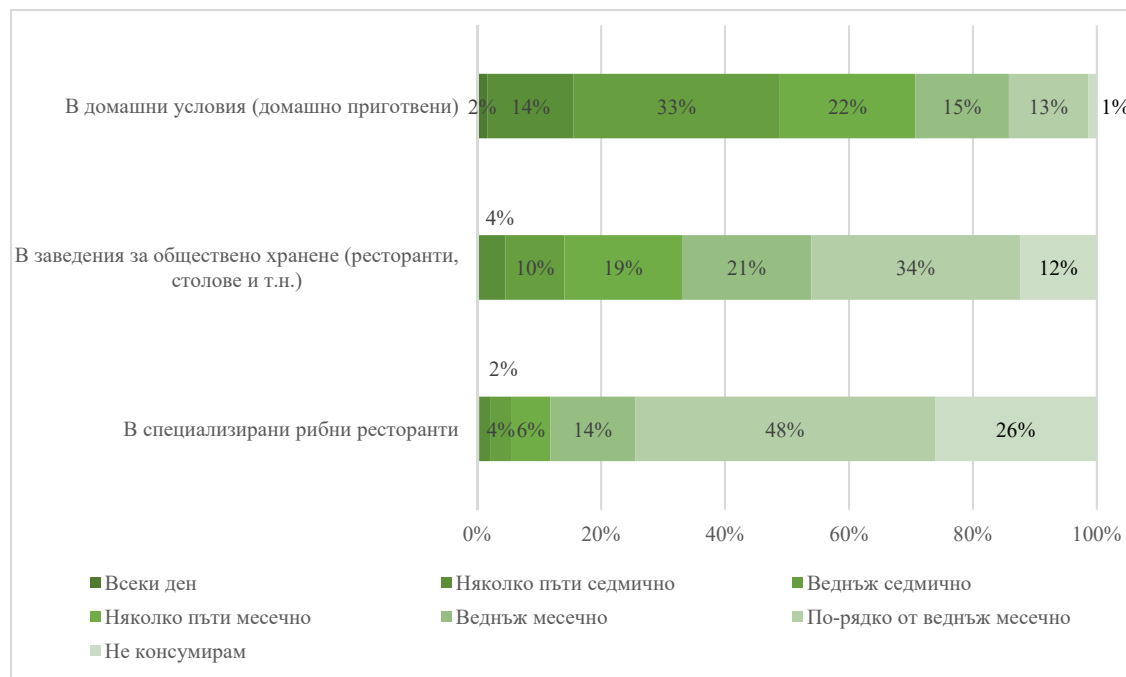
Графика 16. Тенденция в консумацията през следващата година

Както се вижда на *Графика 17*, мястото за консумация на риба и рибни продукти остава домът. Общо 71% от градските жители консумират риба и рибни продукти в домашни условия поне няколко пъти месечно. Заведенията са относително популярни като над половината граждани декларират, че ги посещават най-малко

веднъж месечно, за да консумират риба. Специализираните рибни ресторанти са най-малко популярни (1/4 не консумират риба в тях).

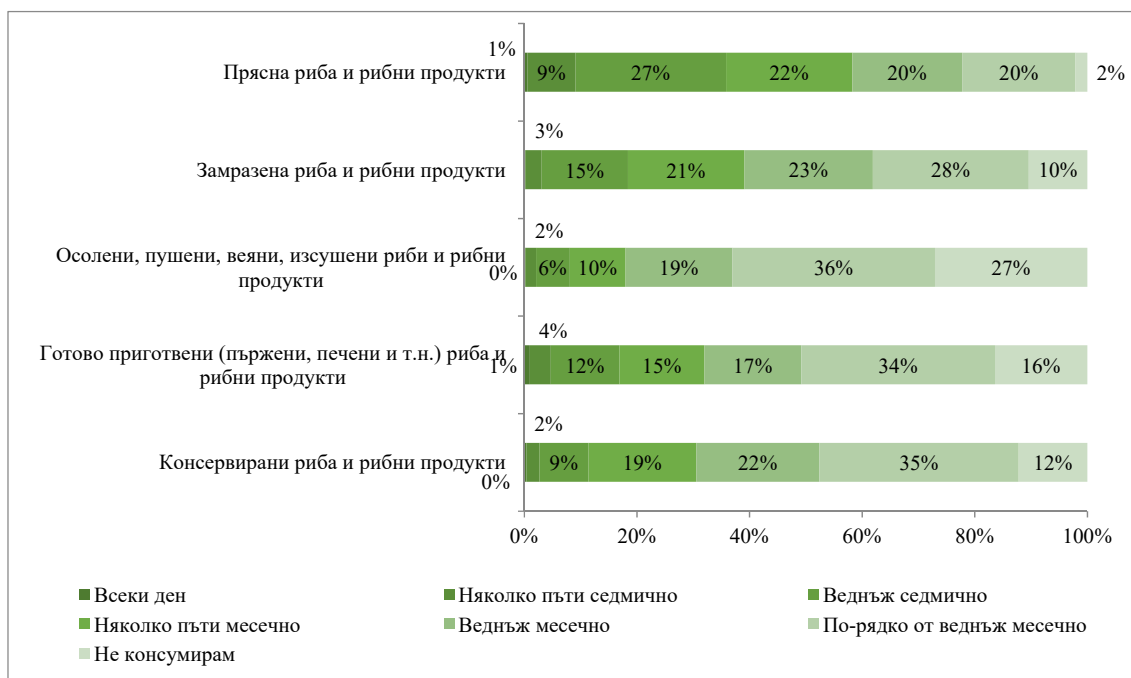
Графика 17. Честота на консумацията на рибни продукти в заведения и у дома

Логиката на пазаруване на риба и рибни продукти следва плътно логиката на консумация. Рибата се купува прясна или замразена веднъж седмично или няколко пъти месечно. Много по-рядко тя е готова приготвена или консервирана (*Графика 18*).

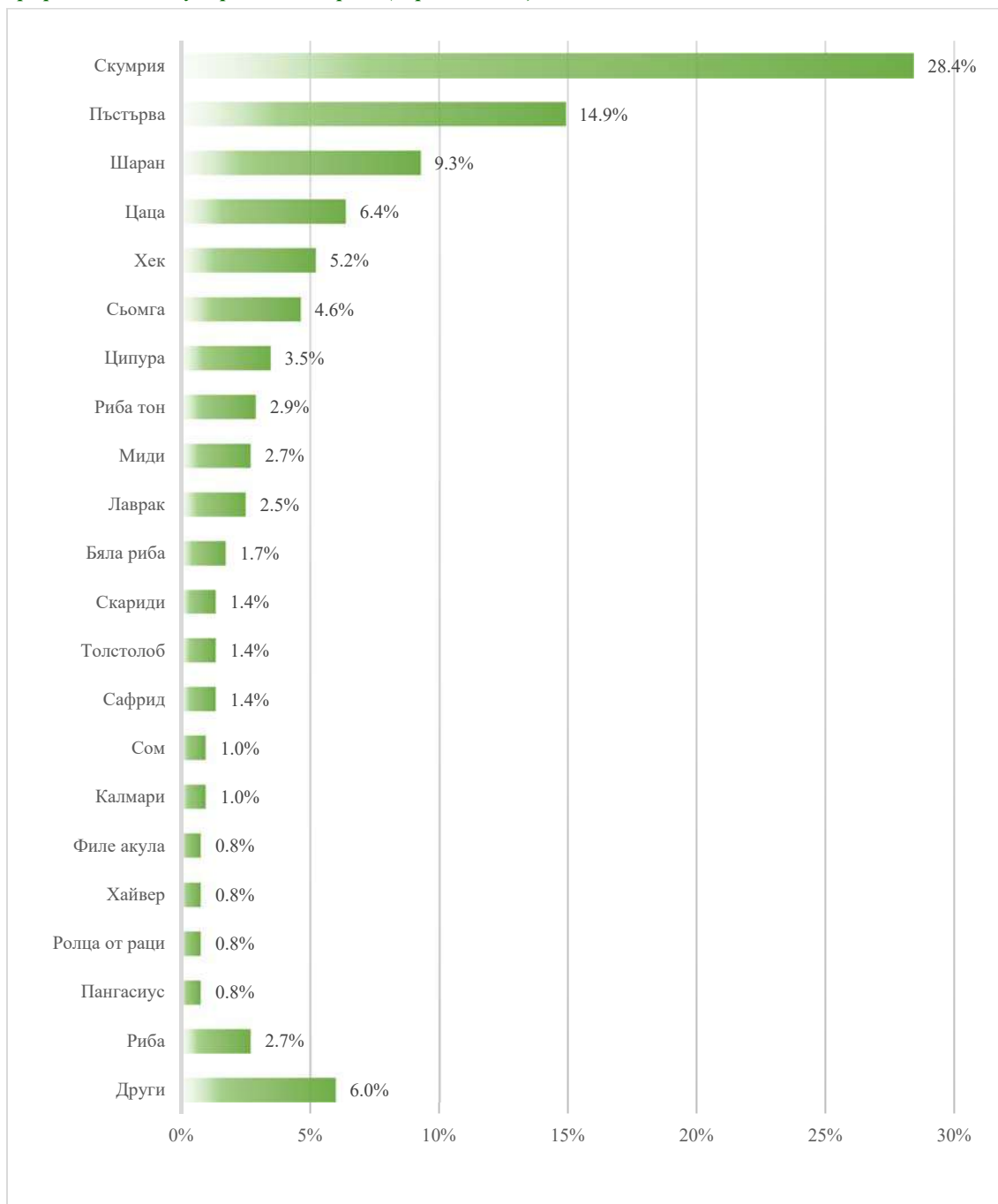

Графика 18. Честота на пазаруване на риба и рибни продукти

Потребителски предпочитания

Сред спонтанно посочените консумирани видове риба *скуприята* е лидер. За нея се сещат близо 1/3 от респондентите. След нея се нарежда *пъстървата*, която е на "върха на съзнанието" на два пъти по малко – 15% от запитаните градски жители. *Шаранът* е на трета позиция, посочен от един от десет запитани. Следва група от видове, които събират между 2.5% и 6.5% от спонтанните първоначални посочвания: *цаца*, *хек*, *съомга*, *ципура*, *риба тон*, *миди* и *лаврак* (Графика 19).

Графика 19. Консумирани видове риба (първи посочен)

Цацата излиза начело по познатост, когато на респондентите се покаже списък с видовете риба, други водни организми и продукти от тях. *Скумрията* остава в челото на десетте най-познати видове, следват *шаран*, *сьомга*, *риба тон*, *сафрид*, *хек*, *акула*, *калкан* и *понче*. Подобен е и списъкът на най-консумираните видове, като към него са присъединяват и *балканската пъстърва*, *калмарите* и *лавракът*. Що се отнася до предпочитаните видове, към седемте най-популярни и консумирани видове се добавя *балканската пъстърва*, *скаридите* и *калмарите* (Таблица 20).

Таблица 20. Познати и предпочитани видове

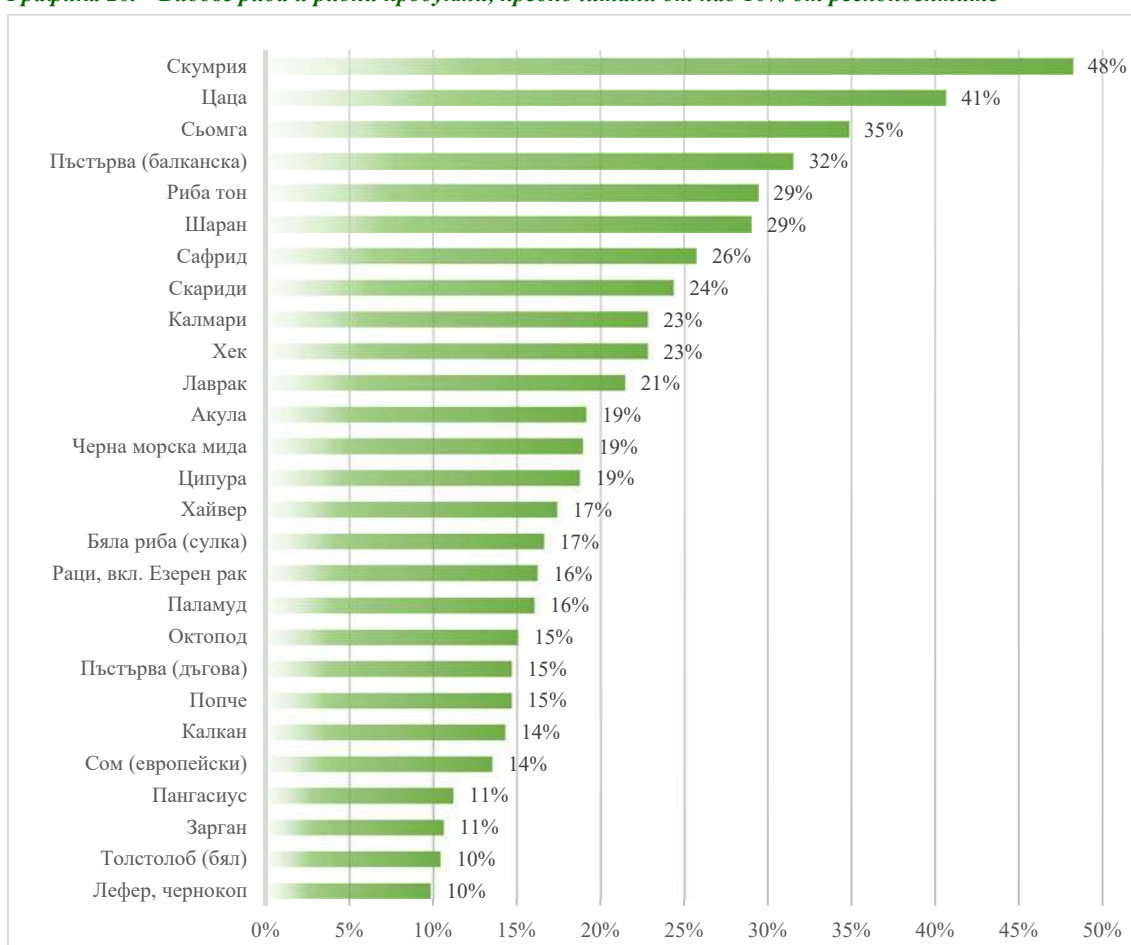
Вид	Познати	Консумирани	Предпочитани
Цаца	95%	81%	41%
Скумрия	93%	82%	48%
Шаран	86%	63%	29%
Сьомга	84%	54%	35%
Риба тон	83%	55%	29%
Сафрид	81%	47%	26%
Хек	81%	49%	23%
Акула	80%	33%	19%
Калкан	79%	23%	14%
Попче	79%	43%	15%
Паламуд	75%	31%	16%
Пъстърва (балканска)	74%	47%	32%
Лаврак	73%	37%	21%
Пангасиус	68%	31%	11%
Ципура	67%	32%	19%
Калмари	67%	38%	23%
Сом (европейски)	66%	26%	14%
Октопод	65%	24%	15%
Хайвер	65%	32%	17%
Скариди	64%	33%	24%
Лефер, чернокоп	63%	24%	10%
Кефал (морски), илария	62%	16%	6%
Толстолоб (бял)	62%	29%	10%
Херинга	61%	23%	7%
Раци, вкл. Езерен рак	60%	26%	16%
Карагъоз, дунавска скумрия	59%	18%	6%
Щука	56%	16%	8%
Черна морска мида	55%	28%	19%
Пъстърва (сьомгова)	55%	28%	17%
Костур	54%	14%	6%
Аншоа	53%	16%	4%
Пъстърва (дъгова)	52%	26%	15%
Бяла риба (сулка)	51%	29%	17%
Кефал (речен)	49%	12%	5%
Червеноперка	49%	16%	3%
Зарган	48%	22%	11%
Амур (бял)	46%	15%	6%
Каракуда (сребриста)	46%	15%	3%
Мерлуза	45%	16%	7%
Хамсия	41%	12%	3%
Моруна	39%	5%	2%
Мряна (дунавска)	38%	8%	3%
Треска, вакалаос	38%	7%	2%
Уклея	37%	14%	5%
Толстолоб (пъстър)	36%	12%	4%
Баракуда	34%	2%	0%
Платика	34%	8%	2%
Барбун	33%	9%	3%
Мряна (черна)	31%	7%	3%
Скобар	29%	5%	1%
Есетра (руска)	23%	2%	1%
Сом (американски, канален)	23%	5%	2%
Амур (черен)	20%	3%	1%
Сом (африкански)	18%	3%	1%

Вид	Познати	Консумирани	Предпочитани
Чига	16%	2%	1%
Водораслова маса (висши водорасли)	15%	5%	2%
Морунаш	14%	5%	1%
Ватус	13%	4%	2%
Есетра (сибирска)	12%	1%	0%
Микроводораслова биомаса (нисши водорасли)	7%	2%	1%
Сивен	5%	2%	1%
Барамунди	3%		
Веслонос	2%		

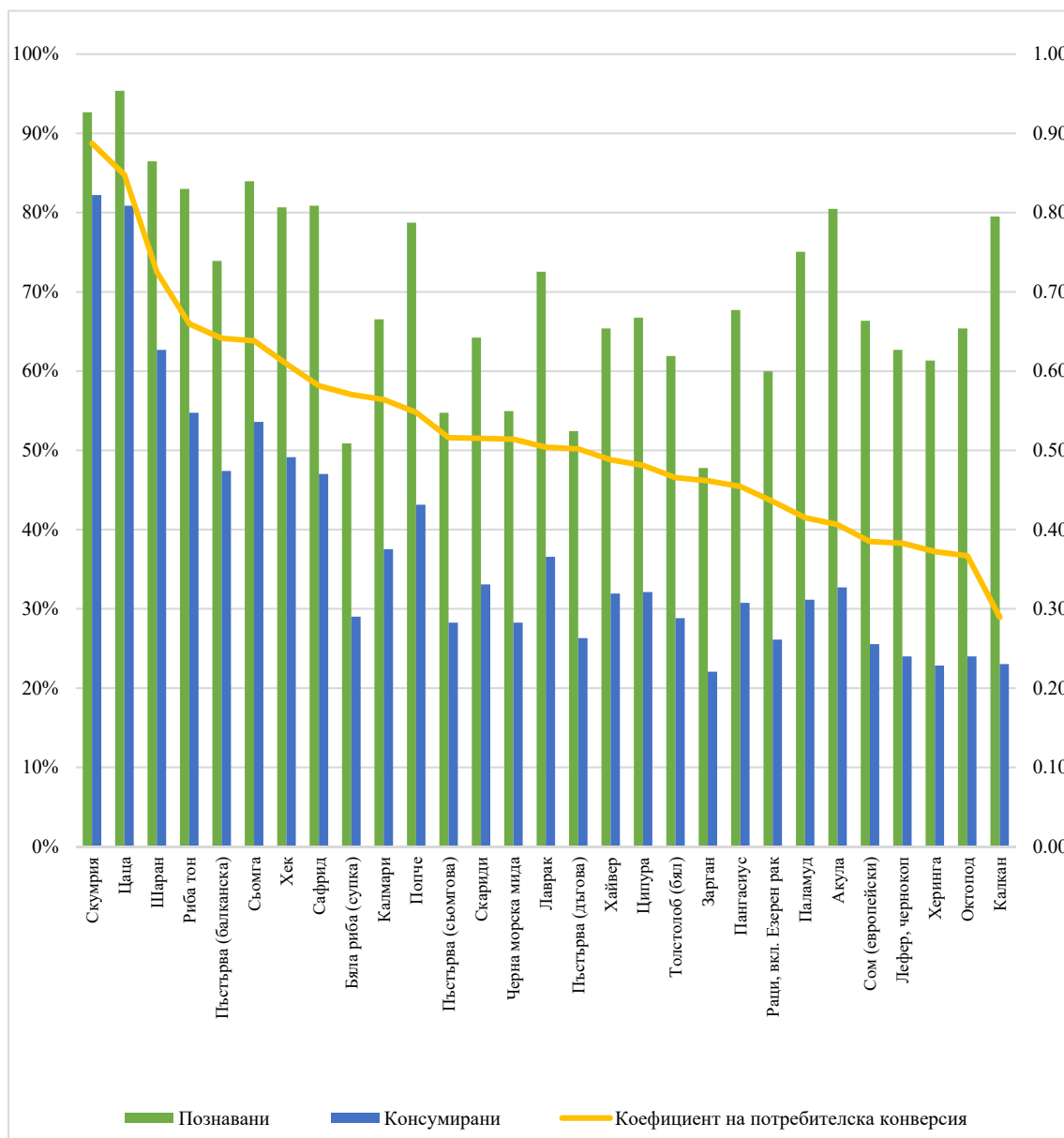
На *Графика 20* са представени видовете риба и рибни продукти, които са предпочитани от повече от 10% от респондентите.

Графика 20. Видове риба и рибни продукти, предпочитани от над 10% от респондентите

Добър показател за потребителския интерес към видовете риба и други водни организми е често използваният в икономиката и пазарните проучвания *коефициент на конверсия* или съотношението между тези, които консумират даден вид спрямо тези, които го познават (*Графика 21*).

Графика 21. Коефициент на потребителска конверсия

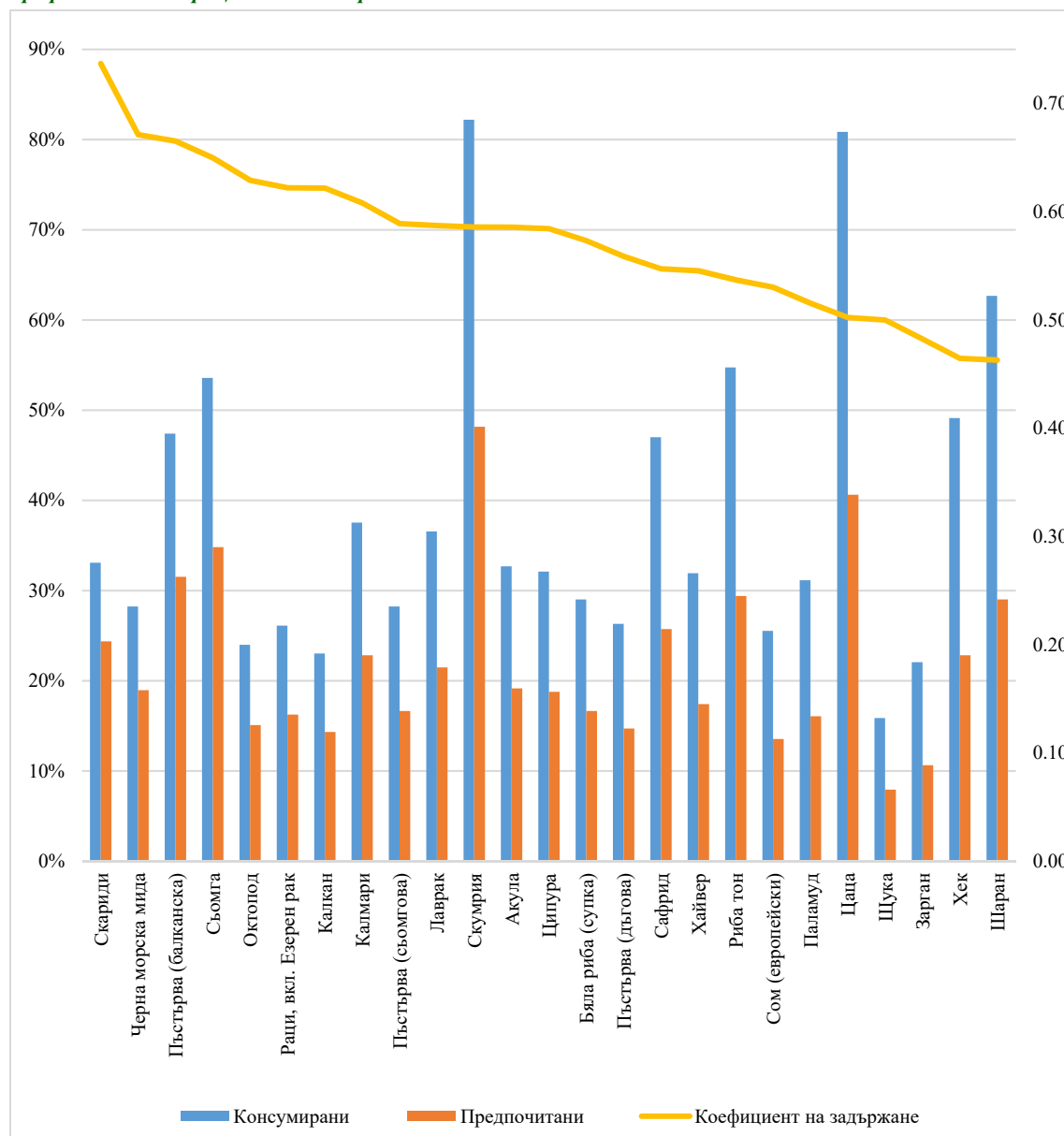

Колкото по-висок е този коефициент, толкова повече съответния вид/продукт е "накарал" потребителите да го консумират (тук влияние има комплекс от фактори – наличие на пазара, цена, вкус, леснота за приготвяне и др.). От тази гледна точка най-добре се представят *скумрията* и *цацата*, следвани от *шарана*, *рибата тон*, *балканската пъстърва* и *сьомгата*. В другия край на спектъра са видове като *пангасиус*, *паламуд*, *акула*, *европейски сом*, *лефер*, *херинга*, *октопод* и *калкан*, които са добре познати, но по различни причини не са толкова консумирани.

Друг показател, който може да се използва за ориентиране в потенциала на различните видове риба, други водни организми и продукти от тях е **коефициента на задържане**. Той представлява делът на тези, които предпочитат даденният вид, спрямо тези, които го консумират. Тук най-добри резултати имат няколко не-рибни

видове – скариди, черноморски миди, октопод, раци и калмари, наред с пъстървата, съомгата, калкана и лаврака (Графика 22).

Графика 22. Коефициент на задържане

Обяснение за тези резултати може да бъде лимитиращия ефект на по-високите цени на повечето от тези продукти върху консумацията, който се елиминира от въпроса за предпочитанията. Ако тази хипотеза е вярна, то всяко понижаване на цените би довел до увеличаване на потреблението им.

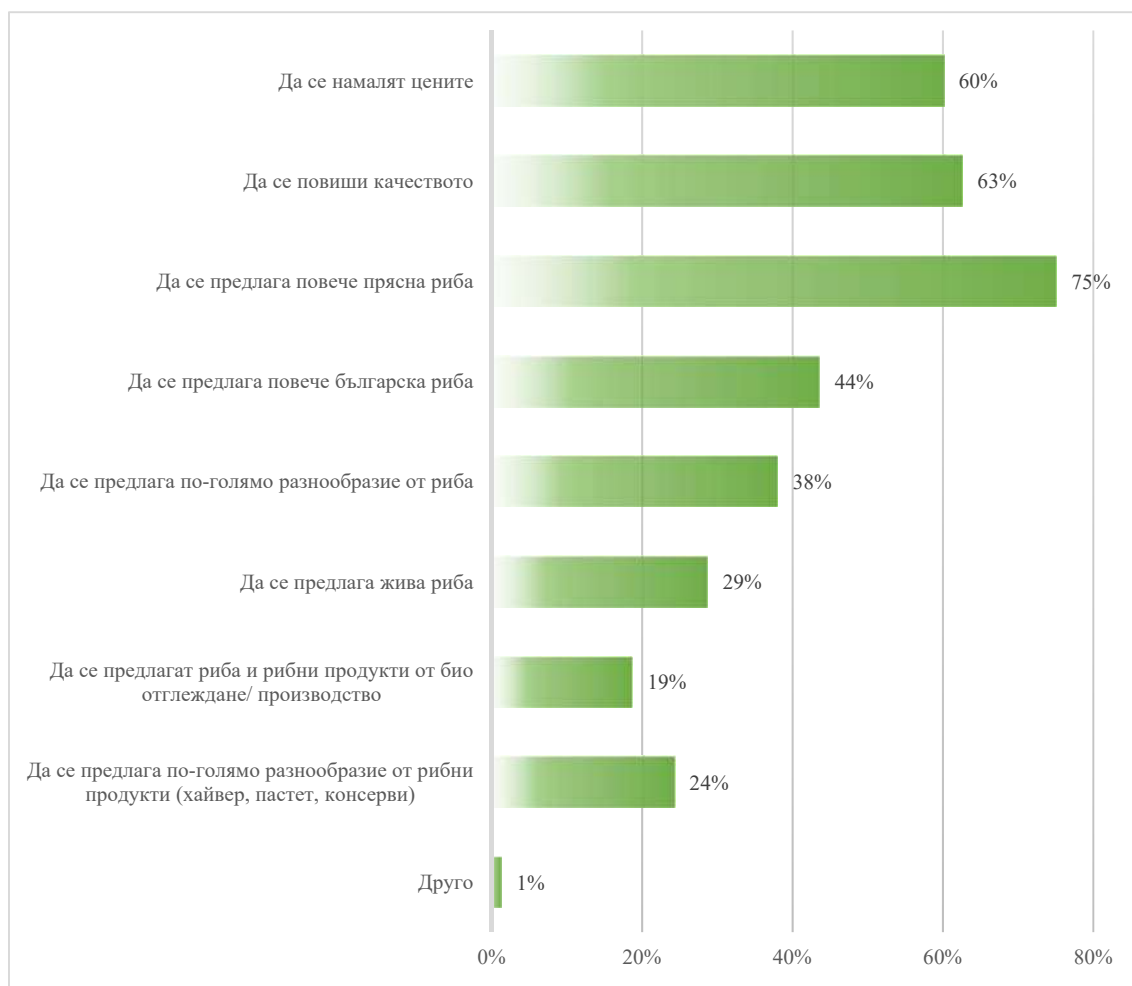

Потребителска оценка на пазара на риба, други водни организми и рибни продукти

Икономическите ограничения не оказват толкова съществено влияние върху целевата група, затова водещото желание за пазарна промяна, регистрирана при предишни проучвания – намаляването на цените е отстъпила на трето място. Сега на преден план са очаквания, свързани с качеството на предлаганите рибни продукти. Най-много са градските жители (75%), които желаят пазара да предлага повече прясна риба.

Повишаването на качеството е пазарна препоръка на 63% от респондентите. Едва след това са високите цени, които остават проблем за 60% от анкетираните. Местният произход и разнообразяването на продуктовата гама са препоръки съответно на 44% и 38% от респондентите (*Графика 23*).

Графика 23. Желани промени на рибния пазар

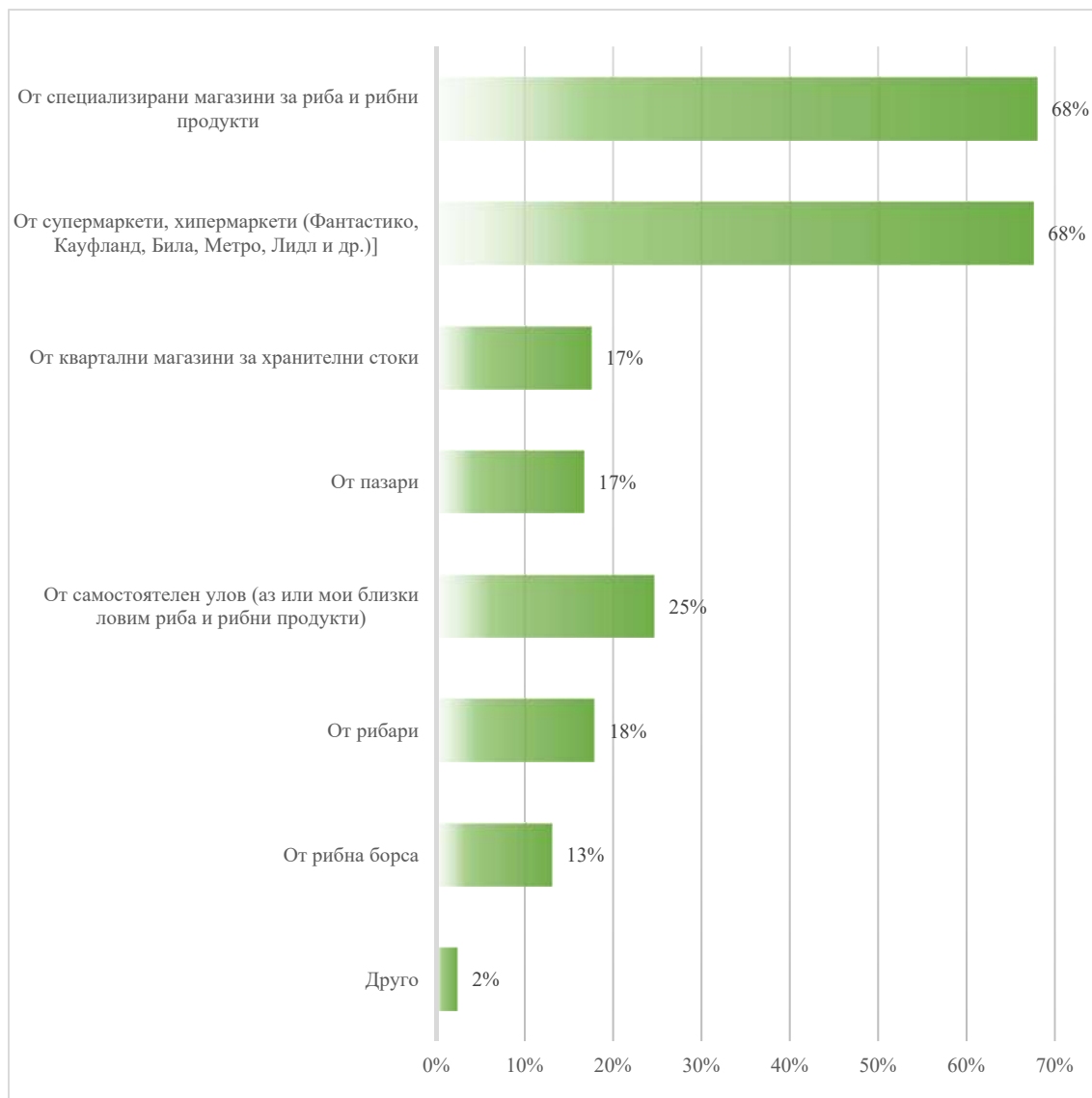

Спецификата на целевата група (градски жители), определя предпочитаните места за снабдяване с риба и рибни продукти. Двама от трима запитани, посочват големите магазинни вериги – хипермаркети и супермаркети и специализираните

магазини за риба (*Графика 24*). Все пак един от четирима разчита на самостоятелния улов.

Графика 24. Източници на снабдяване с риба, водни организми и рибни продукти

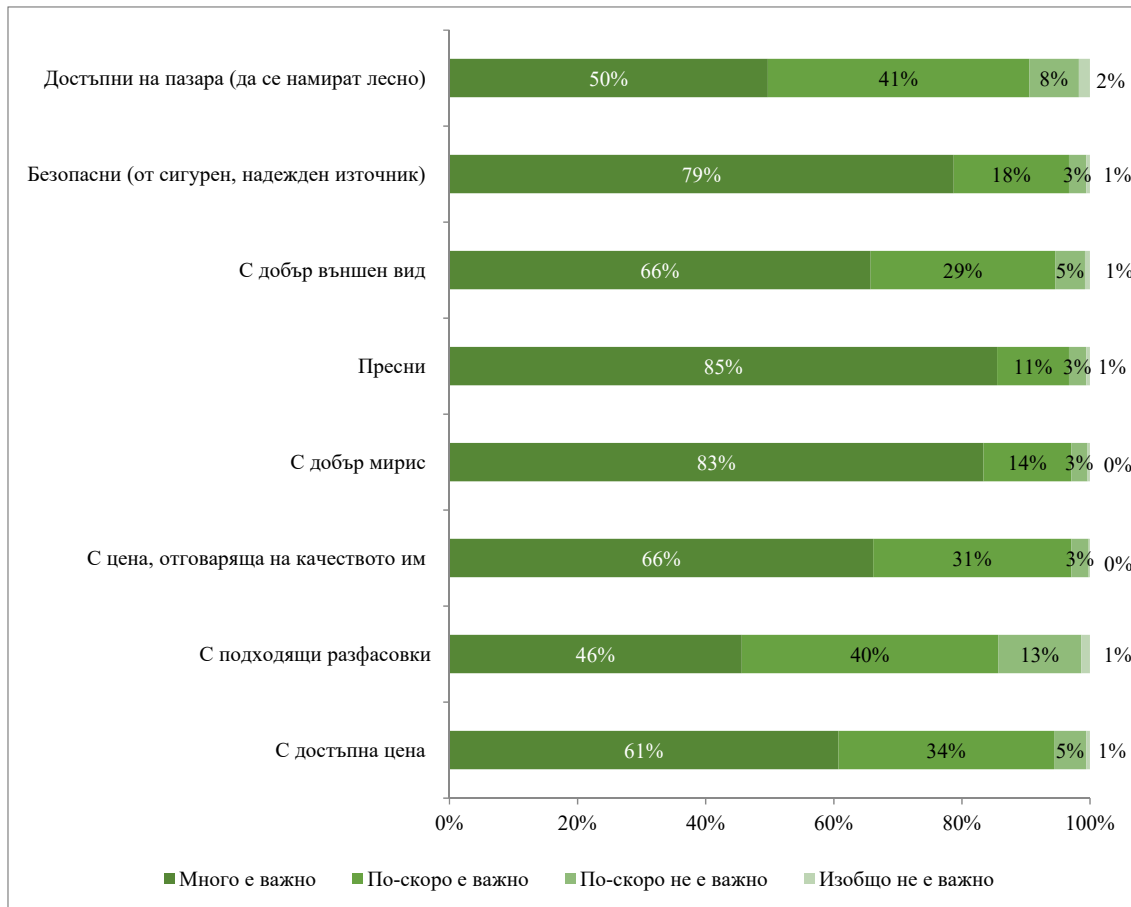

Фактори, обуславящи избора на риба, други водни организми и рибни продукти

Желанието за промени на рибния пазар, което е свързано със свежестта и качеството на рибата и рибните продукти, включително и тяхното разнообразие, се потвърждава от факторите, които определят потребителския избор. За над 80% от изследваните градски жители е много важно рибата и рибните продукти да са пресни и с добър мирис, почти толкова важен е сигурният източник на рибата. Съотношението *качество-цена* и *външният вид* на рибата са много важни за двама от трима градски жители. Изострената ценова чувствителност, характерна за

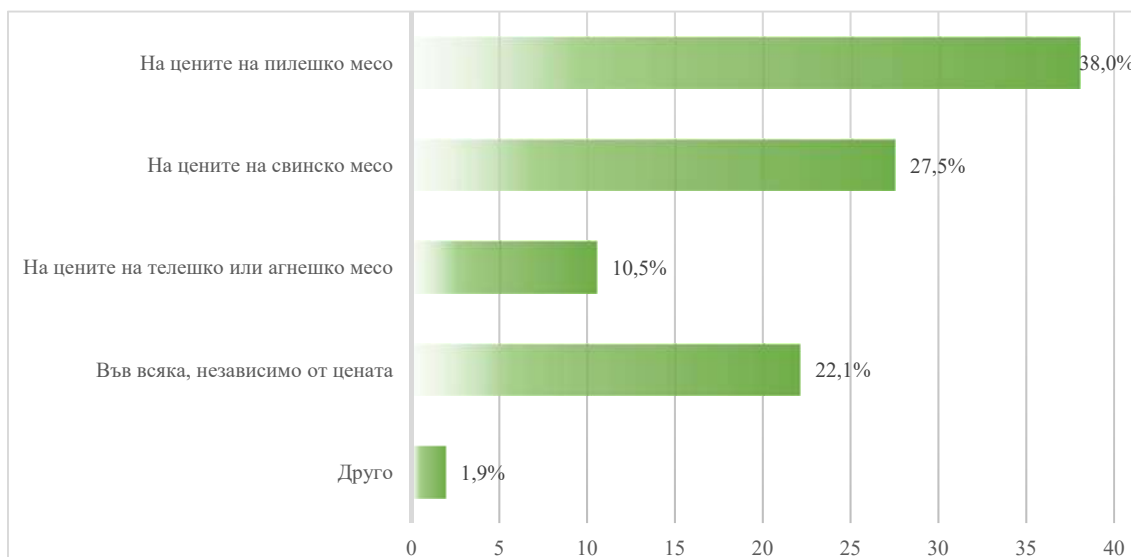
периода на кризата след 2008 г. е отстъпила на по-заден план, като едва за 61% достъпната цена на рибата е много важен фактор (*Графика 25*).

Графика 25. Фактори за избор на риба и рибни продукти

Респондентите бяха помолени да съизмерят цените на рибата с тази на различни видове месо, за да определят при какви ценови нива те биха били достъпни за тях. Пилешкото месо се оказва най-близкият аналог на рибата, а всеки пети смята, че тя би била достъпна във всяка ценова категория (*Графика 26*).

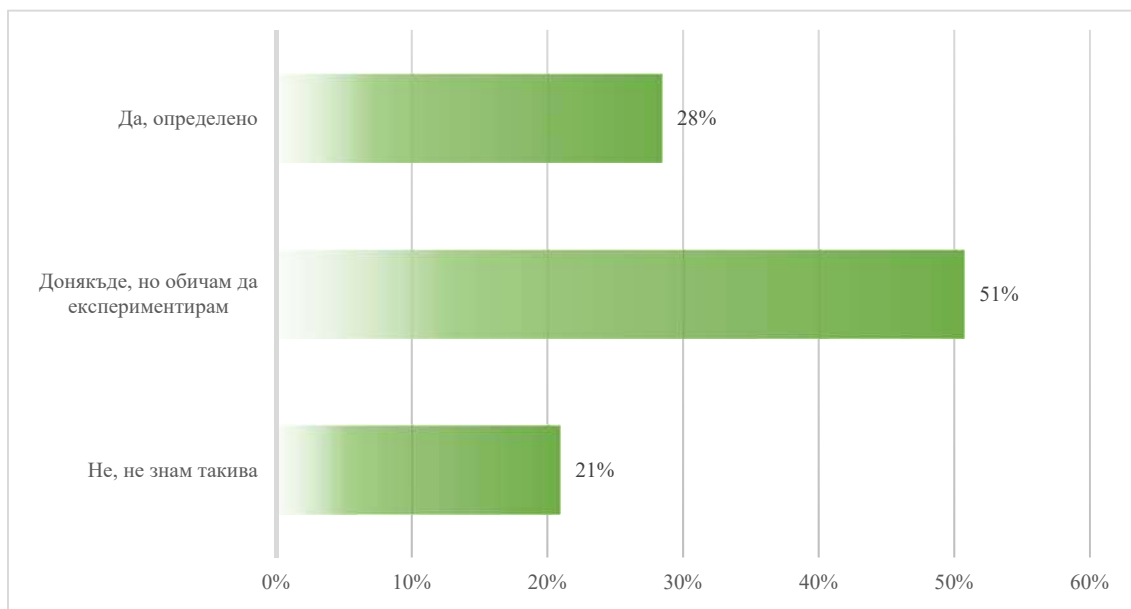
Графика 26. Ценови категории, биха направили рибата и рибните продукти достъпни

Жителите на малките градове и хората над 35 г. допринасят най-много за този резултат, докато за столичани са раздвоени между свинското и пилешкото месо като възможен ценови аналог на рибата.

За малко под 1/3 от респондентите консумацията на риба е свързана с традиционни национални и семейни рецепти, а над половината приемат традициите за сведение и предпочитат да експериментират (Графика 27).

Графика 27. Връзка на консумацията на риба с традицията

Основни изводи от проведеното изследване

Настоящото проучване категорично потвърждава изследователската хипотеза, че градските жители консумират по-разнообразни видове риба, други водни организми и продукти от тях и задават бъдещите тенденции на пазара.

Пазарът на риба и рибни продукти в страната все още се намира в ранен етап на развитие. За такъв етап е характерно високо проникване на продукта сред потребителите, голямо разнообразие от продукти, но ниска познатост на мнозинството от тях и рудиментарни процеси на изграждане на марки, относително ниска честота на потребление и почти отсъстваща комуникация.

Данните от изследването ясно очертават две важни тенденции, които протичат на рибния пазар:

- преминаване от типично кризисните потребителски нагласи и поведенчески стратегии на пазара, свързани с доминиращо желание за намаляване на разходите и висока ценова чувствителност, към постепенно нарастване на значението на качеството и повишаване на изискванията към предлаганите продукти;
- изследваната целева група демонстрира ясна ориентация към здравословното хранене, в което рибата има водеща роля. Доколкото тази целева група задава посоката на потребителските тенденции, може да се прогнозира нарастващо значение на здравословното хранене, оттук и на консумацията на риба както сред самата нея, така и на рибния пазар като цяло.

Тези тенденции, съчетани с отбелязаната по-горе степен на развитие на пазара, означава че понастоящем българският пазар на *риба, други водни организми и продукти от тях*, като цяло има добър потенциал за бързо развитие. То е свързано с избор на качествени продукти, които да "си струват парите" (без да са ценово недостъпни), постепенно обособяване на марки на производителите на рибни продукти, по-активна комуникация на добрите рибни продукти, с акцент върху здравословният им ефект и със задача повишаване на честотата на консумация.

ПОЛИТИКА ЗА РАЗВИТИЕ НА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ

ОБЩА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА РИБАРСТВОТО (ОПР)

Обхватът на ОПОР включва опазването на морските биологични ресурси и управлението на рибарството, чийто обект са те. Освен това, що се отнася до пазарните и финансовите мерки в подкрепа на целите на общата политика в областта на рибарството, този обхват включва и дейности, свързани със сладководните биологични ресурси и аквакултурите, както и преработката и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури, когато тези дейности се осъществяват на територията на държавите членки или във водите на Съюза, включително от риболовни кораби, плаващи под знамето на трети държави или регистрирани в тях, от риболовни кораби на Съюза или от граждани на държавите-членки, без да се засяга основната отговорност на държавата на знамето и като се вземат предвид разпоредбите на член 117 от Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право от 10 декември 1982 г.¹⁷ ("Конвенцията на ООН по морско право").

ОПОР е основният инструмент за управление на рибарството и аквакултурите в ЕС. Съвкупността от правила и механизми за експлоатацията, преработването и търговията с риба и други водни организми формира Общата политика по рибарство. ОПОР е създадена с цел управление на ресурсите и изпълнение на изискванията, залегнали в Договорите за създаване на Европейската общност. Рибата се смята за естествен и подвижен ресурс и съответно за обща собственост. Договорите, които учредяват Европейската общност поставят условие за съществуването на единна политика в тази област, т. е. необходимост от въвеждането на общи правила, приети на ниво ЕО и приложими в страните-членки.

Чрез ОПР следва да се гарантира, че дейностите, свързани с риболова и аквакултурите, допринасят за постигане на екологична, икономическа и социална устойчивост в дългосрочен план. Освен това ОПОР следва да включва правила, които целят да се осигури проследимост, сигурност и качество на продуктите, които се предлагат на пазара в Съюза, и следва да допринесе за увеличаване на производителността, за достоен стандарт на живот в сектора на рибарството, включително за малките по мащаб риболовни стопанства, и за стабилност на пазарите, и следва да осигури продоволственото снабдяване, както и че доставяните продукти достигат до потребителите на разумни цени.

Съюзът е договаряща страна по редица Конвенции на ООН в областта на морско право, опазването и управлението на трансгранично преминаващите и далекомигриращите рибни запаси, насърчаване спазването на международните мерки за опазване и управление от риболовните кораби в открито море. В тези международни инструменти се предвиждат най-вече задължения за опазване,

¹⁷ Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право и Споразумение относно прилагането на част XI от нея (ОВ L 179, 23.6.1998 г., стр. 3).

включително задължения за предприемане на мерки за опазване и управление, които целят поддържане или възстановяване на морските ресурси на нива, позволяващи максимален устойчив улов както в морските зони под национална юрисдикция, така и в открито море, както и задължения за сътрудничество с други държави със същата цел, задължения за широко прилагане на подхода на предпазливост към опазването, управлението и експлоатацията на рибните запаси, задължения за осигуряване на съвместимост между мерките за опазване и управление, в случаите когато морските ресурси са в морски зони под различна юрисдикция, и задължението да се отчитат надлежно други форми на законно използване на моретата. Следователно ОПОР следва да подпомага Съюза да изпълнява международните си задължения по тези международни инструменти. Когато държавите-членки приемат мерки за опазване и управление, за които са оправомощени в рамките на ОПОР, действията им следва да бъдат напълно съгласувани и с международните задължения за опазване и сътрудничество, предвидени в посочените международни актове.

Общата политика в областта на рибарството обхваща:

- опазването на морските биологични ресурси и управлението на рибарството и на флотите, които експлоатират тези ресурси;
- по отношение на мерките за пазарите и финансовите мерки в подкрепа на изпълнението на ОПР: сладководните биологични ресурси, аквакултурите, преработката и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури.

Мерките на ОПОР се прилагат, когато те се извършват:

- на територията на държави-членки, към които се прилага Договорът за ЕС;
- във водите на Съюза, включително от риболовни кораби, плаващи под знамето на трети държави или регистрирани в такива държави;
- от риболовни кораби на Съюза извън неговите води; или
- от граждани на държавите членки, без да се засяга основната отговорност на държавата на знамето.

Общите цели на ОПОР са:

- ОПОР гарантира, че дейностите, свързани с риболова и аквакултурите, са екологично устойчиви в дългосрочен план и се управляват по начин, който съответства на целите за постигане на икономически и социални ползи и ползи за заетостта, както и за осигуряване на продоволственото снабдяване.
- ОПОР прилага подхода на предпазливост към управлението на рибарството и има за цел да гарантира, че експлоатацията на живите морски биологични ресурси осигурява възстановяването и

поддържането на популациите на улавяните видове над нивата, позволяващи максимален устойчив улов. За да бъде постигната тази цел за постепенно възстановяване и поддържане на популациите от рибни запаси над нивата на биомаса, които позволяват максимален устойчив улов;

- ОПОР прилага екосистемен подход към управлението на рибарството и аквакултурите, за да гарантира, че отрицателното въздействие на риболовните дейности върху морската екосистема се свежда до минимум и че при свързаните с рибарството дейности е избегнато влошаването на състоянието на морската среда.
- ОПОР допринася за събирането на научни данни.

Съгласно *Регламент (ЕС) № 1380/2013*¹⁸ на Европейския парламент и на Съвета се изисква приемането на мерки за опазване, съобразени с наличните научни, технически и икономически становища, включително – когато това е целесъобразно – докладите, изготвени от Научния, технически и икономически комитет по рибарство (НТИКР).

Съветът е натоварен с приемането на мерките за определяне и разпределяне на възможностите за риболов по риболовни дейности или група риболовни дейности в Черно море, включително – когато е целесъобразно – някои функционално свързани с това условия. В съответствие с *Регламент (ЕС) № 1380/2013* възможностите за риболов се разпределят между държавите членки по такъв начин, че да се осигури относителна стабилност на риболовните дейности на всяка държава членка за всеки рибен запас или вид риболов, както и в съответствие с целите на общата политика в областта на рибарството.

На своето 41-во годишно заседание през 2017 г. *Генералната комисия по рибарство за Средиземно море (GFCM)* прие Препоръка GFCM/40/2017/4 относно многогодишен план за управление на риболова на калкан в Черно море (географска подзона 29). С препоръката се установява общ допустим улов (ОДУ) за калкан за две години (2018-2019 г.) с временно разпределяне на квотите.

Общият допустим улов (ОДУ) или възможностите за риболов представляват ограничения на улова (изразени в тонове или брой), които се определят за повечето запаси със стопанско значение. Комисията представя предложения въз основа на научни становища за състоянието на запасите, изготвяни от консултативни органи като Международния съвет за изследване на морето (ICES) и Научния, технически и икономически комитет по рибарство (НТИКР). Някои многогодишни планове съдържат правила за определяне на ОДУ. ОДУ се определя всяка година за повечето запаси (на всеки две години за дълбоководните запаси) от Съвета на министрите по въпросите на рибарството. За запасите, които се споделят и управляват съвместно със страни извън ЕС, ОДУ се договаря с тези (групи) страни.

¹⁸ ОВ L 354, 28.12.2013г., стр. 22—61

ОДУ се разпределя между страните от Съюза под формата на национални квоти. При разпределянето на квотите се определя различен процент за всеки запас и всяка страна съгласно т.нар. принцип на относителна стабилност. Страните от ЕС могат да обменят квоти помежду си.

Страните от Съюза трябва да използват прозрачни и обективни критерии, когато разпределят националните си квоти между своите рибари. Те отговарят за това квотите да не бъдат надхвърляни. Когато цялата налична квота за даден вид е изчерпана, съответната страна трябва да забрани улова му.

"Квота" означава дял от ОДУ, разпределен на Съюза, на държава членка или на трета държава. Автономна квота означава ограничение на улова, разпределено автономно на риболовните кораби на държава членка или на Съюза при липсата на договорен ОДУ.

С Регламент (ЕС) 2017/2360 на Съвета от 11 декември 2017 година за определяне на възможностите за риболов на някои рибни запаси и групи рибни запаси за 2018 година в Черно море¹⁹, се определят Автономната квота на Съюза за *цаца*, нейното разпределяне между държавите членки, както и ОДУ за калкан, който е приложим във водите на Съюза и за риболовните кораби на Съюза, както и разпределянето на този ОДУ между държавите членки, съответно:

Таблица 21. ОДУ за калкан, който е приложим във водите на Съюза и за риболовните кораби на Съюза, както и разпределянето на този ОДУ между държавите членки, тона

Вид	Калкан (Psetta maxima)	Води на Съюза в Черно море (TUR/F3742C)
България	57.00	
Румъния	57.00	
Съюза	114.00	
ОДУ	644.00	Аналитична квота

Източник: Регламент (ЕС) 2017/2360

Таблица 22. Автономната квота на ЕС за *цаца* и разпределяне между държавите членки, тона

Вид	Цаца (Sprattus sprattus)	Води на Съюза в Черно море (TUR/F3742C)
България	8 032.50	
Румъния	3 442.50	
ЕС	11 475.00	
ОДУ	Не е договорено	Аналитична квота

Източник: Регламент (ЕС) 2017/2360

¹⁹ ОВ 377 от 19.12.2017 г.

- **Обща организация на пазара** – включва регламентиране контрола по прилагането от страните-членки на общи стандарти за предлагане на пазара на продукти от риболов и аквакултури, признаване на организации на производителите в рибарството и аквакултурите, ценова политика, основана на събиране и предаване на информация за пазарните цени, и действаща чрез механизми, като: изтеглянето на продукти от пазара, помощи за частно складиране, компенсаторни плащания; възможности за приемане на защитни мерки в случай на сериозен дисбаланс на пазара на риба и рибни продукти.

Целта на общата организация на пазарите е да допринесе за устойчивото управление на рибните ресурси като въведе общ пазар за рибните продукти, който да даде възможност в интерес на потребителите и производителите да се постигнат ценова стабилност, баланс между търсенето и предлагането и адекватно снабдяване на един пазар, който изпитва нарастващ недостиг на суровини за преработвателната промишленост.

Общата организация на пазара обхваща следните елементи:

- Общи пазарни стандарти;
- Информация за потребителите;
- Организации на производителите;
- Ценова подкрепа на базата на интервенция;
- Механизми за търговия с трети страни.

Рибните продукти могат да се продават на пазара само ако отговарят на пазарните стандарти по отношение на качество, размер или тегло, като се класифицират в зависимост от тези критерии. Съществуват изисквания относно опаковката, представянето и етикетите. Страните-членки трябва да проверяват съответствието на продуктите с пазарните стандарти.

Целите на интервенцията на пазара на риба включват:

- смекчаване на негативните ефекти от дисбаланса между търсене и предлагане;
- стабилизиране на цените на продуктите и доходите на рибарите.

При интервенцията продукцията се изтегля от пазара, когато цената спадне под определено равнище. В този случай рибарите получават парична компенсация от организацията на производителите, към която принадлежат. Изтеглените продукти трябва да отговарят на пазарните стандарти и да бъдат с нормално качество. Те могат да се използват за благотворителни цели, за храна на животните, но не и да се продават за консумация.

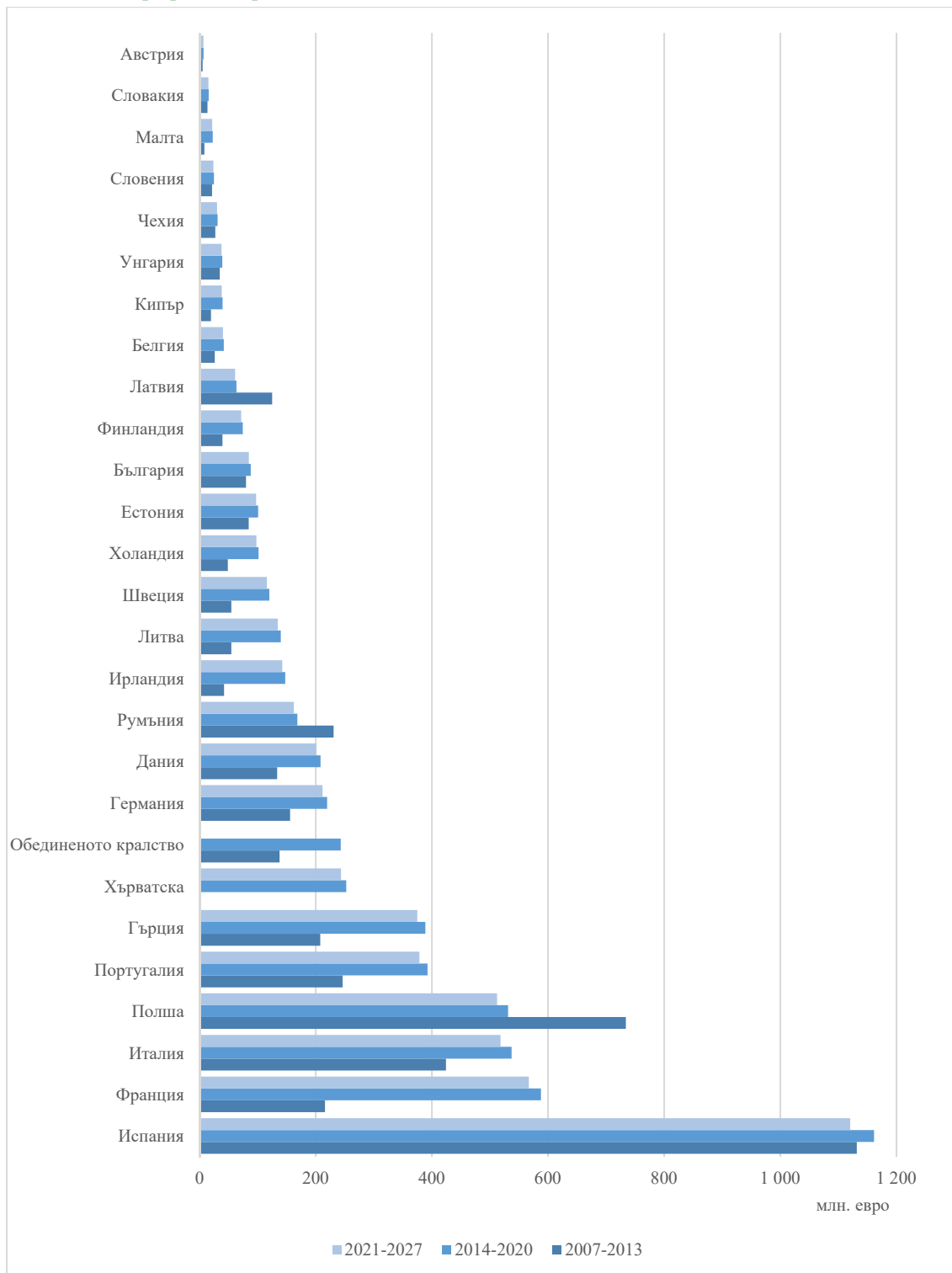
За подпомагане развитието и защитата на интересите на производителите и преработвателите на риба се създават функционални и активни организации на производителите, които подпомагат своите членове, както при планиране

на производството, разпространението на информация за добри практики и технологии, така и за подобряването на пазарните позиции на производителите чрез концентрация на реализацията на продукцията. Такива организации също така облекчават отделните производители във връзка с кандидатстването и получаването на финансово подпомагане. Организацията на производителите в рибарството могат да се учредяват от рибари и фермери на аквакултури, които се сдружават доброволно, за да осигурят оптимални условия за реализация на своята продукция.

- **Структурни мерки** (включително регистър на риболовните кораби) – включват прилагане и управление на структурната политика в областта на рибарството и аквакултурите, в частност изпълнение структурните програми от структурния фонд за рибарството за периода 2000-2006 г. – *Финансовия инструмент за ориентиране на рибарството* и финансовия инструмент за периода 2007-2013 г. – *Европейския фонд за рибарство*; измерване на риболовните съдове; изграждане на регистър на Риболовния флот, данните от който редовно се изпращат към Регистъра на Общността.
- **Външни отношения** – ЕС има изключителната компетентност да представлява страните-членки по споразумения със страни извън ЕС, както и в международни конвенции във връзка с ползване на риболовни ресурси и права. Квотите за улов на страните-кандидатки, произтичащи от участие в международни конвенции и организации в областта на риболова, след присъединяването преминават към Общността, като всяка страна-член се ползва с такава относителна (процентна) част от общия дял на ЕС по съответните видове извън водите на Общността, с каквато е влязла в ЕС на базата на действащия в тази сфера принцип на относителна стабилност.

Графика 28. Разпределение на финансовите ресурси за ОПР, държави членки на Европейския съюз и по програмни периоди

Източник: Европейска комисия

Други политики, имащи отношение към развитието и реализация на рибарството и аквакултурите

Околна среда

- Защитата на крайбрежните и морските води на ЕС (Директивата 2008/56/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, от 17 юни 2008 година, за създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за морска среда (Рамкова директива за морска стратегия²⁰, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 30 May 2002 concerning the implementation of Integrated Coastal Zone Management in Europe²¹);
- Поддържане на чистотата на вътрешните и крайбрежните води на ЕС: Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 година за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите (Рамковата директива за водите (РДВ)²²;
- Оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС) (Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда²³);
- Устойчиви аквакултури;
- Разпоредби относно инвазивните чужди видове в ЕС (Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2014 година относно предотвратяването и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове²⁴);
- Използване на чуждоземни и отсъстващи в района видове в аквакултурата (Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2014 година относно предотвратяването и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове).

Здраве

- Ветеринарно-санитарни условия за аквакултури и продукти от тях (Директива 2006/88/ЕО на Съвета от 24 октомври 2006 година относно ветеринарномедицинските изисквания за аквакултури и продукти от тях и за предотвратяване и борба с някои болести по водните животни²⁵);

²⁰ ОВ L 164/19 от 26.06.2008 г.

²¹ ОВ L 148/06.06.2002, р. 0024-0027

²² ОВ L 327/22.12.2000, р. 0001-0073

²³ ОВ L 26/1 от 28.01.2012 г.

²⁴ ОВ L 317/35 от 04.11.2014 г.

²⁵ ОВ L 328/14 от 2006 г.

- Разпоредби относно живи животни (Директива 2006/88/ЕО на Съвета от 24 октомври 2006 година относно ветеринарномедицинските изисквания за аквакултури и продукти от тях и за предотвратяване и борба с някои болести по водните животни със съответните изменения);
- Разпоредби относно фуражите за животни, включително хигиена и лекарства (Директива на Съвета от 26 март 1990 година относно определяне на условията, регулиращи подготовката, пускането на пазара и употребата на медикаментозни фуражи в Общността²⁶);
- Лекарствени продукти за ветеринарна употреба (Council Directive 65/65/EEC of 26 January 1965 on the approximation of provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action relating to proprietary medicinal products²⁷) законодателството е в напреднал етап на преразглеждане;
- Благосъстояние на животните (Директива 98/58/ЕО на Съвета от 20 юли 1998 година относно защитата на животни, отглеждани за селскостопански цели²⁸);
- Разпоредби относно хигиената на храните и болестите, пренасяни от храните (Регламент (ЕО) № 999/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2001 година относно определяне на правила за превенция, контрол и ликвидиране на някои трансмисивни спонгиформни енцефалопatii²⁹).

Всички тези актове или имат пряко приложение (регламентите), или са транспонирани в българското законодателство през многобройни актове и по тях няма действия на Комисията, показващи непълно или неправилно транспониране.

²⁶ ОВ L 92, 7.4.1990г., стр. 42—48

²⁷ ОВ 22, 9.2.1965г., стр. 369—373

²⁸ ОВ L 221, 8.8.1998 г., стр. 23—27

²⁹ ОВ L 147, 31.5.2001 г., стр. 1

НАЦИОНАЛНА ПРАВНА РАМКА

Закон за рибарството и аквакултурите

Основният нормативен акт, регулиращ обществените отношения, свързани с **улова, производството и преработката на продукти от улов и аквакултури** е **Законът за рибарството и аквакултурите**³⁰ (ЗРА), приет през 2001 г. ЗРА отменя Закона за рибното стопанство от 1982 г.³¹ ЗРА е изменян и допълван повече от 30 пъти, като мотивите за това често са продиктувани от текущи ситуации и интереси, промените не са кохерентни както по отношение езика, степента на детайлност на нормативната уредба, така и по съгласуваност с промените в законите, към които са правени препратки.

ЗРА обхваща широка област на регулация, свързана с организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми, стопанския и любителски риболов, риболовните кораби, аквакултурите и др. ЗРА препраща към 2 кодекса и 22 закона, както и към подобен брой регламенти на ЕС. Това прави синхронизирането на закона с динамиката на нормативната среда изключително предизвикателство.

Управлението, наблюдението и контролът върху рибарството, аквакултурите и търговията с риба и други водни организми се извършват от **Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури** (ИАРА) към министъра на земеделието и храните (чл. 5, ЗРА). На ИАРА е възложено изпълнението на **Националната програма за рибарството и аквакултурите** (НПРА) съвместно с **Министерството на околната среда и водите** (МОСВ) и **Изпълнителна агенция "Морска администрация"** (ИАМА) към министъра на транспорта и информационните технологии. Законът определя правомощия, свързани с управлението, наблюдението и контрола в областта на рибарството и аквакултурите и на други органи на изпълнителната власт.

Осъществяването на икономически дейности в областта на рибарството и аквакултурите се регулира и от **Закона за опазване на околната среда** (ЗООС), **Закона за водите** (ЗВ), **Закона за храните** (ЗХ), **Закона ветеринарномедицинската дейност** (ЗВМД) и **Закона за животновъдството** (ЗЖ).

Прилагането на първичната нормативна уредба се осъществява чрез множество подзаконови нормативни актове.

³⁰ Обн., ДВ, бр. 41 от 2001 г., последни промени бр. 55 от 3.07.2018 г.

³¹ Обн., ДВ, бр. 91 от 1982 г., в сила от 1.01.1983 г., изм., бр. 13 от 1997 г., бр. 11 от 1998 г., бр. 113 от 1999 г., отм., бр. 41 от 2001 г.

Подзаконовни нормативни актове, произтичащи от Закона за рибарството и аквакултурите

- *Наредба № 54 от 28 април 2006 г. за водене на регистрите по чл. 16 от ЗРА³²;*
- *Наредба № 37 от 10.11.2008 г. за ползването на язовирите – държавна собственост, в рибностопанско отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите – държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от ЗРА;*
- *Наредба № 18 от 4.11.2016 г. за съдържанието на технологичното описание и технологичната схема на производство на аквакултури³³;*
- *Наредба № 17 от 16.06.2008 г. за здравните изисквания към стопанските водни животни, продуктите от тях и предпазването и контрола на болести по водните животни³⁴.*

Закон за водите

Законът за водите (ЗВ) урежда собствеността и управлението на водите на територията на Република България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения. Негова цел е опазване на повърхностните и подземните води и водите на Черно море, за осъществяването на която са въведени съответните разрешителни режими, на които се позовава ЗРА и подзаконовите актове към него. ЗВ определя вътрешните морски води и териториалното море като изключителна държавна собственост (чл. 14, т. 1), но ги изключва от стратегическите национални ресурси. Той определя, че се изисква разрешително за ползване на воден обект за аквакултури и свързаните с тях дейности., като и реда и условия за издаване и отказ за издаване на разрешение.

Подзаконовата уредба, произтичаща от ЗВ, която е от значение за сектора на рибарството и аквакултурите, включва:

- *Наредба № 8 от 25.01.2001 г. за качеството на крайбрежните морски води³⁵;*
- *Наредба № 4 от 20.10.2000 г. за качеството на водите за рибовъдство и за развъждане на черупкови организми³⁶;*
- *Наредбата за опазване на околната среда в морските води³⁷.*

³² Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 45 от 2006 г.

³³ Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 90 от 2016 г.

³⁴ Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 64 от 2008 г.

³⁵ Издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на регионалното развитие и благоустройството и министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 10 от 2001 г.

³⁶ Издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на земеделието и горите и министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 88 от 2000 г.

³⁷ Приета с ПМС № 273 от 23.11.2010 г., обн., ДВ, бр. 94 от 2010 г., в сила от 30.11.2010 г.

Закон за опазване на околната среда

Законът за опазване на околната среда³⁸ (ЗООС) е определящ по отношение опазването на околната среда и защитата на здравето на хората; съхраняването на биологичното разнообразие в съответствие с природната биогеографска характеристика на страната; опазването и ползването на компонентите на околната среда; контрола и управлението на факторите, които увреждат околната среда; осъществяването на контрол върху състоянието на околната среда и източниците на замърсяване; предотвратяването и ограничаването на замърсяването; създаването и функционирането на Националната система за мониторинг на околната среда; стратегиите, програмите и плановете за опазване на околната среда; събирането и достъпа до информацията за околната среда; икономическата организация на дейностите по опазване на околната среда; правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазването на околната среда.

ЗООС регламентира системите за контрол върху състоянието и ползването на компонентите на околната среда и източниците на нейното замърсяване и увреждане; установяване на допустими норми за емисии и за качество на околната среда; управление на компонентите и факторите на околната среда; извършване на ОВОС; издаване на разрешителни за предотвратяване, ограничаване и контрол на замърсяването; обявяване и управление на територии със специален режим на защита; развитие на системата за мониторинг на компонентите на околната среда; въвеждане на икономически регулатори и финансови механизми за управление на околната среда; регламентиране на правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физическите лица.

По отношение на аквакултурите ЗООС се прилага както на етап разрешение за извършване на дейността, така и като определя критериите за контрол на параметрите и мониторинга им.

Приложение №2 към ЗООС поставя инвестиционни намерения, свързани с "интензивно развъждане на риба" в режим на преценка на необходимостта от извършване на ОВОС. В ЗООС изчерпателно са изброени критериите, въз основа на които министърът на околната среда преценява необходимостта от ОВОС.

ЗООС не дефинира използваното понятие "интензивно развъждане на риба", такава дефиниция няма и в ЗРА.

*Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда*³⁹ (НУРИОВОС) определя реда и условията за извършване на ОВОЗ, включително реда за уведомяване и обществени обсъждания, задълженията на инвеститора, както и изисквания към инвестиции в защитени територии по Закона за биологичното разнообразие.

³⁸ Обн., ДВ, бр. 91 от 2002 г., последни промени бр. 12 от 2017 г.

³⁹ Приета с ПМС № 59 от 7.03.2003 г., обн., ДВ, бр. 25 от 2003 г.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

В съответствие с разпоредбите на чл. 34 от Регламент (ЕС) № 1380/2013 за Общата политика в областта на рибарството и Регламент (ЕС) № 508/2014 от 15 май 2014 г. на Европейския парламент и на Съвета за Европейски фонд за морско дело и рибарство България изготви **Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в Република България, 2014-2020 (МНСПА)**. Планът обхваща всички дейности свързани с производството на риба и други водни организми и се допълва от мерки за разнообразяване на дейностите на производителите и възможностите за реализация на продукцията.

Чрез използване на стратегически подход при определяне на целите в сектора е определена национална стратегическа цел по отношение на аквакултурите, а именно **създаването на експортно ориентиран, икономически жизнеспособен и социално и екологично устойчив подсектор "Аквакултура"**. Следните подцели ще спомогнат за изпълнението на визията за развитие на аквакултурите:

- подобряване на конкурентоспособността на подсектора на аквакултурата и подкрепа на развойната дейност;
- утвърждаване на показатели за екологична, икономическа и социална устойчивост;
- насърчаване на икономическата активност в подсектора;
- разнообразяване и подобряване на качеството на живот в крайбрежните и селските райони;
- равнопоставеност и сигурност на операторите в подсектора на аквакултурата във връзка с достъпа до води и пространство;
- административно опростяване по специално по отношение на лицензите;
- оценка на други възможни трансгранични последици за съседните държави членки.

Изпълнението на плана МНСПА се осъществява чрез **Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г. (ОПМДР)**, съфинансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР). За програмния период 2014-2020 г. ОПМДР цели постигането на националните приоритети в рамките на Стратегията на ЕС "Европа 2020". ОПМДР адресира реформата на ОПР и подкрепя нейните приоритетите, съгласно регламента за ЕФМДР.

Основните цели на ОПМДР са повишаване на конкурентоспособността на подсектора на аквакултурата и подсектора за преработка на риба, жизнеспособността на морския риболов и устойчиво развитие на традиционно зависимите от риболова области. Програмата адресира и необходимостта от опазване и възстановяване на морската среда и нейните жизнени ресурси, контрола

на риболовните дейности, събирането на данни за риболовните райони и подобряване на познанията за състоянието на морската среда.

Общият финансов ресурс на ОПМДР за 2014-2020 г. е **113 543 227 евро** (222 071 249 лв.), разпределен както следва:

- Европейски фонд за морско дело и рибарство – 88 066 622 евро (172 243 341 лв.);
- Национално съфинансиране – 25 476 605 евро (49 827 908 лв.).

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОГРАМНИЯ ПЕРИОД 2007-2013 г.

Генерална дирекция "Морско дело и рибарство" на ЕК възлага последваща оценка на операциите на **Европейския фонд за рибарство**, обхващащ мерките, финансирани от ЕФР, включително техническата помощ, и 27-те държави-членки с оперативни програми.⁴⁰ Анализът е съсредоточен върху периода 2007-2015 г. (т.е. програмния период 2007-2013 г. плюс допустимите две години за одобрените проекти през 2013 г.).

Основните препоръки на оценката, извършена за ЕК са:

1. Продължаването на подкрепата от страна на ЕС за сектора, нейният обхват, размер и съдържание, следва да се основава на задълбочен анализ на необходимостта на такава подкрепа от гледна точка на ефективност, ефикасност, съгласуваност, добавена стойност и устойчивост на ЕС.
2. Публичната финансова подкрепа следва да отговаря на нуждите, установени в SWOT анализа и отразени в стратегиите на държавите членки, за да се постигне съгласуваност и добавена стойност за ЕС, но тази публична подкрепа следва също така да бъде насочена към осигуряване на по-голяма ефективност и ефикасност.
3. Държавите-членки следва да избират мерките, които да бъдат включени в техните стратегии, и да разпределят подходящите бюджети за тези мерки въз основа на документиран контекстни показатели.
4. Националните стратегии следва да се занимават с допълняемост и взаимодействие с други фондове на ЕС, включително всички програми на ЕСИФ и други програми, управлявани от Комисията, като LIFE, COSME или "Хоризонт 2020". Те следва също така да създадат гаранции за избягване на припокриването. Националните стратегии трябва да съдържат показатели за резултатите и резултатите, позволяващи да се наблюдава напредъкът и да се оцени адекватността на тези стратегии.
5. Националните стратегии трябва да съдържат показатели за резултатите, позволяващи да се наблюдава напредъкът и да се оцени адекватността на тези

⁴⁰ Ex post Evaluation of the European Fisheries Fund, catalogue number KL-01-17-039-EN-N, ISBN 978-92-79-65193-9, doi: 10.2771/798734

стратегии. За трудни за количествено определяне резултати системата за мониторинг трябва да вземе предвид качествените въздействия.

6. Въпреки че сегашната горна граница за финансиране от 5% за техническа помощ изглежда подходяща, се препоръчва:

- a. да се въведе прозрачен механизъм, позволяващ на ДЧ при ясно определени обстоятелства да правят разходи, надвишаващи определения таван;
- b. да се въведе минимална бюджета стойност, която да позволява на ДЧ да изпълняват по адекватен начин изискванията за наблюдение, докладване и оценка.

Оценката за ЕК е направена по оси на категориите разходи:

→ **Приоритетна ос 1:** мерки за приспособяване на риболовния флот на Общността

Мерките по тази ос включват прекратяване (постоянно и временно) на риболовна дейност, инвестиции на борда, дребномащабен крайбрежен риболов и социално-икономически мерки

Мерките за прекратяване още представляват най-голям дял от поетите задължения, като 78% от общите ангажименти по линия на ЕФР по ос 1. Тъй като акцентът върху трайното преустановяване е намалял, усвояването на другите три мерки се е увеличило през втората половина на програмния период (от 9 % до 12% от ангажиментите по линия на ЕФР за инвестиции на борда, от 0% до 4% за дребномащабен крайбрежен риболов и от 4% до 6% за социално-икономически мерки). Развитието в 23 ДЧ, показва, че няколко държави-членки, които са имали много висок процент на поети задължения в края на 2010 г. за ос 1, значително са намалили бюджета, отделен за тези мерки през втората половина на програмния период (напр. Швеция, Дания, България и Ирландия). За разлика от тях, Гърция промени разпределенията и целевите равнища в резултат на икономическата криза и основно реализира операции по окончателно прекратяване след 2010 г/

Инвестициите в риболовни пристанища и места за разтоварване са широко прилагани и представляват 30% от разходите на ЕС за ос 1. В четири държави-членки (Словения, Германия, България и Обединеното кралство) инвестициите на ЕФР в рибарските пристанища и местата за разтоварване са със 70% или повече от подкрепата по категорията "Разходи за рибарство". Мярката е успешна за Управляващите органи (УО) (за реализиране на големи инвестиции с ясни и осезаеми резултати) и за сектора (като общите съоръжения са от полза за целия сектор).

Финансовото изпълнение по първа приоритетна ос се забавя след 2010 г. и достига в средата на 2015 г. до 85 % от програмираното.

→ **Приоритетна ос 2:** аквакултури, риболов във вътрешни водоеми, преработка и пускане на пазара на рибни продукти и продукти на аквакултури

Изпълнението по ос 2 се е увеличило през втората половина на програмния период, за да достигне 102% от първоначално програмирания. Разбивката по мерки е по-балансирана между аквакултурите и преработката, отколкото в средносрочен план (44% и 55% от общите ангажименти по ос 2 през 2015 г. спрямо 32% и 62% през 2010 г.). Използването на мярка 2.2 – вътрешен риболов – остава незначително, като само 1% от общите ангажименти по линия на ЕФР по ос 2.

Коефициентът на поемане на ангажимент (договаряне) достигна над 100% от програмираните средства в 13 от 26 държави-членки и над 150% в 1 държава-членка (Литва). Нивата на договаряне за България и Малта са под 50%. Договарянето в някои държави-членки се увеличи значително след 2010 г., след като икономическата криза се подобри, особено в Румъния (от 11% до 114% от програмирания ЕФР), в Словения (от 21% до 125%) и в България от 20 до 113%). Както в Румъния, така и в България, бюджетите са значителни и са насочени предимно към сектора на аквакултурата, което частично обяснява увеличението дял на мярка 2.1.

Ангажиментът на ЕС за развитие на аквакултурите възлиза на малко под 600 млн. евро (което допринася за общата стойност на операциите в размер на 1.5 млрд. евро), което представлява 14.2% от общата сума, поета от ЕС. Средната обща стойност на операциите е 204 540 евро, като са подкрепени около 8 130 операции. Проектите са насочени главно към увеличаване на производствения капацитет чрез инвестиции в изграждането и модернизацията на съществуващи рибни стопанства и изграждане на нови ферми (с изключение на Полша, в която са съсредоточени предимно върху аква-екологични проекти).

Финансирането от ЕФР увеличи производителността на сектора на аквакултурата в ЕС, в период на намаление на инвестициите поради финансовата криза. Финансовата криза повлия на готовността за инвестиране в нови видове – една от целите на мярката. Налице е широко разпространено мнение, че финансирането от ЕФР е било от съществено значение в този труден период от 2008 г. нататък, което намалява инвестиционната и кредитната дейност в сектора на аквакултурата.

Макар че повечето ДЧ не могат да оценят количествено дали ЕФР има положително въздействие върху заетостта в сектора, България и Испания отчитат, че ЕФР забавя тенденцията на намаляване на заетостта и в по-малка степен (заедно с Кипър) допускат, че тя създава заетост в сектора на аквакултурата. ЕФР допринесе за подобряване на икономическата устойчивост и конкурентоспособност на бенефициентите, но това беше възпрепятствано от редица въпроси, засягащи целия ЕС, като: i) достъп до стабилни лицензи, ii) достъп до частно финансиране и особено банкови заеми,

iii) високи производствени разходи в сравнение с трети държави и (iv) сложна регулаторна среда.

Въпреки че мярката е предназначена да стимулира иновациите, финансирането от ЕФР рядко се използва за тази цел. Наблюдава се малко увеличение на използването на *рециркулационни системи за аквакултури* (РСА) в отглеждането, което често се комбинира с други нововъведения, като например нови системи за хранене и въвеждането на нови видове. Никой от респондентите не отбелязва специално използването на системи за ниско трофично отглеждане.

В доклада на Европейската сметна палата (ЕСП, 2014 г.) се отбелязва, че основната слабост на мярката е, че националните стратегически планове на държавите членки не са свързани с финансовите ресурси, необходими за постигане на мерките за подпомагане.

Общо в ЕС са изпълнени над 5 000 операции по мерките за преработка и маркетинг от приблизително 2 700 бенефициента. Забелязва се интерес от дружества за аквакултури, риболовни компании и други търговски организации да инвестират в преработка на риба.

→ **Приоритетна ос 3:** мерки от общ интерес

Ос 3, с изключение на *мярка 3.3* за риболовните пристанища, която се разглежда в "Рибарство", включва изцяло мерките по разходна категория мерки от общ интерес, които представляват 16% от общите ангажименти на ЕС със 636 млн. евро, поети през май 2015 г. Основните участващи държави членки са Испания (28% от общите разходи на ЕС), след това Полша (9%), Франция (10% %), Дания (7%) и Италия, Португалия и Обединеното кралство (5% всяка). Мерките от общ интерес представляват 49% от ангажимента на ЕС в Германия, 42% в Нидерландия, между 25% и 33% в Чехия, Швеция, Франция, Белгия, Дания, Финландия и Великобритания. В Испания и Полша, които са основните държави членки, ползватели на тази категория разходи, те представляват "само" съответно 19% и 8% от ангажимента на ЕС. Колективните действия възлизат на 45% от разходите, следвани от маркетинга и промоцията (22%).

→ **Приоритетна ос 4:** устойчиво развитие на рибарските райони

Към края на май 2015 г. поетите от ЕФР ангажименти по тази приоритетна ос са 77% от първоначално планирания бюджет, като 7 държави-членки достигнаха над 100% от програмираните от ЕФР (Холандия, Дания, Ирландия, Обединеното кралство, Кипър и Естония).

Общо България е поискала 6 модификации на ОПРСР, а вследствие на правилото N+2 е загубила 17.2 млн. евро.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ОБЩАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА РИБАРСТВОТО СЛЕД 2020 г.

Предложенията на Европейската комисия за следващият програмен период 2021-2027 г. както в Многогодишната финансова рамка, така и в проекта на Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно **Европейския фонд за морско дело и рибарство** предвиждат **Фондът** да продължи да подкрепя постигането на заложените в ОПОР екологични, икономически и социални цели, както и целите по отношение на заетостта, да се насърчи прилагането на морската политика на Съюза и да се подкрепят неговите международни ангажименти в областта на управлението на океаните.

Предложението се основава на следните четири приоритета, които отразяват съответните цели на политиката, предвидени в Многогодишната финансова рамка 2021-2027 г., и чиято цел е да се постигне максимално увеличаване на приноса на Съюза в развитието на устойчива синя икономика:

- насърчаване на устойчивото рибарство и опазването на морските биологични ресурси;
- принос за продоволствената сигурност в Съюза чрез конкурентни и устойчива аквакултури и пазари;
- създаване на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на проспериращи крайбрежни общности;
- повишаване на ефективността на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.

Европейският морски сектор осигурява работа на над 5 милиона души и генерира почти 500 млрд. евро годишно, като съществува потенциална възможност за създаването на още много работни места. Приблизителните оценки сочат, че в момента производството на световната икономика на океаните е 1.3 трилиона евро, като до 2030 г. то може да се увеличи повече от два пъти (данните са от доклада *"Световната икономика на океаните през 2030 г."*, изготвен от ОИСР). Необходимостта от постигане на целевите стойности, свързани с намаляване на емисиите на CO₂, повишаване на ефективността на ресурсите и ограничаване на въздействието на синята икономика върху околната среда, е важен фактор за иновациите в други сектори – например морското оборудване, корабостроенето, океанското наблюдение, драгирането, опазването на крайбрежните региони и морското строителство. Инвестиции в морската икономика се предоставят по линия на структурните фондове на Съюза – по-специално от *Европейския фонд за регионално развитие* (ЕФРР) и *Европейския фонд за морско дело и рибарство* (ЕФМДР). С цел да се реализира потенциалът за растеж на сектора се налага да бъдат използвани нови инвестиционни инструменти – например InvestEU.

Бюджетът на ЕФМДР съгласно предложението на ЕК следва да възлиза на 6.140 млрд. евро по текущи цени. Ресурсите на ЕФМДР се разпределят между споделено, пряко и непряко управление. За подпомагането при споделено управление се предвиждат 5.311 млрд. евро, а за подпомагане при пряко и непряко управление – 829.0 млн. евро. С цел да се гарантира стабилност – по-специално във връзка с постигането на целите на ОПОР – разпределянето на средствата, предоставени на национално равнище при споделено управление за програмния период 2021-2027 г., се основава на разпределянето на средствата по ЕФМДР за периода 2014-2020 г. Предвиждат се специални средства за най-отдалечените региони, за контрол и правоприлагане, както и за събиране и обработване на данни за управление на рибарството и за научни цели, като се предвидят тавани за средствата, предназначени за окончателното и за временното преустановяване на риболовни дейности.

В рамките на програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие, на международно равнище ЕС се ангажира чрез новия *Европейски фонд за морско дело и рибарство* за осигуряване на по-безопасни, по-сигурни, по-чисти и по-устойчиво управлявани морета и океани. ЕФМДР ще осигури и необходимото финансиране за подобряване на морското наблюдение, сигурността и сътрудничеството в бреговата охрана.

За да се гарантират ефективността и ефикасността на ЕФМДР се предлагат някои нови характеристики, например:

- **опростяване и по-голям избор за държавите членки**, които вече ще могат да насочат подпомагането към стратегическите си приоритети, вместо да се наложи да избират от набор от допустими действия;
- **по-добра съгласуваност с другите фондове на ЕС** – правилата, приложими за всички структурни и инвестиционни фондове, са изложени в общ "Регламент за общоприложимите разпоредби";
- **по-добро насочване на подпомагането** към постигането на целите на ОПОР.

В предложения бюджет за следващия програмен период 2021-2027 г. са съчетани нови инструменти с модернизирани програми, за да се постигнат ефикасно приоритетите на ЕС и да се отговори на новите предизвикателства.

ЕФМДР ще съфинансира проекти заедно с национални източници на финансиране, като всяка държава ще получи дял от общия бюджет. Всяка държава ще изготви своя оперативна програма, в която ще посочи как възнамерява да изразходва средствата. След одобрение на програмите от ЕК, националните органи ще вземат решение кои проекти да подпомагат.

Очакванията на ЕК са още през 2019 г. да бъде постигнато споразумение относно следващия дългосрочен бюджет на ЕС, за да се осигури плавен преход между настоящия (2014-2020 г.) и новия дългосрочен бюджет, а и за да се гарантира предвидимост и непрекъснатост на финансирането.

ВИДОВЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБЪР И МНОГО ДОБЪР ПАЗАРЕН ПОТЕНЦИАЛ

МЕТОДИКА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПАЗАРНИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА ВИДОВЕТЕ РИБА

Основни характеристики

Методологията за определяне на видовете риба, други водни организми и продукти от тях, обект на аквакултури, които имат "добър" и "много добър" пазарен потенциал дефинира източниците на информация, процедурите, последователността и периодичността за събиране на информацията, правилата за измерване параметрите на критериите, както и математическите правила за определяне на видовете от аквакултури с "добър" и "много добър" пазарен потенциал. Предвидени са и контролни индикатори, чрез които да бъде верифицирана достоверността на информацията.

Цели на методологията за определяне на видовете от аквакултури с "добър" и "много добър" пазарен потенциал са:

- Систематизиране на данните за видовете риба, други водни организми и продукти от тях, обект на аквакултури в България;
- Определяне на устойчиви индикатори за определяне на видовете от аквакултури с "добър" и "много добър" пазарен потенциал;
- Осигуряване на обективни данни за пазарния потенциал на видовете от аквакултури с оглед вземане на управленски решения за насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите;
- Осигуряване на публичност и прозрачност по отношение на критериите за финансиране на проекти по Оперативна програма Морско дело и рибарство;
- Проследяемост на ефектите от финансираните мерки по Оперативна програма Морско дело и рибарство.

Обхватът на методологията включва продукти от производство и преработка на видове риба и други водни организми, обект на аквакултури.

Оценка на пазарния потенциал е направена за **37 обекта**, в т.ч. **29 вида риба**, **2 вида и 2 групи ракообразни (скарриди)**, **1 вид мекотели (черна морска мида)**, **2 групи водорасли** и **1 вид продукти от риба (хайвер)**., вкл. 23 обекта определени в Техническата спецификация като подходящи за производство от аквакултури.

Видовете данни, които използва методологията са описани в общата методология и в **Приложенията** към доклада.

Обхватът на данните включва периода от 2008-2017 г.

Класификация на състоянието на пазара на риба и рибни продукти

За класификация на състоянието на пазара на вид/група видове риба е използвана класификацията на Стивън Бланк (Steven G. Blank, "The Four Steps to the Epiphany") за стартиращи фирми, които трябва да изберат как да оперират:

- **съществуващ (развит) пазар** – има добре установени и познати конкуренти и потребители, съревнованието е на база спецификата на предлаганите продукти и ефективност.
- **нов пазар** – позволява на голяма (значима) група потребители да правят нещо, което не е било възможно до момента. При отсъствие на реална конкуренция основната цел е идентифициране на потребители и продаване на собствената визия за предлагания продукт.
- **ре-сегментиране на съществуващ пазар като нискобюджетен играч** – навлизането на пазара се базира на хипотезата, че значим сегмент от пазара би използвал продукт с по-ниско, но приемливо качество при условие, че цената е достатъчно ниска.
- **ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на нишова стратегия** – стратегията се базира на хипотезата, че може да бъде заета потребителска ниша чрез фокусиране на продукт върху потребностите на потребителите по начин, който не е наличен към момента, така че те да изоставят досегашния си избор и да предпочетат новия продукт.

Първите два типа пазари са взаимноизключващи се. Характеристиките на вторите два типа пазари могат да бъдат съчетани.

Индекси за определяне на пазарния потенциал на изследваните обекти

Предлагане

За оценка на предлагането са използвани данните за:

П 1 – производството от аквакултури+ улов + внос

Данните за внос не са на ниво отделен вид, обект на аквакултури, например "бял амур", а по-често на ниво група, например "шаранови".

За всеки вид е приложено индивидуално решение, основано на значимост на вноса на съответния вид.

Използвани са следните набори от данни:

- **внос** – ЕВРОСТАТ – базите данни ЕОППРА и ComExt;
- **улов** – ФАО: "Глобално производство от риболов";
- **производство от аквакултури** – ИАРА: "Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства" – Производство на риба и зарибителен материал за отглежданите в България видове.

За определяне стойността на показателя е използвана **скала** за нормиране на данните за предлагането на съответните видове, както следва:

- 4 – средно под 100 т на година (изцяло ненаситен пазар);
- 3 – средно между 100 и 999 т на година (умерено ненаситен пазар);
- 2 – средно между 1 000 и 1999 т на година (средно наситен пазар);
- 1 – средно между 2 000 и 2 999 т на година (умерено наситен пазар);
- 0 – 3 000 т и повече на година (наситен пазар).

Динамиката на растеж на предлагането за съответните видове е отчетна чрез нормиране на данните по следната **скала**:

- 0 – средно около и под 0% на година (липса на ръст или спад);
- 1 – средно 1-4% на година (нисък ръст);
- 2 – средно 5-9% на година (среден ръст);
- 3 – средно 10-19% на година (умерено висок ръст);
- 4 – средно над 20% на година (висок ръст).

Накрая за определяне на **П 1** е изчислена средно аритметичната стойност на двата компонента, характеризиращи предлагането на съответните видове.

бележка: Най-високи оценки получават видове с ниско предлагане и висок ръст в предлагането.

Най-ниски оценки получават видове с високо предлагане и липса на ръст.

Цени

За оценка на цената на производството от аквакултури е използван показателя:

П 2 – средна цена на производство от аквакултури – лева на килограм

Данните за средни пазарни цени на едро на риба и рибни продукти на вътрешния пазар са само за 2017 г. и не включват много от видовете риба. По тази причина е избран показател, който е наблюдаван на европейско ниво. Данните за износ не са на ниво отделен вид от аквакултури, а по-често на ниво група. Данните за съответната група, са използвани за всеки от видовете в нея.

Използвани са данни от:

→ ЕОППРА: ЕВРОСТАТ – базите данни ЕОППРА и ComExt..

За определяне стойността на показателя е използвана **скала** за нормиране на данните за цените на съответните видове, както следва:

- 0 – до 1.99 лева на кг (ниски цени);
- 1 – 2-4.99 лева на кг (средно ниски цени);
- 2 – 5-7.99 лева на кг (средни цени);

- 3 – 8-9.99 лева на кг (средно високи цени);
- 4 – над 10.00 лева на кг (високи цени).

Динамиката на ръста на цените на съответните видове е отчетна чрез нормиране на данните по следната **скала**:

- 0 – средно около и под 0% на година (липса на ръст или спад);
- 1 – средно 0-0.99% на година (нисък ръст);
- 2 – средно 1-1.99% на година (среден ръст);
- 3 – средно 2-3.99% на година (умерено висок ръст);
- 4 – средно над 4% на година (висок ръст).

Накрая за определяне на **П 2** е изчислена средно аритметичната стойност на двата компонента, характеризиращи цените на съответните видове.

бележка: Най-високи оценки получават видовете с високи цени и висок ръст на цените.

Най-ниски оценки получават видове с ниски цени и липса на ръст.

Износ

За оценка на значимостта на износа е използван показателя:

П 3 – отношение на износа към общото предлагане

Данните за износ не са на ниво отделен вид от аквакултури, а по-често на ниво група. Данните за съответната група са използвани за всеки от видовете в нея. Предлагането е изчислено по показател **П 1**.

Използвани са данни от:

- **износ** – ЕОППРА: ЕВРОСТАТ – базите данни ЕОППРА и ComExt;
- **общ обем на предлагането** – данни за показателя предлагане.

За определяне стойността на показателя е използвана **скала** за нормиране на данните за динамиката на износа за съответните видове, както следва:

- 0 – средно 0% на година (липса на износ);
- 1 – средно 0.1%-4.99% на година (нисък дял на износа);
- 2 – средно 5-7.99% на година (среден дял на износа);
- 3 – средно 8-19.99% на година (умерено висок дял на износа);
- 4 – средно над 20% на година (висок дял на износа).

П 3 е определен въз основа на използваната скала.

бележка: Поради много малките обеми производство/внос и невъзможност за оценка на потенциала за износ, не са изчислявани стойности за *водорасли*, за *балканската пъстърва* и за *сивена*.

Производствен капацитет и конкуренция при производителите

За оценка на наличието на производствен капацитет на производителите на аквакултури от даден вид в България са използвани данните за:

П 4 – производствен капацитет (тона) и рибовъдни стопанства (брой) за съответния вид

Използвани са данни от:

- ИАРА: Справка за капацитета на активните рибовъдни стопанства към 30.06.2018 г;
- БАБХ: Регистър на обектите за производство на аквакултури.

Справката за капацитета на активните рибовъдни стопанства към 30.06.2018 г. включва данни за производствения капацитет на активните рибовъдни стопанства, класифицирани според типа на отглежданите видове, както следва:

- есетрови рибовъдни стопанства;
- студеноводни рибовъдни стопанства;
- топловодни рибовъдни стопанства;
- смесени рибовъдни стопанства – студеноводни и топловодни видове;
- соленоводни рибовъдни стопанства.

Соленоводните рибовъдни стопанства включват обекти, които са предназначени за производство на *миди* и един обект за производство на *скарриди*.

Студеноводните рибовъдни стопанства са предназначени за производство на пъстървови видове.

В *топловодни рибовъдни стопанства* се отглеждат *шаранови* и *сомови видове*, както и *щука*, *бяла риба*, *костур* и др.

В *смесените рибовъдни стопанства* се отглеждат студеноводни и топловодни видове.

Общият производствен капацитет, съгласно предоставената от ИАРА справка е **45 500 т.**

Регистърът на обектите за производство на аквакултури е включвал данните за проектния производствен капацитет на регистрираните обекти най-малко до 2013 г. Към настоящия момент тези данни не са включени в регистъра, макар да са задължителен атрибут в заявленията за регистрация, но не са обработени и не се агрегират на национално ниво⁴¹. Наличните публични данни на БАБХ за 2011 и 2013 г. показват, че вместо производствен капацитет е докладвано производство за предходната година. За самите производители, оповестяването на наличния капацитет се явява конфиденциална търговска информация.

⁴¹ Режимът на достъп до тези документи не е регулиран.

Броят на рибовъдни стопанства за съответния вид е оценен въз основа на наличните данни за видовете, отглеждани в съответното стопанство. На практика, в едно рибовъдно стопанство се отглеждат повече от един вид, така едно и също рибовъдно стопанство може да бъде преброено повече от веднъж, но само един път за съответния вид/овете, обект на оценка.

За определяне стойността на показателя е използвана **скала** за нормиране на данните за производствения капацитет и броя на производителите за съответните видове, както следва:

- 0** – производствен капацитет, надвишаващ повече от 2 пъти средно произведените количества за периода или над 200 производителя (много висока конкуренция);
- 1** – производствен капацитет, надвишаващ повече от 1.5 пъти средно произведените количества за периода или 100-199 производители (висока конкуренция);
- 2** – производствен капацитет, надвишаващ повече от 0.5 пъти средно произведените количества за периода или 20-99 производители (средна конкуренция);
- 3** – производствен капацитет, приблизително равен на средно произведените количества за периода или 1-19 производители (ниска конкуренция);
- 4** – няма производители, отглеждащи съответния вид (липса на конкуренция).

Данните за производствен капацитет са само за 2018 г., поради което не може да бъде откроята тенденция.

П 4 е определен въз основа на използваната скала.

Търсене на вътрешния пазар

Използвани са данни от изследванията на общественото мнение на обединение СТРАТЕГМА-ДЖЪНКШЪН от 2018 г. и ЕКЗАКТА от 2015 г.:

П 5 – потребителско търсене на отделните видове

За оценка на разпознаването на даден вид са използвани данни от следните въпроси:

- **2018 г.** – [въпрос 4] Кои видове риба и рибни продукти консумирате? (Моля, посочете до 5^{-те} най-често консумирани от Вас вида).
- **2015 г.** – [въпрос 4] Кои видове риба и рибни продукти консумирате най-често? (Моля посочете ги, като започнете от най-често консумирания вид).

За определяне стойността на показателя е използвана **скала** за нормиране на данните за потребителското търсене за съответните видове, както следва:

- 0** – до 1.99% от потребителите са посочили вида през 2018 г. (много ниско търсене);
- 1** – 3-4.99% от потребителите са посочили вида през 2018 г. (ниско търсене);
- 2** – 5-9.99% от потребителите са посочили вида през 2018 г. (средно търсене);
- 3** – 10-29.99% от потребителите са посочили вида през 2018 г. (умерено високо търсене);
- 4** – над 30% от потребителите са посочили вида през 2018 г. (високо търсене).

Динамиката на потребителското търсене за съответните видове, в сравнение с 2015 г. е отчетна чрез нормиране на данните по следната **скала**:

- 0** – под 5% нарастване на търсенето (липса на ръст или спад);
- 1** – 5-9.99% нарастване на търсенето (нисък ръст);
- 2** – 0-34.99% нарастване на търсенето (среден ръст);
- 3** – 35-99.99% нарастване на търсенето (умерено висок ръст);
- 4** – над 100% нарастване на търсенето (висок ръст).

Накрая за определяне на **П 5** е изчислена средно аритметичната стойност на двата компонента, характеризиращи потребителското търсене за съответните видове.

бележка: Най-високи оценки получават видове с високо търсене и висок ръст в търсенето.

Най-ниски оценки получават видове с ниско търсене и липса на ръст.

Не са изчислени стойности за *есетровите видове* поради липса на данни за основния продукт от тях – *черен хайвер* и почти изцяло експортния му профил.

Наличие на традиции (опит) в производството от аквакултури на вида

За оценка на традициите са използвани данните за:

П 6 – брой години непрекъснато (значимо) производство на определен вид

Използвани са данни от:

- ФАО: "Глобално производство на аквакултури", или
- ИАРА: "Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства" – Производство на риба и зарибителен материал за отглежданите в България видове.

За определяне стойността на показателя е използвана **скала** за нормиране на данните за продължителност на производството за съответните видове, както следва:

- 0** – съществувало е производство, което вече не се развива;
- 1** – 1-5 години (кратка традиция);
- 2** – 6-10 години (средно силна традиция);
- 3** – 11-19 години (умерено силна традиция);
- 4** – над 20 (силна традиция).

Динамиката на производството е отчетена въз основа на средна промяна на производството от аквакултури за последните 10 г. за съответните видове чрез нормиране на данните по следната **скала**:

- 0** – около и под 0% (липса на ръст или спад);
- 1** – 1-4.99% (нисък ръст);
- 2** – 5-9.99% (среден ръст);
- 3** – 10-19.99% (умерено висок ръст);
- 4** – над 20% (висок ръст).

Накрая за определяне на **П 6** е изчислена средно аритметичната стойност на двата компонента, характеризиращи наличието на опит в производството от аквакултури на съответните видове.

бележка: Най-високи оценки получават видове с дълга традиция на производство и висок ръст в производството от аквакултури.

Най-ниски оценки получават видове с малка традиция и липса на ръст.

Не се изчисляват стойности за видовете, които не са били отглеждани като аквакултури до момента или производството им е в начална фаза.

Комплексен индикатор

Комплексният индикатор се формира чрез осредняване на стойностите на 7-те (8, ако се използва националния приоритет) показателя. Възможните стойности са в рамките от 0 до 4.

Оценка съобразно *комплексния индикатор*:

–	незадоволителен пазарен потенциал	– стойности от 0 до 1.49
★	задоволителен пазарен потенциал	– стойности от 1.50 до 1.99
★★	добър пазарен потенциал	– стойности от 2.00 до 2.49
★★★	много добър пазарен потенциал	– стойности ≥ 2.50

Допълнителни показатели

При следващи оценки на пазарния потенциал на видове риба, други водни организми и продукти от тях могат да бъдат включени и допълнителни показатели:

- **П 7 – национален приоритет** – за приоритетни видове, чието отглеждане държавата насърчава, включително чрез целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в сектора.
- **П 8 – биологично отглеждане** – показател, чрез който се насърчава биологичното отглеждане на видове, респ. производство на продукти от риба и други водни организми, които имат висок маркетингов потенциал.

При извършване на настоящата оценка на пазарния потенциал на видове риба, други водни организми и продукти от тях, тези показатели не са използвани.

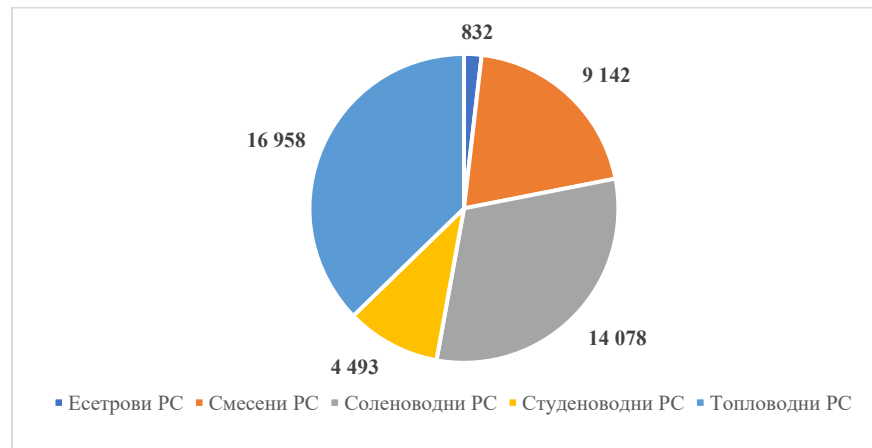
ПАЗАРЕН ПОТЕНЦИАЛ НА ОБЕКТите НА ПРОИЗВОДСТВО ОТ АКВАКУЛТУРИ И ПРЕРАБОТЕНИ ПРОДУКТИ ОТ УЛОВ И АКВАКУЛТУРИ

Обзор на пазара на риба, други водни организми и рибни продукти в България

През последните години, производственият капацитет за производството от аквакултури на риба и други водни организми се увеличава динамично. Фактор за това е и финансирането от Оперативната програма за развитие на сектор Рибарство, 2007-2013 г.

Производственият капацитет на рибовъдните стопанства към 30.06.2018 г. е **45 500 т.**⁴²

Графика 29. Капацитет на рибовъдните стопанства

Източник: ИАРА, към 30.06.2018 г.

Ясна е тенденцията за увеличение на дела на производството от аквакултури на риба и други водни организми за консумация – като през 2017 г. достига до 86.4% от общото производство.

Уловът и аквакултурите за производство на риба и други водни организми в страната не са недостатъчни за покриване на вътрешното търсене, поради което ежегодно се внасят значителни количества суровини за консервната промишленост и различни видове риба и други водни организми за разнообразяване на асортимента на пазара.

Общият внос на риба и рибни продукти нараства с около 8% на годишна база. Общият износ на риба, водни организми и рибни продукти през 2016 г. нараства с 27.6% спрямо предходната година.

Снабдяването на българския пазар се осигурява от собственото производство и от внос, като през 2016 г. за консумация от човека са били предложени общо малко над **61 хил. т.** През същата година видимата консумация, която се получава, като от тази стойност се извади износът, е възлизала на 48.1 хил. т.

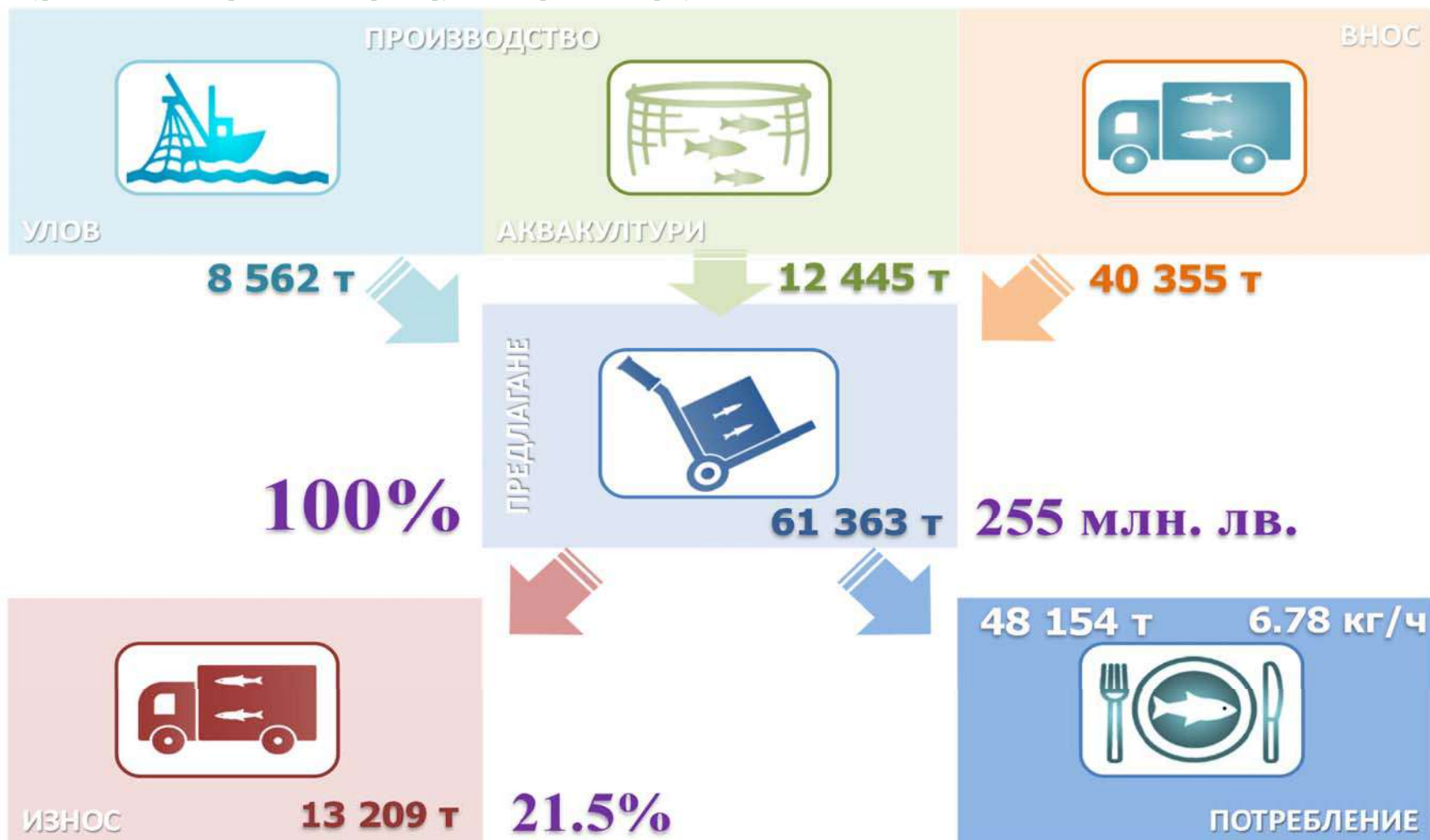
⁴² ИАРА, Справка за капацитета на активните рибовъдни стопанства към 30.06.2018 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Фигура 1. Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, общо

www.eufunds.bg

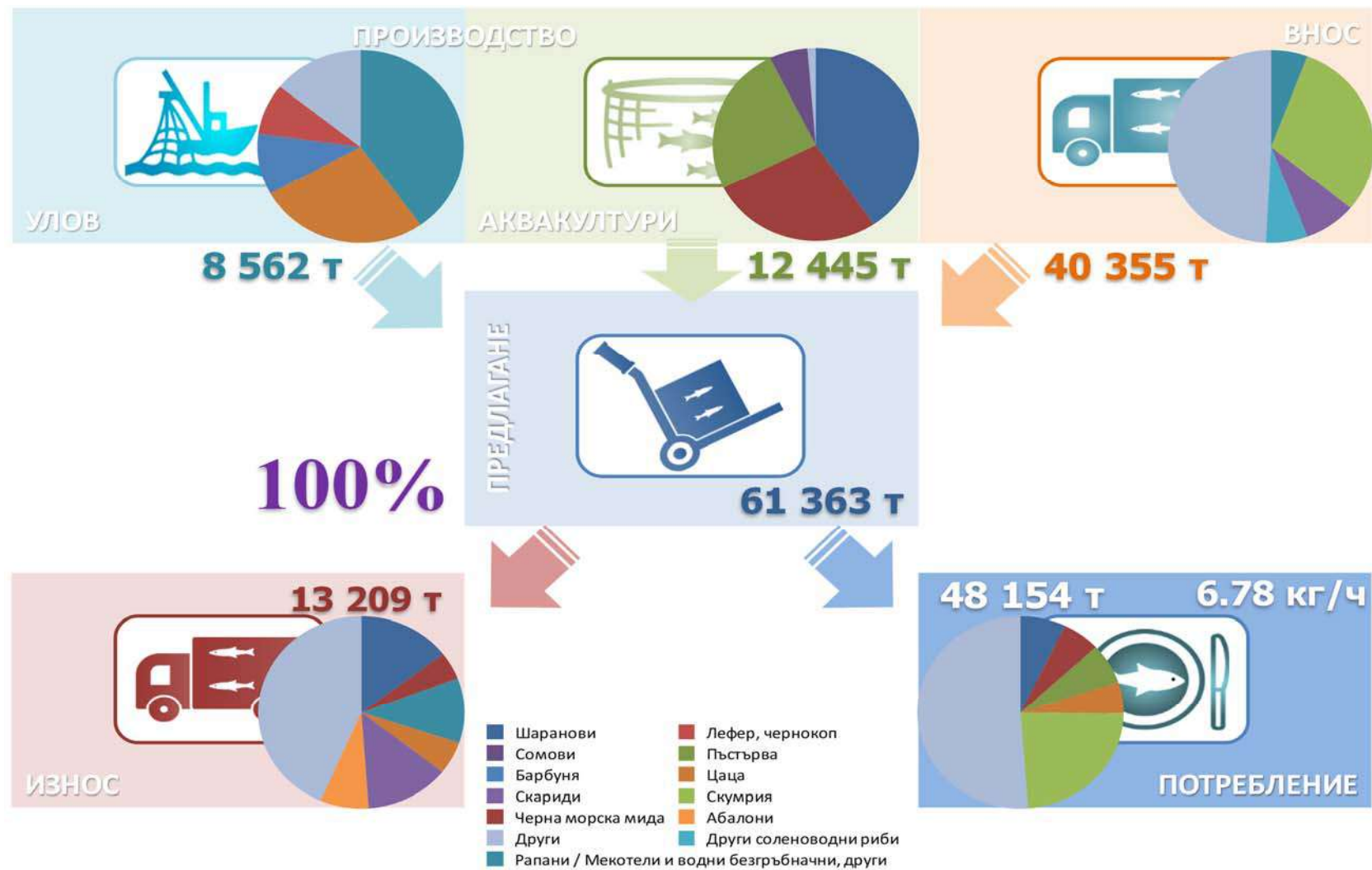
Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Фигура 2. Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, по видове

www.eufunds.bg

Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство

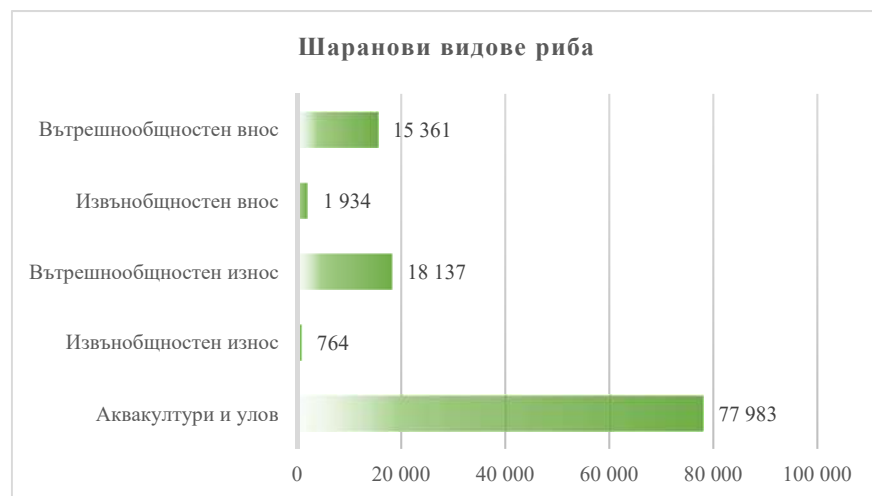
Пазарен потенциал на шаранови видове риба

Видове

Амур (бял), Амур (черен), Каракуда (сребриста), Кефал (речен), Морунаш, Платика, Скобар, Толстолоб (бял), Толстолоб (пъстър), Шаран, Червеноперка, Уклея

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

По данни на ФАО, Азия е най-големият производител на широкия клас *шаранови видове* (Carps, barbels and other cyprinids) с 96% от световното производство за 2016 г. От тях над 97% са от аквакултури. Европа е на трето място с 1.3% от световното производство, като 61% е от аквакултури.

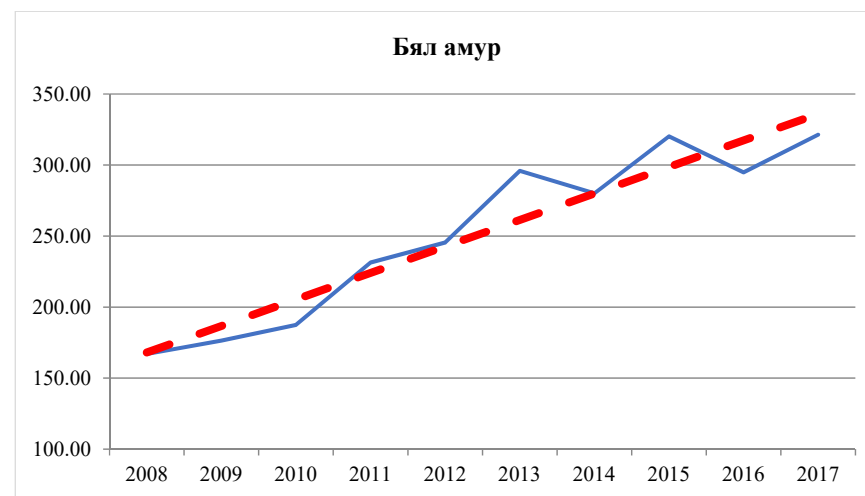

източник: ЕОППРА 2016

В по-тесния клас на *шарановите видове* над 99% от производството в Европа е от аквакултури, по данни на ЕОППРА. Най-големият производител е Чехия с 24.9% от производството, следвана от Полша с 23.6%, Унгария с 15.3%, Румъния с 13.2% и България с 5.7%. Основния обем търгувана риба в ЕС е от вътрешнообщностно производство.

Производство в рамките на България – аквакултури и улов

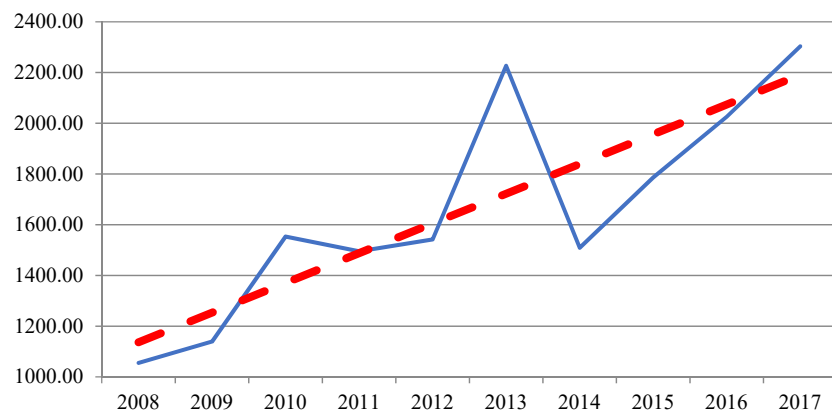
През последните 10 години над 99% от производството на *шаранови видове* в България е от аквакултури. До 2012 г. включително, са отчитани значими обеми от улов, но след 2013 г. практически цялото производство е аквакултури.

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

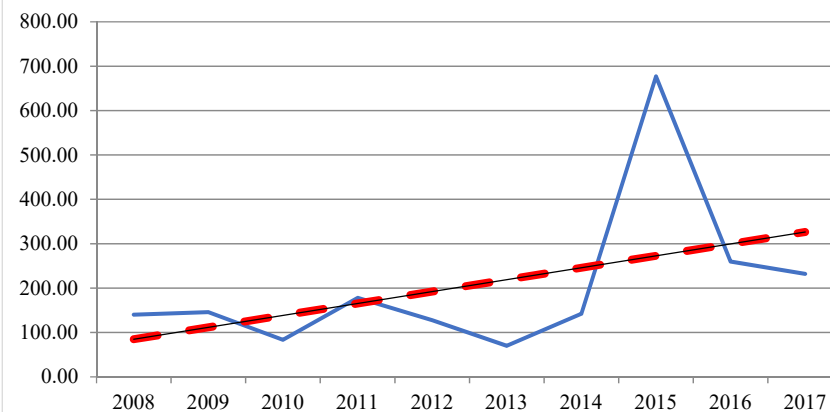

Пъстър толстолоб

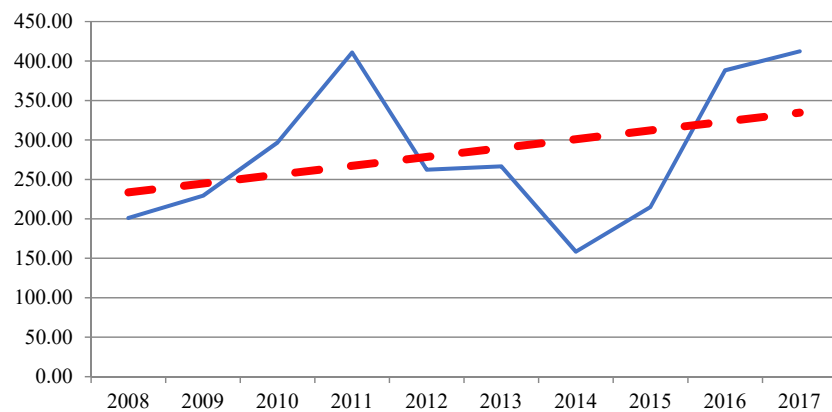
източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Бял толстолоб

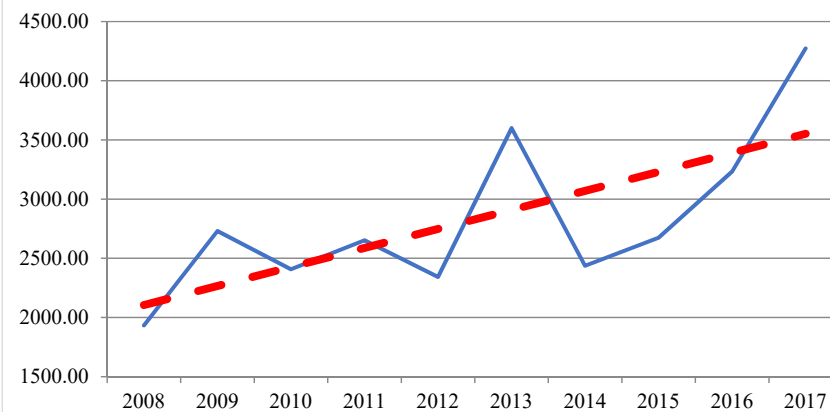
източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Сребриста каракуда

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Шаран

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Основните обекти на аквакултури: *шаран*, *бял и черен амур*, *бял и пъстър толстолоб*, имат дълга традиция на отглеждане. Обемите отглеждан *шаран* (над 4 000 т/г. през 2017 г.) и *толстолоб* (над 2 000 т/г. през 2017 г.) са съответно много висок и висок. Останалите основни видове са на средни нива от около 200-400 т/г. с изключение на *черния амур*, който е на много ниски нива. Ръстът на производство от аквакултури при основните видове за периода е висок, а за *черен амур* и *бял толстолоб* – много висок.

Други *шаранови видове* без съществено търговско значение са плевелни видове, съпътстващи основното производство в рибовъдните стопанства: *златиста каракуда*, *речен кефал*, *морунаш*, *платака*, *скобар*, *червеноперка*, *уклей*.

Внос и износ на пресни / охладени / замразени шаранови видове

През последните 10 години се наблюдава формиране на значима тенденция за износ на пресни / охладени / замразени продукти от *шаранови видове*. Нивата на внос за периода са незначителни.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Внос	1.2	0	0	0.1	5.8	19.6	1.2	0	0.2	0
Износ	47.7	21.1	25.3	203.8	321.4	289.7	290.6	306.7	450.8	1 125.9

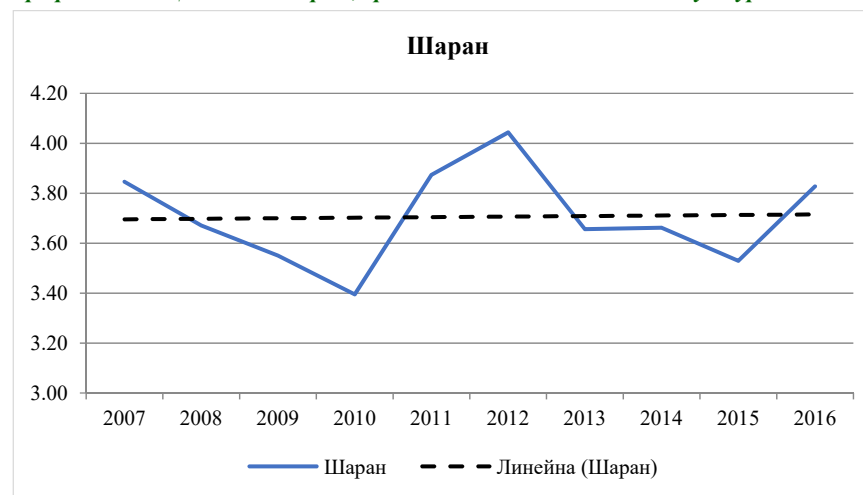
Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Предварителните данни за 2017 г. сочат засилване на тази тенденция. Основен пазар е Румъния.

Цени

Средните годишни цени на *шарановите видове* риба, обект на аквакултури са сред най-ниските в сравнение с другите видове, обекти на улов и аквакултури.

Графика 30. Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Цените за *шарановите видове* се променят в относително тесен диапазон и като цяло остават постоянни.

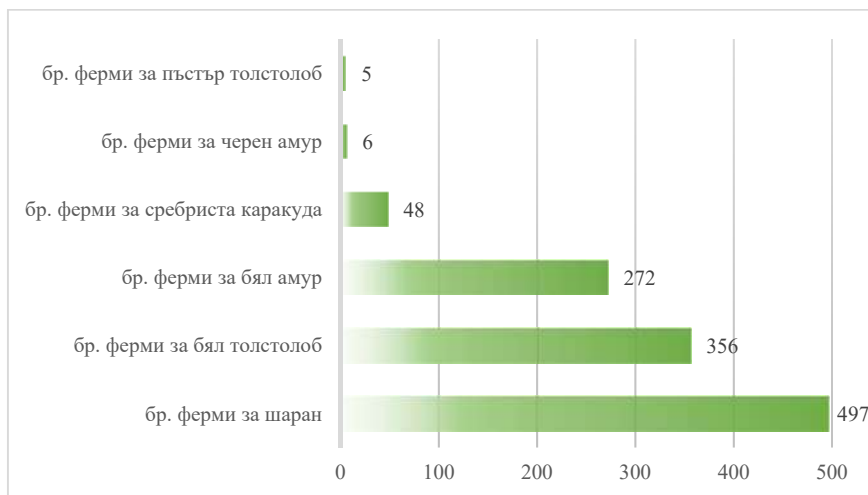
Възможности и технологии за отглеждане

Възможностите и технологиите за отглеждане на всички *шарановите видове* са отлични. В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в поне 7 държави от ЕС има ферми за биологично отглеждане на *шаранови видове*.

Регистрирани стопанства

В топловодните рибовъдни стопанства обичайно се отглежда поликултура от *шаранови видове*, често заедно с *хищни видове*. Смесените рибовъдни стопанства имат условия за отглеждане на *шаранови* и *пъстървови видове*.

източник: БАБХ, Регистър на ферми за аквакултури (актуален към 15.07.2017 г.)

забележка: На графиката всяко стопанство е преброяно толкова пъти, колкото видове се отглеждат в него.

Производственият капацитет на топловодните рибовъдни стопанства, който в основаната си част е за отглеждане на *шаранови видове* е **16 960 т**.

Основният метод на отглеждане е екстензивен, полуинтензивен или интензивен. Наличният капацитет надхвърля над 2.5 пъти средното производство за периода.

Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти от *шаранови видове*, които се предлагат на пазара, са както следва:

- **пресни/охладени** – имат основен дял във вноса и износа;
- **замразени** – имат значим дял във вноса и износа;
- **пушени** – имат маргинален дял във вноса и износа;
- **консервирани** – не присъстват във вноса и износа.

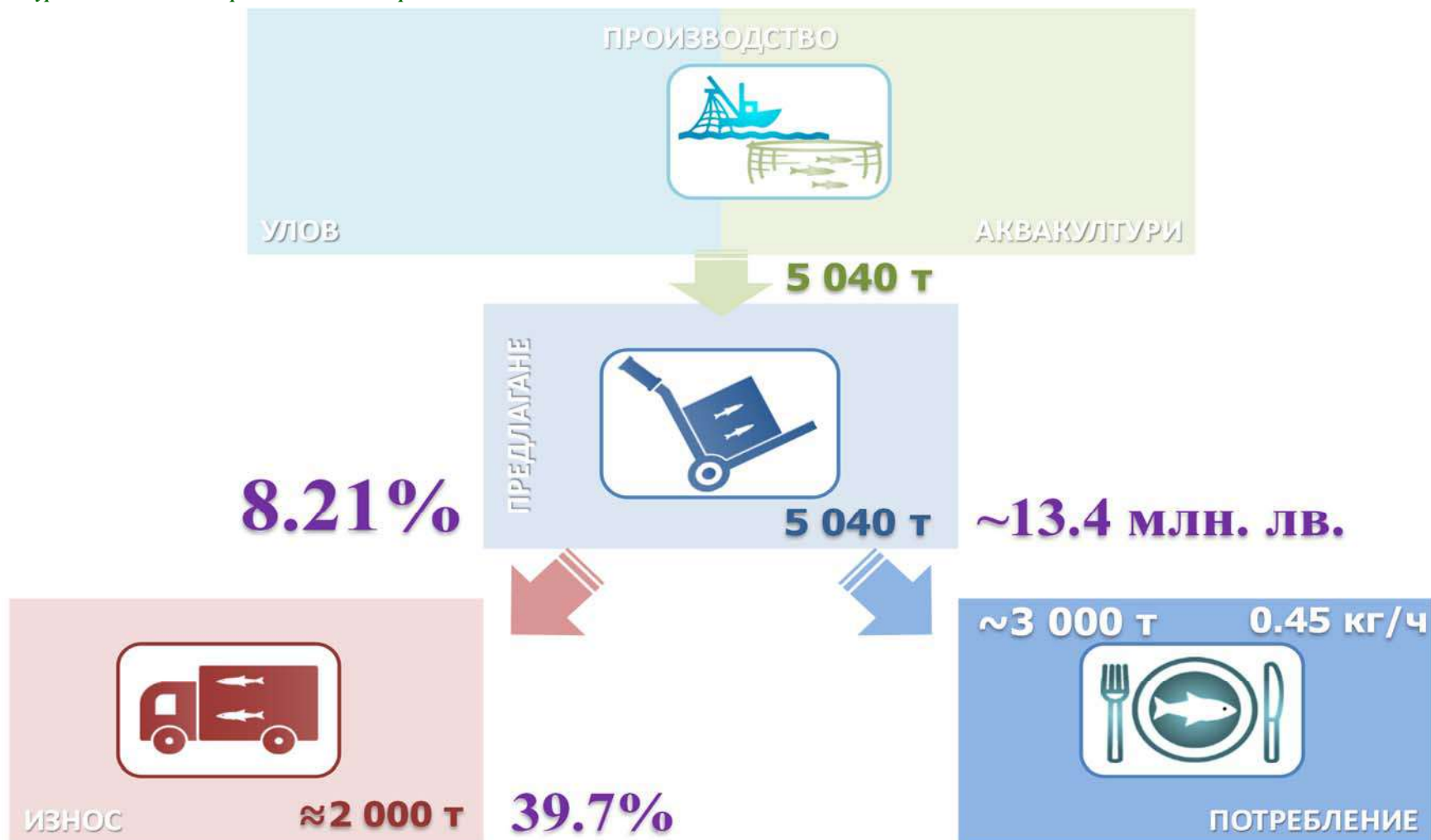
Консумация

28.8% от потребителите посочват *шаран* като една от 5-те най-често купувани видове риба, в сравнение с 56.1% през 2015 г. Това е сред високите нива на потребление спрямо другите видове продукти от улов и аквакултури, но е налице значим спад за периода.

Толстолоб са посочили 6% (11.5% през 2015 г.), а *амур (бял)* 1.55% (2.1% през 2015 г.). Потребителите не разграничават двата вида *толстолоб* в избора си и практически отъждествяват *белия амур* с двата вида *амур*.

Фигура 3. Баланс на предлагането на шаранови видове

Оценка на пазара и неговия потенциал за развитие

Основните потенциални пазари на *шаранови видове* са вътрешният и пазарите в централна и източна Европа. Пазарите са много добре развити и имат дългогодишни традиции. Изчисленото потребление в България е малко над 0.6 кг/ч годишно – третото най-високо след *скуприя* и *пъстърва*. Цената на *шаранови видове* от аквакултури в България и в ЕС е ниска, което прави навлизането на нискобюджетни играчи много трудно.

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на *шаранови видове* от аквакултури са:

- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар** чрез продукти в по-високия клас – прясна/охладена риба – данните за износът (2016-2017 г.) дават индикация, че подобен подход се развива на румънския пазар;
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на **нишова стратегия**, например базирана на биологично отглеждане, с акцентиране върху ползи за здравето.

SWOT анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за *шаранови видове* в България

Силни страни	Слаби страни
Активно развиващо се отглеждане на <i>шаранови видове</i> с добри темпове на растеж Дълги традиции в развъждането и отглеждане на <i>шаранови видове</i> Значим износ от над 20% от общото производство на <i>шаранови видове</i>	Ниска и стагнираща цена на продукта Намаляващо потребление на вътрешния пазар
Възможности	Заплахи
Развиване на нови външни пазари в най-високия ценови клас (прясна / охладена) риба Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България и маркетинг за повишаване на възприятието за видовете на вътрешния пазар Целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в сектора	Зависимост на огромна част от износа от един пазар (Румъния) Силно конкурентен пазар на производители, който затруднява навлизане на нови фирми Силно развито производство в ЕС (основно в централно европейските страни), което повишава конкуренцията на външните пазари

Оценка на пазарния потенциал на шаранови видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[FCG] Амур (бял)	1	1	4	1	1.5	3.5	2.0	***
[BKC] Амур (черен)	1	1	4	1	1.5	3.5	2.0	***
[CGO] Каракуда (сребриста)	1	1	4	1	1.5	3.5	2.0	***
[SVC] Толстолоб (бял)	1	1	4	1	1.5	3.5	2.0	***
[BIC] Толстолоб (пъстър)	1	1	4	1	1.5	3.5	2.0	***
[FCP] Шаран	1	1	4	1	1.5	3.5	2.0	***

Основните характеристики на повечето рибовъдни стопанства за *шаранови видове* са басейнови с интензивно, полуинтензивно или екстензивно поликултурно отглеждане и садкови с интензивно монокултурно отглеждане на видовете. Търговската статистика отчита общо обемите на различните *шаранови видове*. Тези обстоятелства обуславят определяне на еднакви показатели, съответно формулиране на еднаква оценка за пазарния потенциал на всички *шаранови видове*.

Посочените шест шаранови вида са обект на аквакултури. При заявен интерес към друг шаранов вид за аквакултури, той следва да бъде оценен, така както са оценени посочените *шаранови видове*.

Пазарен потенциал на пъстървови видове риба

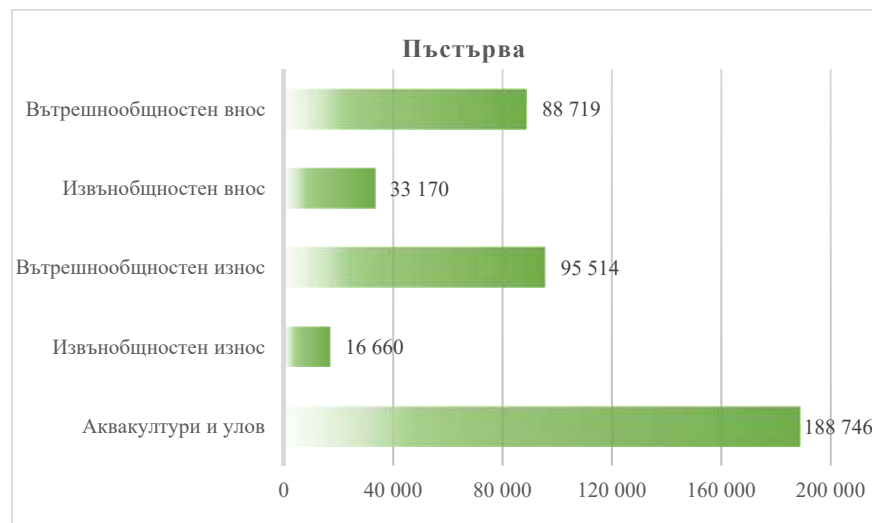
Видове

Пъстърва (балканска), Пъстърва (дъгова), Сивен

Сьомга (различни видове)

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

В световен план над 99% от производството на *пъстървови видове* е от аквакултури, като в Европа дялът е над 98%. Европа е вторият най-голям производител на *пъстървови видове* в света за 2016 г. с дял от 37.5%, след Азия с 38.9% по данни на ФАО. В Азия основен производител е Турция, която има производство от близо 54% спрямо това на ЕС.

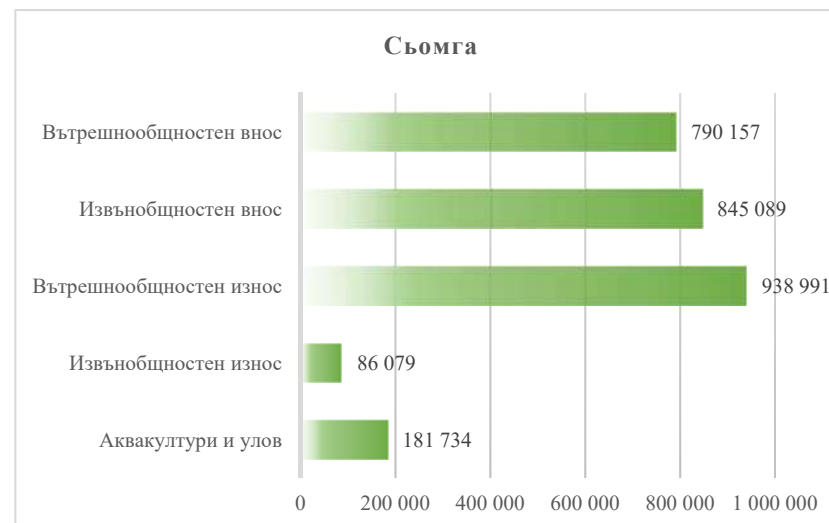

източник: ЕОППРА, 2016

По данни на ЕОППРА, в Европа най-голям производител на *пъстървови видове* е Италия с 19.5%, следвана от Дания с 16.1% и Франция с 14.4%. Делът на България през 2016 г. е 1.7%.

Основния обем на търгуваните *пъстървови видове* в ЕС е от вътрешнообщностно производство.

Европа е най-големият производител на *сьомга* за 2016 г. с дял от 60.5%, следвана от Северна и Южна Америка с 32.9% по данни на ФАО. В световен план 73.4% от производството е от аквакултури, като в Европа дялът е над 76.3%.

източник: ЕОППРА, 2016

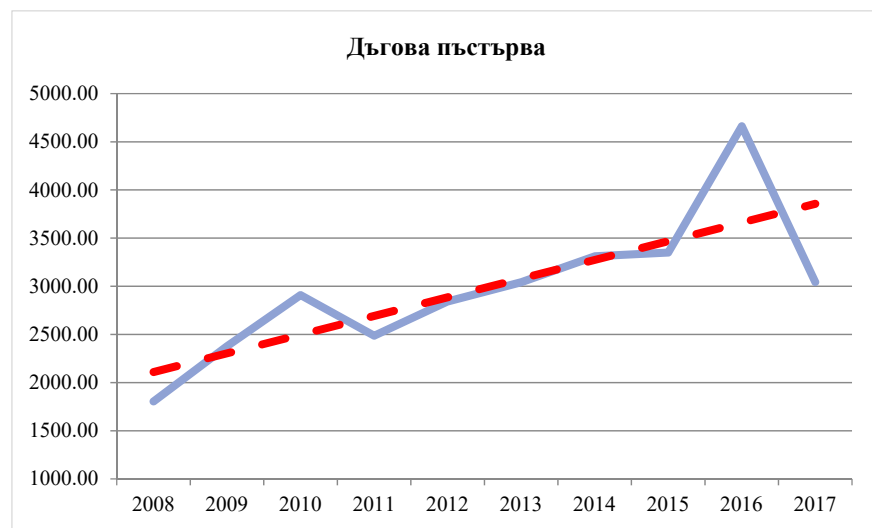

В Европа най-голям производител е Великобритания с 89.8%, следвана от Ирландия с 9%. Делът на България към момента е много под 0.01%.

Значим обем от търгувана риба в ЕС е от извънобщностен внос.

Производство в рамките на България – улов и аквакултури

През последните 10 години над 99% от производството на *пъстървови видове* в България е от аквакултури. След 2014 г. практически 100% от производството е от аквакултури.

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Доминиращ обект на аквакултури е *дъговата пъстърва* (около 99% от всички *пъстървови видове*). Нивата достигат максимум от над 4 500 т през 2015 г., като през 2016 г. има известен спад.

Това прави *дъговата пъстърва* един от видовете с най-големи обеми производство от аквакултури. Средния ръст за периода е 6.5%, което е средна стойност сред другите видове.

Нивата на изкуствено развъждане и отглеждане на *балканска пъстърва* и *сивен* са ниски (в рамките на до 20 т/г. В края на периода). Средно за периода *балканската пъстърва* отбелязва спад.

При *сивена*, периодът се разделя на две – пренебрежимо производство до 2012 г. вкл. и нива от около 10 т/г. след това.

През 2016-2017 г. в България започва отглеждане на *сьомга*. Предварителните данни за 2017 г. показват добро начално навлизане на пазара.

Внос и износ на пъстървови видове

	Внос			Износ		
	прясна / охладена	замразена	пушена	прясна / охладена	замразена	пушена
2007	520.2	87.7	18.8	75.3	72.7	9.9
2008	756	221.7	7.6	124.6	78	12.7
2009	569.2	57.9	4.2	207.7	71.7	45.1
2010	683.5	44.2	2.8	521.1	100.9	9.4
2011	880.9	73.1	1.6	457.5	167.7	45.9
2012	1173.1	60.4	5.5	542.6	141.7	7.6
2013	800.3	152.3	18.1	457.2	198.6	0.4
2014	1129.1	161.3	1.1	427.3	59.4	34.4
2015	820.2	170.6	3.1	348.2	215.1	0.5
2016	581.9	176.7	1.5	532.6	75	0.4

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Вносът и износът на *пъстървови видове* по обем са в рамките на 10-16% от общото производство в България. Пресните / охладените продукти имат основен дял във вноса и износа, **замразени** – значим, **пушените** – маргинален, **консервираните** – не присъстват. Основен пазар за износ е Румъния. Основни доставчици за внос са Испания, Гърция, Турция и Чехия.

Внос и износ на различни пъстървови видове

Вносът на *сьомга* е значителен по обем, основно в категориите пресни/охладени и замразени продукти. През последните години той достига нива от над 40% от производството на *пъстървовите видове*.

ВНОС	прясна / охладена	замразена	пушена	консервирана	осолена
2007	297.3	263.8	38.4	7.8	0.4
2008	314.5	141.8	66	11.6	2.4
2009	447.1	300.5	51.4	11.4	0
2010	343.7	111	73.3	36.9	2
2011	420.7	109.7	39	31.7	11.8
2012	564.9	52	51.1	20.6	6.2
2013	888.2	269.6	78.7	16.7	3.4
2014	643.1	317.8	68.3	28.9	0.4
2015	1 035.20	1 048.90	105.3	96.9	7.1
2016	705.6	773.6	134.9	99	20.2

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Износът е на доста по-ниски нива, като отново основни са пресните/охладените продукти, но значим дял имат и замразените, пушените и консервираните продукти от *пъстървови видове*.

ИЗНОС	прясна / охладена	замразена	пушена	консервирана	осолена
2007	0.6	224.7	0.9	0.8	17.6
2008	0	43.6	0.1	0.1	1.4
2009	31.2	62.9	3.5	0.6	0
2010	76.3	2.5	2.2	0	0.2
2011	81.1	14.7	3.5	1.1	0.3
2012	85.5	74	5.5	0	0
2013	91.3	109.8	7.6	4.7	0
2014	119.4	53.9	59.4	3.1	0.7
2015	257.3	88.6	190.3	37.1	26
2016	134.1	51.9	85.7	64.9	2.4

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

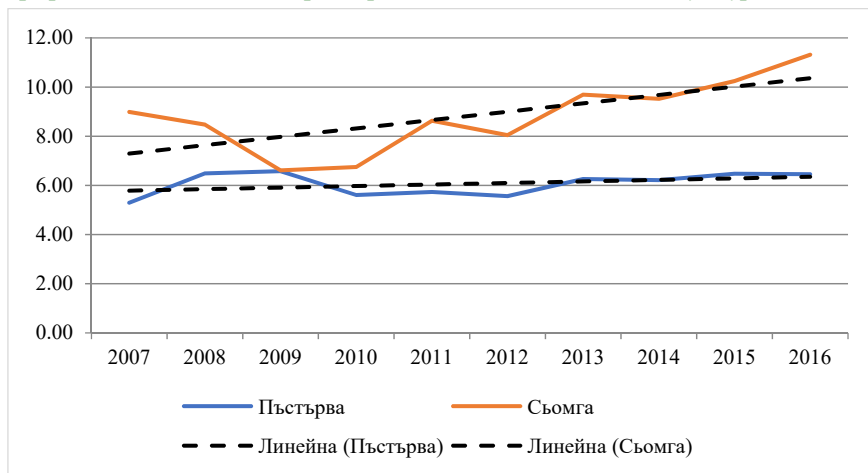
Цени

Средните годишни цени на *пъстървовите видове* от аквакултури в България и в ЕС са в средния ценови клас и са относително постоянни.

Цените за *пъстървата*, обект на аквакултури, за периода са относително устойчиви, а тези на *сьомгата* – плавно нарастват през периода.

Графика 31. Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Регистрирани стопанства

В Регистъра на фермите за аквакултури (актуален към 15.07.2017 г.) на БАБХ, са вписани **103** рибовъдни стопанства за пъстървови видове, от които 80 студеноводни и 23 смесени, т.е. в тях се отглеждат шарановите и други видове риба. Според ИАРА студеноводните рибовъдни стопанства са 72, а смесените – 98 броя.

В едно рибовъдно стопанство се отглежда сьомга (кохо) с капацитет 200 т., чиято продукция за първата година от неговото функциониране (2017 г.) е малко над 20 т.

Общият производствен капацитет на студеноводните рибовъдни стопанства, който е за отглеждане на пъстървови видове е **4 500 т.** Значима част от наличния капацитет на

смесените рибовъдни стопанства (9 150 т) е за отглеждане на пъстървови видове. Основният метод на отглеждане е интензивен. Наличният капацитет надхвърля с по-малко от 50% средното производство за периода. В тях се отглеждат 3 вида пъстърва – балканска, дъгова и сивен. Производството на дъговата пъстърва представлява над 98% от общото производство на 3-те вида.

Възможности и технологии за отглеждане

- за дъгова пъстърва и сивен – отлични.
- за балканска пъстърва – отлични.
- за сьомга – добри.

В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в поне 9 държави има ферми за биологично отглеждане на пъстървови видове и в поне 3 – за сьомга.

Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти от пъстървови видове, които се предлагат на пазара, са както следва:

- пресни/охладени – имат основен дял във вноса и износа;
- замразени – имат значим дял във вноса и износа;
- пушени – имат маргинален дял във вноса и износа;
- консервирани – не присъстват във вноса и износа.

Пазарен потенциал на хайвер от пъстървови видове

Хайверът от пъстървови видове – червен хайвер е деликатесен продукт с високи хранителни качества. Продукцията на *червен хайвер* има потенциал за износ. Няма данни за производство на червен хайвер в България.

Консумация

36.4% от потребителите са посочили *пъстърва* като една от 5-те най-често купувани видове риба, в сравнение с 26.8% през 2015 г.

Това е сред високите нива на потребление и високо ниво на ръст на потреблението спрямо другите видове продукти от улов и

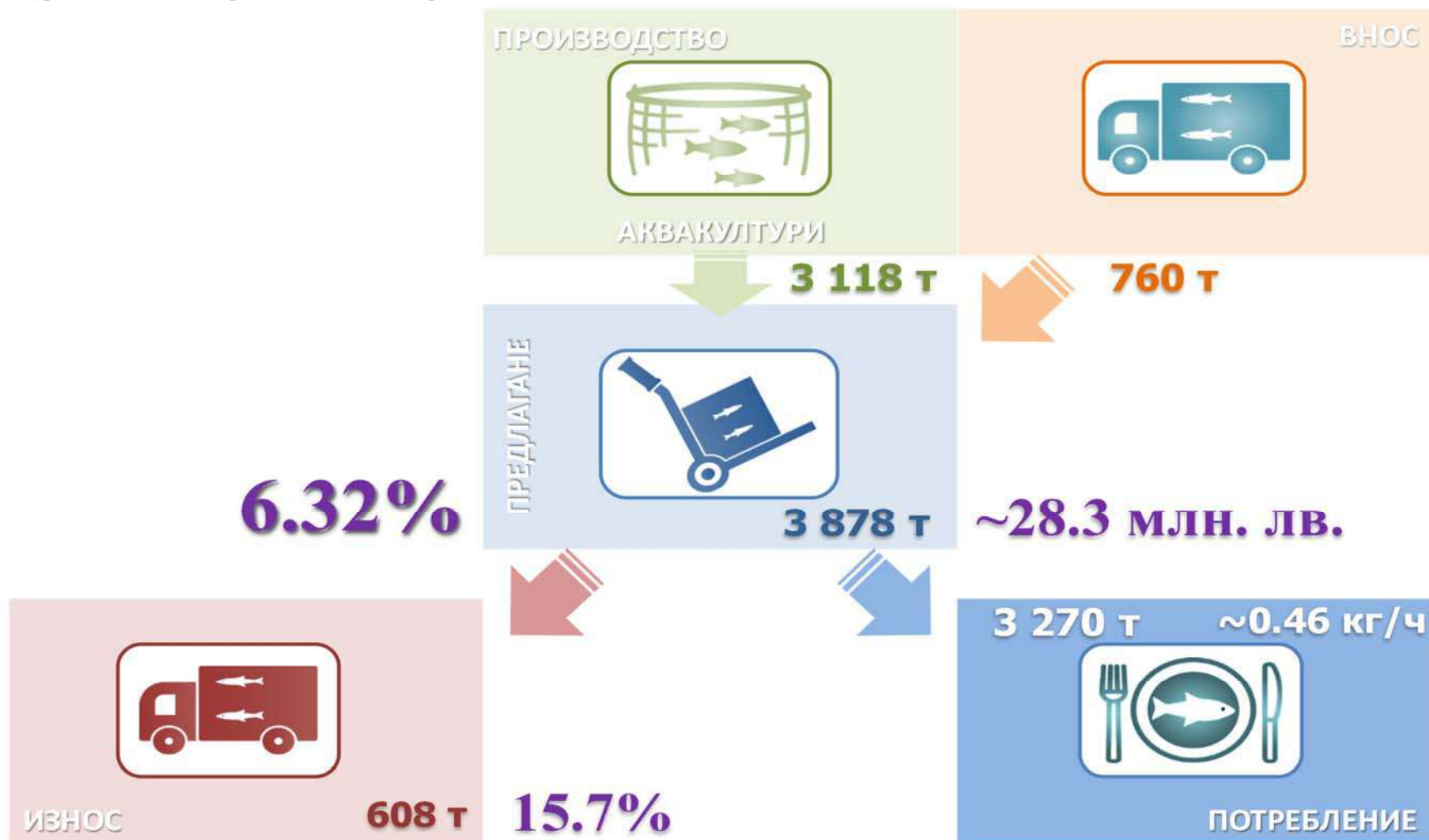
аквакултури. Потребителите са посочили *балканската пъстърва* като най-често купуван вид и в двете изследвания, което е невъзможно предвид нивата на предлагане.

20.3% от потребителите са посочили *сьомгата* като една от 5-те най-често купувани видове риба, в сравнение с 9.3% през 2015 г.

Това е високо ниво на потребление и сред най-високите нива на ръст на потреблението спрямо другите видове продукти от улов и аквакултури.

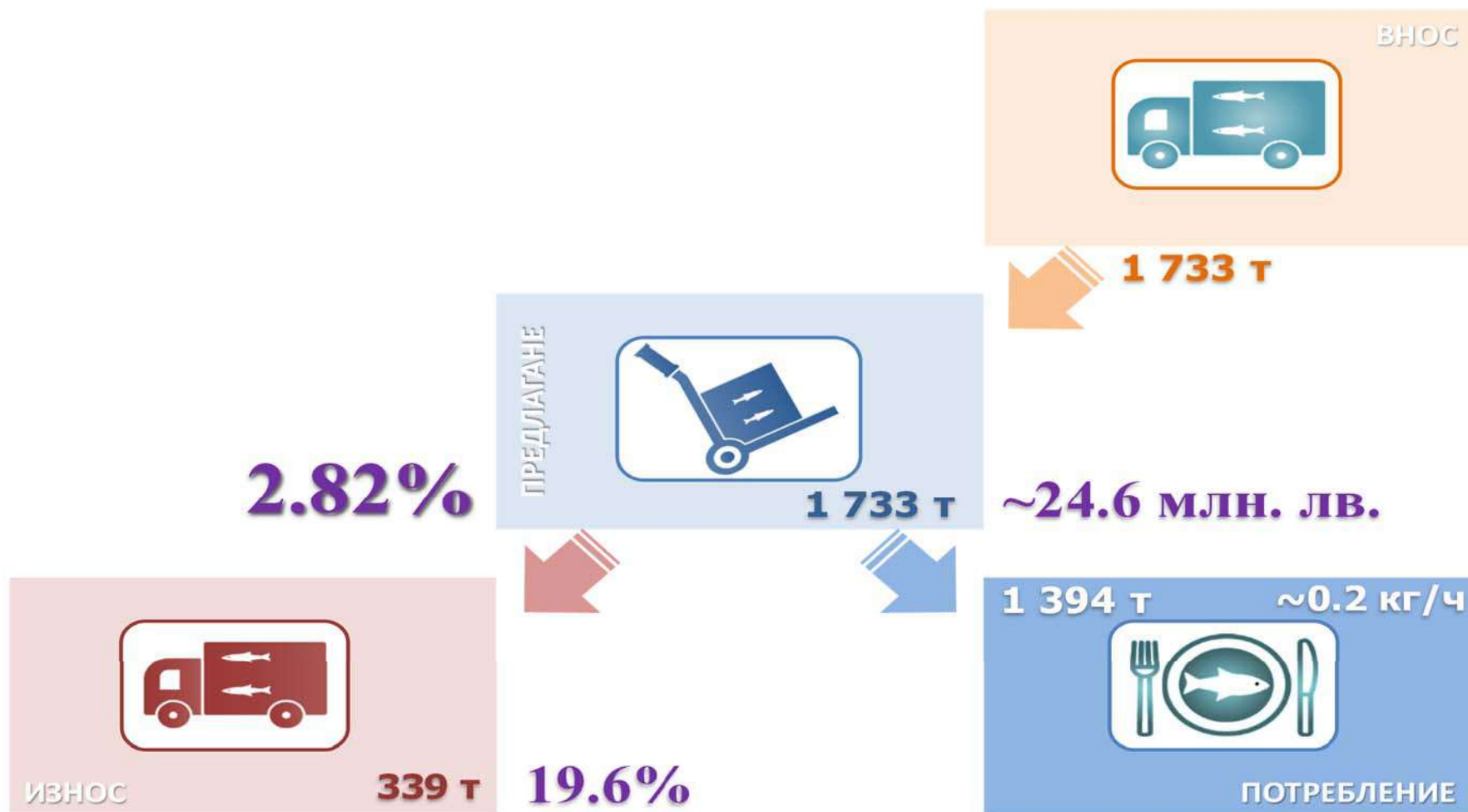

Фигура 4. Баланс на предлагането на пъстърва

Фигура 5. Баланс на предлагането на съомга

Оценка на пазара и неговия потенциал за развитие

Основните потенциални пазари на *пъстървови видове* са вътрешният и пазарите в съседните на България страни. Пазарите са много добре развити и имат дългогодишни традиции. Изчисленото потребление в България е близо 0.7 кг/ч годишно – второто най-високо след това на *скуприята*. Цената на *пъстървовите видове* е в средния ценови клас и е почти постоянна. Основните обеми продавана и търгувана риба са за "прясна/охладена" риба, което заедно с бавния растеж на цените прави навлизането на нискобюджетни играчи много трудно.

Проучването сред потребителите през 2018 г. показва, че повечето от тях мислят, че купуват *балканска пъстърва*, което е невъзможно предвид отглежданите обеми. От друга страна това е ясна индикация за съществуваща ниша на пазара.

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на аквакултури са:

- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар** чрез продукти в по-високия клас – прясна/ охладена риба. Към момента (2016-2017) данните за износът показват, че подобен подход се развива на румънския пазар.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на **нишова стратегия**, например базирана на биологично отглеждане, на отглеждане на балканска пъстърва като местен вид с вече изграден имидж сред потребителите, на отглеждане на дъгова пъстърва до високи средни единични тегла (1-3 кг), и на акцентиране върху ползи за здравето.

Основният потенциален пазар на *сьомга* е вътрешният и пазарите в съседните на България страни. Пазарите са добре развити, макар че имат относително кратки традиции. Изчисленото потребление в България е около 0.2 кг/ч годишно – значимо, сравнено с останалите видове и расте. Цената на *сьомгата* от аквакултури в ЕС е в средния ценови клас и плавно нараства. Основните обеми продавана и търгувана *сьомга* са за продукт "прясна/ охладена" от внос.

Пазарът се доминира от супермаркетите и специализираните магазини в по-високия ценови клас.

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на *пъстървови видове* от аквакултури са:

- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар** чрез продукти в по-високия клас – прясна/ охладена риба. Данните за местно производство (2016-2017 г.) показват, че подобен подход е подходящ за развиващия се пазар на специализирани рибни/суши ресторанти.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на **нишова стратегия**, например базирана на биологично отглеждане, пресни продукти, и акцентиране върху ползи за здравето.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар като **нискобюджетен играч**, при увеличаване на производството и оптимизиране на разходите.

SWOT анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за *пъстървови видове* в България

Силни страни	Слаби страни
Активно развиващо се отглеждане на <i>дъгова пъстърва</i> с добри темпове на растеж Дълги традиции в отглеждането на <i>пъстървови видове</i> Нарастващо потребление на <i>пъстървови видове</i>	Недиверсифициран износ, ориентиран само към един пазар (Румъния)
Възможности	Заплахи
Развиване на нови външни пазари в по-високи ценови класове Увеличаване на количествата отглеждана <i>балканска пъстърва</i> предвид ясно изразени предпочитания на потребителите и екологичните ефекти Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България Целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в сектора	Силно конкурентен пазар на производители, който затруднява навлизане на нови фирми Силно развито производство в ЕС и други съседни страни (Турция), което оказва натиск върху цените чрез значим внос

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[TRS] Пъстърва (балканска)	3	3	..	4	3.5	3	3.3	***
[TRR] Пъстърва (дъгова)	1	2.5	3	2	2.5	3	2.3	**
[SVF] Сивен	1	2.5	3	2	2.5	3	2.3	**
[SAL] Съомга	2.5	3.5	1	3	3.5	1	2.4	**

Балканската пъстърва е местен вид, който освен много добър пазарен потенциал, има важно значение за възстановяването на рибните запаси в страната. Рибовъдните стопанства за отглеждане на *дъгова пъстърва*, *сивен* и *съомга* са от басейнов и/или садков тип, или РСА с интензивно отглеждане на рибата. Тези обстоятелства обуславят формулиране на оценката за техния пазарен потенциал.

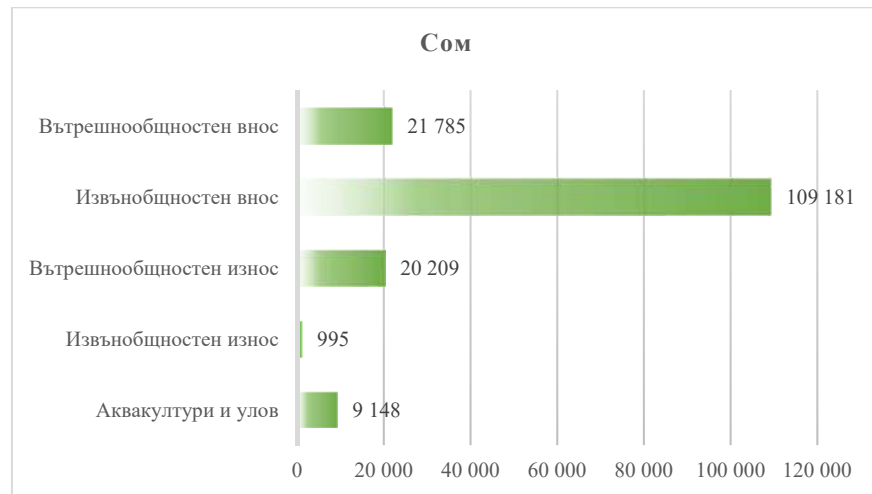
Пазарен потенциал на сомови видове риба

Видове

Сом (европейски), Сом (американски, канален), Сом (африкански)

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

Азия е най-големият производител на *сомови видове* за 2016 г. С дял от 87.2%, следвана от Африка с 8.7% по данни на ФАО. Европа има дял от 0.35%. В световен план над 93% от производството е от аквакултури, като в Европа делът е 55.4% според ФАО. Според ЕОППРА, 99.98% от *сомовите видове*, произведени/уловени в ЕС са от аквакултури, което е индикация за разлика в отчитането.

източник: ЕОППРА, 2016

В аквакултурите за *сомови видове* има силна регионална зависимост.

В Азия се отглеждат множество видове с най-голям дял на пангасиус, следван от *торпедоподобен сом* (*Clarias spp*), *амурски сом* (*Silurus asotus*), *жълт сом* (*Pelteobagrus fulvidraco*) и др.

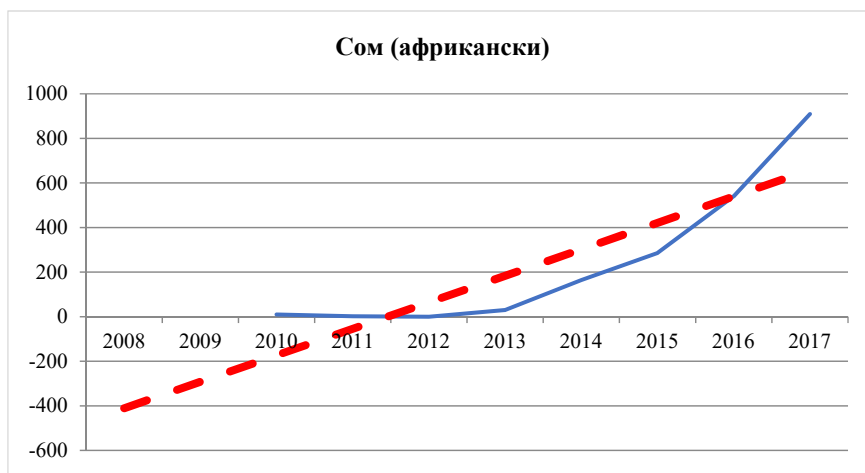
В Африка доминира *африканският сом*, в Америка – *каналният/американски сом*, а в Европа – *африканският сом* при аквакултурите и *европейският сом* при улова.

В Европа най-голям производител е Унгария с дял от 35.2%, следвана от Холандия с 31.7%, Германия с 11.6% и България с 8.2% по данни на ЕОППРА за 2016 г.

Видът "*пангасиус*" е част от *сомовите видове* и по тази причина доминира извънообщностния внос.

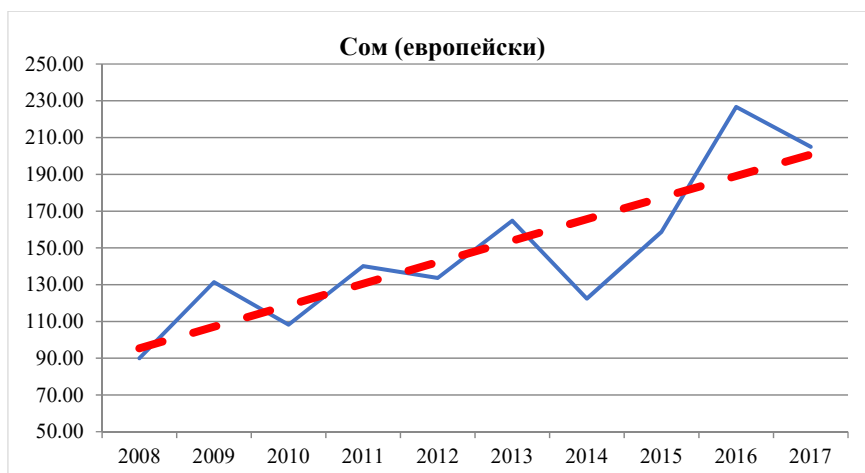
Производство в рамките на България – улов и аквакултури

Производството от аквакултури в България формира над 99% от общите количества (100% при *африканския сом*). Отглеждането на *африкански сом* е с най-високи обеми, достигащи над 900 т. През 2017 г., и най-висок среден темп на растеж. Предлагаането е на средни нива сравнено с другите видове, а темповете на растеж – сред най-високите.

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

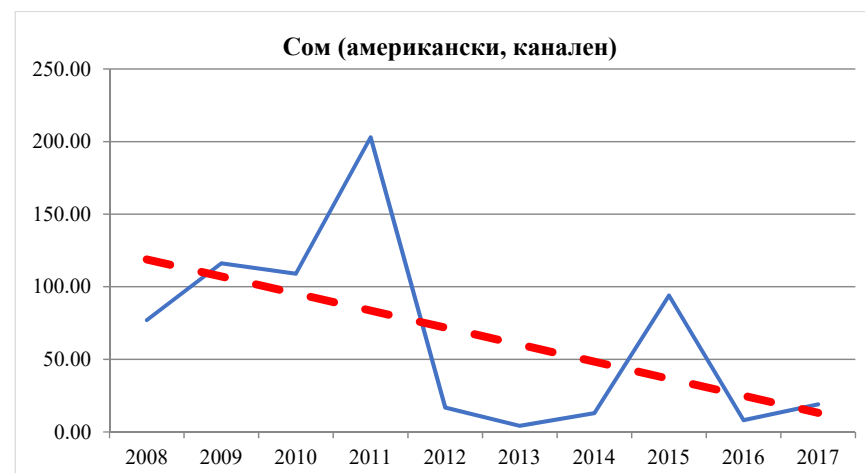
Отглеждането на *европейски сом* е със средни нива на растеж и достига малко над 200 т през 2017 г.

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Предлагането на *европейски сом* е на средни нива спрямо с другите видове, а темповете на растеж – средни.

Производството на *американски/канален сом* отбелязва тенденция на намаляване и значителна вариация. От нива 100-200 т/г. за 2008-2011 и 2015 г. до нива под 20 т/г. през останалото време от периода.

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Средното предлагане на *сомови видове* е на ниски нива, сравнено с другите видове, а спадът в обемите го поставя сред видовете с най-неблагоприятна динамика на отглеждане.

Внос и износ

	Износ		Внос
	прясна / охладена / замразена	прясна / охладена / замразена	от тях пангасиус
2007	-	-	-
2008	-	-	-
2009	-	-	-
2010	-	-	-
2011	-	-	2 143.0
2012	233.8	2 557.6	2 229.2
2013	402.8	2 996.7	2911
2014	176.4	1 917.4	1 888.0
2015	22.5	1493	1 404.5
2016	36.2	1 029.6	925.0

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Вносът на *сомови видове* в България се доминира от *пангасиус* във вид на замразени филета с източник Виетнам.

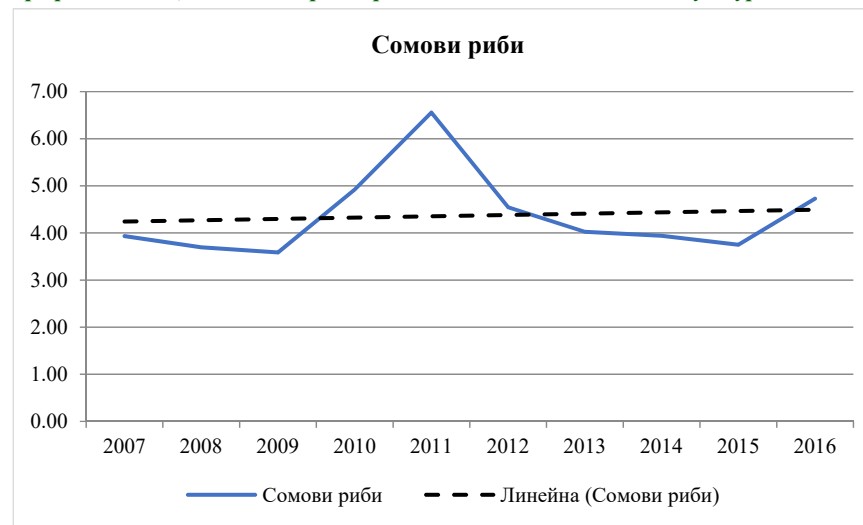
През 2012, 2013 и 2014 г. България изнася значими количества замразени филета от *сомови видове* за Румъния (над 95% от целия износ на вида). Тази статистика най-вероятно отразява реекспорт на филетиран и замразен *пангасиус*.

През останалото време от периода износът и особено вносът на *сомови видове*, различни от *пангасиус*, е на много ниски нива, съответно в рамките на 50-100 т/г. внос и 10-50 т/г. износ.

Цени

Динамиката на средните годишни цени на *сомови видове*, обект на аквакултури е представена на следната графика.

Графика 32. Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Цените на *сомовите видове* бележат малък ръст общо за периода, но се наблюдават годишни флуктуации. В сравнение с другите видове, ръстът на цените на *сомовите видове* за периода е среден.

Възможности и технологии за отглеждане

За *европейски сом*, *американски/канален сом* и *африкански сом* – много добри. Традициите в отглеждане на *европейски сом* в България са дълги (над 20 г.), на *американски/канален сом* – дълги (поне 13 г.) и на *африкански сом* – средни (поне 7 г.).

В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в две държави, Австрия и Германия, има ферми за биологично отглеждане на *сомови видове*.

Регистрирани стопанства

Сомовите видове се отглеждат в топловодни и смесени рибовъдни стопанства, чийто общ производствен капацитет е **26 100 т**. Наличните данни не определят специфичния дял на *сомовите видове*. Основните начини на отглеждане са интензивен и екстензивен.

Според *Регистъра на фермите за аквакултури (актуален към 15.07.2017 г.)* на БАБХ, в **173** рибовъдни стопанства се отглеждат поликултурно видове, които включват и *европейски* и/или *американски/канален сом*. В едно рибовъдно стопанство се отглежда *африкански сом* със заявен капацитет 300 т⁴³. Производството на *африкански сом* през 2017 г. е над 900 т.

Делът на *сомовите видове* в повечето от тези стопанства е нисък. *Сомовите видове* са допълващи за тези стопанства.

Консумация

7.74% от потребителите са посочили *сом* като една от 5-те най-често купувани видове риба, в сравнение с 5.8% през 2015 г.

Потребителите не са разграничили ясно различните видове *сом* в избора си. Това са средни нива на потребление спрямо другите видове продукти от улов и аквакултури.

3.1% от потребителите са посочили *пангасиус* като една от 5-те най-често купувани видове риба, в сравнение с 11.2% през 2015 г. Данните отразяват резултата негативната публичност в пресата относно вида, както и значително намалелите нива на внос.

Преработени продукти от улов и аквакултури

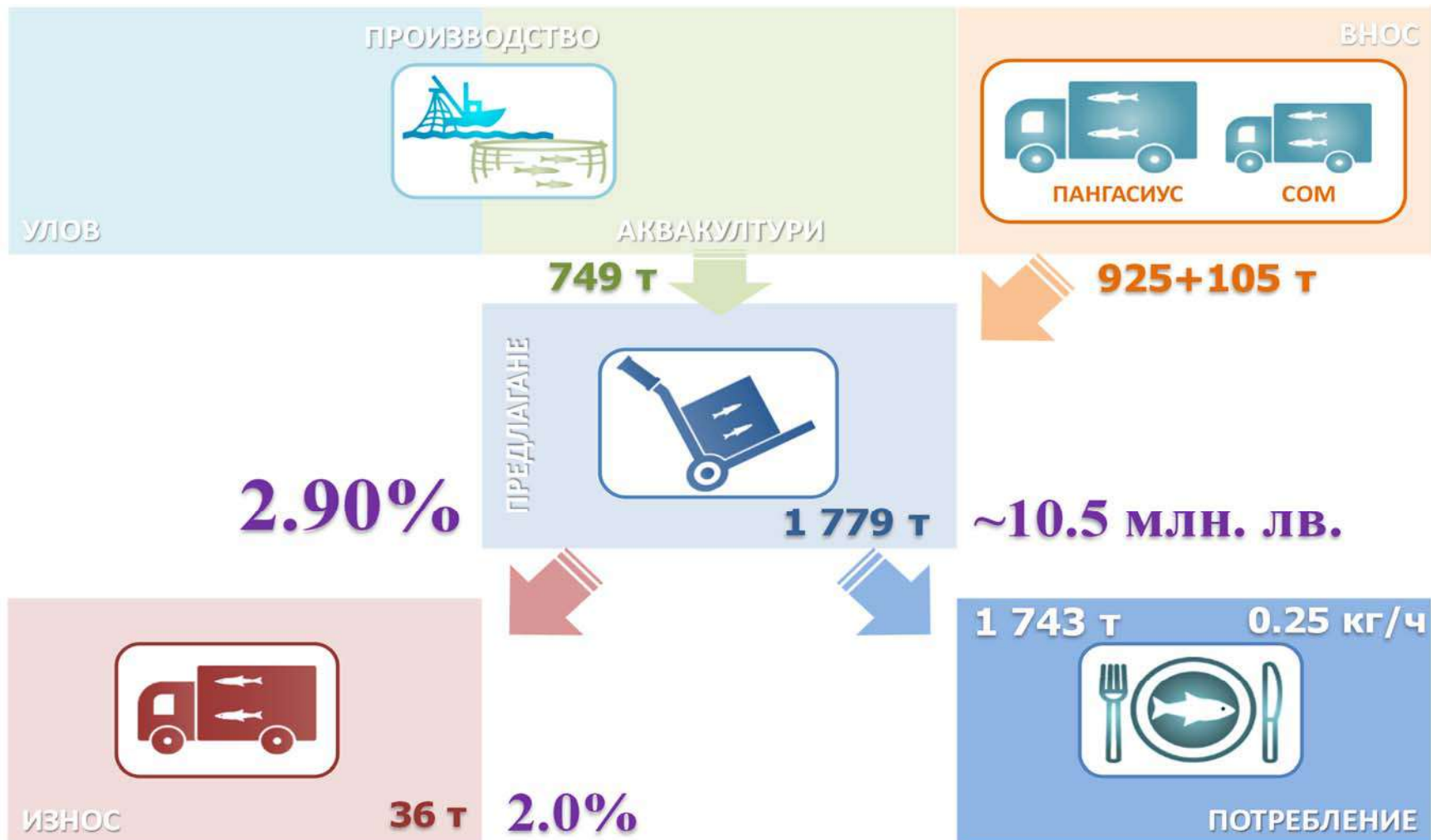
Видовете продукти от *сомови видове*, които се предлагат на пазара, са както следва:

- **пресни/охладени** – имат основен дял в износа и значим във вноса;
- **замразени** – имат основен дял във вноса;
- **пушени** – имат маргинален дял във вноса и износа;
- **консервирани** – не присъстват във вноса и износа.

⁴³ Данните са от ИАРА. Според сайта на фирмата капацитет е 450 т,
<http://www.clarias-bg.com/bg/about>

Фигура 6. Баланс на предлагането на сомови видове

Оценка на пазара и неговия потенциал за развитие

Основните потенциални пазари на *сомови видове* са вътрешния и пазарите в съседните на България страни. Пазарите са добре развити и имат дългогодишни традиции. Изчисленото потребление на сом в България е около 0.12 кг/ч годишно – значимо, сравнено с останалите видове и растящо. Изчисленото потребление на пангасиус е на практически същите нива, но намалява бързо. Цената на *сомовите видове* в България и в ЕС е в нисък/среден ценови клас, с тенденция за бавно нарастване. Основните обеми продавана и търгувана риба са за продукт "прясна / охладена", което заедно с много бавния растеж на цените прави навлизането на нискобюджетни играчи много трудно.

Проучването сред потребителите през 2018 г. показва, че повечето потребители не разграничават ясно вида на купувани сом, с изключение на "*пангасиус*".

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на *сомови видове* от аквакултури са:

- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар** чрез продукти в по-високия клас – прясна/ охладена риба. Подобен подход е развиван по-активно до 2014 г.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на **нишова стратегия**, например базирана на биологично отглеждане, на отглеждане на европейския сом като местен вида с вече изграден имидж сред потребителите, на ясно разграничаване от вида "*пангасиус*", който има негативен имидж сред голяма част от потребителите, и на акцентиране върху ползи за здравето.

SWOT Анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за *сомови видове* в България.

Силни страни	Слаби страни
Активно развиващо се отглеждане на <i>африкански сом</i> с много високи темпове на растеж. Дълги традиции в развъждането и отглеждането на <i>европейски сом</i> със средно ниво на растеж за последните 10 г. Нарастващо потребление в България на <i>сомови видове</i>	Много ниски нива на износ на <i>сомови видове</i> Повечето рибовъдни стопанства, в които се отглежда и <i>европейски</i> и/или <i>американски/канален сом</i>, са поликултурни. Делът на <i>сомовите видове</i> в тези стопанства е нисък.

Възможности	Заплахи
Развиване на нови външни пазари в най-високия ценови клас (прясна/охладена) риба; Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България; Развитие на вътрешното потребление на <i>сомови видове</i> Целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в сектора	Внос значими количества <i>сомови риби</i> в по-нисък клас, например замразени, на ниски цени Негативна публичност за някои от <i>сомовите видове</i> – <i>пангасиус</i>

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[PGZ] Пангасиус	1.5	0.5	0	..	0	..	0.5	—
[ITP] Сом (американски, канален)	3	1	1	1	2	1.5	1.6	★
[CLZ] Сом (африкански)	3	2	1	3	2	3	2.3	★★
[SOM] Сом (европейски)	3	3	1	3	2	3	2.5	★★★

Пангасиусът е включен в оценката поради значимите количества внос на българския пазар. Следва да се има предвид, че *пангасиусът* е топловоден инвазивен вид с произход Азия. Пазарните цени са ниски. Отглеждането му в България е свързано със значими разходи и вероятно е неконкурентоспособно.

Пазарен потенциал на други хищни сладководни видове риба

Видове

Барамунди, Бяла риба (сулка), Европейска речна змиорка
Костур (речен), Щука

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

Азия е най-големият производител на *речни змиорки* за 2016 г. С дял от 98.4%, следвана от Европа с 1.3% по данни на ФАО. В световен план над 99% от производството е от аквакултури, като в Европа делът е 76.6% според ФАО.

В Европа се отглежда единствено *европейска речна змиорка*. *Речната змиорка* не може да се размножава по изкуствен начин. При достигане на полова зрялост (6-12 години за мъжките и 9-18 години за женските екземпляри), *речната змиорка* се завръща в единственото си месторождение: Саргасово море в Атлантическия океан по крайбрежието на Флорида (САЩ), където се размножава и откъдето не се завръща. По тази причина производството се осъществява чрез улов на ювенилни екземпляри (стъклени змиорки), които се ловят при навлизането им в устията на реките, захранват се и се отглеждат в рециркулационни системи, най-вече в Нидерландия, Италия и Дания. Според ЕОППРА, 86.9% от *речните змиорки*, произведени/уловени в ЕС са продукт на аквакултури. Общият обем производство в ЕС за 2016 г. е малко над 7 300 т. Най-голям производител е Нидерландия с дял от 27.5%, следвана от Италия с 18.3% и Дания със 17.8%. Българският дял през 2016 г. е 0.07%.

източник: ЕОППРА, 2016

Европа е най-големият производител на *бяла риба* за 2016 г. С дял от 71.3%, следвана от Азия с 27.7% по данни на ФАО. В световен план 6.4% от производството е от аквакултури, като в Европа делът е 5.5% според ФАО. Според ЕОППРА, 46.8% от *бялата риба*, произведена/уловена в ЕС е от аквакултури, което е индикация за разлика в отчитането. Най-голям производител е Полша с дял от 23.3%, следвана от Финландия с 15.4% и Германия, Румъния и Дания с малко над 10% всяка. Българският дял през 2016 г. е 4.8%. Общият обем производство в ЕС за 2016 г. е малко близо 1 600 т.

Европа е най-големият производител на *щука* за 2016 г. С дял от 76.1%, следвана от Африка с 13.8% по данни на ФАО. В световен план 9.5% от производството на *щука* е от аквакултури, като в Европа делът е 3.6% според ФАО. Според ЕОППРА, 57.7% от *щуката*, произведена/уловена в ЕС е продукт на аквакултури, което е индикация за разлика в отчитането между двете организации. Общият обем производство в ЕС за 2016 г. е малко над 815 т. Най-голям производител е Финландия с дял от 23.4%, следвана от Полша с 18.8% и Унгария със 16%. Българският дял през 2016 г. е 2.9%.

Африка е най-големият производител на различни видове *сладководен костур* за 2016 г. С дял от 64.9%, основно поради отглеждането на *нилски костур*. Следват Азия с 25.5% и Европа с 8.4% по данни на ФАО. В световен план над 20% от производството е от аквакултури, като в Европа делът е 1.62%, според ФАО. Отглеждат се различни видове *речни костури*, като в Европа се отглежда единствено *европейски костур*. ЕОППРА не поддържа статистика за *костур*, което вероятно се дължи на ниския общ обем от аквакултури.

Азия е най-големият производител на *барамунди* за 2016 г. В ЕС има информация за пилотно отглеждане.

При *бялата риба*, *щуката* и *костура* вътрешно- и извън-общностен внос и износ практически няма.

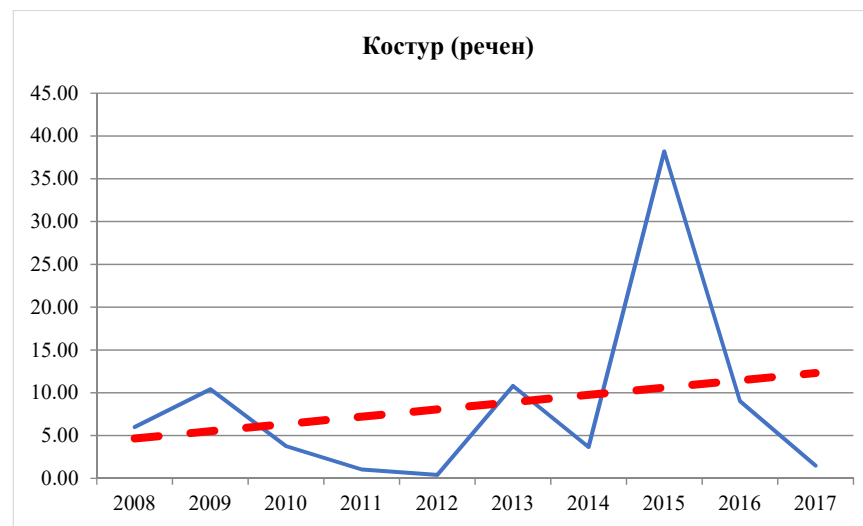
При *речната змиорка* е налице значим извънобщностен внос на нива от 47% от общото производство в ЕС и значим вътрешнообщностен износ.

Производство в рамките на България – улов и аквакултури

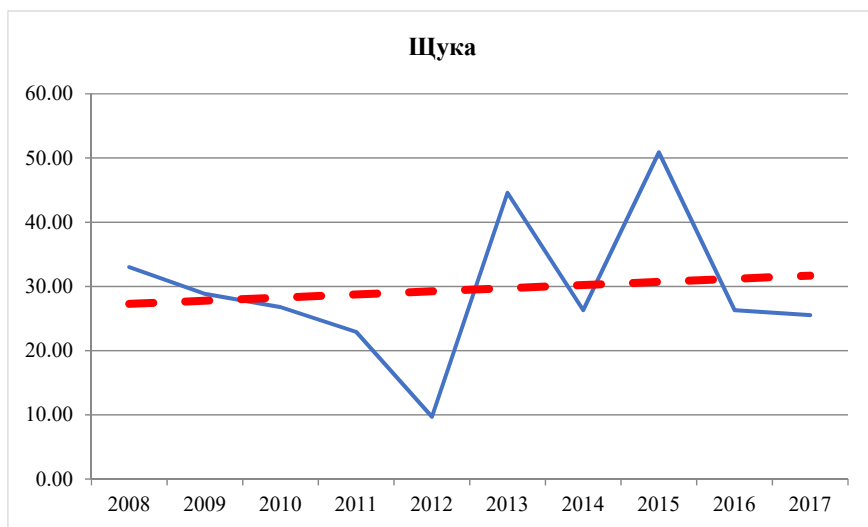
В България до 2012 г. включително са отчитани значими като дял от общото обеми улов на *бяла риба*, *костур* и *щука*. След това отчитаните обеми улов са минимални и над 95% от производството е от аквакултури.

При *костура* обемите са много ниски (под 10 т/г.), като само през 2015 г. е отчетено количество от близо 40 т.

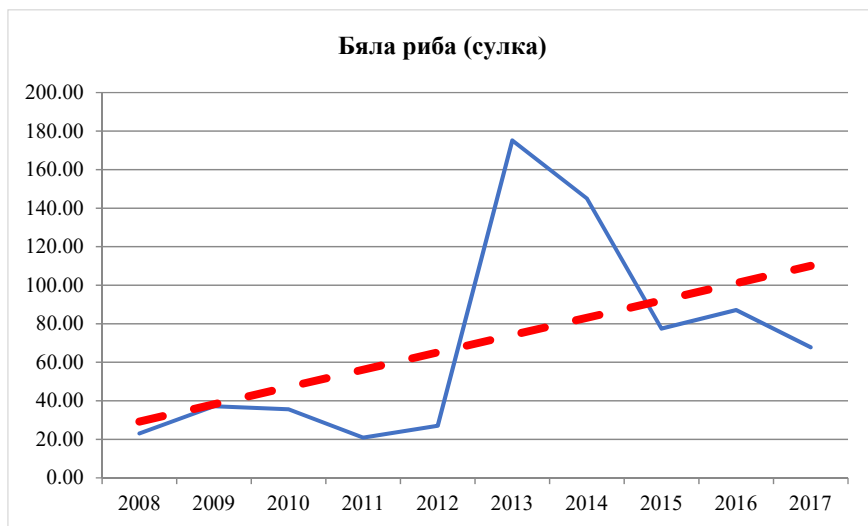
Нивата на средногодишен растеж за периода са средни за *щуката* и високи за *костура* и *бялата риба*, но има големи годишни вариации.

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Обемите отглеждана риба от всеки вид са ниски (20-100 т/г.) за бяла риба и щука, като нивата за бяла риба са два до три пъти по-високи от тези за щука през последните година, а през 2013 г. и 2014 г. са отчетени над 100 т/г. за този вид.

Барамунди е отглеждано в една ферма в периода 2009-2014 г. на нива под 10 т/г., като след това производството е прекратено.

Внос и износ

Износ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Змиорка – прясна / охладена / замразена	4.10	0.30	20.80	5.20	4.10	4.00	1.00	0.30	7.60	0.70
Змиорка пушена / консервирана	0.50	0.60	0.70	0.40	1.90	0.50	2.70	0.00	1.50	0.80

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

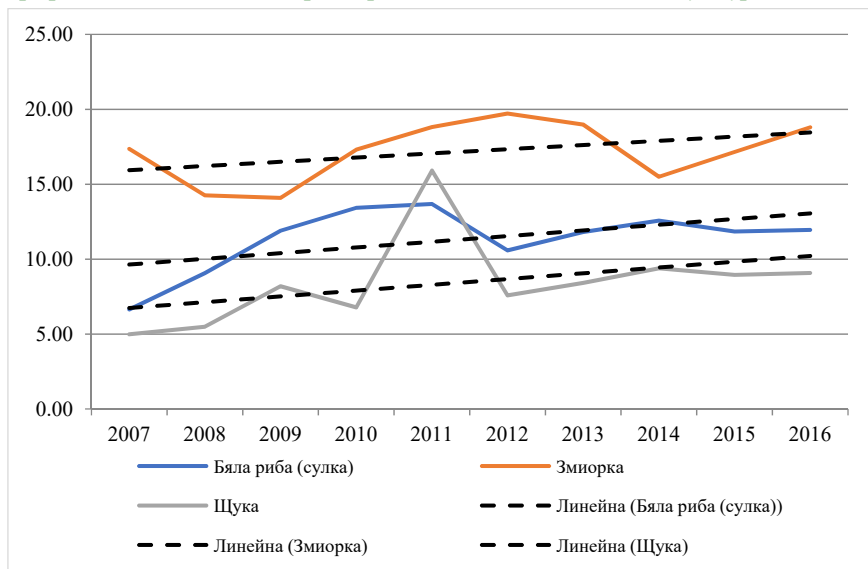
Бялата риба, костура и щуката не са обект на внос и износ. Минимални количества речна змиорка са изнасяни през периода 2007-2016 г.

Цени

Средните годишни цени на бялата риба, щуката и европейската речна змиорка отбелязват плавно повишаване за последните 10 години, като са във високия и най-високия ценови клас (за речната змиорка).

Графика 33. Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

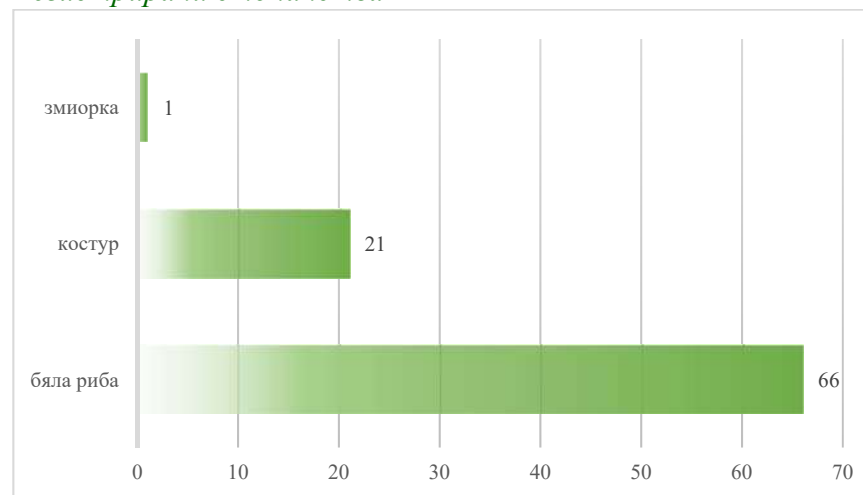
Възможности и технологии за отглеждане

Възможностите за отглеждане на *бяла риба*, *речна змиорка*, *костур* и *щука* са много добри. Традициите в отглеждане на тези видове са много дълги, с изключение на *европейската речна змиорка*.

Единствената фермата за *барамунди*, в която е отглеждал вида е преустановила дейността след 2014 г. Видът е тропически и топловоден и изисква РСА технология, която оскъпява отглеждането. Установени са и трудности при навлизане на пазара.

В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в поне 3 държави има ферми за биологично отглеждане на *бяла риба*, *костур* и *щука*, а в поне една и на *речна змиорка*.

Регистрирани стопанства

източник: БАБХ, Регистър на ферми за аквакултури (актуален към 15.07.2017 г.)

Хищните сладководни видове се отглеждат в топловодни и смесени рибовъдни стопанства, чийто общ производствен капацитет е **26 100 т**. Наличните данни не определят специфичния дял на хищните сладководни видове. Основният метод на отглеждане е екстензивен.

Хищните сладководни видове риба са допълнителна част при поликултурно отглежданите видове в рибовъдните стопанства.

Важна част от техните функции за контрол на основните популации риба и други водни организми.

Консумация

9.5% от потребителите са посочили "бяла риба" като една от 5-те най-често купувани видове риба, в сравнение с 16.7% през 2015 г. Нивата при *костур* и *щука* са под 1%. Нито един анкетирани не е посочил *змиорка*. Данните отразяват липсата на значимо предлагане на пазара на *змиорка*, *костур* и *щука*.

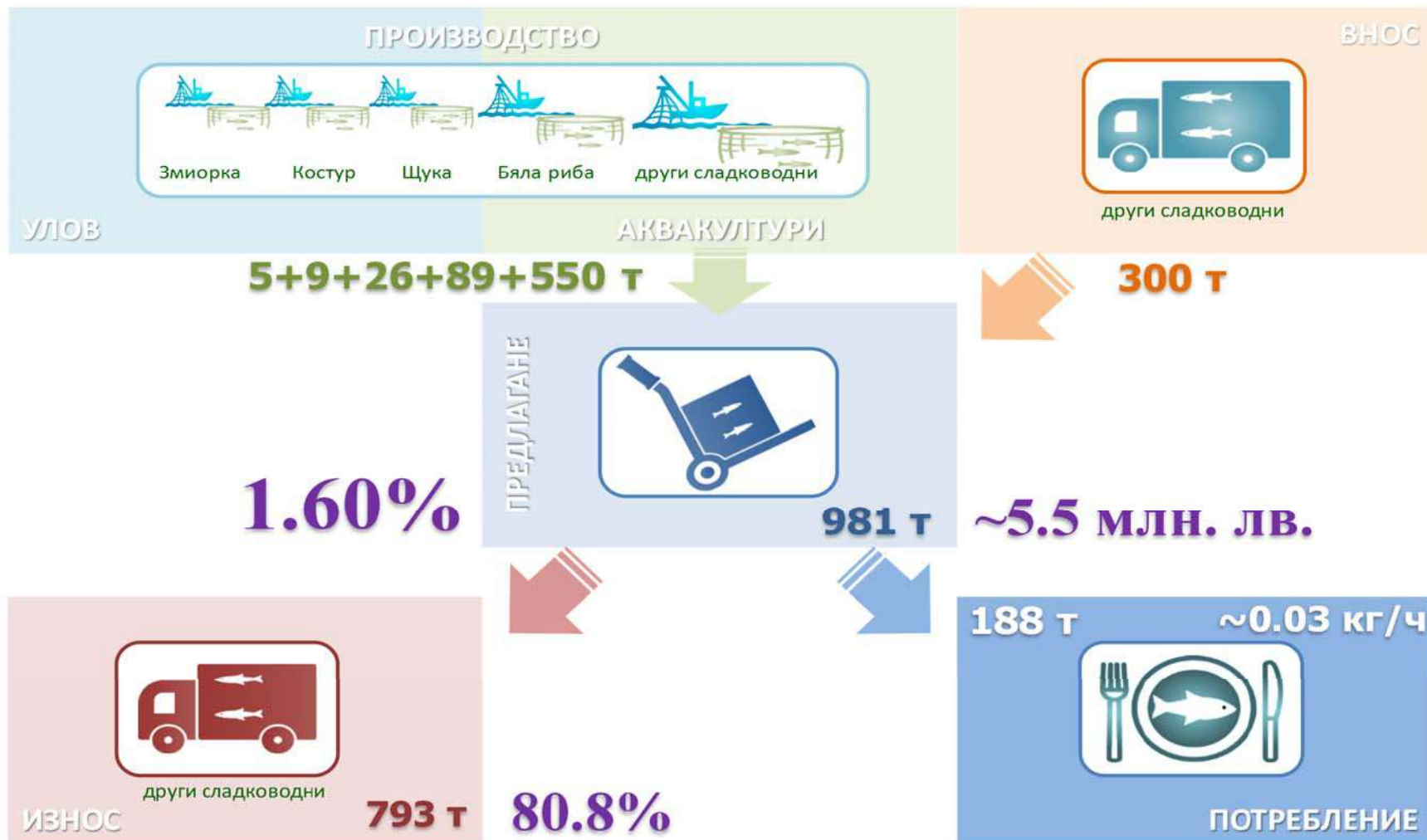
Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти, които се предлагат на пазара, са както следва:

- *змиорка* – всички видове продукти: пресни/охладени, замразени, пушени и консервирани имат дял в износа.
- *бяла риба*, *костур* и *щука* се предлагат предимно пресни/охладени.

Фигура 7. Баланс на предлагането на хищни сладководни видове

Оценка на пазара и неговия потенциал за развитие

Основният потенциален пазар на *бяла риба, щука, костур*, а и на *европейска речна змиорка* – вътрешният, пазарите в страните от ЕС и съседните страни. Вътрешният пазар е слабо развит, макар че има традиции, а външните, с изключение на тези за змиорка, са затворени – *бяла риба, щука* и *костур* практически не се търгуват трансгранично в ЕС. Цената на тези видове в България и в ЕС е в средния до високия ценови клас, с тенденция за плавно нарастване.

Проучването на потребителите през 2018 г. показва, че има потенциална ниша от потребители на *бяла риба*.

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на *бяла риба, щука, костур* и *европейска речна змиорка* от аквакултури са:

- Навлизане на (практически) **нов пазар в България** – при настоящо потребление общо за четирите вида от 0.02 кг/г. на човек (или средно една порция годишно на всеки десети) основната цел е идентифициране на потребители и продаване на собствената визия за предлагания продукт;
- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар в ЕС** чрез продукти в по-високия клас – прясна/ охладена змиорка.

SWOT Анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за **хищни сладководни видове** в България.

Силни страни	Слаби страни
Дълги традиции в отглеждане на <i>бяла риба</i> с високо ниво на растеж за последните 10 г. Изградена потребителска ниша за <i>бяла риба</i> Високи цени на продуктите, особено <i>бяла риба</i> и <i>змиорка</i>	Много ниски нива на производство на <i>щука</i> и <i>костур</i> Няма създадено вътрешно търсене за <i>костур, щука</i> и <i>змиорка</i>
Възможности	Заплахи
Развиване на нови външни пазари в най-високия ценови клас (прясна/охладена) <i>змиорка</i> Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България Развитие на вътрешното потребление на хищни сладководни видове Целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в сектора	Трудно захранване с фуражи на зарибителния материал Липса на вътрешнообщностна търговията с <i>бяла риба, костур</i> и <i>щука</i> в ЕС

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[GIP] Барамунди	2	1	0	4	0	0.5	1.3	—
[FPP] Бяла риба (сулка)	3.5	3.5	..	2	1	3.5	2.7	***
[ELE] Европейска речна змиорка	4	3.5	..	3	0	2.5	2.6	***
[FPE] Костур (речен)	3	3	..	2	0	2.5	2.1	**
[FPI] Щука	2.5	3	..	2	0	3	2.1	**

За видовете с "добър" и "много добър" пазарен потенциал следва да се имат предвид следните фактори:

- Осигуряването на зарибителен материал за *европейска речна змиорка* представлява значителен проблем, който се дължи на спецификата на нейното размножаване, ограничената наличност в световен мащаб и високото търсене;
- Осигуряването на зарибителен материал за другите хищни сладководни видове също е трудно, поради ниски нива на оцеляване. Най-голям брой зарибителен материал се предлага за *бялата риба*.

Пазарен потенциал на есетрови видове риба

Видове

Веслонос (*Polyodon spathula*), Есетра (руска) (*Acipenser gueldenstaedti*), Есетра (сибирска) (*Acipenser Baerii*), Моруна (*Huso huso*), Чига (*Acipenser ruthenus*)

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

В Европа се развъждат множество видове от семейство *Acipenseridae*. Сред тях са *сибирската есетра*, *руска есетра*, *моруна*, *чигата* и др. Много видове *есетрови видове* са застрашени и включени в червения списък на Международния съюз за защита на природата⁴⁴. Налице е драматичен спад в популациите им вследствие строежа на язовирни бентове, които пресичат миграционните им пътища, свръхриболова и замърсяването. Развъждането на *есетрови видове* е важно не само за производството на *рибно месо* и *черен хайвер*, но и за възстановяването на популациите на тези видове.

Поради изчерпването на рибните запаси, риболовът на *есетрови видове* почти изцяло бе прекратен в световен мащаб и износът на *хайвер* от риби от дивата природа е забранен. Производството от аквакултури замества риболова. Основен производител на *есетрови видове* е Китай, а след него се нареждат Русия и ЕС. Най-често развъждана в Западна Европа е *сибирската есетра*.

Макар статистическите данни да не са съвсем надеждни, изглежда основна част от развъжданите в Европа *есетрови видове* служат за производството на *хайвер* (80 % от стойността). В рамките на ЕС, основни производители са Италия и Франция.

Производство в рамките на България – улов и аквакултури

Най-дълги традиции в България има в отглеждането на *моруна*, *чига* и *руска есетра* (над 20 г.). При *руската есетра* се наблюдава лек спад за периода, но нивата остават над 100 т/г. При *моруна* спадът е по-значим и нивата през последните години са около 10 т/г. Количествата *чига* са много ниски – 2-3 т/г. През последните години на периода се наблюдава средно ниво на растеж.

През последните 10-15 години активно навлиза отглеждането на други *есетрови видове*: *сибирска есетра*, *веслонос*, *пъструга*, както и на хибриди, напр.: *бестер* – хибрид между *моруна* и *чига*, който унаследява качествата на *моруна* по отношение на теглото и скоростта на растежа, а от *чигата* наследява по-ранното полово съзряване.

Темповете на растеж на производството на *сибирска есетра* и *пъструга* са сред най-високите за всички *есетрови видове*, като, през 2017 г. първата достига нива над 130 т, а втората – 70 т.

⁴⁴ International Union for Conservation of Nature, IUCN,
<https://newredlist.iucnredlist.org/search?query=Sturgeons&searchType=species>

Счита се, че най-качественият *черен хайвер* е от *моруна* и поради това има най-висока цена. *Черният хайвер* от *есетрови хибриди* се доближава по качество до *хайвера* от *моруна*, освен това оптималният добив се получава значително по-рано, тъй като *хибридните есетрови видове* съзряват по-бързо. Продукцията на *черен хайвер* има висок потенциал за износ.

Внос и износ

ЕВРОСТАТ не отчита данни за международната търговия с месо от *есетрови видове*. За България са налични данни за международната търговия, общо за стоквата група "*черен хайвер, черен дроб и хайвери*".

	ВНОС		ИЗНОС	
	Обем, тона	Стойност, млн. лв.	Обем, тона	Стойност, млн. лв.
2007	44.8	0.63	6.6	2.12
2008	44	1.01	2.4	1.27
2009	16.7	0.6	1.3	1.36
2010	31.3	0.91	39	3.8
2011	41.6	0.82	5.3	5.58
2012	52.3	0.73	7.9	6.7
2013	82	0.83	6.3	6.4
2014	59.5	0.68	4.3	5.3
2015	74.8	1.17	16.3	6.5
2016	103.8	2.13	23.3	6.76

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Данните за вноса и износа показват две отделни устойчиви тенденции:

- нарастване на вноса на продукти, различни от *черен хайвер*, за вътрешния пазар и
- нарастване на износа на продукти от *черен хайвер*.

Макар обемът на износа да е 4 пъти по-малък от вноса стойността му е 3 пъти по-висока.

Цени

Средните годишни цени на месо от *есетрови видове* са във високия ценови клас. Средните годишни цени на *хайвер* от *есетрови видове* са в най-високия ценови клас.

Регистрирани стопанства

Производственият капацитет на *есетровите* рибовъдни стопанства е **830 т.** Основният метод на отглеждане е интензивно. Наличният капацитет надхвърля малко над 2 пъти средното производство за периода.

Според ИАРА и БАБХ функционират 10 специализирани *есетрови* рибовъдни стопанства. Според БАБХ в още 20 топловодни и смесени рибовъдни стопанства се отглеждат и *есетрови видове*.

Възможности и технологии за отглеждане

За всички видове *есетрови видове* – много добри. Традициите в отглеждане на тези видове и производството на *хайвер* от тях са много дълги.

В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в поне 3-4 държави (Германия, Литва, Испания) има ферми за биологично отглеждане на *есетрови видове*.

Консумация

Нивата на консумация на *есетрови видове* са под 1%. Данните отразяват липсата на значимо предлагане на пазара на тези видове.

Пазарен потенциал на хайвер от есетрови видове

Хайверът от *есетрови видове* има черен цвят и е деликатесен продукт. Счита се, че най-качественият *черен хайвер* е от *моруна* и поради това има най-висока цена. Продукцията на *черен хайвер* има висок потенциал за износ.

SWOT Анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за *есетрови видове* в България.

Силни страни	Слаби страни
Дълги традиции в отглеждане на <i>есетрови видове</i> с високо ниво на растеж на някои видове за последните 10 г. Високи цени на <i>черния хайвер</i> на международните пазари Високо качество на българския продукт	Няма създадено вътрешно търсене за <i>есетрови видове</i> <i>Черният хайвер</i> е нишов продукт за България Основното потребление е на по-евтини видове <i>хайвер</i>, например от <i>треска</i>
Възможности	Заплахи
Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България Развитие на вътрешното потребление на <i>есетрови видове</i> Целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в сектора	Липса на надеждни данни за търговията с <i>черен хайвер</i>. Липса на вътрешнообщностна търговията с <i>есетрови видове</i> в ЕС

Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти, които се предлагат на пазара, са както следва:

- *есетрови видове*, общо – минимални количества прясна и охладена;
- *черен хайвер* – износ.

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[РАМ] Веслонос	..	4	4	1	..	3	3.0	***
[APG] Есетра (руска)	..	4	4	1	..	3	3.0	***
[APB] Есетра (сибирска)	..	4	4	1	..	3	3.0	***
[HUN] Моруна	..	4	4	1	..	3	3.0	***
[APE] Пъструга	..	4	4	1	..	3	3.0	***
[APR] Чига	..	4	4	1	..	3	3.0	***
[STU] Други есетрови видове (хибриди бестер и др.)	..	4	4	1	..	3	3.0	***
Черен хайвер							3.0	***

Оценката на пазарния потенциал на *черния хайвер* е направена въз основа на пазарния потенциал на есетровите видове и допускането, че основната цел за тяхното отглеждане е производството на *черен хайвер*. Следва да се има предвид, че разходите за производство на *черен хайвер* са високи, поради дългият период на полово съзряване на видовете.

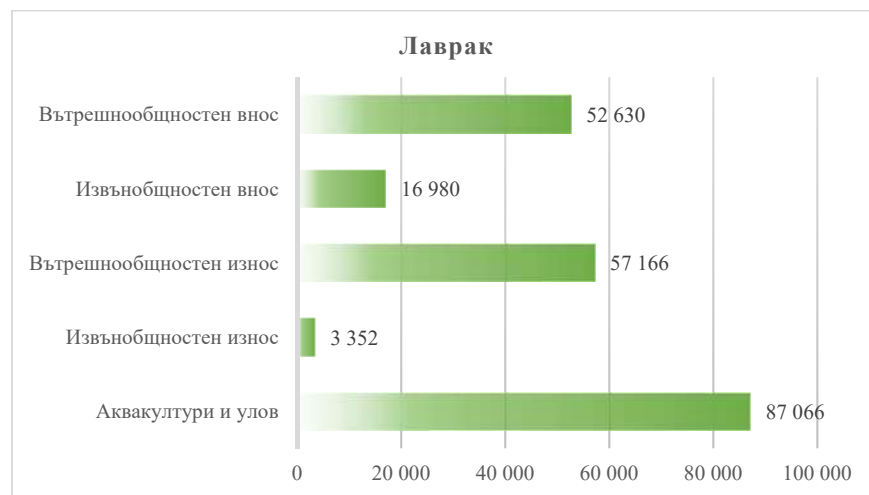
Пазарен потенциал на морски видове риба, с възможност за производство от аквакултури

Видове

Лаврак (*Dicentrarchus labrax*), Слънчев лаврак (*Morone saxatilis* x *Morene chrisops*), Ципура (*Sparus aurata*), Калкан (*Psetta maxima*), Черноморски калкан (*Psetta macotica*)

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

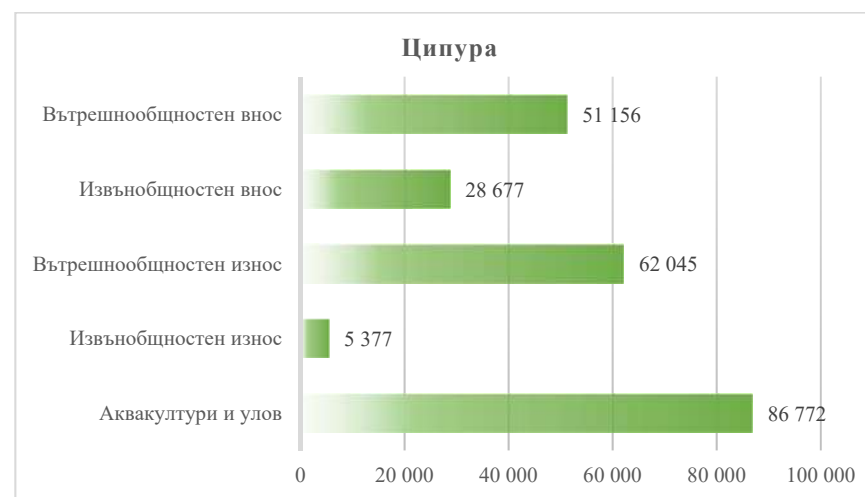
Основното производство на лаврак, в световен мащаб е от аквакултури. Делът на аквакултурите в ЕС е около 94%. Двата най-големи производители на лаврак в света са ЕС и Турция с почти равни показатели за 2016 г. В рамките на ЕС най-големият производител е Гърция с 52% от производството в ЕС от аквакултури, следвана от Испания – 28%.

източник: ЕОППРА, 2016

Износът извън ЕС е в много малки количества, докато вносът от трети държави е значителен – основно от Турция, чийто дял е около 30% от пазара в ЕС. Отглеждат се и други видове в същото семейство, например хибридът *слънчев лаврак* – основно в САЩ, Италия и Израел.

Основното производство, в световен мащаб е от аквакултури. Делът на аквакултурите в ЕС е около 96%. Най-големият производител на *ципура* в света е ЕС, а вторият най-голям – Турция с около 78% от производството в ЕС за 2016 г. В рамките на ЕС, най-големият производител, е Гърция с 66% от производството в ЕС от аквакултури, следвана от Испания – 16%.

източник: ЕОППРА, 2016

Износът на *ципура* извън ЕС е в малки количества, докато вносът от трети държави е значителен – основно от Турция, с дял 30% от пазара в ЕС.

Основното производство на *калкан*, в световен мащаб е от аквакултури. Уловът има значим дял единствено в ЕС с 38%. Делът на *калкан* от аквакултури в ЕС е около 62%. Най-големият производител на *калкан* в света е Китай, а вторият най-голям – ЕС с малко над 20% от производството на Китай (2016). Най-голям производител в ЕС е Испания със 73% от общото производство, следва Португалия с 24%. Търговията извън ЕС е в малки количества, докато вътрешнообщностната е значима.

Производство в рамките на България – улов и аквакултури

В България има квотен улов на *калкан*, но няма производство от аквакултури на *калкан*, *лаврак* и *ципура*.

Внос и износ

	ВНОС		ИЗНОС	
	прясна / охладена / замразена		прясна / охладена	
	<i>лаврак</i>	<i>ципура</i>	<i>лаврак</i>	<i>ципура</i>
2007	93	72.9	0	0
2008	156.7	158	44	28.5
2009	238.5	176.7	38.8	11.2
2010	290.4	240.3	35.8	27.7
2011	271.2	327	110.8	104.5
2012	519.1	537.6	251.5	260.8
2013	647.7	653.1	298.9	287.4
2014	419.5	385.4	47.8	37.4
2015	475.8	417.9	46.1	32.7
2016	518.8	557.6	53.2	38.5

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Вносът на *лаврак* и *ципура* нараства със стабилни темпове за последните 10 години, като през 2012 и 2013 е отчетен и значим реекспорт. Основните продукти са прясна/ охладена и замразена риба.

Основната страна за внос на *лаврак* и *ципура* е Гърция, а през последните две години (вкл. По данни за 2017 г.) се развива активно и внос от Турция.

Калкан	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Улов	66.9	54.6	52.5	46.5	37.7	36.3	39.67	39.9	43	43.27
Внос	..	..	..	..	..	7.8	26.5	1	5.9	8.9
Износ	..	..	..	..	..	4.5	26.1	61.7	37.1	56.4

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

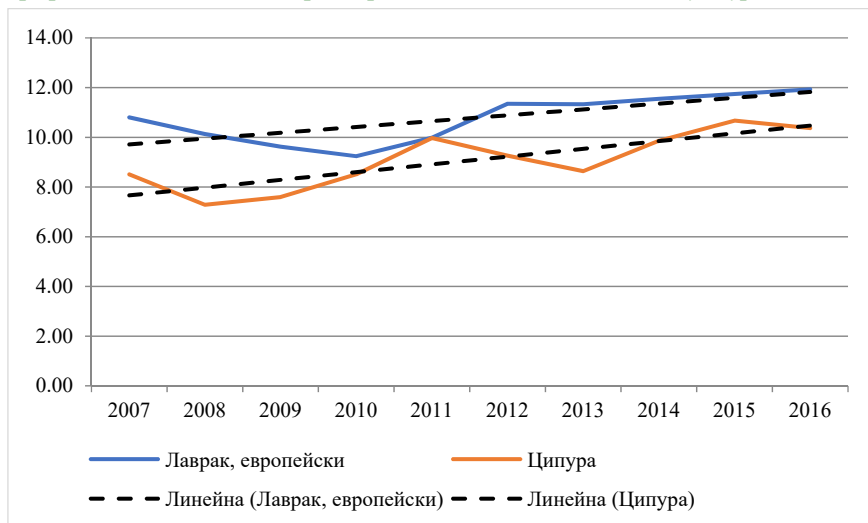
Предварителните данни за 2017 г. показват увеличение на експорта на 75 т. Основната експортна дестинация е Турция.

Цени

Средните годишни цени на *лаврак* и *ципура* са представени в следната графика.

Графика 34. Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Цените на лаврака и ципурата плавно нарастват през периода, а на калкана (от улов) са малко по-високи и остават относително постоянни.

Възможности и технологии за отглеждане

Консенсусното мнение на експертната и научна общност е, че в Черно море условията са твърде рискови за такъв вид производство и то не може да бъде конкурентноспособно на големите производители в ЕС (например Гърция) или извън съюза (например Турция).

В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в поне 5 държави има ферми за биологично отглеждане на лаврак и ципура.

Регистрирани стопанства

Няма

Консумация

Актуалното ниво на консумация на ципура е 12.8%, докато през 2015 г. е било 3.9%.

Актуалното ниво на консумация на лаврак е 11.2%, докато през 2015 г. е било 5.9%.

И двата вида продукти показват потенциал за значим растеж.

Нивото на консумация на калкан е 2.3%, а през 2015 г. е било 0.8%. Нивата са твърде ниски за оценка на потенциала за растеж, но дават индикация, че такъв е възможен.

Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти, които се предлагат на пазара, са както следва:

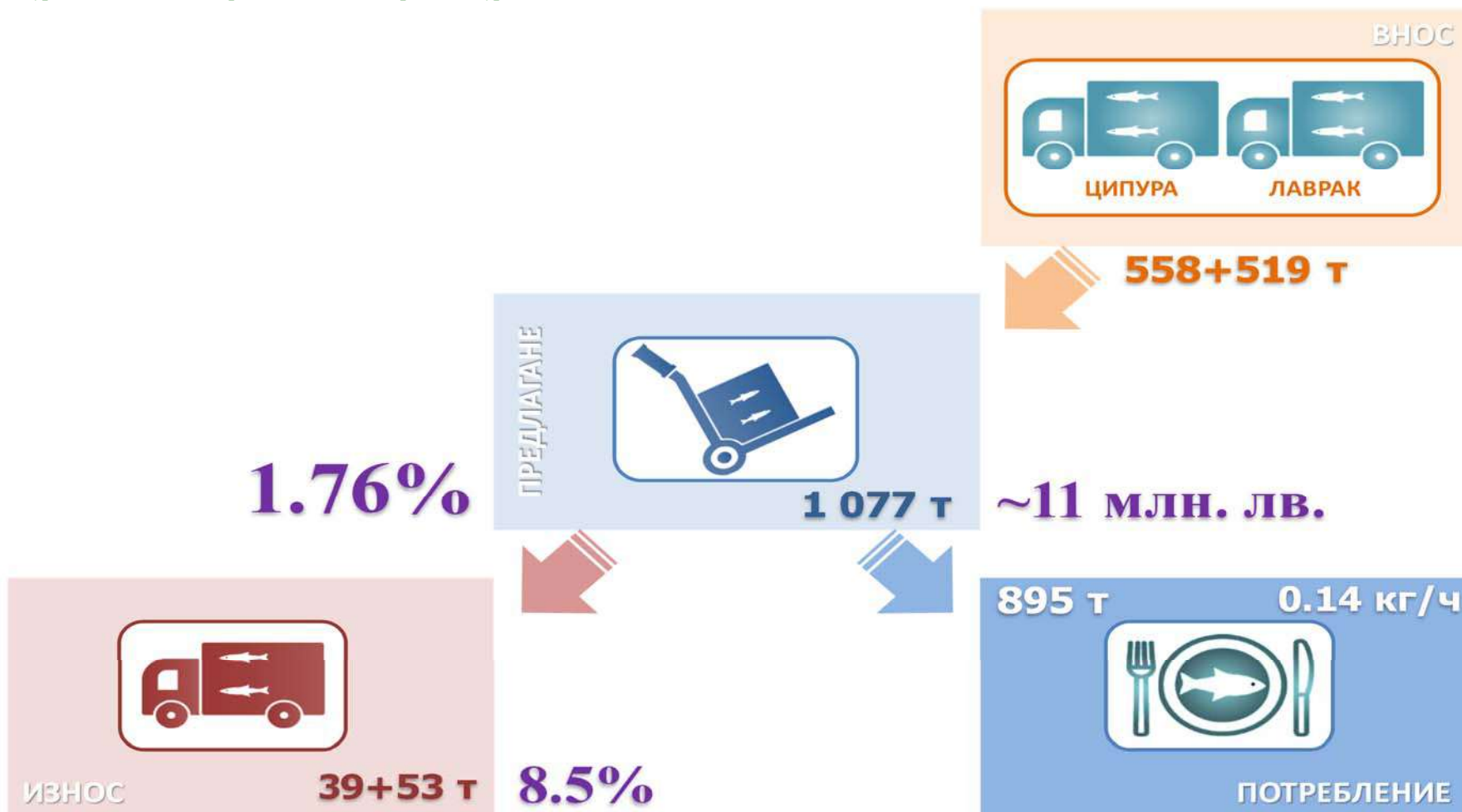
- лаврак – пресен/охладен, замразен;
- ципура – прясна/охладена, замразена;
- калкан – пресен/охладен, замразен.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Фигура 8. Баланс на предлагането на лаврак и ципура

Оценка на пазара и неговия потенциал за развитие

Основният потенциален пазар на *лаврак* и *ципура* е вътрешният, а пазарите в ЕС са доминирани от големите производители Турция и Гърция. Потенциален пазар на *калкан* е както вътрешния, така и тези на ЕС и съседните страни. Пазарите са добре развити и имат дългогодишни традиции. Видовете не са обект на аквакултури в България. Цената на *лаврак* и *ципура* от аквакултури в ЕС е в среден / висок клас и плавно нараства. Основните обеми продавана и търгувана риба са за продукт "прясна / охладена".

Вътрешният пазар на *лаврак* и *ципура* се доминира от супермаркетите и специализираните магазини в по-висок клас, предлагане на *калкан* практически липсва.

SWOT Анализ

Цел: Начално развитие на пазарно-ефективни аквакултури за *калкан*, *лаврак* и *ципура* в България.

Силни страни	Слаби страни
Изграден вътрешен пазар за <i>лаврак</i> и <i>ципура</i> Изграден външен пазар за <i>калкан</i> Високи цени на продуктите	Няма практика за отглеждане на <i>лаврак</i> , <i>калкан</i> и <i>ципура</i>

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на *калкан*, *лаврак* и *ципура* от аквакултури са:

- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар** чрез продукти в по-високия клас – пресни/ охладени.
- Навлизане на (практически) **нов пазар в България** – При практически несъществуващо настоящо потребление на *калкан* основната цел е идентифициране на потребители и продаване на собствената визия за предлагания продукт.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на **нишова стратегия**, например базирана на биологично отглеждане и на акцентиране върху ползи за здравето и околната среда.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар като **нискобюджетен играч**, ако е възможно производство на един от трите вида.

Възможности	Заплахи
Изграждане на ферми за <i>лаврак</i> , <i>калкан</i> и <i>ципура</i> с продукти във високия клас – пресни/ охладени Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България	Неблагоприятни природни условия за отглеждане Наситен международен пазар и големи производители сред съседните страни (Гърция, Турция) за <i>лаврак</i> и <i>ципура</i> Китай е основен производител на <i>калкан</i> от аквакултури и може да занижава цените в най-популярните ценови класове

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[TUR] Калкан	4	2	4	..	2.5	..	3.1	***
[BSS, SBH] Лаврак (европейски, слънчев и др.)	3	3	0	..	3.5	..	2.4	**
[SBG] Ципура	3	3	0	..	3.5	..	2.4	**

Оценката на пазарния потенциал на разгледаните *морски видове риба* е направена въз основа на установено наличие на развита пазарна ниша, както и значителен опит в изкуственото отглеждане на тези видове в ЕС и др. съседни страни.

Не са разглеждани необходимите природни предпоставки за такова производство – температура, соленост на морската вода, специфични характеристики на крайбрежната ивица и др., както и свързаните с тях технологични предизвикателства.

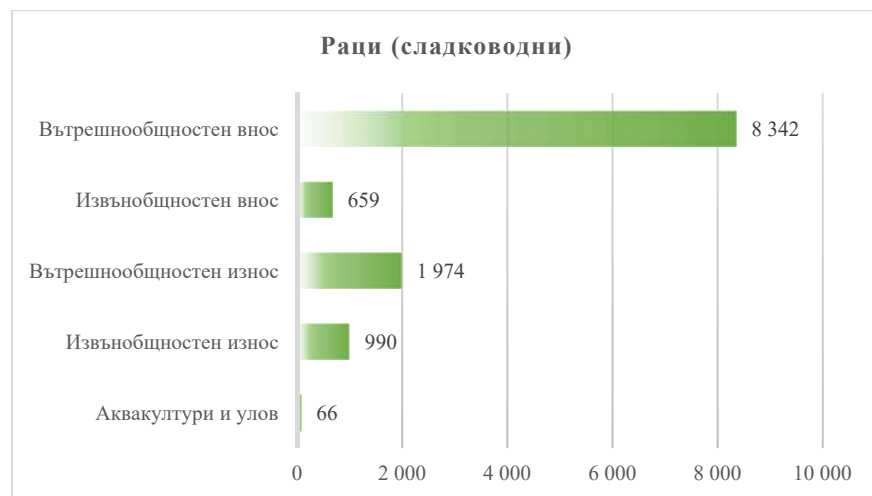
Пазарен потенциал на мекотели, ракообразни и други водни организми

Видове

Калмари, Октопод, Сладководни раци, Скарриди, Черна морска мида

Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

Производството на *сладководни раци* от аквакултури е над 99% от общото производство в ЕС. За периода са произведени между 11 500 и 12 500 т, като делът на България варира от 0.02% до 0.42%. Най-големият производител е Италия, с над 50% от общото производство, следвана от Испания.

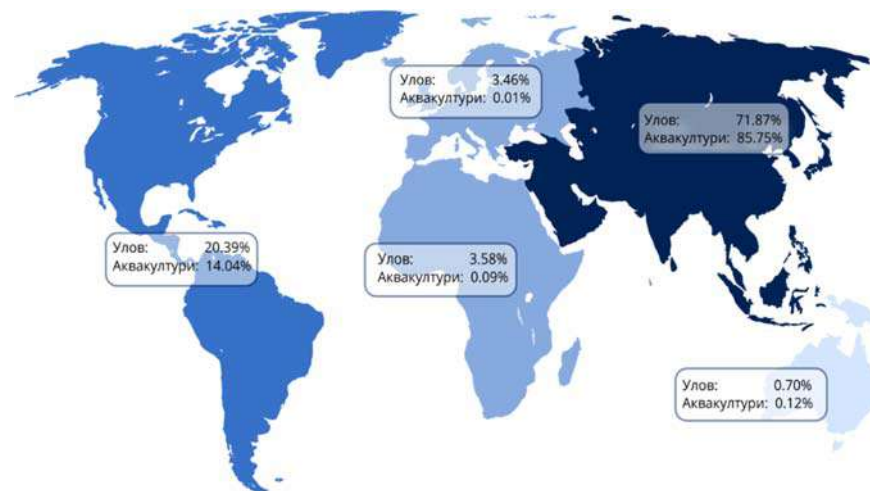

източник: ЕОППРА, 2016

Скарридите са разделени в няколко таксономични категории, три от които имат важно значение за улова и аквакултурите (Chan, 1998): Penaeoidea (близо 400 вида), Caridea (над 2 500

вида). Тези категории приблизително съответстват и на две от основни производствени категории: *топководни* и *студеноводни*. Производството на *скарриди* от аквакултури за 2016 г. е малко под 60% от общото предлагане на световните пазари, а уловът – малко над 40%.

За периода 2007-2016 г. тенденцията е за плавно увеличение на дела на производството от аквакултури, като промяната общо за периода е около 10% от общото производство.

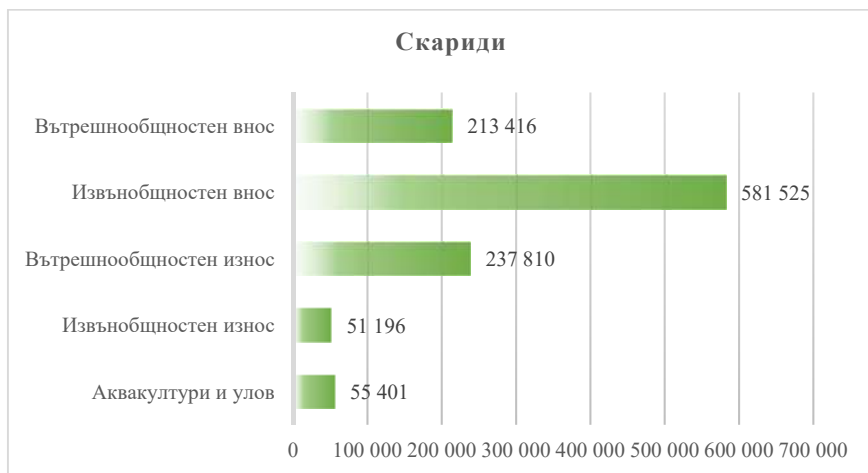
Делът на Европа от световния улов на *скарриди* е 3.46%, а на аквакултури – под 0.01%. Основните доставчици на пазара на ЕС са азиатските производители.

Студеноводните скариди обитават северните части на Тихия и Атлантическия океан. Обикновените скариди (*Crangon crangon*) са студеноводни. Скаридите, които се срещат естествено в Черно море са студеноводни. В световен план има растеж на улова и отглеждането на студеноводни скариди, но те представляват много малка част от общото производство на скариди – под 1% се отглеждат като аквакултури.

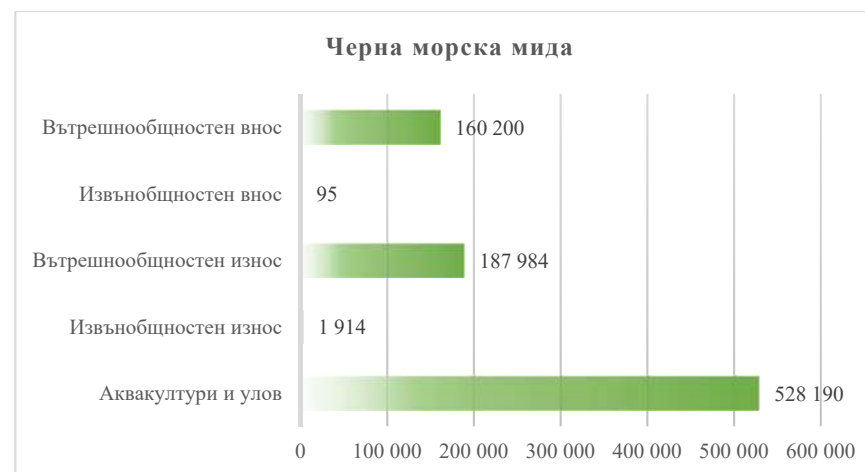
Два топловодни вида скариди доминират световното производство от аквакултури за 2016 г.:

- скариди (кралски) – с над 80% производство от аквакултури;
- скариди (тигрови) – с 13.5% производство от аквакултури.

източник: ЕОППРА, 2016

В ЕС производството на синя и черна морска мида от аквакултури е над 87.5% от общото производство на тези видове.

източник: ЕОППРА, 2016

Извънобщностната търговия е минимална, а нивата на вътрешнообщностен внос и износ са около една трета от общото производство.

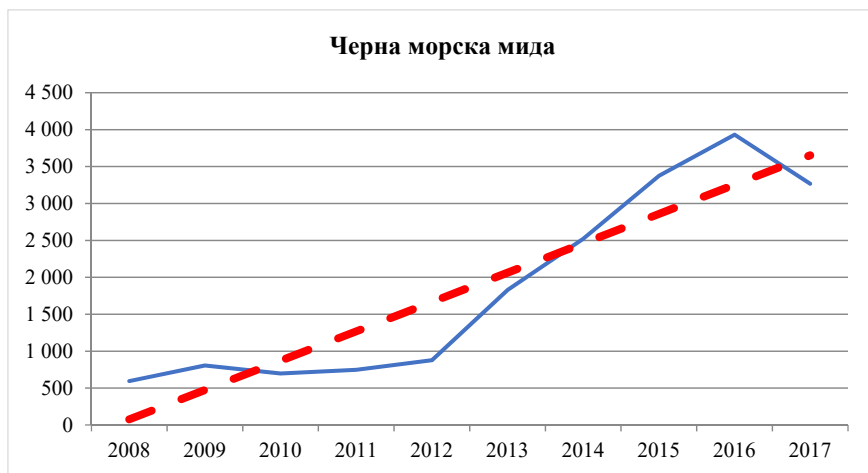
Калмар и октопод не са обект на аквакултури. Пазарът се осигурява от улов.

Производство в рамките на България – улов и аквакултури

В България има значим улов на бяла пясъчна мида, малки количества черна морска мида, както и минимален улов на студенолюбиви видове скариди.

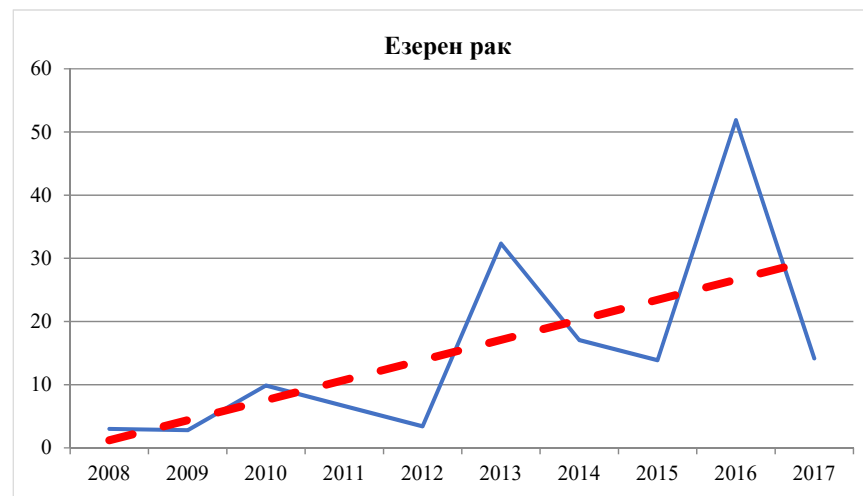
В България, обект на аквакултури са *черна морска мида* и *сладководни раци*. В процес на изграждане е една ферма за топловодна *тихоокеанска бяла (кралска) скарида*, от вида *Litopenaeus vannamei* (*Penaeus vannamei*).

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Над 98% от производството на *черна морска мида* е от аквакултури. Обемите отбелязват много висок среден ръст за периода и достигат нива от близо 4 000 т през 2016 г. и над 3 200 т през 2017 г.

Основният вид *ракообразни*, обект на аквакултури е *езерният рак* (*Astacus leptodactylus*).

източник: ИАРА 2011-2017 г., ФАО 2008-2010 г. Общо производство от аквакултури

Производството на *езерен рак* варира значително в зависимост от годината – от 2.8 т. – през 2009 (под 10 т до 2012 г.) до 51.9 т през 2016 г. (14.1 т през 2017 г.). Средният ръст за периода е висок.

ИАРА регистрира производство на минимални количества *евро-американски речен рак* (*Astacidae*, *Cambaridae*) и *речен рак* (*Astacus astacus*). Въпреки, че според ЗРА (чл. 42) улов, пренасяне, превозване и търговия на *речен рак* са забранени.

Внос и износ

България внася значими количества *студеноводни скариди* (~3 000 т) с основни доставчици през последните години – Дания и Канада и около 100 т. *топловодни скариди*. Основните продукти са: обелени и сварени; бързо замразени при улов (IQF), сурови – замразени.

За всеки от разгледаните видове е налице ясно изразена тенденция за увеличаване на вноса.

Внос	Езерен рак – пресен / охладен / замразен	Черна морска мида – прясна / охладена	Миди и други безгръбначни		Скариди – пресни / охладени / замразени / консервирани
			пресни / охладени / замразени	консервирани	
2007	2.1	79.8	1.2	84.9	279.0
2008	–	40.5	37.5	80.3	369.3
2009	–	76.5	2.2	115.1	361.3
2010	–	35.2	32.5	42.5	312.4
2011	–	17.4	40.6	62.6	420.9
2012	1.0	4.8	15.1	79.8	336.7
2013	0.1	82.2	54.1	69.6	937.6
2014	0.1	32.0	83.0	94.5	1 658.1
2015	–	114.8	49.6	613.9	2 362.4
2016	–	177.3	1 057.9	1 256.6	3 492.4

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Износ	Езерен рак – пресен / охладен / замразен	Черна морска мида – прясна / охладена	Миди и други безгръбначни		Скариди – пресни / охладени / замразени / консервирани
			пресни / охладени / замразени	консервирани	
2007	–	0.3	977.9	596.2	7.9
2008	–	–	870.6	365.0	3.7
2009	–	3.7	906.7	400.0	10.6
2010	–	1.9	1 214.0	396.0	140.9
2011	–	1	979.6	363.2	1 045.7
2012	–	0.5	366.2	425.5	1 289.1
2013	–	–	433.8	325.6	1 046.8
2014	–	–	331.5	708.6	1 179.6
2015	–	1.4	354.4	820.7	1 351.3
2016	1.9	614.9	426.0	1 023.5	1 748.8

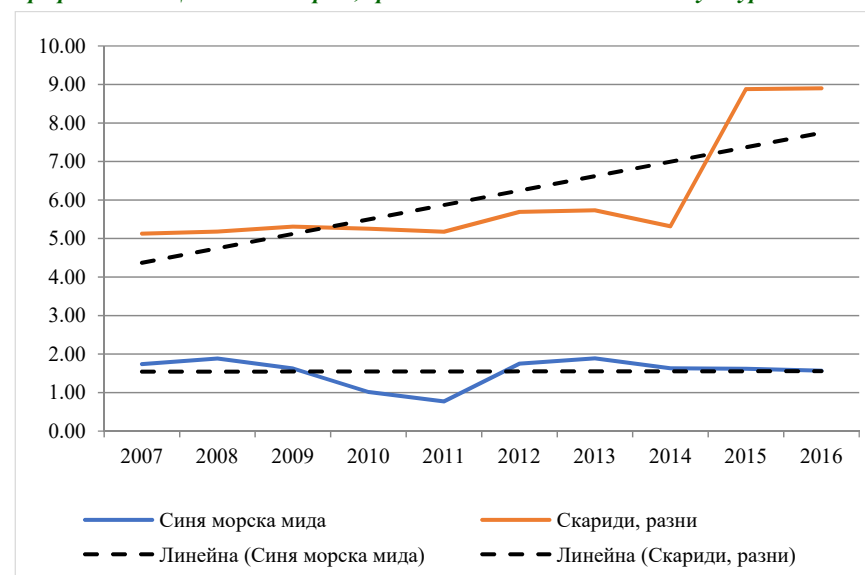
Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Обемът на внос и износ на *сладководни раци* е минимален. Износът на *черна морска мида* (пресни/охладени) през 2016 г. е значим – 615 т, основно за Гърция. Предварителните данни за 2017 г. са за над 1 100 т износ за Италия и Гърция. Износът за 2016 г. е 15.3% от общото производство, а за 2017 г. над 33%.

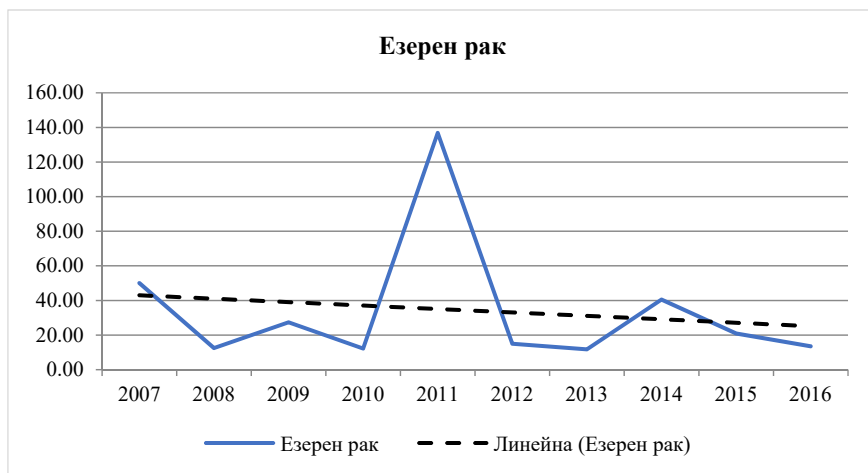
Цени

Средните годишни цени на *черна морска мида*, *скариди* и *езерен рак* от аквакултури са представени на следните графики.

Графика 35. Цени за килограм, средно за ЕС за обект на аквакултури

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

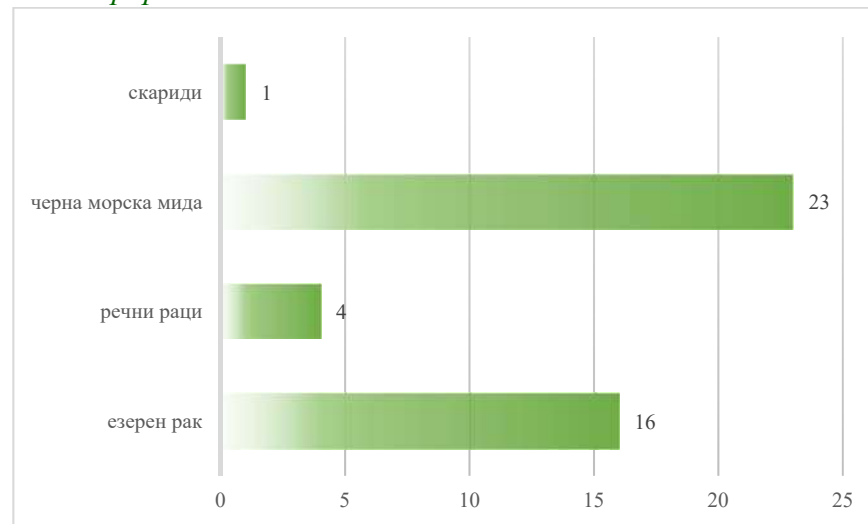
Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Възможности и технологии за отглеждане

- за *сладководни раци* – много добри.
- за *черна морска мида* – много добри.
- за различните видове *скарриди* – неясни към момента, в България няма практика, а в Европа, производството от аквакултури е с минимални количества.

В доклада на ЕОППРА "Биологично отглеждане на аквакултура в ЕС" от 2018 г. е посочено, че в поне 11 държави има ферми за биологично отглеждане на *черна морска мида*. Една такава ферма има и в България. Посочени са и държави с биологично отглеждане на *скарриди*.

Регистрирани стопанства

източник: БАБХ, Регистър на ферми за аквакултури (актуален към 15.07.2017 г.)

Производственият капацитет на соленоводните рибовъдни стопанства е **14 080 т.** Основният метод на отглеждане е екстензивен чрез "дълги линии". Наличният капацитет надхвърля над 4 пъти средното производство за периода.

Една ферма за *скарриди* е в процес на изграждане и предвидения капацитет е **23 т.**

Сладководни раци се отглеждат в 19 топловодни и смесени рибовъдни стопанства, като малка част от микса от видове.

Консумация

Налице е тенденция за увеличаване на консумацията на мекотели, ракообразни и други водни организми. Актуалните нива на консумация на *миди* са 14.9%, докато през 2015 г. са били 2%.

Актуалните нива на консумация на *скарриди* са 11.96%, докато през 2015 г. са били 1.1%.

Актуалните нива на консумация на *раци* са 3.9%, а през 2015 г. са били 1.9%.

И трите вида продукти показват потенциал за значим растеж.

Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти, които се предлагат на пазара, са както следва:

- *черна морска мида* – пресни/охладени, замразени, консервирани;
- *сладководни раци* – пресни/охладени;
- *скарриди* – пресни/охладени, замразени, консервирани.

Оценка на пазара и неговия потенциал за развитие

Основните потенциални пазари на *мекотелите* и *ракообразните организми* са вътрешния, пазарите в ЕС и в съседните на България страни. Пазарите на *черна морска мида* и *скарриди* са много добре развити и имат дългогодишни традиции, пазарите на *сладководни раци* са добре развити само

в някои европейски страни, като производството се доминира от Италия.

Вътрешният пазар на *черна морска мида* и *скарриди* се доминира от супермаркетите и специализираните магазини в по-висок клас.

Проучването на потребителите през 2018 г. показва наличие на потенциална пазарна ниша от потребители на *сладководни раци*.

Възможни маркетингови стратегии пред нови производители на *мекотели*, *ракообразни* и *други водни организми* от аквакултури включват:

- Навлизане на **съществуващ (развит) пазар** чрез продукти в по-високия клас – пресни/ охладени.
- Навлизане на (практически) **нов пазар в България** – При практически несъществуващо настоящо потребление на сладководни раци основната цел е идентифициране на потребители и продаване на собствената визия за предлагания продукт.
- Ре-сегментиране на съществуващ пазар чрез използване на **нишова стратегия**, например базирана на биологично отглеждане и на акцентиране върху ползи за здравето и околната среда.
- Ре-сегментиране а съществуващ пазар като **нискобюджетен играч**, ако е възможно производство на скарриди например.

SWOT Анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за *мекотели и ракообразни* в България.

Силни страни	Слаби страни
Дълги традиции в отглеждане на <i>черна морска мида</i> с високо ниво на растеж на някои видове за последните 10 г. Добри условия за отглеждане на <i>сладководни раци</i> Изграден вътрешен пазар за <i>черна морска мида</i> и <i>скарриди</i>	Няма значими обеми на <i>сладководни раци</i>, обект на аквакултури Няма практика за отглеждане на <i>скарриди</i>
Възможности	Заплахи
Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България Развитие на износа на <i>черна морска мида</i> Развитие на вътрешното потребление на <i>сладководни раци</i>	Големи предлагани обеми на <i>скарриди</i> и <i>черна морска мида</i> на международните пазари в по-ниските класове продукти

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
[AYS] Евро-американския речен рак	..	3	..	3	2.5	..	2.8	***
[CRD] Езерен рак	4	2	..	3	2.5	3.5	3.0	***
Скарриди (топловодни)	3.5	2	2	4	3.5	..	3.2	***
Скарриди (студеноводни)	3	3	3	4	3.5	..	3.3	***
[MSM] Черна морска мида	2	0.5	2	0	3.5	4	2.0	**

Независимо от наличието на регистрирано минимално производство на *речен рак* до 2015 г., в таблицата не е включена оценка за неговия пазарен потенциал, поради ограниченията на чл. 42 от ЗРА. В случай, че тези ограничения отпаднат, оценката по показателите и пазарния потенциал на *речния рак* е идентична с тази на *евро-американския речен рак*.

Пазарен потенциал на водорасли

Видове

висши водорасли (водораслова маса):

- Кафяви водорасли (Phaeophyceae);
- Голямо кафяво водорасло (Cystoseira barbata);
- Червени водорасли (Rhodophyceae);
- Зелени водорасли (Chlorophyceae).

нисши водорасли (микроводораслова биомаса):

- Спирулина (Spirulina platensis);
- Хлорела (Chlorella vulgaris);
- Хематококус (Haematococcus pluvialis).

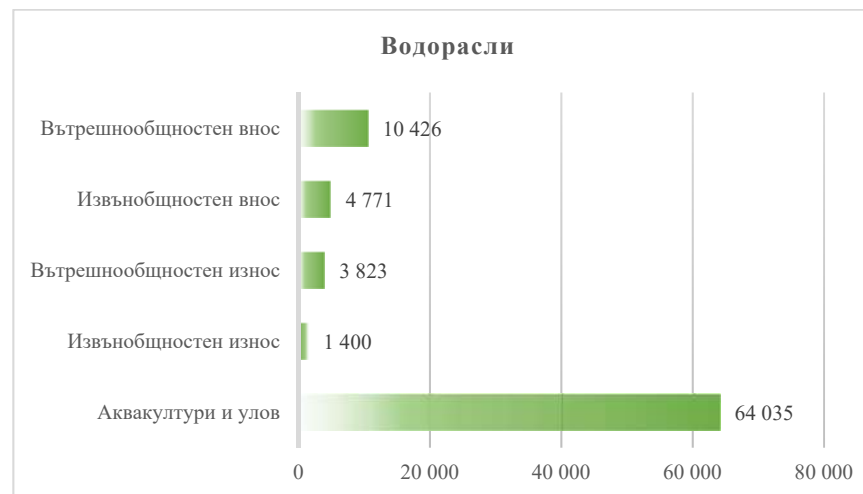
Предлагане и търговия в европейски и световен мащаб

Основното производство на водорасли, в световен мащаб, е от аквакултури, с дял за 2016 г. от 96.5%. В Европа ситуацията е диаметрално противоположна – 99.5% от продукцията за 2016 г. е от улов.

Водещ производител на водорасли (от улов и аквакултури) е Азия, съответно 36.1% и 99.4% от световното производство. Европа има дялове съответно 26.9% от улова и 0.01% от аквакултурите.

Основните видове висши водорасли, които са обект на отглеждане/улов са различни видове кафяви, червени и зелени водорасли.

Основните видове нисши водорасли, които се отглеждат са различни видове спирулина, хлорела и хематококус.

източник: ЕОППРА, 2016

Производство в рамките на България – аквакултури и улов

В България се произвеждат неголеми количества спирулина в сладководни басейни, като има данни за проекти за производство и на хлорела и хематококус.

Данните на ИАРА посочват производство през 2015-2017 г. в обеми съответно 12 кг, 977 кг и 50 кг. Това ги прави не особено надеждни.

От друга страна има поне една фирма, която декларира, че в България са създадени "устойчиви условия за отглеждане на спирулина" и предлага красен преработен продукт свежа спирулина за пазара.

Внос и износ на водорасли

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Внос	19.6	13.5	19.9	14.6	22.1	43.9	29.2	18.5	23.0	30.7
Износ	0	4.5	8.4	4.5	1.7	2.3	3.7	3.9	6.9	2.8

Източник: COMEXT, ЕВРОСТАТ

Износът, както и вноса не се доминира от отделни държави.

Цени

Средните годишни цени на вноса на водорасли отбелязват постепенен спад от 18 лв./кг до 5 лв./кг през периода 2008-2017 г. В същото време цените на износа варират в диапазона 32-250 лв./кг, като в последните 3 години са между 32-56 лв./кг.

Общата стойност на износа за периода превишава тази на вноса с 900 000 лв., което е индикация, че се внасят суровини, а се изнася продукт с висока добавена стойност.

Възможности и технологии за отглеждане

В България има много добри възможности за отглеждане на сладководни нисши водорасли.

Черноморските и други морски водорасли като потенциален обект на аквакултури (и улов) са във фаза на оценка на потенциала от научната общност. Все още няма ясно изразен консенсус за възможностите за тяхното изкуствено отглеждане.

Регистрирани стопанства

Има поне една активно работеща ферма за *спирулина*, като още няколко са в различен етап от създаване/развитие по различни проекти.

Консумация

Консумацията на хранителни добавки на основа водорасли се развива активно в последните години и е част от здравословен стил на живот за много потребители. На пазара присъстват няколко международни фирми, които използват като основен метод за продажба директния маркетинг. Това прави оценката на потреблението трудна.

Преработени продукти от улов и аквакултури

Видовете продукти, които се предлагат на пазара, са както следва:

- *кафяви, червени и зелени водорасли* – неизвестно към момента.
- *спирулина, хлорела, хематококус* – преработени продукти.

SWOT Анализ

Цел: Развитие на пазарно-ефективни аквакултури за **водорасли** в България.

Силни страни	Слаби страни
Изграден външен пазар за преработени продукти Високи цени на продуктите	Неизяснен потенциал на <i>морските водорасли</i> за България
Възможности	Заплахи
Използване на здравословния имидж на продуктите от <i>водорасли</i> за увеличаване на потреблението Сертифициране на ферми за биологично отглеждане в България	Наситен международен пазар и големи производители сред страните в Азия, които могат да потискат производствените цени

Оценка на пазарния потенциал по видове

Вид	П1	П2	П3	П4	П5	П6	К	Пазарен потенциал
Висши водорасли (кафяви, червени и зелени водорасли)	2	3	..	3	1	..	2.3	***
Нисши водорасли (спирулина, хлорела, хематококус)	2	3	..	3	1	..	2.3	***

ОБООБЩЕНА ОЦЕНКА НА ПАЗАРНИЯ ПОТЕНЦИАЛ

Група	ФАО код	Вид	Пазарен потенциал
Шаранови видове	FCG	Амур (бял)	***
	BKC	Амур (черен)	***
	CGO	Каракуда (сребриста)	***
	SVC	Толстолоб (бял)	***
	BIC	Толстолоб (пъстър)	***
	FCP	Шаран	***
Пъстървови видове	TRS	Пъстърва (балканска)	****
	TRR	Пъстърва (дъгова)	***
	SVF	Сивен	***
	SAL	Сьомга	***
Сомови видове	PGZ	Пангасиус	—
	ITP	Сом (американски, канален)	*
	CLZ	Сом (африкански)	***
	SOM	Сом (европейски)	****
Други хищни сладководни видове	GIP	Барамунди	—
	FPP	Бяла риба (сулка)	***
	ELE	Европейска речна змиорка	***
	FPE	Костур (речен)	***
	FPI	Щука	***
Есетрови видове	PAM	Веслонос	***
	APG	Есетра (руска)	***
	APB	Есетра (сибирска)	***
	HUH	Моруна	***
	APE	Пъструга	***
	APR	Чига	***
	STU	Други есетрови видове (хибриди бестер и др.)	***
		Черен хайвер	***
Морски видове	TUR	Калкан	***
	BSS, SBH	Лаврак (европейски, слънчев и др.)	**

Група	ФАО код	Вид	Пазарен потенциал
	SBG	Ципура	***
Мекотели и ракообразни	AYS	Евро-американския речен рак	***
	CRD	Езерен рак	***
		Скариди (топловодни)	***
		Скариди (студеноводни)	***
	MSM	Черна морска мида	**
Водорасли		Висши водорасли (кафяви, червени и зелени водорасли)	**
		Нисши водорасли (спирулина, хлорела, хематококус)	**

Легенда:

- незадоволителен пазарен потенциал
- * задоволителен пазарен потенциал
- ** добър пазарен потенциал
- *** много добър пазарен потенциал

ОГРАНИЧЕНИЕ НА ОТГОВОРНОСТТА

Настоящият документ е изготвен от обединение "СТРАТЕГМА – ДЖЪНКШЪН" в изпълнение на обществена поръчка с предмет: **"ИЗГОТВЯНЕ НА МАРКЕТИНГОВ ДОКЛАД ЗА ВИДОВЕТЕ РИБА И РИБНИ ПРОДУКТИ С ДОБРИ И УСТОЙЧИВИ ПАЗАРНИ ПЕРСПЕКТИВИ"**, възложител Министерството на земеделието, храните и горите на Република България. Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Оперативна програма Морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Докладът е изготвен в рамките на Договор № РД-51-86/02.07.2018 г., подписан между Министерството на земеделието, храните и горите на Република България и обединение "СТРАТЕГМА – ДЖЪНКШЪН". Докладът е изготвен единствено във връзка с посочения договор и предназначен за ползване от Министерството на земеделието, храните и горите в съответствие с условията по договора.

Ако някой от посочените факти, констатации или изводи не е достатъчно изчерпателен или точен, е необходимо да бъдем информирани за това, тъй като непълнотата или неточността могат да имат влияние върху планираните последващи действия, във връзка с изпълнението на проекта.

Всички управленски, организационни и други решения са отговорност единствено на Министерството на земеделието, храните и горите на Република България.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
МОРСКО ДЕЛО И
РИБАРСТВО

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
МОРСКО ДЕЛО И
РИБАРСТВО

Приложения

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ПРОГРАМА ЗА
МОРСКО ДЕЛО И
РИБАРСТВО

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ДЕФИНИЦИИ

Основни дефиниции, съгласно **Закона за рибарството и аквакултурите**:

аквакултури	дейности, свързани с развъждането и отглеждането на риби и други водни организми, както и получената по съответните технологии продукция от тях ⁴⁵
аквакултури	развъждането или отглеждането на водни организми с помощта на технологии за повишаване на производството на въпросните организми над естествения капацитет на околната среда, при което организмите остават собственост на физическо или юридическо лице през целия етап на развъждането и отглеждането, включително до улова ⁴⁶
аквакултурно животно	всяко водно животно на всички етапи от неговия живот, включително яйца и сперма/гамети, отглеждани в стопанство, район за отглеждане на мекотели, включително всяко водно животно от дивата природа, предназначено за стопанство или район за отглеждане на мекотели ⁴⁷
басейнов обект	обект, в който отглеждането се извършва в изградени за целта басейни – бетонни, земни или от друг материал ⁴⁸
водно животно	– риба, принадлежаща към надклас Agnatha и към видовете Chondrichthyes и Osteichthyes; – мекотели, принадлежащи към Phylum Mollusca; – ракообразни водни животни, принадлежащи към Subphylum Crustacea.
гъстота на посадката	броят индивиди на единица площ или обем
декоративно водно животно	водно животно, което е държано, отглеждано или пуснато на пазара само за декоративни цели
други водни организми	миди, морски охлюви, артемии, дафнии, водорасли, скариди, раци, жаби и други видове – предмет на рибностопанска дейност
екстензивна технология	технология, при която рибата или другите водни организми се отглеждат при гъстота на посадката, съобразена с възможността за изхранването им само чрез естествената храна, налична във водоема

⁴⁵ Закон за рибарството и аквакултурите, пар. 1, т. 1.

⁴⁶ РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1380/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 декември 2013 година относно общата политика в областта на рибарството, за изменение на регламенти (ЕО) № 1954/2003 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2371/2002 и (ЕО) № 639/2004 на Съвета и Решение 2004/585/ЕО на Съвета (ОВ L354, 2014 г.)

⁴⁷ Директива 2006/88/ЕО на Съвета от 24 октомври 2006 г. относно ветеринарномедицинските изисквания за аквакултури и продукти от тях и за предотвратяване и борба с някои болести по водните животни (ОВ L 328, 24.11.2006, р.14)

⁴⁸ Наредба № 18 от 4.11.2016 г.

зарибителен материал	риби, оплоден хайвер, личинки или други водни организми, предназначени за доотглеждане в регистрирани животновъдни обекти или разселване в естествени или изкуствени водоеми, независимо от тяхното тегло и възраст
интензивна технология	технология, при която рибата или другите водни организми се отглеждат при висока гъстота на посадката и изхранването им се осигурява чрез подаване на необходимата за целта специализирана храна
личинка	стадий от развитието на рибите – от излюпването на хайвера до резорбиране на жълтъчното мехурче
непълносистемен производствен цикъл	производствен цикъл, при който се осъществява част от производствените процеси за един или повече от един стадий от развитието на рибите или другите водни организми
обект	обособена производствена (технологична) единица, разположена на единна територия
обект за аквакултури	обект, специализиран в изпълняване на дейности, свързани с развъждането и отглеждането на риби и други водни организми
обект за отглеждане на морски аквакултури	обект, в който се отглеждат морски организми
обект за отглеждане на сладководни аквакултури	обект, в който се отглеждат сладководни организми
оператор на оторизирано преработвателно предприятие	всяко физическо или юридическо лице, отговорно за гарантирането, че изискванията на настоящата директива се спазват в рамките на оторизирано преработвателно предприятие под негов контрол
оператор на стопанска дейност за производство на аквакултури	всяко физическо или юридическо лице, отговорно за гарантиране спазването на изискванията на настоящата директива в рамките на дейността при производство на аквакултури под техен контрол
отглеждане в стопанство	означава отглеждането на аквакултури в стопанство или в район за отглеждане на мекотели
оторизирано преработвателно предприятие	всяко предприятие за храни, одобрено в съответствие с член 4 от Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно определяне на специфични хигиенни правила за храните от животински

	произход, за преработка на аквакултури за хранене, и получило разрешение в съответствие с чл. 4 и 5 от Директива 2006/88/ЕО на Съвета от 24 октомври 2006 година относно ветеринарномедицинските изисквания за аквакултури и продукти от тях и за предотвратяване и борба с някои болести по водните животни ⁴⁹
плътност на посадката	теглото на индивидите на единица площ или обем
посадка	броят или теглото (в кг) на зарибените индивиди в единица площ или обем
производители (разплодници)	полово зрели индивиди, предназначени за получаване на полови продукти и потомство
производствена площ	всеки сладководен басейн, море, устие, континентална площ или лагуна, съдържаща естествени пластове мекотели или места използвани за култивирането на мекотели, и от които са взети мекотели
пускане на пазара	продажбата, включително предлагането за продажба или друга форма на възмездно или безвъзмездно прехвърляне, и всяка форма на движение на аквакултури
пълносистемен цикъл на производство	цикъл на производство, при който рибите или другите водни организми се отглеждат във всички стадии от жизнения им цикъл
район за отглеждане на мекотели	означава производствена област или сменяема площ, в която цялата стопанска дейност за производството на аквакултури функционира съгласно обща система за био-сигурност
рециркулационна система	система от производствени съоръжения, при които се осъществява пречистване на водата чрез биофилтри и многократно използване на водата с допълнителен водообмен за едно денонощие до 10%, и има възможност за контрол на условията на средата
риболовни райони	изкуствени езера или други съоръжения, където популацията се поддържа само за развлекателен риболов чрез възстановяване с аквакултури
риболюпилня	обособена част от обект за аквакултури, в която са разположени съоръженията и оборудването, необходими за получаване на полови продукти, извършване на оплождане, инкубация на хайвера, излюпване и хранене на личинките
садка (мрежена клетка)	съоръжение, изградено от специализирана мрежа, обграждаща напълно определен обем вода и възпрепятстваща

⁴⁹ OJ L 328, 24.11.2006, p. 14-56

	преминаването на рибите извън него. Съоръжението може да е изцяло потопено или плаващо, като задължително трябва да е фиксирано за възпрепятстване на свободното му движение
садков обект	плаващи или потопяеми мрежени клетки (садки) за отглеждане на риба
сменяема площ	всеки сладководен басейн, море, устие или лагуна с ясно маркирани граници и обозначени с шамандури, постове или други определени средства, и използвани изключително за естественото прочистване на живи мекотели
стопанска дейност за производство на аквакултури	означава всяко предприятие, независимо дали с цел печалба или не и независимо дали предприятието е публично или частно, осъществяващо някоя от дейностите, свързани с отглеждането, задържането или култивирането на аквакултури
стопанство	всяко помещение, затворено пространство или инсталация, функциониращо от стопанска дейност за производство на аквакултури, в което се отглеждат аквакултури с оглед тяхното пускане на пазара, с изключение на тези помещения, в които дивите водни животни, които се отглеждат или са уловени с цел консумация от човека, временно се държат без храна в очакване да бъдат заклани
суперинтензивна технология	технология, при която рибата или другите водни организми се отглеждат при висока гъстота/плътност на посадката, използва се единствено специализиран фураж за хранене и има възможност за контрол върху всички условия на средата

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ПРОДУКТИТЕ, ПРОИЗВЕЖДАНИ В СЕКТОР РИБАРСТВО

→ производство

03 РИБА И ДРУГИ РИБНИ ПРОДУКТИ; ПРОДУКТИ ОТ АКВАКУЛТУРИ; УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С РИБНОТО СТОПАНСТВО

03.0 РИБА И ДРУГИ РИБНИ ПРОДУКТИ; ПРОДУКТИ ОТ АКВАКУЛТУРИ; УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С РИБНОТО СТОПАНСТВО

03.00 РИБА И ДРУГИ РИБНИ ПРОДУКТИ; ПРОДУКТИ ОТ АКВАКУЛТУРИ; УСЛУГИ, СВЪРЗАНИ С РИБНОТО СТОПАНСТВО

- 03.00.1 РИБА, НЕГОДНА ЗА КОНСУМАЦИЯ ОТ ЧОВЕКА, ЖИВА
 - 03.00.11 Декоративни риби от естествени водоеми
 - 03.00.12 Декоративни риби от развъдници
 - 03.00.13 Друга риба, негодна за консумация от човека, жива, от естествени водоеми, вкл. фуражи и храна за аквакултури
 - 03.00.14 Друга риба, негодна за консумация от човека, жива, от развъдници, вкл. фуражи и храна за аквакултури
- 03.00.2 РИБА, ГОДНА ЗА КОНСУМАЦИЯ ОТ ЧОВЕКА, ЖИВА, ПРЯСНА ИЛИ ОХЛАДЕНА
 - 03.00.21 Морска и океанска риба, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от естествени водоеми
 - 03.00.22 Сладководна риба, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от естествени водоеми
 - 03.00.23 Морска и океанска риба, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от развъдници
 - 03.00.24 Сладководна риба, годна за консумация от човека, жива, прясна или охладена, от развъдници
- 03.00.3 РАКООБРАЗНИ, БЕЗ ЗАМРАЗЕНИТЕ
 - 03.00.31 Ракообразни, без замразените, от естествени водоеми
 - 03.00.32 Ракообразни, без замразените, от развъдници
- 03.00.4 МЕКОТЕЛИ И ДРУГИ ВОДНИ БЕЗГРЪБНАЧНИ, ЖИВИ, ПРЕСНИ ИЛИ ОХЛАДЕНИ
 - 03.00.41 Стриди, живи, пресни или охладени, от естествени водоеми
 - 03.00.42 Други мекотели, живи, пресни или охладени, от естествени водоеми
 - 03.00.43 Стриди, живи, пресни или охладени, от развъдници
 - 03.00.44 Други мекотели, живи, пресни или охладени, от развъдници
 - 03.00.45 Други водни безгръбначни, живи, пресни или охладени, от развъдници
 - 03.00.46 Други водни безгръбначни, живи, пресни или охладени, от естествени водоеми
- 03.00.5 ПЕРЛИ, НЕОБРАБОТЕНИ
 - 03.00.51 Естествени перли, необработени
 - 03.00.52 Култивирани перли, необработени
- 03.00.6 ДРУГИ ВОДНИ РАСТЕНИЯ, ЖИВОТНИ И ПРОДУКТИ ОТ ТЯХ
 - 03.00.61 Корали и подобни материали, черупки и обвивки от мекотели, от ракообразни или от иглокожи и кости от сепия
 - 03.00.62 Естествени сунгери от животински произход

- 03.00.63 Морска трева и други водорасли, годни за консумация от човека, от естествени водоеми
- 03.00.64 Морска трева и други водорасли, годни за консумация от човека, от развъдници
- 03.00.65 Морска трева и други водорасли, негодни за консумация от човека, от естествени водоеми
- 03.00.66 Морска трева и други водорасли, негодни за консумация от човека, от развъдници
- 03.00.69 Други водни растения, животни и техните продукти, н.д.
- 03.00.7 Услуги, свързани с риболова и аквакултурите
 - 03.00.71 Услуги, свързани с риболова
 - 03.00.72 Услуги, свързани с аквакултурите

→ преработка

10 Хранителни продукти

10.2 Риба и други водни животни, преработени и консервирани

10.20 Риба и други водни животни, преработени и консервирани

- 10.20.1 Риба, прясна, охладена или замразена
 - 10.20.11 Филета и друго месо (дори смляно) от риба, пресни или охладени
 - 10.20.12 Черен дроб, хайвер и семенна течност от риба, пресни или охладени
 - 10.20.13 Риба, замразена
 - 10.20.14 Филета от риба, замразени
 - 10.20.15 Друго месо от риба (дори смляно), замразено
 - 10.20.16 Черен дроб, хайвер и семенна течност от риба, замразени
- 10.20.2 Риба, преработена или консервирана по друг начин; хайвер и неговите заместители
 - 10.20.21 Филета от риба, сушени, осолени или в саламура, но непушени
 - 10.20.22 Черен дроб, хайвер, семенна течност, перки, глави, опашки, плавателни мехури и други субпродукти от риба, годни за консумация от човека, сушени, пушени, осолени или в саламура; брашно, грис и агломерати под формата на гранули от риба, годни за консумация от човека
 - 10.20.23 Риба, сушена, дори осолена или в саламура
 - 10.20.24 Риба, вкл. филета, пушена
 - 10.20.25 Риба, преработена или консервирана по друг начин, без готови рибни ястия
 - 10.20.26 Хайвер и неговите заместители
- 10.20.3 Ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни и водорасли, замразени, преработени или консервирани
 - 10.20.31 Ракообразни, замразени, сушени, осолени или в саламура
 - 10.20.32 Мекотели, замразени, сушени, осолени или в саламура
 - 10.20.33 Други водни безгръбначни и водорасли, замразени, сушени, осолени или в саламура
 - 10.20.34 Ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни и водорасли, преработени или консервирани по друг начин
- 10.20.4 Брашно, прахове и агломерати под формата на гранули, негодни за консумация от човека; други продукти от

риба, ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни или водорасли, н.д.

10.20.41 Брашно, прахове и агломерати под формата на гранули от риба, ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни или водорасли, негодни за консумация от човека

10.20.42 Други продукти от риба, ракообразни, мекотели, други водни безгръбначни или водорасли, негодни за консумация от човека

10.20.9 Услуги по опушване и други начини на преработка и консервиране на рибни продукти; операции, възложени на подизпълнители, свързани с производството на риба, ракообразни и мекотели, преработени и консервирани

10.20.91 Услуги по опушване и други начини на преработка и консервиране на рибни продукти

10.20.99 Операции, възложени на подизпълнители, свързани с производството на риба, ракообразни и мекотели, преработени и консервирани

→ търговия

46 Търговски услуги по продажби на едро, без тези с автомобили и мотоциклети

46.3 Търговски услуги по продажби на едро на хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия

46.38 Услуги на специализираната търговия на едро с други хранителни стоки

46.38.1 Търговски услуги по продажби на едро на риба, рибни продукти, ракообразни и мекотели

46.38.10 Търговски услуги по продажби на едро на риба, рибни продукти, ракообразни и мекотели

46.38.2 Търговски услуги по продажби на едро на други хранителни продукти

46.38.21 Търговски услуги по продажби на едро на хомогенизирани и диетични храни

46.38.29 Търговски услуги по продажби на едро на други хранителни продукти, н.д.

47 Търговски услуги по продажби на дребно, без тези с автомобили и мотоциклети

47.0 Търговски услуги по продажби на дребно, без тези с автомобили и мотоциклети

47.00 Търговски услуги по продажби на дребно, без тези с автомобили и мотоциклети

47.00.1 Търговски услуги по продажби на дребно на плодове, зеленчуци, месо, риба, хлебни изделия, млечни продукти и яйца

47.00.15 Търговски услуги по продажби на дребно на риба, рибни продукти, ракообразни и мекотели

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: ВИДОВЕ ДАННИ И ИЗТОЧНИЦИ

Администратор:	ИАРА
Наименование:	Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства
Период:	2011-2017 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	Общоприети и местни наименования и научно наименование, Хайверени зърна (брой), Брой Зарибителен мат., Ср. тегло (грама) Зарибителен мат., Общо тегло (тона) Зарибителен мат., Риба за консумация (тона), Общо тегло (тона)
Източник:	сайт на ИАРА, секция Риболов/Аквакултури, http://iara.government.bg/?page_id=8

Администратор:	ИАРА
Наименование:	Регистър на рибовъдните стопанства
Период:	2014-2017 г.
Вид на данните:	тримесечни
Променливи:	Изходящ номер, Номер по УРОР, Състояние (активна/прекратена), Стопанство – Име, Стопанство – Местонахождение, Дата на регистрация, Прекратяване – дата
Източник:	сайт на ИАРА, секция Риболов/Аквакултури, http://iara.government.bg/?page_id=8

Администратор:	САПИ
Наименование:	Средни пазарни цени на едро на риба и рибни продукти
Период:	2011-2014 г., последни данни за 2017 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	Вид продукт (обект на аквакултури/ преработени продукти от улов и аквакултури), цена на килограм с и без ДДС
Източник:	2017 – Предоставено от САПИ чрез МЗХГ по имейл, 2011-2014 Доклад "Систематизиране на данни за сектор Рибарство" на Екзакта Рисърч Груп ООД в изпълнение на обществена поръчка

Администратор:	НСИ
Наименование:	ПРОДПРОМ данни агрегирани по продуктови подкатегории на класификацията на продуктите по икономически дейности
Период:	10 и повече години назад, последна година 2016 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	Продукт риба/ аквакултури, година, Производство (количество), Продажби – общо (количество), Продажби – общо (стойност в хил. лв. без ДДС и акцизи)
Източник:	сайт ИНФОСТАТ на НСИ, https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=1
Забележка:	данните за около 40% от продуктите са или конфиденциални или липсват (не се представят, но се наблюдават)

Администратор:	НСИ
Наименование:	ПРОДАЖБИ НА ЕДРО НА ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели
Период:	10 и повече години назад, последни данни за 2016 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	продажби на едро, продажби на дребно, продажби на едро
Източник:	сайт ИНФОСТАТ на НСИ, https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=1
Забележка:	данните са нормализирани през ИПЦ 2016 г.

Администратор:	НСИ
Наименование:	ТЪРГОВСКИ ОБЕКТИ ЗА ПРОДАЖБИ НА ДРЕБНО КЪМ 31.12 – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели
Период:	10 и повече години назад, последни данни за 2016 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	брой магазини
Източник:	сайт ИНФОСТАТ на НСИ, https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=1
Забележка:	данните са нормализирани през ИПЦ 2016 г.

Администратор:	НСИ
Наименование а:	Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство по години
Период:	2014-2017 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	кг на човек от населението в категории <i>Риба и рибни продукти</i> , вкл. <i>Риба прясна и обработена</i> , <i>Рибни продукти и други водни животни</i>
Източник:	заявка за данни към НСИ

Администратор:	НСИ
Наименование:	Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в сектори рибарство и аквакултури
Период:	2008-2016 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	Предприятия, Заети лица, Дълготрайни материални активи, Приходи от дейността, Разходи за дейността, група според броя на заетите лица, код по КИД 2008
Кодове по КИД-2008:	03. Рибно стопанство, 03.1 Риболов, 03.11 Океански и морски риболов, 03.12 Сладководен риболов, 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми, 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни, 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни, 10.20 Преработка и консервиране на риба и други водни животни, без готови ястия, 10.85 Производство на готови ястия, 46.38 Специализирана търговия на едро с други хранителни стоки, 47.23 Търговия на дребно с риба и други морски храни
Източник:	заявка за данни към НСИ

Администратор:	БАБХ
Наименование:	Регистър на ферми за аквакултури
Период:	2017 (актуален към 15.07.2017 г.)
Вид на данните:	годишни
Променливи:	Област, Населено място, община, № на регистрация, начин на отглеждане, Име, координати, Видове, за които се отнася
Източник:	https://opendata.government.bg/organization/babh?page=2 https://opendata.government.bg/dataset/pernctbp-ha-qpepmn-3a-akbakyjitypn-15-07-2017-csv

Администратор:	Организация по прехрана и земеделие, ООН (Food and Agriculture Organization, FAO)
Наименование:	Глобално производство на аквакултури (Global Aquaculture Production)
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	държава, рибовъдна зона, сладководни/ морски, вид, общо тегло (тона), обща стойност (хил. USD)
Източник:	сайт на ФАО, http://www.fao.org/fishery/statistics/global-aquaculture-production/en

Администратор:	Организация по прехрана и земеделие, ООН (Food and Agriculture Organization, FAO)
Наименование:	Глобално производство от риболов (Global Capture Production)
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	държава, рибовъдна зона, сладководни/ морски, вид, общо тегло (тона)
Източник:	сайт на ФАО, http://www.fao.org/fishery/statistics/global-capture-production/en

Администратор:	Организация по прехрана и земеделие, ООН (Food and Agriculture Organization, FAO)
Наименование:	Консумация на риба и рибни продукти (Consumption of Fish and Fishery Products)
Период:	10 и повече години назад, последни данни 2013 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	консумация в кг на човек от населението
Източник:	сайт на ФАО, http://www.fao.org/fishery/statistics/global-consumption/en

Администратор:	ЕВРОСТАТ
Наименование:	Улов – основни риболовни зони (Catches – major fishing areas)
Период:	от 2008 г. до момента, последни данни 2017 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	вид, улов, общо тегло (тона)
Източник:	сайт на ЕВРОСТАТ, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=fish_ca_main

Администратор:	ЕВРОСТАТ
Наименование:	Продукция от аквакултури без зарибителен материал (Production from aquaculture excluding hatcheries and nurseries)
Период:	от 2008 до момента, последни данни 2016 г.
Вид на данните:	годишни
Променливи:	вид, отглеждан чрез аквакултури, общо тегло (тона), обща стойност (хил. евро), евро на килограм
Източник:	сайт на ЕВРОСТАТ, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=fish_aq2a

Администратор:	ЕВРОСТАТ (Comext)
Наименование:	Търговия в Европа от 1988 г. (DS-045409 – EU Trade Since 1988 by HS2, 4, 6 and CN8)
Период:	от 1988 до момента, последни данни 2017 г.
Вид на данните:	Годишни, месечни
Променливи:	вид продукт, общо тегло (стотици кг), обща стойност (хил. евро),
Източник:	сайт на ЕВРОСТАТ, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/

Администратор:	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура (ЕОППРА)
Наименование:	Аквакултура
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	държава, години, основен вид, обект на търговски риболов, общо тегло (тона), обща стойност (хил. евро), евро на килограм
Източник:	сайт на ЕОППРА, https://www.eumofa.eu/bg/aquaculture-ts-at-eu-and-ms-levels
Забележка:	Данните на ЕОППРА са базирани на обработка на данни от ЕВРОСТАТ и на практика включват всички данни в категория Fisheries: – Catches by fishing area (fish_ca);– Aquaculture production by species (fish_aq);– Landings of fishery products (fish_ld);– Fishing fleet (fish_fleet).

Администратор:	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура (ЕОППРА)
Наименование:	Риболов – разтоварвания
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	стокова група и основни видове, обект на търговски риболов, общо тегло (тона), обща стойност (хил. евро), евро на килограм
Източник:	сайт на ЕОППРА, https://www.eumofa.eu/bg/fl-ts-at-eu-and-ms-levels

Администратор:	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура (ЕОППРА)
Наименование:	Внос
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	държава на произход, години, основен вид, обект на търговски риболов, общо тегло (тона), обща стойност (хил. евро), евро на килограм
Източник:	сайт на ЕОППРА, https://www.eumofa.eu/bg/import-ts-at-eu-and-ms-levels

Администратор:	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура (ЕОППРА)
Наименование:	Износ
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	държава за износ, години, основен вид, обект на търговски риболов, общо тегло (тона), обща стойност (хил. евро), евро на килограм
Източник:	сайт на ЕОППРА, https://www.eumofa.eu/bg/export-ts-at-eu-and-ms-levels

Администратор:	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура (ЕОППРА)
Наименование:	Преработка
Период:	15 и повече години назад
Вид на данните:	годишни
Променливи:	продукт, общо тегло (тона), обща стойност (хил. евро), евро на килограм
Източник:	сайт на ЕОППРА, https://www.eumofa.eu/processing-ts-at-eu-and-ms-levels
Забележка:	ЕОППРА няма данни/оценки за потреблението в България по стокова група и основни видове, обект на търговски риболов

Изследвания на общественото мнение

Наименование:	Национално представително извадково статистическо проучване на нагласите и потреблението на риба и рибни продукти
Период:	2018 (юли 2018)
Обем на извадката:	517 души
Въпросник и набор от данни:	Приложени
Източник:	обединение "СТРАТЕГМА-ДЖЪНКШЪН"

Наименование:	Специален Евробарометър 450: Навици на потребителите в ЕС по отношение на продукти от рибарство и аквакултури (Special Eurobarometer 450: EU consumer habits regarding fishery and aquaculture products)
Период:	2016 г.
Обем на извадката:	1001 души за България
Въпросник и набор от данни:	http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2106_85_3_450_EN G – данни от изследването (аналитични доклади + набор от данни)
Източник:	Евробарометър (Eurobarometer)

Наименование:	Национално представително извадково статистическо проучване на нагласите и потреблението на риба и рибни продукти
Период:	2015 г. (м. декември)
Обем на извадката:	1000 души за България
Въпросник и набор от данни:	http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2106_85_3_450_EN G – данни от изследването (аналитични доклади + набор от данни)
Източник:	Екзакта Рисърч Груп ООД

Наименование:	Консумация на риба и аквакултури в домакинствата
Период:	2012-2013
Обем на извадката:	ротационна извадка от 3060 домакинства, разделени на 3 независими извадки
Въпросник и набор от данни:	Проучване с едномерни разпределения на данните и някои многомерни разпределения
Източник:	НСИ

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: НОРМАТИВНИ АКТОВЕ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

Нормативни актове

1. Регламент (ЕО) № 1303/2013 за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство;
2. Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2328/2003, (ЕО) № 861/2006, (ЕО) № 1198/2006 и (ЕО) № 791/2007 на Съвета и Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета;
3. Регламент № 1380/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно общата политика в областта на рибарството, за изменение на регламенти (ЕО) № 1954/2003 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2371/2002 и (ЕО) № 639/2004 на Съвета и Решение 2004/585/ЕО на Съвета;
4. Регламент (ЕС) 2018/120 на Съвета от 23 януари 2018 година за определяне за 2018 г. на възможностите за риболов на определени рибни запаси и групи от рибни запаси, приложими във водите на Съюза и за риболовните кораби на Съюза в някои води извън Съюза, и за изменение на Регламент (ЕС) 2017/127;
5. Регламент (ЕС) 2017/2360 на Съвета от 11 декември 2017 година за определяне на възможностите за риболов на някои рибни запаси и групи рибни запаси за 2018 година в Черно море;
6. Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета, COM(2018) 390 окончателен;
7. Делегиран регламент (ЕС) № 1014/2014 на Комисията от 22 юли 2014 година за допълнение на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2328/2003, (ЕО) № 861/2006, (ЕО) № 1198/2006 и (ЕО) № 791/2007 на Съвета и Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на съдържанието и структурата на общата система за мониторинг и оценка за операциите, финансирани по Европейския фонд за морско дело и рибарство;
8. Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА)
9. Закон за опазване на околната среда (ЗООС)
10. Закона за водите (ЗВ)
11. Закона за храните (ЗХ)

12. Закон ветеринарномедицинската дейност (ЗВМД)
13. Закона за животновъдството (ЗЖ)
14. Наредба № 54 от 28 април 2006 г. за водене на регистрите по чл. 16 от ЗРА (Наредба № 54 от 28 април 2006 г.);
15. Наредба № 37 от 10.11.2008 г. за ползването на язовирите – държавна собственост, в рибностопанско отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите – държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от ЗРА;
16. Наредба № 18 от 4.11.2016 г. за съдържанието на технологичното описание и технологичната схема на производство на аквакултури;
17. Наредба № 17 от 16.06.2008 г. за здравните изисквания към стопанските водни животни, продуктите от тях и предпазването и контрола на болести по водните животни;
18. Наредба № 8 от 25.01.2001 г. за качеството на крайбрежните морски води;
19. Наредба № 4 от 20.10.2000 г. за качеството на водите за рибовъдство и за развъждане на черупкови организми;
20. Наредбата за опазване на околната среда в морските води;
21. Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда.

Стратегически документи

1. Годишен доклад за състоянието и развитието на земеделието, (Аграрен доклад `2017), МЗХГ, 2018 г.
2. Програма за морско дело и рибарство (2014-2020)
3. Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите (2014-2020)
4. Национална програма за подпомагане устойчивото развитие на рибните ресурси, 2008-2013 г.

Приложение 5: Изследвания, аналитични документи

Европейският пазар на риба, ЕОППРА, Доклади за 2017 г., 2016 г., 2015 г. и 2014 г.

Месечен бюлетин – ЕОППРА, Бр. 5, 2018 г., секция 5 Казус – Улов и аквакултури в България и Румъния (Case study – Fisheries and aquaculture in Bulgaria and Romania)

Биологични аквакултури в ЕС, ЕОППРА, май 2017 г.

АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД ЗА 2014 г. относно наличието на свръхпроизводство и оценка на влиянието на производствените мощности по проекти, договорени за финансиране по Оперативна програма за развитие на сектор "Рибарство", Ноема ООД, юни 2016 г.

ДОКЛАД систематизиране на данни за сектор "Рибарство", Екзакта Рисърч Груп ООД, 2015 г.

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА на Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г., Екорис Саут Ийст Юроп ЕООД, 2014 г.

ДОКЛАД за Консумация на риба от домакинствата в Република България през второто четиримесечие на 2013 г., НСИ, 2013 г.

ДОКЛАД за Консумация на риба от домакинствата в Република България през първото четиримесечие на 2013 г., НСИ, 2013 г.

ДОКЛАД за Годишна консумация на риба и други водни организми от домакинствата и тяхното производство в България, НСИ, 2012 г.

МЕЖДИННА ОЦЕНКА на Оперативна програма за развитие на сектор "Рибарство" на Република България 2007-2013 г., Фондация за развитие на предприемачеството, 2011 г.

Българското рибарство – минало, настояще и бъдеще, Николай Бояджиев, сп. Управление и устойчиво развитие, 1-2/2002(6),
http://oldweb.itu.bg/jmsd/files/articles/06/06-29_N_Bojadgiev.pdf

Отчет за научноизследователската, учебна и финансова дейност на Институт по физиология на растенията и генетика през 2014 година –
http://www.bio21.bas.bg/ippg/bg/wp-content/uploads/2013/06/Godishen_otchet_IFRG_2014.pdf